This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Perſian Claſſicks.

VOLUME THE SECOND.

THE GÛLISTÂN OF SÂDY,

WITH NOTES.

BY FRANCIS GLADWIN.

CALCUTTA,

PRINTED AT THE HINDOOSTANEE PRESS.

1806.

NOTE.

I take this opportunity of acknowledging my obligation to my friend Dr. William Hunter; for his great attention in reviſing the ſheets whilſt at preſs; and alſo for his judicious remarks, of which I have availed myſelf in the tranſlation.

Francis Gladwin,

Patna, the 3d March, 1806.

THE

GÛLISTÂN OF SÂDY,

WITH NOTES;

AND

REFERENCES TO THE ENGLISH TRANSLATION.

TITLE PAGE.

مقدمه preface, introduction.

گلستان rose garden. گل a rose and ستان abounding with.

شیخ learned in religion and law; doctor.

مصلح purifier, reconciler: from اصلاح

الدین the religion.

سعدی Sâdy, his poetical name, which he assumed out of compliment to the King Sâd Zungy.

شیرازی a native of Sheeraz, a city of Persia. The final ی indicates the genitive case; of, belonging to.

PREFACE. PAGE. 2.

بسم اللّٰه الرّحمٰن الرّحیم

بسم 1. a contraction of باسم in the name of.

اللّٰه 2. God.

ال 3. *The.* The *Lam* in the Arabic article is never pronounced when the word to which it is prefixed begins with any of those characters, which grammarians call solar letters, viz. ت ث ر ز د ذ س ش ص ض ط ظ ل ن but these letters, being marked with a Tushdeed, are founded as if they were double: ex. gr. الدّین *uddeen*, the religion; الشّمس *ushshums*, the sun.

رحمٰن 4. merciful, compassionating: it is a contraction of رحیمان from رحمت

رحیم 5. also signifies merciful, and is from the same root. Mr. Sale, in his incomparable version of the Koran, translates this reduplicative attribute of the deity الرّحمٰن الرّحیم the most merciful God.

منت خدائی را عزّ وجلّ که طاعتش موجب قربتست
وبشکر اندرش مزید نعمت

منت 6. praise, thanksgiving; also obligation, favor, courtesy, grace.

خدا 7. God.

را 8. sign of the oblique case.

عزّ 9. incomparable, excellent; majesty, glory. عزت

و 10. and, as, like, but, then, again.

جلّ 11. glorious. Glory جلالت

که 12. who, what, which, that, than, the, for, since.

طاعت 13. service, obedience. ش added to a noun, denotes the 3d person singular; طاعتش his service.

موجب 14. cause, means, motive.

قربت 15. approach, vicinity, intimacy, kindred.

ست 16. the same as است is.

شکر 17. thanksgiving, grateful acknowledgment.

ب 18. the inseparable preposition into, with; بشکر in the thanksgiving.

اندر 19. in: here it is redundant: بشکر اندرش in returning him thanks.

مزيد 20. increaſe, augmentation.

نعمت 21. bounty, benefit. Alſo wealth.

P. 2. l. 3.

هر نفسي كه فرو ميرود مدّد حياتست وچون برمي آيد مفرّح ذات

هر 22. every.

نفس 23. breath. The final ي here denotes the ſingular number. هرنفسي every ſingle breath.

فرو 24. downward, inhaled.

ميرود 25. goeth. فرو ميرود is inhaled.

مدّد 26. prolonger.

حيات 27. life.

چون 28. when, like, in the manner of, ſuch as, as if, whenever, whereas, ſeeing that, ſince, becauſe, how.

برمي آيد 29. it cometh out.

مفرّح 30. exhilarating, تفريح

ذات 31. the body, perſon, nature, eſſence, ſoul, ſpirit.

p. 2. l. 4.

پس در هر نفسي دو نعمت موجود ست وبر هر نعمتي شكري واجب

پس 32. therefore, then, conſequently, after, behind.

در 33. in, into; within. Alſo gate, door, entrance.

دو 34. two.

موجود 35. exiſting, preſent.

بر 36. for, on account of, on, upon, above. The boſom, body. Fruit, burden, load. A porter, carrier; one who ſeizes.

شكري 37. a praiſe, a diſtinct praiſe.

واجب 38. neceſſary, expedient, proper.

p. 2. l. 6.

بيت

از دست وزبان كه برآيد كزعهدهٔ شكرش بدرآيد

بيت 39. diſtich. Alſo a houſe.

از 40. from, out of, belonging to, than.

دست 41. the hand, the fore foot (of a horſe &c.)

زبان 42. the tongue, a language.

برآيد 43. may or can come out.

كز 44. a contraction of كه از that of, or out of which.

عهده 45. obligation, debt, agreement, bargain; office, employment.

بدرآمدن 46. to fulfil, to perform, diſcharge.

ARABICK.

p. 2. l. 8.

اعملوا آل داوٗد شكرا وقليل من عبادي الشكور

اعملوا 47. perform ye.

آل 48. family, ſtock.

داوٗد 49. David.

شكرا 50. thankfully.

و 51. and, but, as, like, then, therefore, now, yet, again.

قليل 52. few.

من 53. of.

عبادي 54. my ſervants, plu. of عبد with ي the ſign of the 1ſt perſon ſing.

الشكور 55. thankful.

p. 2. l. 10.

قطعه

بنده همان به كه زتقصير خويش
عذر بدرگاه خدا آورد

ورنه سزاوار خداوندیش
کس نتواند که بجا آورد

قطعه 56. ſtrophe: ſegment, ſection, portion, part, piece.

بنده 57. a ſervant, bondman, domeſtic.

همان 58. thus, exactly ſo, this, the ſame.

به 59. better, rather, preferable. Alſo cure, healing, recovering from ſickneſs. A quince.

ز 60. contraction of از of, from, for, by, out of.

تقصیر 61. defect, deficiency, fault, inſufficiency.

خویش 62. own, himſelf; a kinsman.

عذر 63. pretext, excuſe, apology.

درگاه 64. court, place. بدرگاه at the court.

آوردن 65. to bring, to relate.

ورنه 66. otherwiſe, if not; contraction of واگرنه

سزاوار 67. worthy, becoming, deſerving.

خداوندی 68. ſovereignty, lordſhip, dominion: خداوندیش his (God's) ſovereignty خداوند lord, maſter.

کس 69. perſon, a man, one, any one, ſome one.

نتوانستن 70. not to be able.

بجا آوردن 71. to perform, fulfil, accompliſh, execute.

p. 2. l. 12.

باران رحمت بیحسابش همه را رسیده
وخوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده

باران 72. rain,

رحمت 73. mercy, compaſſion.

بی 74. without; alſo beyond, exceeding.

حساب 75. account, calculation, بی حساب infinite, beyond account.

همه 76. all, every one. همه را to every one, to all.

رسیدن 77. to arrive, to attain.

خوان 78. a table, tray, diſh.

دریغ 79. grudging, ſparing. Alſo ah, alas; بیدریغ without grudging, profuſely.

جا 80. place. همه جا every where.

کشیدن 81. to draw, extract, attract, protract, extend, to ſpread.

p. 2. l. 14.

پردهٔ ناموس بندگان بگناه فاحش ندرد
و وظیفه روزی بخطائی منکر نبرد

پرده 82. a veil, curtain. Alſo a muſical mode.

ناموس 83. reputation, fame, renown, Dignity, Law. Alſo diſgrace, reproach, ſhame.

بندگان 84. ſervants. S. بنده

گناه 85. crime, ſin, fault, offence.

فاحش 86. enormous, obſcene.

دریدن 87. To tear, to rend. ن ſtands for the negative particle نه not.

وظیفه 88. an allowance of proviſions; ſtipend, penſion.

روزی 89. *Rozee*, daily, *Rozai*, one day.

خط 90. ſin, crime, offence, error, fault.

منکر 91. atrocious, deteſtable, prohibited.

بردن 92. to carry, to bear, to ſuffer, to gain at play.

p. 3. l. 16.

قطعه

ای کریمی که از خزانهٔ غیب گبر و ترسا وظیفه خوردارای
دوستان را کجا کنی محروم تو که با دشمنان نظر داری

ای 93. O!

کریمی 94. that merciful (God.)

خزانه 95. treaſure.

غیب 96. hidden, concealed.

گبر 97. a Guebre, a worſhipper of fire, a Parſee.

ترسا 98. an infidel, pagan.

خورداري 99. thou provideſt food.

دوستان 100. friends, S. دوست

کجا 101. how? where, whither.

کني 102. thou makeſt.

محروم 103. excluded.

تو 104. thou.

با 105. upon; with, poſſeſſed, of.

دشمن 106. an enemy: p. دشمنان

نظر 107. a look, ſight, conſideration.

داشتن 108. to have, keep, place, poſſeſs.

p. 3. l. 19.

فراش بادصبارا گفته تافرش زمردين بگستردوديه
ابربهاري را فرموده تا بنات نبات را در مهد زمين
بپرورد و درختان را بخلعت نوروزی قبای سبز
ورق در برکرده واطفال شاخ را بقدوم موسم
ربيع کلاه شکوفه برسرنهاده وعصارهٔ نائی بقدرتش
شهد فايق شده وتخم خرمابتربيتش نخل باسق گشته

فراش 109. one who ſpreads the carpets or cuſhions (the chamberlain) in the palaces of kings and great men.

باد 110. wind, breeze, air.

صبا 111. zephyr, gentle breeze, air.

گفتن 112. to ſay, to ſpeak, relate, utter.

تا 113. in order that, until; as far as, up to, herefore, what then.

فرش 114. a carpet, or any thing ſpread on the ground.

زمردين 115. of an emerald colour.

گستردن 116. to ſpread, diffuſe,

داي 117. nurſe, foſter mother.

ابر 118. cloud.

بهار 119. the ſpring بهاري vernal.

فرمودن 120. to order, to command.

بنات 121. daughters. S. بنت

نبات 122. a plant, herb.

مهد 123. a cradle.

زمين 124. earth, ground, ſoil, land, country.

پروردن 125. to nouriſh, to educate, to foſter.

درختان 126. trees. S. درخت

خلعت 127. a dreſs, a veſt, a robe of honor.

نوروزي 128. of the new year. نوروز new year's day.

قبا 129. a garment, a ſhort tunick open before.

سبز 130. green, verdant.

ورق 131. a leaf.

اطفال 132. infants. S. طفل

شاخ 133. a branch. اطفال شاخ infant branches.

قدوم 134. approaching, arrival.

موسم 135. ſeaſon.

ربيع 136. the ſpring. Some copies have موسم گل the ſeaſon of the roſe.

کلاه 137. cap, garland.

شکوفه 138. bloſſom, bud.

سر 139. head, top, ſummit. Alſo intention, will, wiſh, inclination, deſire.

نهادن 140. to place, to put, to lay upon, to apply, to adminiſter.

عصارهٔ 141. juice, expreſſed juice.

نائي 142. cane, reed, نائي of the cane.

قدرت 143. power, authority, vigour, ſtrength.

بقدرتش through his power.

شهد 144. honey.

فایق 145. ſuper-excellent, delicious.

شدن 146. to be, to become, to paſs, to go, to be elapſed.

تخم 147. ſeed, kernel.

خرما 148. a date.

تربیت 149. diſcipline, management, education.

نخل 150. A palm-tree.

باسق 151. tall, lofty.

گشتن 152. to become, to be changed, converted, perverted, to depart.

P. 3. l. 25.

قطعه

ابر و باد و مه و خورشید و فلك در كارند
تا تو نانی بكف آری و بغفلت نخوری
همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار
شرط انصاف نباشد كه تو فرمان نبری

مه 153. the moon.

خورشید 154. the ſun.

فلك 155. ſky, heaven.

درکارند 156. are employed, are neceſſary.

نان 157. bread نانی one bread, a loaf of bread.

کف 158. palm of the hand, ſole of the foot; foam, froth, ſcum.

آری 159. thou mayſt bring.

غفلت 160. negligence, inattention.

خوردن 161. to eat, to drink, to ſuffer, to deſtroy, to corrode.

ازبهر 162. on account of.

سرگشته 163. agitated, moved, reſolved.

فرمان 164. order, command.

فرمان بردار 165. obeying command, obedient.

شرط 166. ſtipulation, rule, condition.

انصاف 167. juſtice, equity.

نباشد 168. it will not be.

P. 3. l. 30.

درخبرست از سرور کائنات وفخر موجودات
ورحمت عالمیان وصفوت آدمیان وتتمه دورزمان
محمد مصطفی علیه الصلوٰة والسلام

خبر 169. a tradition of Mahommed; alſo news, intelligence.

سرور 170. a chief.

کائنات 171. created beings.

فخر 172. glory, ornament, nobility, nobleneſs, greatneſs.

موجودات 173. exiſtences. موجود

عالمیان 174. worlds, the univerſe S. عالَم

صفوت 175. purity.

آدمیان 176. mankind, men. S. آدم

تتمه 177. appendix, ſupplement, completion,

دور 178. a revolution, an age, a period of years; the world, fortune.

زمان 179. time, age.

محمد 180. Mohammed, i. e. praiſed.

مصطفی 181. Muſtafa. i. e. choſen, elect.

علیه 182. upon whom علی upon and ه him.

صلوٰة 183. bleſſing.

سلام 184. peace, bleſſing, ſalutation.

P. 4. l. 34.

شفیع مطاع نبي کریم قسیم جسیم بسیم وسیم

شفیع 185. interceſſor.

مطاع 186. obeyed.

نبي 187. prophet.

کریم 188. gracious.

قسیم 189. bountiful.

جسیم 190. majeſtic.

بسیم 191. affable.

وسیم 192. ſealed, impreſſed with the ſeal of God.

P. 4. l. 35.

بیت

چه غم دیوار امت را که باشد چون تو پشتیبان
چه باک از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان

چه 193. why, what, how.

غم 194. anxiety, ſorrow.

دیوار 195. a wall.

امت 196. religion, the faithful people.

باشد 197. may be.

پشتیبان 198. ſupporter, prop.

باک 199. dread, fear.

موج 200. wave, billow.

بحر 201. the ſea, a great river, alſo metre, verſe.

آنرا 202. to that one, to him.

نوح 203. Noah.

کشتیبان 204. a pilot.

P. 4. l. 38.

نظم

بلغ العلیٰ بکماله کشف الدجی بجماله
حسنت جمیع خصاله صلوا علیه وآله

نظم 205. verſe, poetry, a ſtring of pearls, arrangement, order.

بلغ 206. conſummating, finiſhing.

العلیٰ 207. exaltation.

بکماله 208. through his perfection.

کشف 209. diſpelled, diſplayed, revealed, opening, manifeſtation, ſolution, explanation, revelation.

الدجی 210. the darkneſs.

بجماله 211. through his comelineſs.

حسنت 212. beautiful, good.

جمیع 213. all.

خصاله 214. his endowments.

صلوا 215. bleſs ye, (ye faithful.)

علیه 216. on him.

وآله 217. and his race.

P. 4. l. 40.

که هرگه که یکي ازبندگان گنهگار پریشان روزگار دست انابت بامید اجابت بدرگاه حق جل وعلا برداره ایزد تعالی دروي نظرنکند بازش بخواند. باز اعراض کند بازش بتضرع وزاري بخواند حق سبحانه و تعالی گوید

هرگه 218. whenever.

یکي 219. one of.

گنهگار 220. ſinner, ſinful.

پریشان 221. afflicted, diſturbed, diſtracted, ſcattered, diſperſed, diſhevelled.

روزگار 222. ſtate, fortune, condition; alſo time.

انابت 223. repentance.

امید 224. hope, deſire, expectation.

بتاجا 225. acceptance, conſent.

حق 226. juſt (an attribute of God), it alſo ſignifies right, truth, juſtice.

علا 227. ſublime.

برداشتن 228. to raiſe, to lift up, to exalt, elevate, to carry off. To bear up, ſuffer, ſupport, prop, ſuſtain.

ایزد 229. God.

تعالی 230. high ایزد تعالی the moſt high God.

دروي 231. at him, upon him.

کردن 232. to do, make, perform.

باز 233. again: alſo a hawk.

خواندن 234. to read, to recite, to invite, to invoke, to call, to ſing.

اعراض 235. turning away the face, averſion, diſregard, rejection.

تضرع 236. ſupplication.

زاري 237. ſorrow, lamentation.

سبحانه 238. the wonderful, divine, سبحانه تعالی God the moſt holy, and omnipotent.

گوید 239. ſaith, may ſay.

P. 4. l. 43.

یا ملایکتي قد استحییت من عبدي ولیس له رب غیري فقد غفرت له

ARABICK.

یا 240. O.

ملایکتي 241. my angels.

قد 242. of a truth.

استحییت 243. I am aſhamed.

من عبدي 244. on behalf of my ſervant.

ولیس 245. and no one.

له 246. to him.

رب 247. providence.

غيري 248. beſides me.

فقد غفرت له 249. verily, I have pardoned him.

P. 4. l. 44.

دعوتش را اجابت كردم و حاجتش را بر آوردم كه

از بسياري دعا و زاري بنده شرم ميدارم

دعوت 250. prayer, ſuit, petition.

حاجت 251. neceſſity, want, prayer, petition.

برآوردن 252. to extract, to gather, to draw out, to pluck out, to exalt, to elevate, to accept; alſo to fill up, to cloſe.

بسياري 253. abundance.

دعا 254. invocation, prayer, ſalutation.

شرم 255. ſhame, baſhfulneſs, modeſty.

ميدارم 256. the ſame as ميدارم I have. The particles مي and همي are ſometimes prefixed to the preſent, and preter imperfect tenſes, and ſometimes omitted, according to the pleaſure of the writer.

P. 5. l. 47.

بيت

كرم بين و لطف خداوندگار

گنه بنده كردست او شرمسار

كرم 257. generoſity, liberality, clemency.

بين 258. behold; the imperative of ديدن

لطف 259. kindneſs, favor.

خداوندگار 602. God.

گنه 261. contraction of گناه fault, ſin.

كردست 262. for كرده است hath done, committed.

او 263. he, ſhe, it.

شرمسار 264. aſhamed.

P. 5. l. 49.

حاكفان كعبهٔ جلالش بتقصير عبادت معترفند كه

ما عبدناك حق عبادتك و واصفان حلية جمالش

بتحير منسوب كه ما عرفناك حق معرفتك

عاكفان 265. the dwellers, S. عاكف

كعبه 266. the Kaaba, the temple of Mecca.

عاكفان كعبه thoſe who conſtantly reſide in the temple of Mecca out of piety.

جلال 267. majeſty, glory, magnificence.

جلالش his majeſty.

عبادت 268. worſhip, adoration.

معترف 269. acknowledging.

ARABICK.

ما 270. not.

عبدناك 271. we have worſhipped you.

حق 272. truly.

عبادتك 273. thou oughteſt to be ſerved.

واصفان 274. deſcribers. S. واصف

حلية 275. ſplendor, external form.

جمال 276. beauty, elegance, decorum.

تحیر 277. amazement, aſtoniſhment, wonder.

منسوب 278. relative, depending upon, aſcribed, imputed.

ماعرفناک 279. we have not known thee.

حق معرفتک 280. as thou oughteſt to be known.

P. 5. l. 52.

قطعه

گر کسي وصف او زمن پرسد
بي دل از بي نشان چه گويد باز
عاشقان کشتگان معشوقند
برنيايد زکشتگان آواز

کسي 281. a perſon, any one.

وصف 282. deſcription, attribute, epithet, quality, property; praiſe, encomium.

زمن 283. of me, belonging to me.

پرسيدن 284. to aſk, enquire, interrogate.

دل 285. the heart, بيدل heartleſs.

نشان 286. ſign, form, character, mark, veſtige; flag, ſtandard.

عاشق 287. a lover. P. عاشقان

کشتگان 288. the ſlain. S. کُشته from کُشتن

معشوق 289. beloved miſtreſs. عشق

آواز 290. voice, noiſe, ſound.

P. 5. l. 55.

يکي از صاحبدلان سر بجيب مراقبه فرو برده بود و در بحر مکاشفه مستغرق شده انگاه که ازان حالت باز آمد يکي از اصحاب بطريق انبساط گفت ازان بوستان که تو بودي مارا چه تحفه کرامت آوردي

صاحبدلان 291. plu. of صاحبدل a man of contemplation, or reflection, one who is obſervant.

جيب 292. breaſt, boſom; hood of a garment; alſo a pocket.

مراقبه 293. meditation.

فرو بردن 294. to bow, to hang down, to ſwallow, to devour.

مکاشفه 295. a viſion; deep contemplation.

مستغرق 296. immerſed.

انگاه 297. then, after that, moreover.

آن 298. that; he.

حالت 299. ſtate, condition.

باز آمدن 300. to come again, to return, to recover.

اصحاب 301. companions.

طريق 302. way, road, path, manner, cuſtom, rule.

انبساط 303. pleaſantry, cheerfulneſs, mirth, joy, delight.

بوستان 304. a garden, orchard.

بودن 305. to be.

مارا 306. for us, of us, to us.

تحفه 307. a preſent; rare, excellent.

کرامت 308. excellence, munificence, greatneſs, dignity, a miracle. تحفه کرامت valuable gift.

P. 5. l. 58.

گفت بخاطر داشتم که چون بدرخت گل برسم
دامني پرکنم هدیه اصحاب را چون برسیدم بوي
گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت

خاطر 309. heart, mind, ſoul, affection, inclination, memory, remembrance.

درخت 310. a tree.

گل 311. a roſe; any flower.

دامن 312. a lap, ſkirt of a garment, دامني a lapful, دامن کوه the foot of a mountain.

پر 313. full.

هدیه 314. a preſent, offering.

بو 315. odour, ſmell, flavour, fragrance, perfume.

گلم 316. the roſe to me; م for مرا

مست 317. intoxicated, drunk, luſtful.

دامنم 318. my ſkirt.

برفت 319. fell out of, went from, dropt, the ſame as رفت

P. 6. l. 61.

نظم

اي مرغ صحر عشق نه پروانه پیاموز
کان سوخته را جان شد و آواز نیامد
این مدعیان در طلبش بي خبرانند
کان را که خبر شد خبري باز نیامد
اي برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم
وز هر چه گفته اند شنیدیم و خوانده ایم
مجلس تمام گشت و بآخر رسید عمر
ما هیچنان در اول وصف تو مانده ایم

مرغ 320. a bird.

صحر 321. the deſert مرغ صحر the bird of the deſert, i. e. the nightingale.

عشق 322. love.

پروانه 323. a moth.

آموختن 324. to learn, to teach.

کان 325. for آن که that it, he who.

سوختن 326. to burn.

جان 327. life, ſoul. جان شد expired.

آمدن 328. to come.

این 329. this (ſet of.)

مدعیان 330. pretenders, claimants, opponents, S. مدعي

طلب 331. requiſition, claim, pretenſion.

بیخبرانند 332. are ignorant.

باز نیامد 333. came not back, returned not.

برتر 334. higher, above, beyond, ſuperior.

خیال 335. imagination, fancy, idea.

قیاس 336. conjecture.

گمان 337. opinion, ſuſpicion.

وهم 338. thought.

شنیدن 339. to hear.

مجلس 340. banquet, aſſembly.

تمام 341. concluſion, end, completion.

آخر 342. end, at laſt.

عمر 343. life, age, time.

ما 344. we, us.

همچنان 345. the ſame, thus, in this manner.

اول 346. commencement, firſt.

ماندن 347. to remain, to continue.

P. 6. l. 66.

محامد پادشاه اسلام خلد الله ملکه

محامد 348. virtues, laudable actions S. محمدت

پادشاه 349. a king.

اسلام 350. the faith, Islamiſm, orthodoxy.

خلد 351. may Gon perpetuate.

مُلک 352. a kingdom, مُلکه his kingdom.

P. 6. l. 66.

ذکر جمیل سعدي که در افواه عوام افتاده است

وصیت سخنش که در بسیط زمین رفته وقصب الجیب

حدیثش که همچو شکر مي خورند ورقه منشاتش

که چون کاغذ زر مي برند برکمال فضل وبلاغت او

حمل نتوان کرد

ذکر 353. celebration, commemoration, relation.

جمیل 354. good, beautiful, elegant.

افواه 355. mouths, S. فوه

عوام 356. people in general; the populace.

افتادن 357. to fall, drop, happen, arrive.

صیت 358. fame, renown.

سخن 359. ſaying, ſpeech, diſcourſe.

بسیط 360. ſurface, ſuperficial, alſo ſimple (in oppoſition to compound.)

قصب الجیب 361. the friendly reed, or pen.

حدیث 362. a ſaying, tradition.

همچو 363. like, thus, as if.

شکر 364. ſugar.

رقعه 365. a ſmall letter, note, ſcrap of writing; alſo a patch of cloth.

منشات 366. literary compoſitions.

کاغذ زر 367. paper money; bills of exchange.

کمال 368. perfection.

فضل 369. excellence, virtue.

بلاغت 370. eloquence, alſo puberty.

حمل 371. load, burthen, حمل کردن to impute, aſcribe, to attribute.

P. 6. l. 70.

بلکه خداوند جهان وقطب دایرهٔ زمان قایم مقام

سلیمان ناصر اهل ایمان شاهنشاه معظم اتابک

اعظم مظفر الدين ابو بكر بن سعد بن زنكي ظل الله في ارضه رب ارض عنه وارضه بعين عنايت نظر كرده است و تحسين بليغ فرموده و ارادت صادق نموده لاجرم كافهٔ انام از خواص و عوام بمحبت او گرائيده اند كه الناس على دين ملوكهم

بلكه 372. but, however, perhaps, nay.

خداوند 273. lord, master, monarch.

جهان 374. the world.

قطب 375. pole, axis.

دايره 376. a circle, circumference, orbit.

دايرهٔ زمان the revolution of time.

قايم مقام 377. successor, heir: also vicegerent, lieutenant.

سليمان 378. Solomon.

ناصر 379. defender, assistant. نُصرت

اهل 380. people belonging to any particular place, order, or profession. Lord, master, worthy, fit, skilful, endowed with; an inhabitant, family.

ايمان 381. faith, belief, religion.

اهل ايمان the faithful people.

شاهنشاه 382. king of kings.

معظم 383. illustrious, honored, respectable.

اتابك 384. Atabuk, a Turkish word, which properly signifies the father of the prince. It was the title of several of the nobility, who had charge of the education of the princes of the house of Suljook. سلجوق These lords, whom the Persians call Atabukyân اتابكيان became, through the fear or weakness of their sovereigns, so powerful at last, that they founded four dynasties. The Atabuks of Fars were of Turcoman origin, and descended from Suljâr, on which account they are also called Suljurians سلجوريان Their dynasty lasted, in Persia, from A. H. 543 to 663 or. A. D. 1148. to 1264.

اعظم 385. greater, or greatest.

مظفر 386. a conqueror, victorious.

ابوبكر 387. Abûbukr

سعد 388. *Sâd*, prosperity, (a proper name.)

بن 389. son.

زنكي 390. *Zungee*, the surname of the family: Also an Ethiopian.

ظل 391. a shadow, ظل الله the shadow of God.

في 392. on, upon, in.

ارضه 393. his (God's) earth.

ارض 394. the earth, ground, land, soil, country.

عنه 395. on him, to him.

وارضه 396. and his kingdom.

عين 397. eye, fountain, source; also certainty, بعين with the eye.

عنایت 398. kindneſs, favor.

تحسین 399. commendation, praiſe.

بلیغ 400. great, vaſt, exceſſive; eloquent.

ارادت 401. deſire, wiſh, attachment, will, inclination, purpoſe.

صادق 402. ſincere, true, juſt, candid.

نمودن 403. to ſhew, demonſtrate, exhibit, appear.

لاجرم 404. therefore, conſequently.

کافه 405. all کافهٔ انام all mankind, the univerſe.

خواص 406. nobles, grandees, خواص وعوام nobles and plebeians, people of all deſcriptions.

محبت 407. affection, love, friendſhip.

گرائیدن 408. to have an inclination, or affection, to love, eſtimate, eſteem, think.

الناس 409. people, mankind.

علی دین ملوکهم 410. on the religion of their kings.

P. 7. l. 76.

رباعی

زانگه که ترا برمن مسکین نظرست
آثارم از آفتاب مشهور ترست
گرخود همه عیبها بدین بند درست
هر عیب که سلطان به پسند د هنرست

رباعی 411. quatrain.

زانگه 412. for ازانگاه from that time.

من 413. I, me.

مسکین 414. humble, poor, meek.

آثار 415. ſigns, marks, characters; S. اثر

آفتاب 416. the ſun.

مشهور 417. celebrated, publiſhed, conſpicuous.

گر 418. for اگر if.

خود 419. ſelf, himſelf, own.

عیبها 420. defects. S. عیب

بدین 421. in this, to this.

درست 422. is compriſed.

عیب 423. defect, blemiſh.

سلطان 424. Sultan, king.

پسندیدن 425. to approve.

هنر 426. excellence, virtue, ſkill, ſcience, ingenuity.

P. 7. l. 79.

نظم

گلی خوشبوی در حمام روزی
رسید از دست محبوبی بدستم
بدو گفتم که مشکی یا عبیری
که از بوی دلاویز تو مستم
بگفتا من گل ناچیز بودم
ولیکن مدتی با گل نشستم
کمال همنشین در من اثر کرد
وگرنه من همان خاکم که هستم

گل 427. clay, earth, mud.

خوشبوي 428. odoriferous, fragrant.

حمّام 429. a bath.

روز 430. day.

محبوب 431. beloved, amiable.

بدستم 432. to my hand.

بدو 433. for بُاو to him.

مُشک 434. muſk.

يا 435. or, either, otherwiſe, but.

عبير 436. a perfumed compoſition.

بوي 437. odour, written alſo بُو

دلاويز 438. attracting the heart, charming.

مستم 439. I am enchanted, intoxicated.

بگفتا 440. It ſaid, replied. The prefixed ب and final ا are both redundant.

ناچيز 441. nothing, vile, deſpicable.

وليکن 442. and but, only that.

مدت 443. time, period, term, ſpace of time, ſometime.

نشستن 444. to ſit, to dwell, to ſubſide.

همنشين 445. one who ſits or converſes with another; Companion.

اثر 446. impreſſion, ſign, mark, character, trace, veſtige.

وگرنه 447. otherwiſe.

خاک 448. earth, duſt.

خاکم 449. I am earth.

هستم 450. I am.

P. 8. l. 84.

اللهم متع المسلمين بطول حياته وضاعف ثواب جميله وحسناته وارفع درجة اودائه وولاته ودمر على اعدائه وشناته بها تلي في القرآن من آيا تك اللهم آمن بلده ولحفظ ولده

ARABICK.

اللهم 451. O God.

متع 452. beſtow happineſs.

المسلمين 453. on the moſlems.

بطول 454. by length, long continuance of.

حيواته 455. his life.

وضاعف 456. and increaſe thou.

ثواب 457. the reward.

جميله 458. his virtues.

وحسناته 459. and his good works; his perfections.

وارفع 460. and exalt thou.

درجة 461. dignity, rank, degree.

اودائه 462. his friends.

وولاته 463. and his rulers, governors.

ودمر 464. and deſtroy thou.

على 465. upon.

اعدائه 466. his enemies (avowed.)

وشناته 467. and his ſecret foes.

بها تلي 468. for the ſake of theſe ſayings.

في القران 469. in the Koran.

من آياته 470. in its (the Koran's) verſes.

آمن 471. protect thou.

بلده 472. his country.

واحفظ 473. and protect.

ولده 474. his ſon.

P. 8. l. 87.

نظم

لقد سعد الدنيا به دام سعده

وايده المولى بالوية النصر

كذلك تنشاء لينة هو عرقها

وحسن نبات الارض من كرم البذر

يزد تعالى وتقدس خطهٔ پاک شيراز را بهيبت

حاکمان عادل وهيبت عالمان عامل تا زمان قيامت

در امان سلامت نگاه دارد

لقد 475. of a truth.

سعد الدنيا 476. the world enjoys.

به 477. through him, by his means.

دام 478. perpetual.

سعده 479. his good fortune.

وايده 480. and befriend him, aid him.

المولى 481. God, the ſovereign.

بالوية 482. with the ſtandards.

النصر 483. of victory.

كذلك 484. in ſuch wiſe.

تنشاء 485. cauſe to grow, flouriſh.

لينة 486. the branch.

هو 487. he is.

عرقها 488. its root.

وحسن 489. and the goodneſs, becauſe the goodneſs.

نبات 490. a plant.

الارض 491. of the earth.

من 492. on account of, de pends upon.

كرم 493. generoſity, excellence, goodneſs.

البذر 494. of the ſeed.

تقدس 495. holy, ſanctified.

خطه 496. country, territory, limits.

پاک 497. pure, undefiled.

شيراز 498. Sheerâz.

هيبت 499. fear, dread, terror, awfulneſs, ſeverity.

حاکمان 500. governors, rulers. S. حاكم

عادل 501. juſt.

هيبت 502. endeavour, exertion, reſolution, intention; alſo auſpices, grace, favour.

عالمان 503. learned men. S. عالم a learned man.

عامل 504. performer, doer.

قيامت 505. the reſurrection.

امان 506. ſafety, ſecurity, tranquillity.

سلامت 507. peace, ſafety, ſecurity.

نگاهداشتي 508. to keep, preſerve; to guard.

P. 8. l. 92.

نظم

ندانی که من در اقالیم غربت
چرا روزگاری بکردم درنگی
برون رفتم از ننگ ترکان که دیدم
جهان درهم افتاده چون موی زنگی
همه آدمی زاده بودند لیکن
چو گرگان بخونخوارگی تیز چنگی
درون مردمی چون ملک نیک محضر
برون لشکری چون هزبران جنگی
چو باز آمدم کشور آسوده دیدم
پلنگان رها کرده خوئی پلنگی
چنان بود در عهد اول که دیدم
جهان پر ز آشوب و تشویش و تنگی
چنین شد درآیام سلطان عادل
اتابک ابوبکر بن سعد زنگی

دانستن 509. to know ندانی don't you know?

اقالیم 510. climates, countries S. اقلیم

غربت 511. travelling, emigrating, alſo foreignneſs, remoteneſs.

چرا 512. why, wherefore.

روزگاری 513. ſometime.

درنگی 514. delay, lateneſs, dilatorineſs, heſitation.

برون 515. without, outſide.

ننگ 516. infamy, diſgrace, ignominy. Alſo honor; reputation, eſtimation, modeſty.

ترک 517. a turk. P. تُرکان

دیدن 518. to ſee.

درهم 519. perplexed, entangled, confuſed, entwined, twiſted.

موی 520. hair, alſo مُو

آدمی زاده 521. human kind.

لیکن 522. but.

چو 523. for چون like, when, whenever, as if.

گُرگ 524. wolves S. گُرگان

خونخوارگی 525. drinking blood, reeking in blood, blood thirſtineſs.

تیز 526. ſharp; pungent.

چنگی 527. a claw, talon, the fiſt, a harp.

درون 528. within, inſide, interior, the heart.

مردم 526. men, mankind.

ملک 530. an angel.

نیک 531. good, virtuous.

محضر 532. diſpoſition, temper.

لشکری 553. *luſhkerai*, an army, alſo *luſhkeree*, a ſoldier, belonging to an army, or camp.

هزبر 534. lions. S. هزبران

جنگی 535. warlike.

کشور 536. country, region.

آسودن 537. to reſt, to quiet, pacify, comfort.

پلنگان 538. tigers. S. پلنگ

رهاکردن 539. to ſet free, diſcharge, diſmiſs, to give admittance.

خوي 540. the ſame as خُو diſpoſition, temper.

پلنگي 541. tiger-like.

چنان 542. ſuch as that, ſuch as.

عهد 543. time, reign. Alſo agreement, compact, bargain, promiſe.

آشوب 544. tumult, ſedition; alſo grief, ſorrow, misfortune.

تشويش 545. confuſion, inquietude, diſtreſs, diſtraction.

تنگي 546. diſtreſs; ſtraightneſs, narrowneſs.

چنين 547 thus, in this way, in this manner, ſo, like this.

ايّام 548. days, times, ſeaſons. S. يَوم

P. 9. l. 100.

نظم

اقليم پارس را غم از آسيب دهر نيست
تا برسرش بود چو توئي سايهٔ خدا
امروز کس نشان ندهد در بسيط خاک
مانند آستان درت مامن رضا
برتست پاس خاطر بيچارگان وشکر
بر ما و بر خداي جهان آفرين جزا

يارب زباد فتنه نگهدار خاک پارس
چندانکه خاک را بود و باد را بقا

اقليم 549. climate, country, kingdom.

پارس 550. Perſia.

آسيب 551. misfortune, moleſtation, calamity, ſhock, concuſſion.

دهر 552. the world, time, an age, eternity; cuſtom, manner.

نيست 553. is not.

برسرش 554. at it's head, is governed by.

توئي 555. thou art.

سايه 556. ſhadow, ſhade.

خدا 557. God.

امروز 558. this day, to day, now, at preſent.

نشاندادن 559. to point out.

مانند 560. like, reſembling.

آستان 561. threſhold.

در 562. gate, door, entrance; alſo in, into.

درت thy gate.

مامن 563. refuge, aſylum, place of ſafety.

رضا 564. conſent, reſignation, ſatisfaction.

برتست 565. it is *incumbent* on you, it is your duty.

پاسخاطر 566. for the ſake of.

بيچارگان 567. the helpleſs S. بيچاره

برما 568. on us, our duty.

آفرین 569. creator.

جزا 570. reward, retribution, compenſation.

فتنه 571. ſtrife, ſedition.

چندانکه 572. as long as, whilſt.

بقا 573. duration, continuance, permanency, remainder.

P. 9. l. 105.

سبب تالیف کتاب گلستان

سبب 574. cauſe, occaſion, reaſon.

تالیف 575. compilation, compoſition.

کتاب 576. book, volume, alſo a letter, writing.

P. 9. l. 106.

یکشب تامل ایّام گذشته میکردم و برعمر تلف کرده تاسف میخوردم و سنگ سراچهٔ دل را بالماس آبدیده می سفتم و این بیتهای مناسب حال خود میگفتم

یک 577. one.

شب 578. night.

تامل 579. reflection, contemplation, meditation.

گذشتن 580. to paſs, to paſs over, to elapſe.

تلف 581. conſumption, diſſipation, waſte, ruin, deſtruction, expence.

تاسف 582. ſorrow, lamentation, regret.

سنگ 583. a ſtone; alſo weight.

سراچه 584. manſion.

الماس 585. diamond, adamant.

آبدیده 586. tears.

سفتن 587. to bore, pierce, perforate.

بیتها 588. diſtichs. S. بیت

مناسب 589. befitting, applicable, conformable, congruous, proper, ſuitable.

حال 590. condition, ſtate, circumſtance.

P. 10. l 109.

مثنوی

هردم از عمر میرود نفسی
چون نگه میکنم نماند بسی
ای که پنجاه رفت و در خوابی
مگر این پنج روز در یابی
خجل آنکس که رفت و کار نساخت
کوس رحلت زدند و بار نساخت
خواب نوشین بامداد رحیل
باز دارد پیادهٔ را ز سبیل

مثنوی 591. poetry, where the ſecond line of every diſtich rhimes with the ſame letter.

دم 592. moment, inſtant; alſo the breath, هردم every moment, every breathing, continually.

نگه 593. for نگاه a look, view, aſpect, obſervation, cuſtody, care, caution.

بسی 594. ſufficient, many, more and more.

ایکه 595. alas that!

پنجاه 596. fifty.

خواب 597. ſleep, a dream.

مگر 598. excepting, but, unleſs, perhaps, by chance.

پنج 599. five.

دریافتن 600. to underſtand, comprehend.

خجل 601. ſhame.

آنکس 602. that perſon.

کار 603. buſineſs, work, uſe, purpoſe.

ساختن 604. to do, form, make, perform; to feign, to counterfeit.

کوس 605. a drum.

رحلت 606. march, departure, death.

زدن 607. to ſtrike, to beat, to attack.

بار 608. a load, burthen; fruit, alſo a time,

بارنساخت did not make up hisburthen.

نوشین 609. ſweet, pleaſant.

بامداد 610. the morning.

رحیل 611. marching, a journey.

بازداشتن 612. to withhold, to hinder, to prevent.

پیاده 613. a foot traveller, a walker, pedeſtrian; a foot ſoldier; a pawn in the game of cheſs.

سبیل 614. road, way.

P. 10. l. 114.

هرکه آمد عمارتي نوساخت

رفت ومنزل بدیگري پرداخت

وان دگرپخت همچنین هوسي

وین عمارت بسر نبرد کسي

هرکه 615. whoſoever.

عمارت 616. building, fabric. edifice.

نو 617. new, freſh, recent.

منزل 618. a tenement, lodging, manſion; a day's journey; a ſtage of a journey; a halting place.

دیگر 619. another.

پرداختن 620. to abandon, quit, evacuate; to perform, execute.

وان 621. and that one.

دگر 622. for دیگر another.

پخت 623. contrived, ſpeculated; ripened, matured.

همچنین 624. in like manner, after this manner.

هوس 625. deſire, luſt, vain expectation, ambition.

وین 626. and this; for واین

بسربردن 627. to finiſh, accompliſh.

P. 10. l. 116.

یارناپایدار دوست مدار

دوستي را نشاید این غدار

نیک و بد چون هي بباید مرد
خنک آنکس که گوي نیکي برد
برگ عیشي بگور خویش فرست
کس نیارد زپس زپیش فرست

یار 628. friend; alſo ſtrength, power.

پایدار 629. permanent, fixed, conſtant, ſteady, having feet ناپایدار unſtable, tranſitory.

دوست 630. a friend.

مدار 631. place not.

دوستي 632. friendſhip.

نشاید 633. deſerveth not, it is not proper, inconſiſtent, ought not.

غدار 634. a cheat, traitor. غدر

بد 635. bad, wicked.

هي 636. a redundant particle, ſometimes prefixed to the preſent and preterite imperfect tenſes.

بباید مرد 637. muſt neceſſarily die; the firſt ب is redundant.

خنک 638. happy, fortunate; alſo freſh, moderate, temperate.

گوي 639. a ball.

نیکي 640. goodneſs, virtue.

برد 641. carried away.

برگ 642. a leaf; proviſions for a journey.

عیش 643. delight, pleaſure, diverſion, luxury, life.

گور 644. a grave, tomb, ſepulchre; alſo the onager, or wild aſs.

فرستادن 645. to ſend.

نیارد 646. will not bring.

پس 647. behind زپس after, from behind.

پیش 648. before. زپیش beforehand.

عمر برفست و آفتاب تموز
اندکي ماند وخواجه غره هنوز
اي تهیدست رفته دربازار
ترسمت بر نیاوري دستار

برف 649. ſnow.

تموز 650. *Tumooz*. a Syrian month, (July.)

اندکي 651. a little, few, a ſmall part.

خواجه 652. a man of diſtinction, lord, maſter, teacher, preceptor; alſo merchant.

غره 653. ſloth, careleſſneſs, deceiving with vain hopes.

هنوز 654. yet, hitherto, to this very time, not yet,

تهي 655. empty تهي دست empty handed, unprovided with money.

بازار 656. a market.

ترسیدن 657. to fear. ترسمت I fear that thou.

دستار 658. A napkin, towel, alſo a turband.

P. 10. l. 121.

هرکه مزروع خود خورد بخوید
وقت خرمنش خوشه باید چید
پند سعدي بگوش جان بشنو
ره چنین است مرد باش و برو

مزروع 659. sown.

خوید 660. green corn.

وقت 661. time, season.

خرمن 662. harvest; also a barn, threshing floor.

وقت خرمن the time of getting in the harvest.

خوشه 663. an ear of corn.

باید 664. it is necessary, it behoves.

چیدن 665. to gather, pick, choose, glean.

پند 666. counsel, advice, admonition, exhortation.

گوش 667. an ear. بگوش جان with a lively ear, with attention.

ره 668. road: also written راه.

مرد 669. a man مرد باش be a man, take courage.

باش 670. be thou, stay, have patience, wait.

P. 11. l. 123.

بعد از تامل این معني مصلحت آن دیدم که درنشیمن عزلت نشینم و دامن از صحبت فرا خود چینم و دفتر از گفتهاي پریشان بشویم و من بعد پریشان نگویم

بعد 671. after, afterwards.

معنی 672. sense, meaning, signification, reality.

این معنی this subject.

مصلحت 673. counsel, deliberation, measures advisable to be pursued.

نشیمن 674. a seat, place, a settlement, mansion.

عزلت 675. retirement, solitude.

صحبت 676. society, company, association.

فرا 677. is here a redundant particle: sometimes it signifies again, opposite, above, upon.

دفتر 678. a book, register, journal, tablet.

گفتهاي پریشان 679. words, sayings vain words, idle expressions.

شستن 680. to wash.

من بعد 681. afterwards, next.

P. 11. l. 126.

بیت

زبان بریده بگنجي نشست صم و بکم
نه از کسي که زبانش نباشد اندر حکم

بریدن 682. to cut, amputate, fell.

گنج 683. a corner, angle.

صم 684. deaf.

بکم 685. dumb.

نباشد 686. might not, should not be.

اندر 687. in, into, within, under. It is sometimes

redundant.

حُكم 688. command, order. اندرحُكم in subjection.

P. 11. l. 129.

تايكي از دوستان كه در كجاوه انيس من بودي ودر حجره جليس بر سم قديم از در در آمد چندانكه نشاط وملاعبت وبساط مراغيت گسترد جوابش نگفتم وسر از زانوي تعبد برنگرفتم رنجيده نگه كرد وگفت

كجاوه 689. a camel litter.

انيس 690. A comrade, intimate, familiar, friend.

حجره 691. a closet, chamber, cell.

جليس 692. companion, comrade, associate.

رسم 693. manner, custom, usage, rule.

قديم 694. old, ancient, usual.

درآمدن 695. to enter از در درآمد entered the door.

نشاط 696. conviviality, gladness, joy, mirth.

ملاعبت 697. cheerfulness, toying, playing, joking.

بساط 698. bed, carpet, any thing spread; the surface: also a plain open country, extensive track.

مراغبت 699. desire, affection, propensity.

جواب 700. an answer جوابش in answer to him, his answer.

زانو 701. the knee.

تعبد 702. adoration, worship.

برنگرفتم 703. I did not lift up.

رنجيدن 704. to displease, to vex, to distress, to mortify.

نگه كرد 705. he looked.

قطعه

تكنونت كه امكان گفتار هست
بگو اي برادر بلطف وخوشي
كه فردا چو پيك اجل در رسد
بحكم ضرورت زبان در كشي

كنون 706. for اكنون now كنونت for اكنون تترا now to you.

امكان 707. possibility, power.

گفتار 708. speech, conversation, saying, utterance.

هست 709. is, hath.

بگو 710. speak thou.

برادر 711. brother.

خوشي 712. gladness, mirth, cheerfulness, pleasure.

فردا 713. tomorrow.

پيك 714. messenger, courier.

اجل 715. fate, death.

در رسد 716. shall, or may arrive: در here is redundant.

ضرورت 717. necessity, exigency. بحكم ضرورت through necessity.

درکشیدن 718. to draw in, to reſtrain.

P. 12. l. 136.

یکي از متعلقان منش برحسب واقعه مطلع گردانیده که فلان عزم کرده است ونیت جزم که بقیه عمر در دنیا معتکف نشیند وخاموشي گزیند اگر توانی سرخویش گیر وراه مجانبت پیش گیر

متعلق 719. a dependent, domeſtic, ſervant, kinſman; belonging to, depending upon, concerning; (p. متعلقان)

منش 720. of mine to him.

حسب 721. computing, reckoning, conſidering, according to.

واقعه 722. an occurrence, event, accident; a battle, encounter, conflict.

مطلع گردانیدن 723. to inform.

فلان 724. ſuch an one, a certain perſon.

عزم 725. deſign, purpoſe, reſolution.

نیت 726. deſign, purpoſe, intention, object of deliberation.

جزم 727. poſitive, abſolute, deciding, determining.

بقیه 728. remainder, reſt, remnant.

دنیا 729. the world, the preſent life.

معتکف 730. one who is continually employed in devotion.

خاموشي 731. ſilence.

گزیدن 732. to chooſe, ſelect, elect.

توانستن 733. to be able, powerful, equal to.

سرخویش 734. one's own inclination.

سرخویش گیر make up your mind to it.

راه 735. road, way, path.

مجانبت 636. being near to, or at the ſide of any perſon.

پیش گیر 737. follow thou, adopt thou.

P. 12. l. 139.

گفتا بعزت عظیم وصحبت قدیم که دم برنیارم و قدم برندارم مگر انگسخن گفته شود برعادت مالوف وطریق معروف که آزردن دوستان جهلست وکفارت یمین سهلست خلاف راه صوابست وعکس رای اولی الباب ذوالفقار علي در نیام وزبان سعدي در کام

گفتا 738. he ſaid; the ſame as گفت the ا being redundant.

عزت 739. magnificence, grandeur, glory; alſo reſpect, veneration. I ſwear by the great GOD.

عظیم 740. great, large.

برنیارم 741. I will not bring out.

قدم 742. foot; alſo ſtep, pace, foot-ſtep.

برندارم 743. I will not lift up.

گفته شود 744. may be ſpoken.

عادت 745. cuſtom, mode, manner, habit, uſage.

مالوف 746. familiar, accuſtomed, ordinary.

معروف 747. known.

آزردن 748. to diſtreſs, trouble, afflict.

جهل 749. ignorance, ſtupidity.

کفارت 750. expiation, atonement.

یمین 751. an oath, affidavit; alſo the right hand, ſide, or part.

سهل 752. eaſy.

خلاف 753. contrary, repugnant, oppoſite, contradiction.

صواب 754. rectitude, juſt dealing, the right way.

عکس 755. oppoſite, contrary, reflection, inverſion.

رای 756. opinion, thought, ſentiment.

اولی الالباب 757. the wiſe, thoſe poſſeſſed of wiſdom.

ذوالفقار 758. the ſword given by Mahommed to Aly.

علی 759. Aly, Mahommed's Son-in law.

نیام 760. a ſcabbard, ſheath.

کام 761. the palate: alſo deſire, wiſh, inclination.

P. 12. l. 144.

قطعه

چو در بسته باشد چه داند کسی
که جوهر فروش است یا پیلور

دهان 762. mouth; alſo orifice, opening: it is generally written دهن.

خردمند 763. wiſe, judicious, intelligent.

چیست 764. what it is; what is it?

کلید 765. a Key.

گنج 766. treaſure.

صاحب هنر 767. a man of virtue.

بستن 768. to ſhut, bind, faſten.

جوهر 769. a gem, a jewel; alſo matter, ſubſtance, eſſence, nature, diſpoſition.

فروش 770. a ſeller, dealer.

فروختن 771. to ſell, deal.

پیلور 772. a dealer in ſmall wares, a pedlar.

P. 12. l. 147.

قطعه

اگرچه پیش خردمند خاموشی ادبست
بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی
دو چیز طیرهٔ عقلست دم فروبستن
بوقت گفتن و گفتن بوقت خاموشی

اگرچه 773. although, notwithſtanding.

ادب 774. urbanity, politeneſs, elegance, of manners; ſcience, learning, philology; diſcipline,

law, rule, inſtitution.

کوشیدن 775. to ſtrive, endeavour, exert:

چیز 776. a thing.

طیرهٔ عقل 777. levity, a weak underſtanding.

عقل 778. reaſon, intellect, underſtanding, ſenſe.

فروبستن 779. to ſhut down, دم فروبستن to ſtop the breath.

P. 13. l. 152.

في الجمله زبان از مکالمه اودرکشیدن قوّت نداشتم

وروئي ازمحاوره اوگردانیدن مروّت ندانستم

که یار موافق بود ومحب صادق

في الجمله 780. ſummarily, briefly, in ſhort.

مکالمه 781. converſation.

قوت 782. *Kuwwut*, ſtrength, power, faculty.

روي 783. face, aſpect, countenance, alſo written رو

محاوره 784. converſation, conference, dialogue, familiar diſcourſe.

گردانیدن 785. to avert, to turn away, to change, alter, to do.

مروت 786. generoſity, politeneſs, humanity.

موافق 787. conformable, ſuitable, agreeable.

محب 788. a friend.

P. 13. l. 158.

بیت

چوجنگ آورې باکسي درستیز

که ازوي گریزت بوده یا گریز

جنگ 789. war, battle, conflict, contention.

جنگ آوردن 790. to commence war.

ستیز 791. emulation, competition, contention.

ازوي 792. from him.

گریز 793. remedy, alternative, گریزت your alternative.

گریز 794. flight, flying, fugitive.

P. 13. l. 158.

بحکم ضرورت سفري گفتم و تفرّج کنان بیرون

رفتیم در فصل ربیع که صولت برد آرمیده بود

وآوان دولت ورد رسیده

تفرج 795. recreation, relaxation of mind, walking, contemplating, beholding.

کنان 796. making, doing, taking.

بیرون 797. out, outſide, without; abroad, external.

فصل 798. time, ſeaſon, juncture; ſection, article, chapter or other diviſion of a book: a difference, diſtinction, (between right and wrong.)

صولت 799. ſeverity, fury, furiouſneſs.

برد 800. cold, frigid.

آرميدن 801. to rest, to repose; to become temperate.

اوان 802. season, time.

دولت 803. prosperity, happiness, wealth, fortune, felicity, empire, dominion, power.

ورد 804. the rose.

P. 13. l. 160.

بيت

پيراهن سبز بردرختان چون جامهٔ عيد نيكبختان

پيراهن 805. dress, clothing, vestment, apparel; a shirt.

جامه 806. garment, vest, cloth.

عيد 807. a festival, solemnity, holiday.

نيكبخت 808. fortunate, happy; august, blessed.

P. 14. l. 162.

قطعه

اوّل آرد بهشت ماه جلالي

بلبل گوينده بر منابر قضبان

بر گل سرخ از نم افتاده لآلي

همچو عرق بر عذار شاهد غضبان

آرد بهشت 809. *Ardebehesht:* a Persian month.

ماه 810. a month: the moon.

جلالي 811. *Jilalee*, the new Persian Æra.

بلبل 812. A nightingale.

گوينده 813. speaking, chanting.

منابر 814. pulpits. S. مِنبر

قضبان 815. branches.

سرخ 816. red.

نم 817. dew.

لالي 818. pearls S. لُولُو

عرق 819. sweat, juice; a blush.

عذار 820. cheek, face.

شاهد 821. a mistress, a beautiful object; also a witness, an Angel.

غضبان 822. chiding, angry.

P. 14. l. 164.

شب را ببوستان با يكي از دوستان اتفاق مبيت افتاد موضعي خوش و خرّم و درختان دلكش در هم گفتي كه خردهٔ مينا بر خاكش ريخته و عقد ثريّا از تاكش در آويخته

اتفاق 823. accident, chance, fortune; consent, concord, union, alliance.

مبيت 824. tarrying all night.

موضع 825. place, situation, spot.

خوش 826. pleasant, sweet, excellent, flourishing.

خورم 827. delightful.

دلكش 828. heart-attracting.

گفتي 829. thou wouldst have said.

خرده 830. fragment, particle, bit.

مينا 831. a glass bead, a glass globule, spark, spangle.

ریختن 832. to ſtrew, ſprinkle, ſcatter.

عقد 833. knot, bond, tie; contract.

ثریا 834. the pleiades.

تاک 835. A vine. تاکش its vine.

درآویختن 836. to hang up, to ſuſpend, to lift up; to attack, aſſault.

P. 14. l. 167.

قطعه

روضهٔ ماء نهرها سلسال

دوحهٔ سجع طیرها موزون

آن پر از لاله های رنگارنگ

وین پر از میوه های گونا گون

باد در سایهٔ درختانش

گسترانیده فرش بوقلمون

روضهٔ 837. A garden.

ماء 838. water.

نهرها 839. its river, its ſtream

سلسال 840. running, meandering.

دوحهٔ 841. A grove, orchard.

سجع 842. melody, rhyme, cadence; warbling.

طیر 843. a bird. P. طیور

موزون 844. meaſured, weighed.

لاله 845. a tulip.

رنگارنگ 846. variegated.

میوه 847. fruit.

گوناگون 848. different kinds, various.

گسترانیدن 849. to cauſe to ſpread.

بوقلمون 850. flowers of all colours; alſo the camelion.

P. 14. l. 171.

بامداد که خاطر باز آمدن براي نشستن غالب آمد دیدمش دامن گل و ریحان و سنبل و ضمیران فراهم آورده و عزیمت شهر کرده گفتم گلبوستان راچنانکه داني بقاي نباشد و عهد گلستان را وفائي نه و حکما گفته اند هرچه دیر نپاید دلبستگي را نشاید

براي 851. over the inclination, or opinion.

غالب 852. prevalent, overcoming, ſuperior, victorious; for the moſt part, likely, beyond a doubt.

دیدمش 853. I beheld him.

ریحان 854. ſweet baſil.

سنبل 855. the hyacinth.

ضمیران 856. ſome odoriferous plant.

فراهم آوردن 857. to collect together, to accumulate.

عزیمت 858. reſolution, determination, undertaking; an incantation, ſpell, amulet.

شهر 859. a city.

چنانکه 860. ſuch, ſo as.

داني 861. thou knoweſt.

وفا 862. good faith, performance of a promiſe, ſincerity.

نه 863. not, no, neither.

حکما 864. ſages. S. حکیم

دیر 865. late, ſlow, long; antique, old.

نپاید 866. continueth not.

دلبستگي 867. attachment, affection.

P. 15. l. 175.

گفتا پس چیست گفتم براي نزهت ناظران وفسحت حاضران کتاب گلستان توانم تصنیف کردن که باد خزان را برورق او دست تطاول نباشد و گردش زمان عیش ربیعش را بطیش خریف مبدّل نکند

براي 868. for; becauſe, on account of, or reſpect of, for the ſake of.

نزهت 869. delight, pleaſure.

ناظران 870. beholders, ſpectators, S. ناظر

فسحت 871. gratification, ſatisfaction, alſo amplitude.

حاضران 872. thoſe who are preſent; S. حاضر

تصنیف 873. compoſition, literary production.

خزان 874. autumn, fall of the leaf.

تطاول 875. oppreſſion, tyranny, violence.

گردش 876. revolution, viciſſitude.

طیش 877. inconſtancy, levity, folly.

خریف 878. autumn.

مبدّل 879. changed, altered, exchanging, converted, turned into.

P. 15. l. 179.

مثنوي

بچه کار آیدت زگل طبلي
از گلستان من ببر ورقي
گل همین پنج روز وشش باشد
ویں گلستان همیشه خوش باشد

آیدت 880. may come to you, will be to you.

طبق 881. a diſh, tray, plate; alſo ſtory of a houſe, a platform, ſtage.

ببر 882. carry thou.

ورقي 883. a leaf.

همین 884. only, ſolely, neither more nor leſs, ſo, the ſame, in the ſame manner.

شش 885. ſix.

همیشه 886. always, continually, perpetually.

P. 15. l. 182.

حالي که من این سخن بگفتم از دامن گل بریخت ودر دامنم آویخت الکریم اذا وعد وفا فصلي دو دران چند روز اتفاق در بیاض افتاد در حسن معاشرت وآداب محاورت در لباسي که متکلمانرا بکار آید ومترسلانرا بلاغت افزاید في الجمله از گل بوستان بقیتي موجود بود که کتاب گلستان تمام شد

حالي 887. at the time, as ſoon as, whilſt.

ریختن 888. to ſcatter, to diſperſe, to diffuſe, to pour out, to break in pieces.

آویختن 889. to hang, to ſuſpend, to cling.

الکریم 890. the beneficent man.

اذا 891. when (in the future tenſe.)

وعد 892. he promiſes.

وفا 893. he performs.

چندروز 894. a few days, ſome days.

بیاض 895. a note book, pocket book, common-place book; carte blanche.

حسن 896. beautiful, excellent, good.

معاشرت 897. converſation, familiarity, ſociety.

آداب 898. good manners, civilities; alſo rules, S. ادب

محاورت 899. converſation, familiar diſcourſe.

لباس 900. dreſs, apparel.

متکلمان 901. orators, ſpeakers. S. متکلم

بکار آمدن 902. to come into uſe, to become uſeful.

مترسلان 903. letter writers, correſpondents. S. مترسل

افزودن 904. to increaſe, to augment.

بقیتی 905. ſome remains.

P. 16. l. 187.

وتمام آنکه شود بحقیقت که پسند یدهٔ آید در بارگاه شاه جهان پناه سایه گردگار وپرتو لطف پروردگار ذخر زمان کهف الایمان المؤید من السماء عضد الدولة القاهرة سراج الملة الباهرة جمال الانام منظر الاسلام سعد بن اتابک الاعظم شاهنشاه المعظم مالک رقاب الامم مولی ملوک العرب والعجم سلطان البرّ والبحر وارث ملک سلیمان مظفر الدین ادام الله تعالی اقبالها وجعل کل خیر مآلها وبکرشمه لطف خداوندی مطالعه فرماید

حقیقت 906. truth, reality, in fact, in truth.

بارگاه 907. a court, palace.

شاه 908. a king.

پناه 909. refuge, aſylum; جهان پناه the aſylum of the world.

کردگار 910. God, the omnipotent.

پرتو 911. a ray, light.

پروردگار 912. providence.

ذخر 913. treaſure, proviſions, ſtores.

کهف 914. aſylum; cave.

ایمان 915. ſafety.

المؤید 916. aided, aſſiſted, the favorite.

من السماء 917. by heaven.

عضد 918. an arm.

الدولة 919. of the empire, the ſtate.

القاهرة 920. the victorious, conquering.

سراج 921. lamp.

الملة 922. of the religion.

الباهره 923. reſplendent.

مفخر 924. aggrandizer.

مالك 925. king, lord, maſter, proprietor.

رقاب 926. necks. S. رقبه

الامم 927. of the nations, people, ſects, religions. S. امت

مولى 928. lord, maſter.

ملوك 929. Kings. S. ملك

العرب 930. of Arabia.

العجم 931. of Perſia.

برّ 932. land, continent.

والبحر 933. and of the ſea.

وارث 934. heir, inheritor.

ملك سليمان 935. kingdom of Solomon.

ادام 936. prolong, extend, perpetuate.

الله تعالى 937. the high God.

اقبالهما 938. the good fortune of them both.

جعل 939. make, produce.

كل 940. all, every, whole.

خير 941. good, righteous, virtue, righteouſneſs.

مآلهما 942. performances, iſſues of them both.

كرشمه 943. a kind glance, affectionate look.

مطالعه فرمودن 944. to peruſe.

P. 16. l. 19.

نظم

گر التفات خداوندی بیار اید
نگارخانهٔ چینی نقش ارژنگیست
امید هست که روئی ملال در نکشد
ازین سبب که گلستان نه جای دلتنگیست
علی الخصوص که دیباچهٔ همایونش
بنام سعد ابی بکر سعد بن زنگیست

التفات 945. kindneſs, courteſy, regard, inclination.

آراستن 946. to adorn, ornament, dreſs out, prepare, put in order.

نگارخانه 947. a gallery of pictures.

چینی 948. of China, Chineſe.

نقش 949. picture, painting, drawing, deſign.

الوزنك 950. *Urzung*, the paintings, which the impoſtor Mani pretended to have received from heaven.

ملال 951. diſſatisfaction, diſpleaſure, ſadneſs, vexation.

جا 952. a place.

دلتنگی 953. diſpleaſure.

على الخصوص 954. eſpecially.

دیباچه 955. the preface of a book.

هايون 956. auguſt, royal, imperial, ſacred, bleſſed, fortunate.

ابي بكر 957. Abeebukr, a proper name.

P. 17. l. 202.

ذكر امير كبير فخر الدين ابو بكر بن ابو نصر

امير 958. nobleman, prince, lord.

ابو نصر 959. *Aboo nuſr* the father of victory

P. 17. l. 203.

دیگر عروس فکر من از بی جمالی سر بر نیارد
ودیدهٔ یاس از پشت پای خجالت برندارد ودر
زمرهٔ صاحب جمالان متجلی نشود مگر انکه
که مجلی گردد بزیور قبول امیر کبیر عالم عادل
موید مظفر علی الاعدا ظهیر سریر سلطنت مشیر
تدبیر مملکت کهف الفقرا ملاذ الغربا مربی
الفضلا محب الاتقیا افتخار آل فارس یمین
الملک ملک الخواص فخر الدولة والدین غیاث
الاسلام والمسلمین عمدة الملوک والسلاطین
ابو بکر بن ابو نصر اطال الله عمره واجل قدره
وشرح صدره وضاعف اجره که ممدوح اکابر
آفاقست ومجمع مکارم اخلاق

عروس 960. a bride.

فکر 961. imagination, thought, reflection.

بی جمالی 962. want of beauty.

دیده 963. the eye, ſight; alſo ſeen.

یاس 964. deſpondency, deſpair.

پشت 965. the back, hinder-part; ſupport, reliance, پشت پا The convex or upper part of the foot.

پا 966. the foot, footſtep; baſis, foundation, veſtige, trace, track.

خجالت 967. ſhame, modeſty.

زمره 968. A circle, aſſembly, crowd.

صاحب جمالان 969. beautiful youths.

متجلی 670. brilliant, ſplendid.

مجلی 971. bedecked, ornamented.

گردیدن 972. to become, to change, to turn, to revolve, to go round, to walk abroad.

زیور 973. jewels, ornaments.

قبول 974. acceptance, approbation, conſent, aſſent, compliance.

امیر کبیر 975. A great lord.

عالم 976. learned.

اعدا 977. enemies.

ظهیر 978. ſupport, protector.

سریر 979. a throne.

سلطنت 980. empire, monarchy; reign.

مشیر 981. counſellor, adviſer.

تدبیر 982. deliberation, counſel, management.

مملکت 983. kingdoms.

الفقرا 984. the indigent. S. فقیر

ملاذ 985. refuge, asylum.

الغربا 986. strangers.

مربي 987. patron, guardian; tutor.

فضلا 988. the learned men.

الاتقيا 989. the pious men. S. تقي

افتخار 990. honor, glory, grace, boast.

يمين الملك 991. the right arm, strength, power of the kingdom.

ملك الخواص 992. chief of the nobles.

غياث الاسلام 993. succourer of the faith.

والمسلمين 994. and the moslems, the faithful.

عمده 995. the support, pillar, confidant.

والسلاطين 996. and of Sultans. S. سُلطان

اطال الله عمره 997. may (God) prolong his life.

واجلّ 998. and aggrandize.

قدره 999. his dignity.

وشرح 1000. enlighten.

صدره 1001. his breast.

وضاعف 1002. may (God) augment.

اجره 1003. his reward.

ممدوح 1004. praised, celebrated.

اكابر 1005. nobles, grandees.

آفاق 1006. horizons, quarters of the world.

مجمع 1007. confluence, assembly, concourse.

مكارم 1008. laudable actions.

اخلاق 1009. manners, morals; ethics.

P. 17. l. 212.

بيت

هركه در سايهٔ عنايت اوست

گنهش طاعتست ودشمن دوست

بوهويكي از ساير بندگان وحواشي خدمتي معين است كه اگر در آداي آن برخي تهاون و تكاسل روا دارند هرآينه در معرض خطاب آيند ومحل عتاب مگر برين طايفه درويشان كه شكر نعمت بزرگان برايشان وذكر جميل و دعاي خير واداي چنين خدمتي در غيبت اوليترست كه در حضور كه اين بتصنع نزديكست وآن از تكلف دور وباجابت مقرون

اوست 1010. he is.

حواشي 1011. followers, attendants, domestics servants.

خدمت 1012. service, employment, office, duty.

معين 1013. fixed, appointed, established, appropriated.

ادا 1014. performance, fulfilment.

برخي 1015. some, a little.

تهاون 1016. negligence, sloth.

تكاسل 1017. neglect, indolence.

رواداشتن 1018. to allow, permit.

هرآینه 1019. certainly.

معرض 1020. place of meeting; contingency, occurrence.

خطاب 1021. converſation.

محل 1022. place, quarter, diſtrict; time, opportunity.

عتاب 1023. reprehenſion, reproach.

طایفه 1024. claſs, body of men, crowd, company, a band.

درویشان 1025. Durwaiſhes.

بزرگان 1026. great men, ſuperiors. S. بزرگ

ایشان 1027. they, them.

دعای خیر 1028. a benediction.

غیبت 1029. abſence.

اولیتر 1030. better, preferable.

حضور 1031. preſence.

تصنع 1032. artifice, ſpecioufneſs, oſtentation.

نزدیک 1033. near.

تکلف 1034. ceremony, trouble, inconvenience.

دور 1035. far, diſtant.

مقرون 1036. connected, related, conjoined, near, from قرین

P. 18. l. 220.

نظم

پشت دو تای فلک راست شد از خرمی
تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را

حکمت محض است اگر لطف جهان آفرین
خاص کند بنده را مصلحت عام را
دولت جاوید یافت هر که نکونام زیست
کز عقبش ذکر خیر زنده کند نام را
وصف ترا گر کند ور نکند اهل فضل
حاجت مشاطه نیست روی دلارام را

دوتا 1037. double, bent, incurvated,
دوتای فلک the incurvated ſky.

راست 1038. ſtraight, truth, true, alſo the right hand, or ſide.

خرمی 1039. delight.

فرزند 1040. a ſon, a child.

زادن 1041. to bring forth, to be born.

مادر 1042. mother, مادر ایام dame nature.

حکمت 1043. philoſophy, wiſdom.

محض 1044. entirely, altogether; only, ſolely, pure, ſincere.

جهان آفرین 1045. the creator of the world.

خاص 1046. ſpecial, particular.

عام 1047 common, vulgar, the common people.

جاوید 1048. immortal, perpetual.

یافتن 1049. to find, to obtain.

نکو 1050. good, virtuous. نکونام a good name.

زیستن 1051. to live, to exiſt.

عقب 1052. behind, after.

زنده کردن 1053. to give life, to reſtore life.

اهل فضل 1054. men of excellence or virtue.

مشاطه 1055. a tire woman.

دلارام 1056. a lovely woman, contented heart.

P. 19. l. 229.

عذر تقصیر خدمت وموجب اختیار عزلت

تقصیر و تقاعدي که در مواظبت خدمت بارگاه خداوندي میرود بنابر آنست که طایفهٔ حکماء هند در فضیلت بزرجمهر سخن میگفتند آخر جز این عیبش ندانستند که در سخن گفتن بطیست یعني درنگ بسیار میکند مستمع بسي منتظر باید تاوي تقریر سخن کند بزرجمهر بشنید وگفت اندیشه کردن که چه گویم به از پشیماني خوردن چرا گفتم

اختیار 1057. choice, election, liberty.

تقاعد 1058. backwardneſs, dilatorineſs.

مواظبت 1059. perſeverance, aſſiduity, ſtrenuous diſcharge.

بنابر 1060. reſembling, in conformity to.

آنست 1061. that is.

هند 1062. Hind, India.

فضیلت 1063. excellence, virtue.

بزرجمهر 1064. Buzurchehmehr, the Vizier of Nouſheervân.

جز 1065. except, beſides.

بطي 1066. heſitation, flowneſs.

یعني 1067. that is to ſay, in other words.

درنگ 1068. ſlow, late.

بسیار 1069. much, many.

مستمع 1070. hearer, auditor.

منتظر 1071. expecting with impatience, waiting for.

تاوي 1072. for تاراو until he.

تقریر 1073. relation, recital, delivery: alſo ſtrengthening, confirmation.

اندیشه 1074. reflection, conſideration.

پشیماني 1075. repentance, contrition.

P. 19. l. 236.

مثنوي

سخن دان پرورده پیر کهن
بیندیشد انگه بگوید سخن
مزن بي تامل بگفتار دم
نکوگوي گرد یرگوي چه غم
بیندیش وانگه بر آور نفس
وزان پیش بس کن که گویند بس
بنطق آدمي بهتر ست از دواب
دواب از تو به گر نگوئي صواب

سخندان 1076. an orator.

پرورده 1077. educated, nouriſhed, bred; a pupil

پیر 1078. an old perſon; a ſpiritual guide, the founder or ſuperior of any religious ſect, or congregation پیرکهن a very old man.

کهن 1079. old, ancient.

اندیشیدن 1080. to conſider, to reflect.

انگه 1081. then, afterwards.

وزان 1082. for وآزان and before that.

بس 1083. enough, ſufficient.

نطق 1084. ſpeech, articulation.

آدمي 1085. human, belonging to human nature; mankind.

بهتر 1086. better, preferable.

دواب 1087. beaſts, brutes, cattle.

P. 19. l. 241

فکیف در نظر اعیان خداوندي عزنصره که مجمع اهل دل است و مرکز علیاي متبحر اگر در سیاقت سخن دلیري کنم شوخي کرده باشم و بضاعت مزجات بحضرت عزیز آورده و شبه در بازار جوهریان جوي نیارد و چراغ پیش آفتاب پرتوي ندارد و منارهٔ بلند در دامن کوه الوند نهاید پست

فکیف 1088. how then?

اعیان 1089. grandees, nobles, nobility.

عزنصره 1090. glorious be his victory.

اهل دل 1091. men of piety.

مرکز 1092. a centre.

علیا 1093. learned men. S. عالم

متبحّر 1094. A very learned, profound ſcholar.

اگر 1095. if.

سیاقت 1096. conflict, ardour, سیاقت سخن heat of converſation.

دلیري 1097. boldneſs, preſumption.

شوخي 1098. petulance, impudence, preſumption, jollity, mirth.

بضاعت 1099. a capital ſtock in trade.

مزجات 1100. a ſmall matter, any trifle.

بضاعت مزجات ſmall capital ſtock.

حضرت 1101. preſence, court, majeſty.

عزیز 1102. precious, excellent, venerable, pure, holy.

شبه 1103. a glaſs bead.

جوهریان 1104. jewellers.

جو 1105. barley. جوي a barley corn.

نیارد 1106. will not bring, or fetch. Some copies have نیرزد is not worth.

چراغ 1107. a lamp.

منارهٔ 1108. a minaret, turret.

بلند 1109. high, lofty.

کوه 1110. a mountain. دامن کوه foot of a mountain.

الوند 1111. *Ulwund*, name of a high mountain in Hamadan, 80 leagues from Isfahan.

پست 1112. low, humble, depreſſed, mean, abject.

P. 20. l. 246.

مثنوي

هرکه گردن بدعوي افرازد
دشمن از هر طرف بدو تازد
سعدي کافتاده است آزاده
کس نیاید بجنگ افتاده

اول اندیشه وانگهي گفتار
پاي پیش آمد است پس دیوار
نخلبندم ولي نه در بستان
شاهدم مي ولي نه در کنعان

گردن 1113. A neck.

دعوي 1114. claim, demand, pretenſion, plea.

افراختن 1115. to exalt, extol, extend, to celebrate, to promote.

طرف 1116. ſide, quarter.

تاختن 1117. to attack, aſſault, to ruſh upon, to haſten; to gallop; to walk faſt.

آزاد شدن 1118. to be liberated, diſmiſſed, permitted to depart.

نخلبند 1119. a maker of artificial flowers.

نخلبندم I am a maker &c.

ولي 1120. for ولیکن and but, yet, however.

کنعان 1121. Canaan.

P. 20. l. 251.

لقمان حکیم را گفتند حکمت از که آموختي گفت
از نابینایان که تا جاي نه بینند پاي نه نهند قدم
الخروج قبل الولوج

مصراع

مردیت پیدا ز مادي انگهي زن کي

لقمان 1122. *Locmân*, ſuppoſed by ſome, to be Æſop.

حکیم 1123. philoſopher, phyſician.

ازکه 1124. from whom.

نابینا 1125. one who is blind.

قدم 1126. firſt.

الخروج 1127. moving.

قبل 1128. before.

الولوج 1129. ſtirring, proceeding.

مصراع 1130. hemiſtich.

مردي 1131. manhood, alſo courage: مردیت thy manhood.

آزمودن 1132. to try, prove, experience.

زن کردن 1133. to marry, to take a wife.

P. 21. l. 254.

نظم

گرچه شاطر بود خروس بجنگ

چه زند پیش باز روئین چنگ
گربه شیراست درگرفتن موش
لیک موش است در مصاف پلنگ

گرچه 1134. for اگرچه although.

شاطر 1135. bold, dauntleſs; cheerful, alert, active.

خروس 1136. a dunghill-cock.

روئین 1137. Brazen.

گربه 1138. a cat.

شیر 1139. *ſhair*, a lion; *ſheer*, milk.

گرفتن 1140. to ſeize درگرفتن in ſeizing.

موش 1141. a mouſe.

لیک 1142. for لیکن but.

مصاف 1143. the field of battle.

P. 21. l. 25.

اما باعتماد وسعت اخلاق بزرگان که عوایب زیردستان بپوشند و افشای جرایم کهتران نکوشند کلمه چند برسبیل ازدواد روزگار و حکایات و اشعار و سیر ملوک ماضی درین کتاب درج کردیم و برخی از عمر گرانمایه بروخرج موجب تصنیف کتاب گلستان این بود و باللّٰه التوفیق.

اما 1144. but, however, notwithſtanding.

اعتماد 1145. reliance, confidence, truſt.

وسعت 1146. amplitude, ſpaciouſneſs.

عوایب 1147. defects S. عیب

زیردست 1148. weak, humble, inferior, indigent.

پوشیدن 1149. to hide, conceal, cover, clothe.

افشاء 1150. divulging, diſcloſing, revealing.

جرم 1151. fault, crime, offence, P. جرایم

کهتر 1152. leſs, inferior, ſmall, P. کهتران inferiors.

کلمه 1153. a word, ſaying, diſcourſe, ſpeech.

چند 1154. ſome, how much? how many?

اختصار 1155. abridging, abridgment; epitome.

نوادر 1156. wonders, rarities. S. نادر

حکایت 1157. ſtory, tale, relation; P. حکایات

اشعار 1158. verſes, poems. poetry. S. شعر

سیر 1159. morals, virtues, qualities. S. سیرت

ماضی 1160. the paſt, paſt time.

درین 1161. for دراین in this.

درج 1162. compriſing, containing, including.

گرانمایه 1163. valuable, precious.

بر 1164. for براو on it.

خرج 1165. expenditure, expence, diſburſement.

باللّٰه 1166. through God.

توفیق 1167. the grace, aid.

P. 21. l. 262.

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب

زما هر ذرّهٔ خاک افتادهٔ جائي

غرض نقشبست کزما باز ماند

که هستي را نمي بينم بقائي

مگر صاحبدلي روزي برحمت

کند درکار درويشان دعائي

سال 1168. a year سالها years.

ترتيب 1169. arrangement.

زما 1170. for ازما of me, belonging to me, mine.

ذرّه 1171. a particle, atom.

غرض 1172. intention, defign, intereft, hatred, rancour.

هستي 1173. exiftence.

درويش 1174. a Durwaifh (Dervife)

P. درويشان

P. 21. l 266.

امعان نظر درترتيب کتاب وتذهيب ابواب ايجاز سخن مصلحت ديد تامرايين روضهٔ رعنا وحديقهٔ غلبا چون بهشت بهشت باب اتفاقـ افتاد ازين سبب که مختصر آمد تا بهلالت نينجامد

امعان نظر 1175. looking intently, gazing, confidering.

تذهيب 1176. gilding.

ابواب 1177. doors, gates, alfo chapters S. باب

ايجاز 1178. abbreviation, compendium, abridgement.

مر 1179. a redundant particle.

رعنا 1180. beautiful, admirable, delicate.

حديقه 1181. a garden.

غلبا 1182. fplendid; verdant

بهشت 1183. paradife.

بهشت 1184. eight.

باب 1185. a door, gate, alfo chapter, book.

مختصر 1186. abridged, curtailed; a compendium, abridgment.

ملالت 1187. fatigue, languor, wearinefs, fadnefs;

انجاميدن 1188. to finifh, accomplifh, perform, to be confumed, exhaufted.

P. 22. l. 269.

باب اول درسيرت پادشاهان

باب دوم در اخلاق درويشان

باب سيوم در فضيلت قناعت

باب چهارم درفوايد خاموشي

باب پنجم در عشق جواني

باب ششم در ضعف وپيري

باب هفتم درتاثير تربيت

باب هشتم در آداب صحبت

دوم 1189. fecond.

سيرت 1190. virtue, moral quality; alfo history plu. سير

پادشاهان 1191. kings. S. پادشاه

سیوم 1192. third.

قناعت 1193. contentment, content, tranquillity, abſtinence, temperance.

چہارم 1194. fourth.

فواید 1195. advantages. S. فایدہ

پنجم 1196. fifth.

جواني 1197. the ſeaſon of youth; alſo a youth.

ششم 1198. ſixth.

ضعف 1199. imbecility, weakneſs.

پیري 1200. old age.

ہفتم 1201. ſeventh.

تاثیر 1202. impreſſion, force.

ہشتم 1203. eighth.

P. 22. l. 277.

تاریخ کتاب

دران مدت کہ ما را وقت خوش بود

ز ہجرت شش صد و پنجاہ و شش بود

مرادِ ما نصیحت بود گفتیم

حوالت باخدا کردیم و رفتیم

تاریخ 1204. date, Æra, epoch.

ہجرت 1205. The Hejirah Æra commenced the 16th. of July A. D. 622.

صد 1206. hundred.

مراد 1207. deſire, intention, will, affection.

نصیحت 1208. advice, admonition.

حوالت 1209. recommending, transferring to the care of another, committing to truſt.

گلستان

باب اوّل درسیرت ملوک

حکایت ۱ TALE. I.

P. 23. l. 4.

بادشاهي راشنيدم که بکشتن اسيري اشارت کرد بيچاره دران حالت نوميدي بزباني که داشت ملک را دشنام دادن گرفت وسقط گفتن که گفته اند هرکه دست ازجان بشويد هرچه دردل دارد بگويد

پادشاهي 1210 *Pâdſhâhai*, a King; *Pâdſhâhee*, royalty.

کشتن 1211. to kill, flay, put to death, execute, to extinguiſh.

اسير 1212. priſoner, captive.

اشارت 1213. ſign, ſignal, token, wave with the hand.

بيچاره 1214. without remedy, helpleſs.

نوميدي 1215. deſpair.

زباني 1216. a language. بزباني که داشت in a language that he poſſeſſed; i. e. in his own native language.

دشنام 1217. abuſe.

سقط 1218. reproach, rudeneſs.

ARABICK.

P. 23. l. 8.

بيت

اذا يئس الانسان طال لسانه

کسنور مغلوب يصول علی الکلب

اذا 1219. when.

يئس 1220. deſpaireth.

الانسان 1221. the man.

طال 1222. extendeth.

لسانه 1223. his tongue.

کسنور 1224. as a cat.

مغلوب 1225. conquered, overcome.

يصول علی الکلب 1226. ſeizeth upon the dog.

P. 23. l. 10.

بيت

وقت ضرورت چونماند گريز

دست بگيرد سرشمشير تيز

گريختن 1227. to run away.

شمشير 1228. a ſword. Scimitar, is a corruption of *ſhumſhair*. سرشمشير the edge, or point of the ſword.

P. 23. l. 12.

ملک پرسيد که چه ميگويد يکي ازوزراي نيک محضر گفت اي خداوند ميگويد که

ملک 1229. a king.

وزرا 1230. Viziers. S. وزير

ARABICK.

P. 23. l. 13.

والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس والله يحبّ المحسنين

والكاظمين 1231. and thoſe who ſuppreſs.

الغيظ 1232. anger.

والعافين 1233. and thoſe who are forgiving.

عن 1234. of, from.

الناس 1235. mankind.

والله 1236. and God.

يحب 1237. befriendeth.

المحسنين 1238. the merciful, generous.

P. 23. l. 14.

ملك را برو رحم آمد وازسرخون او درگذشت

رحم 1239. pity, compaſſion.

خون 1240. blood.

گذشتن 1241. to pardon, to go beyond, to exceed; to paſs over; to die.

P. 23. l. 14.

وزیر دیگر که ضدّ او بود گفت اپناي جنس مارا نشاید که درحضرت پادشاهان جزبراستي سخن گفتن این ملك را دشنام داد وناسزا گفت

وزیر 1242. A Vizier, miniſter of ſtate.

ضدّ 1243. contrary, oppoſite.

اپناي جنس 1244. equals, of the ſame rank or quality.

شایستن 1245. to ſuit, to be proper.

راستي 1246. truth, rectitude.

سزا 1247. fit, proper, deſerving, ناسزا improper, unbecoming.

P. 24. l. 27.

ملك روي ازین سخن درهم کشید وگفت مرا این دروغ وي پسندیده‌تر آمد ازین راست که توگفتي که آنرا رویّ درمصلحتي بوده واین را بنا بر خبث وحکما گفته اند دروغ مصلحت آمیز به ازراست فتنه انگیز

کشیدن 1248. to draw, to contract, روي درهم کشیدن to contract the face into wrinkles, to frown.

مرا 1249. to me.

دروغ 1250. falſehood, a lie.

وي 1251. his.

پسندیدن 1252. to approve پسندیده‌تر preferable.

بنا 1253. edifice, fabric, conſtruction.

خبث 1254. malignity, malevolence, impurity.

آمیختن 1255. to mix.

انگیختن 1256. to excite.

را بخواب دید بعد از وفات او بصد سال که جمله وجود او ریخته بود و خاک شده مگر چشمان که همچنان در چشم خانه همی گردیدند و نظر میکردند سایر حکما از تاویل آن عاجز ماندند مگر درویشی که خدمت بجای آورده و گفت هنوز نگرانست که ملکش باد یگرانست

خراسان 1266. Khoraſan.

محمود سبکتگین 1267. Sultan Mahmood Sebuktegeen, died A. H. 347.

وفات 1268. death, deceaſe.

جمله 1269. the whole, amount, ſum.

وجود 1270. body, perſon, individual; exiſtence, ſubſtance, eſſence.

چشم 1271. an eye, alſo hope.

چشم خانه 1272. the ſocket of the eye.

سایر 1273. the remainder, all except; alſo the whole.

تاویل 1274. explanation, interpretation, (of dreams, or obſcure points.)

عاجز 1275. defective, weak, hopeleſs, exhauſted, impatient.

نگرستن 1276. to look, behold.

P. 25. l. 34.

نظم

بس نامور که زیر زمین دفن کرده اند

P. 24. l. 21.

بیت

هر که شاه آن کند که او گوید

حیف باشد که جز نکو گوید

حیف 1257. violence, oppreſſion; alas! woe to.

P. 24. l. 24.

بر طاق ایوان فریدون نوشته بود

مثنوي

جهان ای برادر نماند بسکس

دل اندر جهان آفرین بند وبس

مکن تکیه بر ملک دنیا و پشت

که بسیار کس چو تو پرورد وکشت

چو آهنگ رفتن کند جان پاک

چه بر تخت مردن چه بر روي خاک

طاق 1258. a portico, arched roof, cupola.

ایوان 1259. a palace, hall.

فریدون 1260. Feridoon, King of Perſia.

نوشتن 1261. to write.

تکیه 1262. reliance, dependence, leaning upon.

آهنگ 1263. intention, deſign, inclination.

تخت 1264. a throne.

مردن 1265. to die.

حکایت ۲ TALE II.

P. 25. l. 28.

یکي از ملوک خراسان سلطان محمود سبکتگین

حکایت ۳ TALE. III.

P. 26. l. 43.

ملکزاده راشنیدم که کوتاه بود و حقیر و دیگر
برادرانش بلند وخوبروی باری پدرش بکراهیت
واستخفاف درو نظر کرد پسر بفراست دریافت
وگفت ای پدر کوتاه خرد مند به از نادان بلند
نه هرچه بقامت مهتر بقیمت بهتر الشاة نظیفة
والفیل جیفة

ملکزاده 1292. a king's ſon.

کوتاه 1293. ſhort, low.

حقیر 1294. ill favored, contemptible, vile, abject.

برادرانش 1295. his brothers.

خوب 1296. good, handſome.

بار 1297. once, a time, باری one time, once.

پدر 1298. father.

کراهیت 1299. diſguſt, hatred, diſlike.

استخفاف 1300. ſlight, diſeſteem.

پسر 1301. a ſon, boy.

فراست 1302. ſagacity, ingenuity.

نادان 1303. ignorant.

قامت 1304. ſtature.

مهتر 1305. higher, greater; chief.

قیمت 1306. price, value.

که هستیش بروی زمین یک نشان نماند
وان پیر لاشه را که سپردند زیر خاک
خاکش چنان بخورد که استخوان نماند
زنده است نام فرخ نوشیروان بخیر
گرچه بسی گذشت که نوشیروان نماند
خیری کن ای فلان و غنیمت شمار عمر
زان پیشتر که بانگ برآید فلان نماند

نامور 1277. famous, renowned.

زیر 1278. under,

دفن کردن 1279. to bury, inter.

لاشه 1280. for لاش a corpſe.

سپردن 1281. to depoſit, deliver to the charge of another.

کزو 1282. for که از او that of him.

استخوان 1283. a bone.

فرخ 1284. happy, fortunate.

نوشیروان 1285. Nouſhirvan. King of Perſia.

گذشتن 1286. to paſs, elapſe.

غنیمت 1287. wealth, gain, ſpoil, booty, plunder.

شمردن 1288. to reckon, account.

زان 1289. for از ان from that.

پیشتر 1290 before, prior.

بانگ 1291. cry, clamour, noiſe, ſound, report.

ARABICK.

الشاة 1307. the ſheep.

نظيفة 1308. clean.

والفيل 1309. and the elephant.

جيفة 1310. unclean.

P. 26. l. 47.

بيت

اقل جبال الارض طور

وانه لاعظم عند الله قدراً ومنزلاً

اقل 1311. ſmalleſt, moſt inconſiderable.

جبال 1312. mountains.

الارض 1313. of the earth.

طور 1314. Sinai.

وانه 1315. but certainly it.

لاعظم 1316. in truth is the greateſt.

عند 1317. before.

الله 1318. God.

قدرا 1319. rank.

منزلا 1320. dignity.

P. 26. l. 49.

قطعه

آن شنيدي كه لاغر دانا

گفت روزي بابله قربه

اسپ تازي اگر ضعيف بود

همچنان از طويلهٔ خربه

لاغر 1321. lean, thin.

دانا 1322. wiſe.

ابله 1323. a blockhead.

قربه 1324. fat, corpulent.

اسپ 1325. a horſe.

تازي 1326. Arabian. The Arabick language.

ضعيف 1327. weak, infirm, emaciated, powerleſs.

طويله 1328. a ſtable.

خر 1329. an aſs.

P. 26. l. 52

بد بخنديد و ارکان دولت به پسنديدند و برادران بجان برنجيدند

خنديدن 1330. to laugh.

ارکان 1331. pillars. (S. رُکن) ارکان دولت the pillars of the ſtate, i. e. the miniſters.

بجان رنجيدن 1332. to mortify to death, or exceedingly.

P. 26. l. 55.

نظم

تا مرد سخن نگفته باشد

عيب و هنرش نهفته باشد

هر پيشه گمان مبر که خالیست

شايد که پلنگ خفته باشد

نهفتن 1333. to hide, conceal.

بیشه 1334. a defert.

خالي 1335. empty.

شاید 1336. perhaps; befitting, deferving.

خفتن 1337. to fleep.

P. 27. l. 57.

شنیدم که آن مدت ملک را دشمن صعب روي نمود
چون دو لشکر روي بهم آوردند اوّل کسیکه اسپ در
میدان جهانید آن پسر بود و گفت

صعب 1338. ftrong, powerful, difficult.

لشکر 1339. an army, troops.

بهم 1340. together, one with another, one againft another; rage, anger, indignation.

میدان 1341. a plain, open field.

جهانیدن 1342. to impel, to cauſe to leap, to put on full ſpeed, to gallop.

P. 27. l. 60.

قطعه

آن نه من باشم که روزي جنگ بیني پشت من
آن منم کاندر میان خاک و خون بیني سري
کانکه جنگ آرد بخون خویش بازي میکند
روز میدان آنکه بگریزد بخون لشکري

بیني 1343. you ſhall ſee, alſo the noſe.

منم 1344. I am.

کندر 1345. for کاندر that in.

میان 1346. the midſt, middle; waiſt, loins.

کانکه 1347. for که آنکه who that.

بازي 1348. play ſport.

P. 27. l. 65.

این بگفت و بر سپاه دشمن زد چندان از مردان
کارديده بینداخت چون پیش پدر آمد زمین
خدمت ببوسید و گفت

سپاه 1349. a ſoldiery.

مردان 1350. men. S. مرد

کارديده 1351. experienced.

انداختن 1352. to overthrow, to throw, to fling.

بوسیدن 1353. to kiſs; alſo to putrify.

P. 27. l. 67.

قطعه

اي که شخص منت حقیر نبود
تا درشتي هنر نه پنداري
اسپ لاغر میان بکار آید
روز میدان نه گاو پرواري

شخص 1354. a perſon, body, individual.

منت 1355. I to you.

درشتي 1356. ſeverity, moroſeneſs, fierceneſs, force.

پنداشتن 1367. to ſuppoſe, think.

روز میدان 1358. the day of battle.

گاو 1359. an ox, bull, cow.

پروار 1360. fatted, crammed, the ſame as پرورده

P. 28. l. 70.

آورده اند که سپاه دشمن بسیار بود و اینان اندک طایفه آهنگ گریز کردند پسر نعره بزد و گفت ای مردان بکوشید تا جامهٔ زنان نپوشید سوارانرا بگفتن او تهور زیادت گشت و بیکبار حمله کردند شنیدم که دران روز بر دشمن ظفر یافتند ملک سرو چشمش بپوسید و در کنارش گرفت و هر روز نظر بیش کرد تا ولی عهد خویش کرد برادران حسد بردند و زهر در طعامش کردند خواهرش از غرفه بدید دریچه برهم زد پسر دریافت و دست از طعام باز کشید و گفت محالست که هنرمندان بمیرند و بی هنران جای ایشان گیرند

این 1361. theſe. S. اینان

اندک 1362 few.

نعره 1363. clamour, vociferation.

زن 1364. a woman, a wife.

سوار 1365. a horſeman, a trooper.

P. سواران cavalry.

تهور 1366. rage, fury, intrepidity.

زیادت 1367. augmentation, increaſe, ſurplus.

حمله 1368. an attack, aſſault.

ظفر 1369. victory.

کنار 1370. an embrace, the boſom; alſo a part, ſide, brink, edge, ſhore, beach.

ولیعهد 1371. heir apparent, acknowledged ſucceſſor; vicegerent.

حسد 1372. envy, malevolence.

زهر 1373. poiſon, venom.

طعام 1374. food, victuals.

خواهر 1375. a ſiſter.

غرفه 1376. an upper apartment.

دریچه 1377. a window.

برهم زدن 1378. to ſtrike together.

باز کشیدن 1379. to draw back.

محال 1380. impoſſible, abſurd.

P. 28. l. 78.

بیت

کس نیاید بزیر سایهٔ بوم
ورها از جهان شود معدوم

بوم 1381. an owl; alſo country, region, ſoil, ground.

هما 1382. the Homâ is a fabulous bird of happy omen, it being pretended that on whomſoever it caſts its ſhadow he becomes a king.

معدوم 1383. annihilated.

P. 28. l. 80

پدر را از بی حالت آگاهی دادند برادرانش را بخواند و گوشمالی بواجبی داد پس هریکی را از اطراف بلاد حصه مرضی معین کرد تا فتنه

فرونشست ونزاع برخاست وگفته اند ده درویش
درگلیمی بخسپند ودوبادشاه دراقلیمی در
نگنجند

آگاهی 1384. apprisal, intelligence, information.

دادن 1385. to give.

گوشمالی 1386. reprimand; litterally, rubbing the ears.

واجبی 1387. befitting, proper.

اطراف 1388. sides, quarters, territories, S. طرف

بلاد 1389. countries, cities. S. بلده

حصه 1390. a part, share, portion.

مرضی 1391. agreeable, acceptable.

نزاع 1392. quarrel, strife, contention.

برخاستن 1393. to stop, to stand still; also to excite, stir up, rise, arise, make insurrection.

دَه 1394. ten.

گلیم 1395. a blanket. گلیمی a single blanket.

خسپیدن 1396. to sleep, to lie down.

گنجیدن 1397. to contain, to hold.

P. 29. l. 84.

قطعه

نیم نانی گر خورد مرد خدای
بذل درویشان کند نیم دگر
ملک اقلیمی بگیرد بادشاه
همچنان در بند اقلیمی دگر

نیم 1398. half.

بذل 1399. a gift, present; liberality, expence, use.

بند 1400. imagination, hope, affection, wish; trick, deceit, art, sleight; a ligature, band, a joint.

حکایت ۴ TALE. IV.

P. 29. l. 88.

طایفه دزدان عرب برسر کوهی نشسته بودند
ومنفذ کاروان بسته و رعیت بلدان ازمکاید
ایشان مرعوب ولشکر سلطان مغلوب بحکم
آنکه ملاذی منیع از قلّه کوهی بدست آورده
بودند وملجا وماوای ساخته مدبران ممالک
آن طرف دردفع مضرت ایشان مشورت کردند
اگر این طایفه برین نسق روزگاری مداومت
نمایند مقاومت ایشان ممتنع گردد

دزد 1401. a thief, robber. P. دزدان

منفذ 1402. a passage, road.

کاروان 1403 a caravan.

رعیت 1404. a subject, peasant, inhabitant. P. رِعایا

بلدان 1405 cities, countries. S. بلده

مکاید 1406 tricks, deceits, artifices, stratagems, S. کید

مرعوب 1407. distressed, terrified.

مغلوب 1408. difcomfited, defeated, conquered.

منيع 1409. inacceſſible, impenetrable, impregnable.

قلّه 1410. ſummit; acclivity.

ملجا 1411. an aſylum, a place of refuge, a retreat.

ماوا 1412. a dwelling, reſidence, ſettlement.

مدبّر 1413. a counſellor, governor.

ممالک 1414. Kingdoms.

دفع 1415. repulſion, removal.

مضرت 1416. detriment, damage, injury.

مشورت 1417. conſultation.

نسق 1418. manner, ſtate, uſage.

مداومت 1419. continuance.

مقاومت 1420. oppoſition, reſiſtance.

ممتنع 1421. impoſſible, prohibited.

P. 29. l. 94.

مثنوي

درختي که اکنون گرفتست پاي
بنيروي شخصي برآيد زجاي
ورش همچنان روزگاري هلي
بگردونش از بيخ بر نگسلي
سرچشمه شايد گرفتن بيبل
چو پر شد نشايد گذشتن بپيل

اکنون 1422. now, at this time.

نيرو 1423. ſtrength, power.

ورش 1424. for واگرش and if it.

هلي 1425. you deſiſt.

گردون 1426. a windlaſs; alſo the world, fortune.

بيخ 1427. a root.

گسليدن 1428. to break, to tear up, to burſt.

چشمه 1429. fountain, ſource, ſpring. سرچشمه a ſpring-head.

ميل 1430. a bodkin, ſurgeon's probe.

پيل 1431. elephant.

P. 30. l. 98.

سخن برين مقرر شد که يکي را بتجسس ايشان بر گماشتند وفرصت نگاهداشتند تا وقتي که برقومي رانده بودند وبقعه خالي مانده تني چند از مردان واقعه ديده وجنگ آزموده رابفرستادند تا در شعب جبل پنهان شدند شبانگاه که دزدان باز آمدند سفر کرده وغارت آورده سلاح بگشادند وغنايم بنهادند نخستين دشمني که بر سرايشان تاخت خواب بود چندانکه پاسي از شب بگذشت

مقرر 1432. ſettled, fixed, agreed, determined.

تجسس 1433. ſearch, inquiry, exploration.

گماشتن 1434. to detach, depute.

فرصت 1435. opportunity, time, conveniency, leiſure.

قوم 1436. a tribe, people, nation.

راندن 1437. to attack, drive, expel.

بقعه 1438. cave, den, dwelling place.

تن 1439. the body, perſon, تني چند a ſmall body of men, a party, detachment.

واقعه ديده 1440. experienced.

جنگ آزموده 1441. tried in battle.

شعب 1442. a path through mountains.

جبل 1443. a mountain.

پنهان شدن 1444. to be hidden, concealed.

شبانگاه 1445. the night time.

سفر 1446. a journey.

غارت 1447. plunder, ſpoil, prey.

سلاح 1448. arms, armour.

كشادن 1449. to open, pull off, lay aſide; to conquer.

غنايم 1450. ſpoils. S. غنيمت

نخستين 1451. the firſt.

پاس 1452. watch, guard, defence, protection.

P. 30. l. 105.

بيت

قرص خورشيد در سياهي رفت
يونس اندر دهان ماهي رفت

قرص خورشيد 1453. the ſun's diſk.

سياهي 1454. blackneſs, ſhade, ſhadow.

يونس 1455. the prophet Jonas.

ماهي 1456 a fiſh.

P. 30. l. 106.

مردان دلاوران از كمين بدر جستند و دست همه را يكان يكان بر كتف بستند با مداد ان بدركاه ملك حاضر آوردند همه را يكشتن اشارت فرمود

اتفاقاً دران ميان جواني بود كه ميوهٔ عنفوان شبابش نو رسيده وسبزهٔ گلستان عذارش نو دميده يكي از وزراء پاي تخت ملك بوسه داد و روي شفاعت بر زمين نهاد و گفت اين پسر هيچنان از باغ زندگاني برنخورده واز ريعان جواني تمتع نيافته توقع بكرم و اخلاق خداوندي آنست كه بخشيدن خون او بر بندهٔ منت نهد ملك روي از ين سخن درهم كشيد وموافق راي بلندش نيامد و گفت

دلاور 1457. bold, gallant, brave.

كمين 1458. An ambuſh.

بدر 1459. without, out of doors.

جستن 1460. to ſpring, leap, jump.

يكان يكان 1461. one by one, one after the other.

كتف 1462. a ſhoulder.

بامدادان 1463. in the morning, the next morning, on the morrow.

حاضر 1464. preſent, ready, prompt.

اتفاقاً 1465. accidentally, by chance.

عنفوان 1466. the vigour, flower of youth.

شباب 1467. youth.

سبزه 1468. verdure, green herb, herbage.

دمیدن 1469. to blow, to expand, to grow up (herbage;) to appear (the dawn.)

بوسه دادن 1470. to kiſs.

شفاعت 1471. interceſſion, mediation.

باغ 1472. a garden.

زندگاني 1473. life, life time.

بر 1474. fruit; alſo boſom; upon.

ریعان 1475. vigour, flower of youth.

تمتع 1476. enjoyment, gratification.

توقع 1477. hope.

بخشیدن 1478. to beſtow, to diſtribute, to pardon.

منت نهادن 1479. to confer an obligation.

رای بلند 1480. exalted underſtanding.

P. 31. l. 116.

بیت

پرتو نیکان نگیرد هرکه بنیادش بدست
تربیت نااهل را چون گردکان برگنبدست

بنیاد 1481. foundation, baſis, edifice, fabric.

نااهل 1482. worthleſs, vile, mean.

گردکان 1483. a walnut.

گنبد 1484. dome, tower, arch, vault; the ſame as گنبذ

P. 31. l. 119.

نسل وتبار اینان منقطع کردن اولیتر ست و بیخ و بنیاد ایشان بر آوردن بهترکه آتش نشاندن و اخگر گذاشتن و افعي کشتن و بچه نگاهداشتی کار خرد مندان نیست

نسل 1485. offſpring.

تبار 1486. family, tribe, nation.

منقطع 1487. cut off, exterminated,

آتش 1488. fire.

نشاندن 1489. to quench, to extinguiſh; to plant, place, fix, to ſeat:

اخگر 1490. a ſpark of fire.

گذاشتن 1491. to leave, quit.

افعي 1492. a ſnake, ſerpent.

بچه 1493. the young of any animal.

P. 32. l. 122.

قطعه

ایرا گر آب زندگي بارد
هرگز از شاخ بید برنخوري

بافرومایه روزگار مبر

کزني بوریا شکر نخوری

آب 1494. water.

باریدن 1495. to rain.

هرگز 1496. never.

بید 1497. the willow.

فرومایه 1498. low, mean, base-born, ignoble.

ني 1499. a reed, flute, pipe, tube.

بوریا 1500. a mat.

P. 32. l. 125.

وزیر این سخن بشنید طوعاً وکرهاً به پسندید و بر حسن رای ملک آفرین خواند وگفت انچه خداوند دام ملکه فرمود عین حقیقتست که اگر در سلک صحبت آن بدان تربیت یافتي یکي از ایشان شدي امّا بنده امیدوارست که بصحبت صالحان تربیت پذیرد وخوي خردمندان گیرد هنوز طفلست وسیرت بغي وعناد آن گروه در نهادوي متمکن نشده است

طوعاً وکرهاً 1501. reluctantly.

حسن رای 1502 just understanding, true observation.

آفرین 1503. praise, also creating.

انچه 1504. whatever.

دام ملکه 1505. may his kingdom be eternal.

سلک 1506. a string, series, order, train.

امیدوار 1507. hopeful, expectant.

صالح 1508. a man of probity; good, fit, apt, proper, just.

پذیرفتن 1509. to accept, receive.

طفل 1510. a child, infant.

بغي 1511. rebellion, violence, injustice.

عناد 1512. perverseness, obstinacy,

گروه 1513. crowd, body of men, troop, company, band.

نهاد 1514. habit, constitution, nature.

متمکن 1515. placed, established, inhabiting, residing.

P. 32. l. 130.

ودر حدیثست که ما من مولود الا وقد یولد علی فطرة الاسلام ثم ابواه یهودانه وینصرانه ویمجّسانه

حدیث 1516. Hadees, the Traditions of the sayings of Mahommed.

ARABICK

ما 1517. not.

من مولود 1518. from birth.

الا 1519. but, except.

وقد 1520. of a truth, certainly.

یولد 1521. born.

علی فطرة الاسلام 1522. with a disposition to Islamism, or the faith.

ثم 1523. after that.

ابواه 1524. his parents.

يهودانه 1525. make him a Jew.

ينصرانه 1526. make him a Chriſtian.

يمجسانه 1527. make him a Magian.

P. 32. l. 134.

قطعه

بابدان يار گشت همسر لوط
خاندان نبوتش گم شد
سگ اصحاب کهف روزي چند
پي نيکان گرفت و آدم شد

همسر 1528. an equal, aſſociate, ſpouſe.

لوط 1529. Lot.

خاندان 1530. family, race, poſterity.

نبوت 1531. the gift of prophecy.

گم 1532. loſt, forfeited.

سگ 1533. a dog.

اصحاب کهف 1534. the companions of the cave; the ſeven ſleepers.

آدم 1535. a man. Adam.

P. 33. l. 136.

اين بگفت وطايفه از نداماي ملک باوبشفاعت يار شدند تاملک از سرخون او درگذشت و گفت بخشيدم اگرچه مصلحت نديدم

ندما 1536. courtiers. S. نديم

رباعي

داني که چه گفت زال با رستم گرد
دشمن نتوان حقير وبيچاره شمرد
ديديم بسي آب زسرچشمه خورد
چون بيشتر آمد شتر و بار ببرد

زال 1537. Zal, the father of Ruſtam; alſo an old woman.

رستم 1538. Ruſtam, the moſt renowned hero amongſt the Perſians.

گرد 1539. A hero.

خرد 1540. little, ſmall.

بيشتر 1541. larger, greater, more.

شتر 1542. a camel.

P. 33. l. 141.

في الجمله وزيرپسر را بخانه برد وبتازونعمت بپرورد واستاد وادیب بتربيتش نصب کرد تا حسن خطاب وردّ جواب وساير آداب ملوکش بياموختند تا درنظر همگنان پسنديده آمد باري وزير از شمايل واخلاق او در حضرت ملک شمه ميگفت که تربيت عاقلان درو اثر کرده است وجهل قديم ازجبلت او بدر برده ملک را از اين سخن تبسم آمد و گفت

بیت

عاقبت گرگ زاده گرگ شود

گرچه با آدمي بزرگ شود

خانه 1543. houſe, home.

ناز 1544. affection, fondneſs, blandiſhment, coquetry, amorous playfulneſs, feigned diſdain.

استاد 1545. a teacher, tutor.

ادیب 1546. a preceptor,

نصب کردن 1547. to appoint, eſtabliſh, fix, erect, plant.

حسن خطاب 1548. elegance of language, polite converſation, eaſy addreſs.

ردّ جواب 1549. refutation, replication ; replying.

همگنان 1550. all, every one.

شمایل 1551. talents, abilities, virtues.

شمه 1552. ſome, a few, a little.

عاقل 1553. wiſe, a wiſe man.

جبلت 1554. nature, innateneſs, conſtitution.

تبسم 1555. a ſmile, ſimper.

عاقبت 1556. end, concluſion, cataſtrophe.

گرگ زاده 1557. a wolf's whelp.

بزرگ 1558. big, large, great.

P. 34. l. 149.

سالي دو برین برآمد طایفه اوباش محله دراو پیوستند و عقد مرافقت بستند تا بوقت فرصت وزیررا بادو پسرش بکشت و نعمت بیقیاس برداشت و در مغارهٔ دزدان بجاي پدر بنشست وعاصي شد ملک را خبر کردند ملک دست تحیر بدندان گرفت و گفت

اوباش 1559. a vagabond, vagrant.

محله 1560. a ſtreet, quarter, ward.

پیوستن 1561. to join, unite, adhere.

مرافقت 1562. aſſociation, ſociety, intimacy.

مغاره 1563. a den, cavern.

عاصي 1564. refractory, ſtubborn, a ſinner, criminal, rebel.

دندان 1565. a tooth.

P. 34. l. 153.

نظم

شبشیر نیک از آهن بد چون کند کسي

ناکس بتربیت نشود اي حکیم کس

باران که در لطافت طبعش خلاف نیست

در باغ لاله روید و در شوره بوم خس

زمین شور سنبل بر نیارد

درو تخم عمل ضایع مگردان

نکوئي با بدان کردن چنانست

که بد کردن بجاي نیک مردان

آهن 1566. iron.

ناکس 1567. mean, baſe, ignoble, unmanly.

لطافت 1568. graciouſneſs, grace, fair means, benignity; gracefulneſs, delicacy.

طبع 1569. nature, diſpoſition, temperament.

رویدن 1570. to grow, to vegetate.

شور 1571. barren ſoil, ſalſuginous, ſalt, brackiſh; commotion, agitation, diſtraction of mind.

خس 1572. a weed.

عمل 1573. work, labour, action, office, performance, practice.

ضایع 1574. waſting; alſo wandering, ſtraying, loſt.

نکوئي 1575. kindneſs, goodneſs.

حکایت 5 TALE. V.

P. 35. l. 162.

سرهنگ زاده را بردر سراي اغلمش دیدم که عقل وکیاستي و فهم وفراستي زاید الوصف داشت هم از عهد خردي آثار بزرگي در ناصیهٔ او پیدا

سرهنگ 1576. a commander, officer, chief of any kind.

زاده 1577. A ſon; born, begotten.

سراي 1578. a palace, houſe, tenement, inn.

اغلمش 1579. *Ughlumiſh*, a deſcendent of Jungaiz Khan, reigned in Turkeſtan in A. H. 656.

کیاست 1580. ſagacity, ingenuity.

فهم 1581. underſtanding, comprehenſion.

فهیدن 1582. to underſtand.

زاید الوصف 1583. beyond deſcription.

هم 1584. alſo, together, likewiſe, in the ſame manner, equally.

خردي 1585. ſmallneſs, infancy.

بزرگي 1586. greatneſs, adultneſs.

ناصیه 1587. the forehead.

پیدا 1588. manifeſt, open, clear, evident; alſo, invention, diſcovery, publication.

P. 35. l. 166.

بیت

بالا ي سرش ز هوشمندي
میتافت ستارهٔ بلندي

بالا 1589. above, upon, over, upwards; ſtature, height.

هوشمندي 1590. wiſdom, underſtanding.

تافتن 1591. to ſhine, glitter, to ſpin, to twiſt, to turn away the face, to decline.

ستاره 1592. a ſtar.

بلندي 1593. ſublimity, height.

P. 35. l. 168.

في الجمله مقبول سلطان آمد که جمال صورت و کمال معني داشت وحکما گفته اند توانگري

بهنرست نه بمال بزرگي بعقلست نه بسال ابناي
جنس او بر و حسد بردند و بخيانتي متهم كردند
و در كشتي او سعي بيفايده نمودند

مقبول 1594. approved.

صورت 1595. form, shape, image, face, countenance.

توانگري 1596. wealth.

مال 1597. goods, possessions, estate, wealth, property, riches.

خيانت 1598. perfidy, treason, dishonesty.

متهم 1599. accused, arraigned, accused falsely.

سعي 1600. endeavour, attempt, exertion.

فايده 1601. profit, advantage, بيفايده fruitless, unsuccessful.

P. 35. l. 172.

مصراع

دشمن چه كند چو مهربان باشد دوست

مهربان 1602. benevolent, beneficent, friendly, favouriug, preserver, defender.

P. 35. l. 174.

ملك پرسيد كه موجب خصمي ايشان در حق تو
چيست گفت در سايهٔ دولت خداوندي همگنانرا
راضي كردم مگر حسود را كه راضي نميشود الّا بزوال
نعمت من دولت و اقبال خداوندي باد

خصمي 1603. enmity, contention.

راضي 1604. satisfied, contented.

حسود 1605. envious, malignant.

زوال 1606. declination, decline.

اقبال 1607. good fortune, auspices.

باد 1608. be it.

P. 36. l. 177.

نظم

توانم آنكه نيازارم اندرون كسي
حسود را چه كنم كو ز خود برنج درست
بميرتا برهي اي حسود كين رنجيست
كه از مشقت او جز بمرگ نتوان رست
شوربختان بآرزو خواهند
مقبلان را زوال نعمت و جاه
گر نه بيند بروز شپره چشم
چشمهٔ آفتاب را چه گناه
راست خواهي هزار چشم چنان
كور بهتر كه آفتاب سياه

اندرون 1609. inwardly, withinside, internal; mind, heart.

رنج 1610. distress.

رهيدن 1611. to release, to liberate, to deliver from danger.

كين 1612. for كه اين that this.

مشقت 1613. affliction, adversity, misfortune.

مرگ 1614. death.

رستن 1615. to be liberated, to escape.

شوربخت 1616. unfortunate, wretched, infamous.

آرزو 1617. wish, desire, inclination.

خواستن 1618. to want, require, desire, wish.

مقبل 1619. prosperous, fortunate, successful.

P. مقبلان

جاه 1620. rank, dignity.

شپره 1621. a bat, the bird of night.

هزار 1622. a thousand.

کور 1623. blind.

P. 37. l. 189.

حکایت 6 TALE. VI.

یکی را از ملوک عجم حکایت کنند که دست تطاول بمال رعیت دراز کرده بود و جور و اذیت آغاز کرده خلق از مکاید ظلمش در جهان برفتند و از کربت جورش راه غربت گرفتند چون رعیت کم شد ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت و خزینه تهی ماند و دشمنان از هر طرف زور آوردند.

دراز 1624. long, extended, extensive.

جور 1625. violence, oppression, injury.

اذیت 1626. wrong, damage, injury, oppression, molestation.

آغاز 1627. beginning, commencement.

خلق 1628. people; also creation.

ظلم 1629. tyranny, violence, oppression.

کربت 1630. distress, affliction.

کم 1631. few; with *paish*, کم sleeve of a garment.

ارتفاع 1632. elevation, exaltation, carrying off.

ولایت 1633. country, territory, dominion.

نقصان 1634. diminution, deficiency, loss.

خزینه 1635. Treasury.

زور 1636. strength, power, force, violence.

P. 37. l. 194.

قطعه

هر که فریاد رسی روز مصیبت خواهد
گو در ایام سلامت بجوانمردی کوش.
بندهٔ حلقه بگوش ار ننوازی برود
لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش

فریادرسی 1637. assistance, redress of grievance.

مصیبت 1638. adversity, disaster, calamity, misfortune.

جوانمردی 1639. humanity, courage.

حلقه بگوش 1640. an ear-ring, which formerly distinguished servants; a servant, slave.

ار 1641. for اگر if.

نواختن 1642. to soothe, caress, fondle, to praise, flatter, to blow or beat any musical instrument.

بیگانه 1643. a stranger, foreigner, alien.

P. 37. l. 199.

روزي در مجلس او کتاب شاهنامه همي خواندند در زوال مملکت ضحاک وعهد فریدون وزیر ملک را پرسید که فریدون گنج و ملک وحشم نداشت برو پادشاهي چگونه مقرر شد گفت آنچنانکه شنیدي خلقي برو بتعصب گردآمدند وتقویت کردند پادشاهي یافت وزیر گفت چون گردآمدن خلق موجب پادشاهیست تو خلق را چرا پریشان میکني مگر سر پادشاهي نداري

شاهنامه 1644. the Shahnameh, of Firdowſee.

ضحاک 1645 Zohac, king of Perſia.

حشم 1646. ſervants, attendants, pomp, magnificence.

چگونه 1647. what manner.

همچنانکه 1648. after that manner.

تعصب 1649. partiality, attaching, making one contented: alſo obſtinacy.

گردآمدن 1650. to aſſemble, collect together, to meet together.

تقویت 1651. corroboration, confirmation, ſtrengthening, comforting. recruiting,

P. 38. l. 205.

بیت

همان به که لشکر بجان پروري
که سلطان بلشکر کند سروري

بجان پروردن 1652. to cheriſh as one's own ſoul.

سروري 1653. chiefſhip, command, government.

P. 38. l. 207.

گفت موجب گردآمدن سپاه و رعیت چیست گفت پادشاه را عدل باید تا بر و گردآیند و رعیت تا در سایه دولتش ایمن نشینند و ترا این هردو نیست

عدل 1654. juſtice, equity, rectitude, juſt, equitable.

ایمن 1655. ſafe, free, void of care:

ترا 1656. thee, to thee.

هردو 1657. both.

P. 38. l. 210.

مثنوي

نکند جور پیشه سلطاني
که نیاید ز گرگ چوپاني
پادشاهي که طرح ظلم فکند
پاي دیوار ملک خویش بکند

جورپیشه 1658. one who practiſes violence, a tyrant.

سلطاني 1659. royalty, kingſhip.

چوپاني 1660. the office of a ſhepherd.

طرح 1661 placing, fixing, eſtabliſhing, poſition, diſpoſition, manner, rule, inſtitution; alſo impoſition.

P.

فگندن 1662. to introduce, eſtabliſh, do, make; to throw.

کندن 1663. to dig, raze, ſap, to deſtroy, diſſolve.

P. 38. l. 213.

ملک را پند وزیر ناصح مواقف طبع نیامد بند فرمود و بزندان فرستاد بسي برنیامد که بني عم سلطان بهنازعت برخاستند و بمقاومت لشکر آراستند و ملک پدر خواستند قومیکه از دست تطاول او بجان آمده بودند و پریشان شده برایشان گرد آمدند و تقویت کردند تا ملک از تصرفش بدر رفت

ناصح 1664. a monitor.

بند فرمودن 1665. to order into confinement, to order to be ſeized, to commit.

زندان 1666. a priſon.

عم 1667. Uncle, father's brother.

منازعت 1668. conteſt, litigation.

بجان آمدن 1669. to be in the utmoſt danger, or diſtreſs.

تصرف 1670. poſſeſſion, uſe.

بدر رفتن 1671. to depart, to go out.

P. 39. l. 219.

قطعه

پادشاهي کو روا دارد ستم بر زیردست
دوستدارش روز سختي دشمن زورآور ست

با رعیت صلح کن وز جنگ خصم ایمن نشین
زانکه شاهنشاه عادل را رعیت لشکر است

که او for کو 1672. that he.

روا داشتن 1673. to allow, to permit.

ستم 1674. tyranny, extortion, oppreſſion.

دوستدار 1675. a friend.

سختي 1676. adverſity, indigence, hardneſs, vehemence.

زورآور 1677. powerful.

صلح 1678. peace, reconciliation.

وز 1679. for واز and from.

خصم 1680. enemy.

زانکه 1681. for ازانکه becauſe that.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 39. l. 225.

پادشاهي با غلام عجمي در کشتي نشسته بود غلام دیگر دریا ندیده بود و محنت کشتي نیازموده گریه و زاري آغاز کرده و لرزه بر اندامش افتاد چندانکه ملاطفت کردند آرام نگرفت ملک را عیش انرا منغص شد چاره نمیدانستند

غلام 1682. a ſlave, ſervant, boy.

عجمي 1683. Perſian.

کشتي 1684. a boat, ſhip, veſſel.

دريا 1685. river, sea.

محنت 1686. misery, trouble, inconvenience, labour.

گريه 1687. plaint, lamentation, crying.

لرزه 1688. tremor.

اندام 1989. the body.

ملاطفت 1690. graciousness, favor, courtesy.

آرام 1691. ease, quiet, rest, tranquillity.

آرام گرفتن 1692. to be pacified, to become calm.

منغص 1693. disturbed, disappointed.

چاره 1694. remedy.

P. 39. l. 229.

حکيمي در ان کشتي بود گفت اگر فرماني من اورا خاموش کنم پادشاه گفت غايت لطف باشد حکيم فرمود تا غلام را به دريا انداختند باري چند غوطه خورد مويش بگرفتند وسوي کشتي آوردند بهر دو دست در دنبال کشتي آويخت چون برآمد بگوشه بنشست وقرار يافت ملک را بسنديده آمد گفت دريں چه حکمتست گفت اول محنت غرق شدن نچشيده بود قدر سلامتي نميدانست همچنين قدر عافيت کسي داند که بمصيبت گرفتار آيد

خاموش 1695. silent.

غايت 1696. end, extremity, termination, the utmost.

غوطه 1697. to dive, plunge, dip, غوطه خوردن a plunge.

سوي 1698. side, part, towards.

دنبال 1699. the tail, stern, the rudder.

گوشه 1700. a corner, angle.

قرار 1701. constancy, stability, quiet, rest.

غرق 1702. drowning, immersion, shipwreck.

چشيدن 1703. to taste.

قدر 1704. value, worth, quantity, rank, dignity, office; also fate, destiny.

عافيت 1705. safety, health, salubrity.

گرفتار آمدن 1706. to be taken prisoner, to be caught.

P. 46. l. 237.

قطعه

اي سير تر انان جوين خوش ننمايد
معشوق منست آنکه بنزديک تو زشتست
حوران بهشتي را دوزخ بود اعراف
ازدوزخيان پرس که اعراف بهشتست

سير 1707. *fair*, full.

جوين 1708. of barley.

زشت 1709. deformed, ugly.

حور 1710. a nymph of paradise.

دوزخ 1711. hell دوزخيان the inhabitants of hell.

اعراف 1712. purgatory.

P. 40. l. 242.

بیت

فرقست میان آنکه یارش در بر

با انکه دو چشم انتظارش بر در

فرق 1713. separation, difference; the head, top of any thing.

انتظار 1714. desire, expectation, anxious wish, waiting.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 40. l. 245.

هرمز تاجدار را گفتند از وزیران پدر چه خطا دیدی که بند فرمودی گفت خطائی معلوم نکردم ولیکن دیدم که مهابت من در دل ایشان بیکرانست و بر عهد من اعتماد کلّی ندارند ترسیدم که از بیم گزند خویش قصد هلاک من کنند پس قول حکما را کار بستم که گفته اند

هرمز 1715. Hormuz, King of Perſia.

تاجدار 1716. wearing a crown, a king.

خطا 1717. crime, ſin, fault, error.

معلوم 1718. known, clear, evident. علم

مهابت 1719. terror, fear, dread, majeſty, gravity, ſway, authority.

کران 1720. boundary بیکران beyond bounds, immenſe, infinite.

کلّی 1721. wholly, entirely.

ترسیدن 1722. to fear.

بیم 1723. fear, apprehenſion, dread.

گزند 1724. damage, hurt, injury, loſs.

قصد 1725. endeavour, attempt, intention.

هلاک 1726. ruin, perdition, ſlaughter, death.

قول 1727 a word, ſaying, agreement, bargain.

کاربستن 1728. to act, to perform.

P. 41 l. 250.

قطعه

از ان کز تو ترسد بترس ای حکیم

وگر با چو او صد برائی بجنگ

نه بینی که چون گربه عاجز شود

برآرد بچنگال چشم پلنگ

از ان مار برپای راعی زند

که ترسد سرش را بکوبد بسنگ

چنگال 1729. claws, talons, fingers.

ازان 1730. from that, thence, on that account.

مار 1731. a ſnake, ſerpent.

راعی 1732. a ſhepherd, paſtor, guardian,

کوفتن 1733. to ſtrike, bruiſe, pound, bray, to mince.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 41. l. 255.

یکی از ملوک عرب رنجور بود در حالت پیری امید از زندگانی قطع کرده ناگاه سواری از در در آمد و بشارت آورد که فلان قلعه را بدولت خداوندی کشادیم و دشمنان اسیر شدند و سپاه و رعیت آنطرف

بجملگي مطيع فرمان گشتند چون اين سخن
بشنيد نفسي سرد برآورد وگفت اين مژده
مرا نيست دشمنانم راست يعني وارثان مملكت

رنجور 1734. sick, infirm, afflicted.

قطع كردن 1735. to cut off, amputate, terminate, conclude, to travel, to infest (a road.)

ناگاه 1736. suddenly, unexpectedly.

بشارت 1737. glad tidings.

قلعه 1738. a fort, castle, fortress.

جملگي 1739. completely, altogether.

مطيع 1740. obedient.

سرد 1741. cold, weak, feeble.

مژده 1742. good news.

وارثان 1743. heirs. S. وارث

P. 42. l. 261.

قطعه

درين اميد بسر شد دريغ عمر عزيز
كه انچه درد لمست از درم فراز آيد
اميد بسته برآمد ولي چه فايده زانكه
اميد نيست كه عمر گذشته باز آيد

بسر شدن 1744. to be finished, concluded, fulfilled, attained.

درم 1745. my gate.

فراز آمدن 1746. to come out, to depart.

P. 41. l. 264.

قطعه

كوس رحلت بكوفت دست اجل
اي دو چشمم وداع سر بكنيد
اي كف دست وساعد و بازو
همه توديع يكدگر بكنيد
بر من افتاده مرگ دشمن كام
آخر اي دوستان گذر بكنيد
روزگارم بشد بنادانی
من نكردم شما حذر بكنيد

وداع 1747. farewell, adieu.

كفدست 1748. palm of the hand.

ساعد 1749. the arm from the wrist to the elbow, the fore-arm.

بازو 1750. the arm, or the upper part of it; strength, power.

توديع 1751. bidding adieu, dismissing; also placing, depositing.

يكدگر 1752. one another.

گذر كردن 1753. to pass over, cross.

ناداني 1754. ignorance, folly.

شما 1755. you.

حذر 1756. caution, warning, prudence, abstinence.

TALE X. حکایت ۱۰

P. 42. l. 270.

سالي بربالين تربت يحيى پيغمبر عليه السلام معتكف بودم در جامع دمشق يكي از ملوك عرب كه به بي انصافي موصوف بود اتفاق بزيارت آمد ونماز كرد وحاجت خواست

1757. one year, a certain year. سالي

1758. a pillow, cushion. بالين

1759. a grave, tomb. تُربت

1560. *Yûhyâ*, proper name, (John.) يحيى

1761. a prophet. پيغمبر

1762. upon whom be peace. عليه السلام

1763. a great mosque, where the prayer called خُطبه is repeated on fridays(in contradistinction to مسجد which signifies a smaller mosque, where the *Khotbeh* is not read.) جامع

1764. Damascus. دمشق

1765. injustice. بي انصافي

1766. described. موصوف

1767. a pilgrimage, a visit. زيارت

1768. prayer. نماز

P. 43. l. 273.

بيت

درويش وغني بندهٔ اين خاك درند
و انانكه غني ترند محتاج ترند

1769. rich, copious, abundant. غني

1770. they. آنان

1771. indigent, necessitous, in want. محتاج

P. 48. l. 275.

انكه روي بمن كرد وگفت ازانجاكه هيبت درويشان استوصدق معامله ايشان خاطري هراه من كنيد كه از دشمن صعب انديشناكم گفتم بررعيت ضعيف رحمت كُن تا از دشمن قوي زحمت نه بيني

1772. because. ازانجا

1773 truth, veracity, sincerity. صِدق

1774. business, affair, trade, commerce, traffic. معامله

1775. along with, accompanying. هراه

1776. thoughtful. انديشناك

1777. strong, powerful, potent. قوي

1778. disquietude, inconvenience, grief. زحمت

P. 43. l. 280.

نظم

بيازُوان توانا وقوّت سر دست
خطاست پنجهٔ مسكين ناتوان بشكست
بترسد آنكه برافتاد شكلن نبخشايد
كه گر زپاي درآيد كسش نگيرد دست
هرانكه تخم بدي كشت وچشم نيكي داشت

دماغ بیهده پخت وخیال باطل بست

زگوش پنبه برون آرو داد خلق بده

وگرتومي ندهي داد روز داديهست

بازوان 1779. arms. S. بازو

توانا 1780. power, ſtrength, ability.

سردست 1781. the wriſt.

پنجه 1782. the five fingers.

ناتوان 1783. weak, helpleſs.

شکستن 1784. to break.

افتادگان 1785. thoſe who have fallen into diſtreſs, labouring under miſfortune.

ازپاي درآمدن 1786. to fall into diſtreſs, or decay.

کسش 1787. any one his.

هرانکه 1788. whoſoever.

بدي 1789. wickedneſs, vice, badneſs.

کشتن 1790. to ſow, to till.

دماغ 1791. brain; alſo marrow, pith.

بیهده 1792. vain, futile, abſurd, fooliſh.

پختن 1793. to do, to perform, to imagine, to dreſs victuals, to boil, to ripen.

باطل 1794. falſe, fooliſh, abſurd,

پنبه 1795. cotton.

داد 1796. juſtice.

روزداد 1797. the day of retribution, the day of judgment.

P. 44. l. 288.

مثنوي

بني آدم اعضاي يکديگرند

که در آفرينش زيک گوهرند

چوعضوي بدرد آورد روزگار

دگر عضوها را نيـاند قرار

توکز محنت ديگران بيغمي

نشايدکه نامت نهند آدمي

بني آدم 1798. the ſons of Adam, mankind, the human race.

اعضا 1799. members, limbs. S. عضو

آفرينش 1800. creation, formation.

زيک 1801. for از يک of one, of the ſame.

گوهر 1802. ſubſtance, eſſence, form, race, family; jewel, gem, pearl.

عضو 1803. a limb, member عضوي a ſingle member.

درد 1804. pain, grief, diſeaſe.

عضوها 1805. members, limbs. S. عضو

نامت 1806. thy name.

حکايت 11 TALE XI.

P. 44. l. 293.

درويش مستجاب الدعوات در بغداد بديدآمد

حجّاج یوسف بخواندش وگفت دعاي خیر برمن کن
گفت خدایا جانش بستان گفت از بهر خدا این چه
دعاست گفت دعاي خیرست ترا و جمله مسلمانان را

مستجاب الدعوات 1807. whose prayer was granted.

بغداد 1808. Bûghdad, (vulg. Bagdad.)

پدید آمدن 1809. to appear.

حجّاج یوسف 1810. Hûjâj Yûsuf was Governor of Arabian Irak under the Khalif Abdalmalek, A. H. 65.

خدایا 1811. O God.

ستاندن 1812. to take, seize.

از بهر خدا 1813. for God's sake.

مسلمانان 1814. the same as مُسلمین the moslems S. مسلمان

P. 44. l. 297.

مثنوي

اي زبردست زیر دست آزار
گرم تاکي بماند این بازار
بچه کار آیدت جهان داري
مردنت به که مردم آزاري

زبردست 1815. powerful, tyrannical.

آزار 1816. vexation, molestation, injury, sickness, grief.

گرم 1817. warm, hot.

تاکي 1818. how long?

جهانداري 1819. monarchy, empire.

مردنت 1820. thy death, for thee to die.

مردم آزار 1821. afflicting mankind, a tormentor of mankind.

حکایت ۱۲ TALE XII.

P. 44. l. 301.

یکي از ملوک بني انصاف پارسائي را پرسید که از
عبادتها کدام افضلترست گفت ترا خواب نیم روز
تا دران یک نفس خلق زانیا زاري

قطعه

ظالمي را خفته دیدم نیم روز
گفتم این فتنه است خوابش بُرده به
آنکه خوابش بهتر از بیداریست
آنچنان بد زندگاني مُرده به

پارسا 1822. pious, religious, abstinent.

کُدام 1823. of what kind, which.

افضلتر 1824. more excellent.

ظالم 1825. tyrant, oppressor.

نیم روز 1826. noon, mid-day, half a day.

بیداري 1827. watchfulness, being awake, vigilance, attention.

حکایت ۱۳ TALE. XIII.

P. 45. l. 367.

یکي را از ملوک شنیدم که شبي در عشرت روز کرده بود ودر پایان مستي مي‌گفت

بیت

ما را بجهان خوشتر ازین یکدم نیست
کز نیک وبد اندیشه وازکس غم نیست

عشرت 1828. joy, delight.

پایان 1829. the end, extremity.

مستي 1830. intoxication.

P. 45. l. 311.

درویش برهنه بیرون بسرما خفته بود وگفت

بیت

اي آنکه باقبال تو در عالم نیست
گیرم که غمت نیست غم ما هم نیست

برهنه 1831. naked, bare.

سرما 1832. cold, the winter.

گیرم 1833. I allow, I admit, I take for granted.

P. 45. l. 314.

ملک را این کلام خوش آمد صُرّه هزار دینار از روزن بیرون داشت وگفت اي درویش دامی بدار گفت دامن از کجا آرم که جامه ندارم پادشاه را بر ضعف حال او رحمت زیادت گشت خلعتي بران مزید کرد وبیرون فرستاد درویش آن نقد را باندک مدت بخورد وتلف کرد وباز آمد

کلام 1834. speech, word, saying.

صُرّه 1835. purse, bag.

دینار 1836. a dinar, a coin.

روزن 1837. a window; also chimney.

نقد 1838. money, cash, coin.

P. 46. l. 319.

بیت

قرار برکف آزادگان نگیرد مال
نه صبر در دل عاشق نه آب در غربال

آزادگان 1839. those who are freed from worldly cares, the religious.

صبر 1840. patience.

غربال 1841. a sieve.

P. 46. l. 321.

در حالتي که ملک را پرواي او نبود حالش بگفتند بهم برآمد وروي ازوي درهم کشید وازینجا گفته‌اند اصحاب فطنت وخُبرت که از حِدّت وسورت پادشاهان پُرحذر باید بود که غالب هیبت ایشان برمعضلات امور مملکت متعلق باشد وتحمل از دهام عوام نکنند

پروا 1842. care, anxiety, concern, fear, terror.

فطنت 1843. understanding, intelligence.

خُبرت 1844. experience, trial, proof.

حِدّت 1845. passion, vehemence, fury, sharpness.

سورت 1846. the power or despotism of kings.

پُرحذر 1847. great caution, full of caution.

معضلات 1848. arduous affairs, difficulties, troubles.

امور 1849. affairs. S. امر.

تحمل 1850. patience, long ſuffering.

ازدحام 1851. crowd, multitude, concourſe.

P. 46. l. 325.

مثنوي

حرامش بود نعمت پادشاه
که هنگام فرصت ندارد نگاه
مجال سخن تا نه بيني زپيش
به بيهوده گفتن مبر قدر خويش

حرام 1852. unlawful, forbidden, holy, venerable, ſacred.

هنگام 1853. time, ſeaſon, hour.

مجال 1854. power, ſtrength, ability.

P. 46. l. 328.

گفت برانيد اين گداي شوخ مبذر را که چندين نعمت باندک مدت برانداخت نداند که خزينه بيت المال لقمهٔ مساکينست نه طعمهٔ اخوان شياطين

بيت

ايلهي کو روز روشن شمع کافوري نهد
زود بيني کش بشب روغن نباشد در چراغ

گدا 1855. poor, indigent, a beggar.

شوخ 1856. ſaucy, inſolent, playful, capricious, miſchievous.

مبذر 1857. prodigal, expenſive.

برانداختن 1858. to throw out or down, to ſcatter, to defeat, diſcomfit.

بيت المال 1859. the chamber of finance.

لقمه 1860. a morſel, a mouthful.

مساکين 1861. the poor, indigent, S. مسکين

طعمه 1862. meat, food; alſo a bait.

اخوان 1863. brethren S. أخ

شياطين 1864. devils. S. شيطان

شمع 1865. a candle, wax.

کافوري 1866. camphor, camphorated.

زود 1867. ſoon, quickly.

کش 1868. for کو او را that to him.

روغن 1869. oil, fat, greaſe.

P. 47. l. 334.

يکي از وزراي ناصح گفت اي خداوند مصلحت آن مي بينم که چنين کسان را وجه کفاف بتفاريق مجري دارند تا در نفقه اسراف نکنند امّا انچه فرمودي از زجر و منع مناسب سيرت ارباب همت نيست يکي را بلطف اميدوار گردانيدن و باز بنوميدي خسته خاطر کردن

وجه 1870. mode, manner; alſo face.

کفاف 1871. ſufficiency, competency, enough to keep one from begging.

تفاريق 1872. intervals, diviſions, diſtinct parts.

S. تفريق

مجري 1873. to allow, to permit, admit.

نفقه 1874. the neceſſary expences for living.

اسراف 1875. extravagance.

زجر 1876. impediment, oppoſition, force, violence.

منع 1877. prohibition, hindrance. obſtacle, refuſal.

ارباب همت 1878. men of generoſity.

خسته 1879. wounded, infirm, ſick, indiſpoſed.

P. 47. l. 340.

بيت

بروي خود در اطماع باز نتوان كرد
چو باز شد بدرشتي فراز نتوان كرد

قطعه

كس نه بيند كه تشنگان حجاز
بلب آب شور كرد آيند
هركجا چشمهٔ بود شيرين
مردم و مور و مرغ گرد ايند

اطماع 1880. avarice, ſtrong paſſions, inordinate deſires.

باز كردن 1881. to open.

تشنه 1882. thirſty. P. تشنگان

حجاز 1883. Mecca, and the adjacent country; alſo a muſical mode.

لب 1884. lip, brink, margin.

هركجا 1885. whereſoever.

شيرين 1886. ſweet.

مور 1887. an ant.

حكايت ۱۴ TALE. XIV.

P. 48. l. 345.

يكي از پادشاهان در رعايت مهلكت سستي
كردي ولشكري بسختي داشتي چون دشمن
صعب روي نمود همه پشت بدادند

P. 48. l. 347.

بيت

چو دارند گنج از سپاهي دريغ
دريغ آيدش دست بردن به تيغ

پيشين 1888 former, anterior, prior.

رعايت 1889. care, attention; alſo reſpect, honor.

سستي 1890. negligence, ſloth, gentleneſs, tenderneſs, ſoftneſs.

پشت دادن 1891. to turn the back, to deſert.

آيدش 1892. may come to him.

تيغ 1893. a ſword.

P. 48. l. 349.

يكي را از آنانكه غدر كردند با منش دوستي
بود ملامتش كردم وگفتم دونست وناسپاس و

سفله وحق ناشناس که باندک تغیر حال از
مخدوم قدیم خود برگردد وحقوق نعمت
سالیان نوردد گفت اگر بگویم معذوردارې شاید
که اسپم بې جو بود ونهد زین درگرو وسلطان
که بزر باسپاهې بخیلې کند با او بجان جوانمردې
نتوان کرد

بیت

زربد ه مرد سپاهې را تا سر بنهد
وگرش زر ندهې سر بنهد درعالم

1894. آنانکه they who.

1895. غدر perfidy, treachery, fraud, deceit.

1896. بامنش between me and him.

1897. ملامت reprehenfion, reproach.

1898. دون mean, baſe, deſpicable.

1899. سپاس praiſe, gratitude, prayer, ناسپاس ungrateful.

1900. سفله mean, abject, baſe.

1901. حقناشناس ungrateful, unjuſt.

1902. تغیر alteration, change.

1903. مخدوم a lord, maſter, one who is ſerved.

1904. حقوق rights, laws, duties, S. حق

1905. سالیان years, life, alſo annual.

1906. نوردن and نوردیدن to travel, walk, wander, ſtray, to fold, to twiſt.

1907. معذور excuſed, excuſable.

1908. نمد زین a coarſe woollen ſaddle-cloth.

1909 گرو pledge, pawn, wager, bet.

1910. زر money, gold.

1911. بخیلې avarice, covetouſneſs,

1912 بجان heartily, ſincerely.

P. 48. l. 357.

بیت

اذا شبع الکمي یصول بطشا
وخاوي البطن یبطش بالفرار

ARABICK.

1913. شبع fulneſs, fatiety, enough for one time.

1914. الکمي the ſtrong man.

1915. یصول بطشا attacks furiouſly.

1916. خاوي البطن empty belly.

1917. یبطش بالفرار takes to flight.

حکیت 10 TALE. XV.

P. 49. l. 360.

یکي از وزرا معزول شد وبحلقهٔ درویشان در آمد
وبرکت صحبت ایشان در وي اثر کرد وجمعیت
خاطرش دست داد ملک بار دیگر بر و دل خوش کرد
وعمل فرمود قبول نکرد وگفت معزولي به که مشغولي

1918. معزول dismiſſed, diſcharged, diſplaced, degraded, diſpoſted.

برکت 1919 bleſſing, recompenſe, proſperity, abundance, fertility.

جمعیت 1920. collection, reflection, جمعیت خاطر a heart at eaſe, ſatisfaction of mind.

عمل فرمودن 1921. to put into office, to employ.

معزولي 1922. removal from office.

مشغولي 1923. employment, buſineſs.

P. 49. l. 364.

رباعي

آنانکه بکُنج عافیت بنشستند

کُندان سگ ودهان مردم بستند

کاغذ بدریدند وقلم بشکستند

وزدست وزبان حرف گیران رستند

کاغذ 1924. paper.

قلم 1925. a pen.

حرف گیر 1926. a caviller, hypocrite, cenſorious.

P. 49. l. 367.

ملک گُفت هراینه ماراخردمند کافي باید که تدبیر

مملکترا شاید گُفت نشان خردمند کافي آنست

که بچنین کارها تن درندهد

بیت

هُماي برهمه مرغان ازان شرف دارد

که استخوان خورد وجانور نیازارد

کافي 1927. ſufficient, enough.

شرف 1928. excellency, eminence, nobility, glory, dignity, honor, culmination, meridian ſplendor.

جانور 1929. animal.

P. 49. l. 371.

مثل

سیاهگوش راگُفتند ترا ملازمت صحبت شیر بچه وجه

اختیار افتاد گُفت تا فضله صیدش میخورم وازشرّ

دشمنان در پناه صولتش زندگاني میکنم گُفتند

اکنون که بظل حمایتش درآمدي و بشکر نعمتش

اعتراف کردي چرانزدیکتر نیائي تا بحلقهٔ خاصانت

درآورد و از بندگان مخلصت شمارد گُفت

همچنان از بطش او ایمن نیستم

مثل 1930. parable, example, apologue.

سیاهگوش 1931. a ſéyâhgoaſh, a ſpecies of leopard.

ملازمت 1932. ſervice, attendance, aſſiduity, diligence.

فضله 1933. remainder, redundancy, offals, refuſe, dregs.

صید 1934. game, prey, the chace, hunting.

شرّ 1935. malignity, depravity, wickedneſs.

حمایت 1936. protection, defence, guardianſhip.

اعتراف 1937. confeſſion, acknowledgment.

مخلص 1938. ſincere, real, unfeigned, loyal.

بطش 1939. power, authority, ſeverity, ſternneſs.

P. 50. l. 377.

بیت

اگر صد سال گبر آتش فروزد

اگر یکدم دراو افتد بسوزد

افروختن 1940. to inflame, ſet on fire, burn, illuminate, ſhine, poliſh.

Pag. 50. l. 379.

افتد که ندیم حضرت سلطان زیبا بد و باشد که سربرود وحکما گفته اند از تلون طبع پادشاهان پرحذر باید بود که گاه بسلامی برنجند وگاه بدشنامی خلعت دهند وگفته اند ظرافت بسیار هنرندیمان است وعیب حکیمان

بیت

تو برسر قدر خویشتن باش ووقار

بازی و ظرافت بندیمان بگذار

ندیم 1941. a courtier, privy counſellor, intimate friend.

تلون 1942. changeable, verſatile, changing colour.

گاه 1943. time, place, ſome times, now and then.

ظرافت 1944. ingenuity, wit, dexterity, gallantry, buffoonery; elegance, gracefulneſs.

وقار 1945. ſedate, grave, majeſty; authority, conſtancy.

P. 50. l. 385.

حکایت ۱۶ TALE XVI.

یکی از رفیقان شکایت روزگار نامساعد بنزدیک من آورد که کفاف اندک دارم وعیال بسیار وطاقت فاقه ندارم بارها دردلم آمد که باقلیم دیگر روم تا در هر صورت زندگانی کنم کسی را برنیک و بد من اطلاع نباشد

رفیق 1946. aſſociate, companion.

شکایت 1947. accuſation, complaint.

مساعد 1948. favourable, happy, proſperous.

عیال 1949. family, children, domeſtics.

طاقت 1950. power, ſtrength, fortitude.

فاقه 1951. poverty, neceſſity.

بارها 1952. times, often, many times, frequently.

اطلاع 1953. apprizal, information, manifeſtation, imparting.

P. 51. l. 390.

بیت

بس گرسنه خفت وکس ندانست که کیست

بس جان بلب آمد که بروکس نگریست

گرسنه 1954. hungry, ſtarved.

P. 51. l. 393.

باز از شماتت اعدای اندیشم که بطعنه در قفای من
بخندند و سعی مرا در حق عیال بر عدم مروّت
حمل کنند و گویند

شماتت 1955. rejoicing at the diſtreſs of another, exultation, jeer, ſcoff.

اعدا 1956. enemies. S. عدو

طعنه 1957. contumely, reproach, ſcoff, taunt.

قفا 1958. ſecretly, behind one's back; the back part or nape of the neck.

عدم 1959. privation, want, عدم مروت want of humanity.

P. 51. l. 395.

قطعه

به بین آن بی حمیّت را که هرگز
نخواهد دید روئی نیک بختی
تن آسانی گزیند خویشتن را
زن و فرزند بگذارد بسختی

حمیّت 1960. zeal, endeavour, impetuoſity, nice ſenſe of honor, feeling.

تن آسانی 1961. eaſe of body.

P. 51. l. 398.

و در علم محاسبه چنانکه معلومست چیزی دانم
اگر بجاه شما جهتی معین گردد که موجب جمعیت
خاطر باشد بقیّه عمر از عهده شکر آن نتوانم
بیرون آمدن گفتم ای یار عهد پادشاه دو طرف
دارد امید نان و بیم جان و خلاف رای
خردمند انست بدین امید در ان بیم افتادن

علم 1962. ſcience, art.

محاسبه 1963. arithmetic, accounts, computation, calculation, ſcrutiny.

چیزی 1964. ſomething, a little.

جهت 1965. mode, manner, faſhion, means; ſide, quarter; cauſe, reaſon, regard.

P. 52. l. 403.

قطعه

کس نیاید بخانه درویش
که خراج زمین و باغ بده
یا بتشویش و غصّه راضی شو
یا جگر بند پیش زاغ بنه

خراج 1966. revenue, tax, tribute.

غصّه 1967. anguiſh, ſorrow, affliction, anger, diſpleaſure.

جگربند 1968. inteſtines, bowels.

زاغ 1969. a crow.

P. 52. l. 406.

گفت این سخن موافق حال من نگفتی و جواب
سوال من نیاوردی نشنیده که گفته اند هرکه

که وقت رفع تو باشد مجال دشمن تنگ
تو پاک باش و مدار اي برادر از کس باک
زنند جامهٔ ناپاک کاذران بر سنگ

1980. expenfiveneſs. فراخ روي

1981. removal (from an office) alſo elevation, promotion. رفع

1982. ſtraight, narrow, tight. تنگ

1983. a waſherman, fuller. کاذر

P. 53. l. 419.

گفتم حکایت آن روباه مناسب حال تست
که دیدندش گریزان و افتان و خیزان کسي
گفتش چه آفتست که موجب چندین مخافتست
گفت شنیدم که شتر را بسخره میگیرند گفتند
اي سفیه شتر را با تو چه مناسبتست و ترا با و
چه مشابهت گفت خاموش که اگر حسودان
بغرض گویند که این شتر است و گرفتار آیم
کرا غم تخلیص من باشد تا تفتیش حال من
کند و تا تریاق از عراق آورده شوده مار
گزیده مرده باشد

1984. a fox. روباه

1985 running. گریزان

1986. falling. افتان

1987. rifing خیزان falling and rifing, limping, ſtaggering. افتان و خیزان

خیانت ورزد دستش از حساب بلرزد

بیت

راستي موجب رضاي خداست
کس ندیدم که گم شد از ره راست

1970. queſtion, interrogation. سوال

1971. to exerciſe, perform. ورزیدن

1972. to tremble, ſhake, to be agitated. لرزیدن

P. 52. l. 411.

وحکما گفته اند چهار کس از چهار کس بجان برنجند
حرامي از سلطان و دزد از پاسبان و فاسق از
غماز و روسپي از محتسب و آنرا که حساب
پاکست از محاسبه چه باک

1973. four. چهار

1974. a robber, villain, aſſaſſin; any thing unlawful. حرامي

1975. a centinel, guard, night watch. پاسبان

1976. a ſinner, criminal, adulterer, a worthleſs impudent fellow. فاسق

1977. informer, tale bearer, detractor. غماز

1978. whore, harlot, proſtitute. روسپي

1979. *Mûhtuſib*, an officer partly anſwering to our clerk of the market. محتسب

P. 53. l. 414.

قطعه

مکن فراخ روي در عمل اگر خواهي

آفت 1988. misfortune, calamity.

مخافت 1989. fear, terror, danger.

سخره 1990. one who is compelled to labour, preſſed.

سفیه 1991. ſtupid, ignorant, inſane, imprudent.

مشابهت 1992. ſimilitude, reſemblance, compariſon.

کرا 1993. for کدام را whom.

تخلیص 1994. ſetting at liberty; releaſe.

تفتیش 1995. inquiry, interrogation.

تریاق 1996. treacle, antidote of any kind.

عراق 1997. Irac, Babylonia, Chaldea.

گزیدن 1998. to bite, مارگزیده bitten by a ſnake.

P. 53. l. 426.

وترا همچنان فضیلت و دیانت امّا حسودان در کمینند و مدعیان گوشه نشین اگرانچه حسن سیرت تست بخلاف آن تقریرکنند و در معرض خطاب پادشاه آیی ومحل عتاب افتی دران حالت کرا مجال مقالت باشد مصلحت آن می بینم که ملک قناعت را حراست کنی و ترک ریاست گویی که عاقلان گفته اند

دیانت 1999 integrity, honeſty, loyalty.

مقالت 2000. word, diſcourſe, ſpeech, adage.

حراست 2001. government, cuſtody, guardianſhip.

ترک گفتن 2002. to quit, forſake, leave, abandon.

ریاست 2003. government, dominion, command, ſuperiority.

P. 54. l. 432.

بیت

بدریا در منافع بیشمارست

اگرخواهی سلامت درکنارست

منفعت 2004. profits, gains, S. منافع

P. 54. l. 434.

رقیق این سخن بشنید بهم برآمد وروی درهم کشید و سخنهای رنجش آمیز گفتن گرفت که این چه عقل و کفایتست و فهم و درایت و قول حکما درست آمد که گفته اند دوستان در زندان بکار آیند که برسفره همه دشمنان دوست نمایند

بهم برآمدن 2005. to be troubled, diſturbed, diſpleaſed.

رنجش 2006. affliction, anguiſh of mind.

کفایت 2007. ſufficiency, competency, enough.

درایت 2008. knowledge, ſcience, quality, manner.

درست 2009. perfect, ſound, right, true.

سفره 2010. a table, table cloth, or pieece of leather ſpread upon the ground.

P. 54. l. 438.

قطعه

دوست مشمار آنکه در نعمت زند
لاف یاري و برادر خواندگي
دوست آن دانم که گیرد دست دوست
در پریشان حالي و درماندگي

مشمار 2011. reckon not.

لاف 2012. boaſting, vanity, ſelf praiſe.

یاري 2013. friendſhip, intimacy, aſſiſtance, help, power.

خواندگي 2014. profeſſion of brotherly affection.

درماندگي 2015. diſtreſs, miſery, want, impotency.

P. 55. l. 441.

دیدم که متغیر میشود ونصیحت من بتعرض میشنود بنزدیک صاحب دیوان رفتم بسابقه معرفتي که میان ما بود صورت حالش بگفتم تابکاري مختصرش نصب کردند چند روز برین برآمد لطف طبعش را بدیدند و حسن تدبیرش به پسندیدند کارش ازان درگذشت و بمرتبه برتر ازان متمکن گشت و همچنین نجم سعادتش در ترقي بود تا باوج ارادت رسید و مقرّب حضرت سلطان شد ومشارالیه بالبنان و معتمد علیه عند الاعیان بر سلامت حالش شادماني کردم وگفتم

متغیر 2016. diſturbed, altered, changed.

تعرض 2017. impediment, obſtacle, oppoſition, objection.

صاحب دیوان 2018. ſuperintendent of the revenue.

سابقه 2019. former, paſt.

معرفت 2020. acquaintance, knowledge, ſcience, virtue.

صورت حال 2021. ſtate of the caſe, ſtatement of circumſtances.

مرتبه 2022. rank, degree, ſtep, office.

نجم 2023. a ſtar.

سعادت 2024. felicity, good fortune.

ترقي 2025. increaſe, augmentation.

اوج 2026. the altitude or aſcendant of a planet; top, ſummit, vertex, ſublimity.

مقرّب 2027. approximated, allowed to approach, nearly related.

مشارالیه 2028. pointed out.

بالبنان 2029. with the fingers.

معتمد علیه 2030. one in whom confidence is placed.

عند الاعیان 2031. in the preſence of the nobles.

شادماني 2032. cheerfulneſs, gladneſs.

P. 55. l. 449.

بیت

زکار بسته مهندیش و دل شکسته مدار
که آب چشمهٔ حیوان درون تاریکیست

بیت

الا لا تحزنن اخا البلیه
وللرحمن الطاف خفیه

بیت

منشین ترش از گردش ایام که صبر
تلخست ولیکن بر شیرین داره

چشمهٔ حیوان 2033. the fountain of immortality.

تاریکي 2034. darkneſs.

ARABICK.

الا 2035. holla! ho!

لا تحزنی 2036. ſorrow not.

اخا البلیه 2037. brethren in miſery.

للرحمن 2038. belong to the merciful (God.)

الطاف 2039. benefits, favors. S. لطف

خفیه 2040. hidden, concealed, ſecretly, clandeſtinely.

ترش 2041. ſour, rough, auſtere.

تلخ 2042. bitter.

P. 56. l. 455.

دران مدت مرا باجمع یاران اتفاق سفر مکه افتاده

چون از زیارت مکه باز آمدم دو منزلم استقبال کرد ظاهر حالش دیدم پریشان و هرهیات درویشان گفتم حال چیست گفت چنانکه توگفتي طایفه حسد بردند و بخیانتم منسوب کردند و ملک در کشف حقیقت آن استقصاء نفرموده و یاران قدیم و دوستان صمیم از کلمهٔ حق خاموش شدند و صحبت دیرینه فراموش کردند

جمع 2043. company, aſſembly, body; conjunction; the plural number.

مکه 2044. Mecca.

استقبال 2045. meeting, futurity, time future; advancing to meet.

ظاهر 2046. external, exterior, openly, apparent, clear, evident.

هیات 2047. face, aſpect, exterior, form.

استقصاء 2048. curioſity, ſtrict inveſtigation.

صمیم 2049. ſincere, pure, unmixed. *Gentius's* copy has. قدیم

کلمهٔ حق 2050. the word of truth.

دیرینه 2051. old, ancient.

P. 56. l. 461.

قطعه

بصنع خدا چون کسي اوفتاد
همه عالمش پاي برسر نهند

چو بینند کاقبال دستش گرفت

ستایش کنان دست بر بر نهند

صنع 2052. creation, work.

عالم 2053. world همه عالم the whole world, every one.

ستایش 2054. praiſe, commendation.

P. 56. l 464.

في الجمله بانواع عقوبت گرفتار بودم تا درین هفته که مژده سلامتي حجاج برسید از بند گرانم خلاص کردند و ملک موروثم خاص گفتم آن نوبت اشارت من قبول نکردي که عمل پادشاه چون سفر دریاست سودمند وخطرناک یا گنج برگیري یا در تلاطم بمیري

بیت

یا زر بهره و دست کند خواجه در کنار

یا موج روزي افگندش مُرده برکنار

انواع 2055. kinds, ſorts, variety. S. نوع

عقوبت 2056. puniſhment.

هفته 2057. a week.

حجاج 2058. pilgrims to Mecca S. حاجي

گران 2059. heavy, ſevere, ſtrict.

خلاص 2060. liberation, enlargement.

موروث 2061. hereditary.

نوبت 2062 a period, a time, keeping watch.

سودمند 2063. advantageous.

خطرناک 2064. dangerous.

تلاطم 2065 buffeting, daſhing, ſurging.

P. 57. l. 470.

مصلحت ندیدم ازین بیش ریش درویش خراشیدن ونمک پاشیدن بدین دو بیت اختصار کردم وگفتم

ریش 2066. *Raiſh*, a ſore, wound, *Reeſh*, beard, muſtachio.

خراشیدن 2067. to ſcratch.

نمک 2068. ſalt.

پاشیدن 2069. to ſprinkle.

P. 57. l. 472.

قطعه

ندانستي که بیني بند برپاي

چو در گوشت نیامد پند مردم

دگر ره گر نداري طاقت نیش

مکن انگشت در سوراخ کژدم

نیش 2070. a ſting.

انگشت 2071. a finger.

سوراخ 2072. a hole.

کژدم 2073. a ſcorpion.

P. 57. l. 475.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

قضي چند در صحبت من بودند ظاهر حال ایشان بصلاح آراسته یکي از بزرگان در حق این طایفه حسن ظن بلیغ داشت و ادراري معین کرده بود مگر یکي از ایشان حرکتي کرد نامناسب حال درویشان ظن آن شخص فاسد شد و بازار اینان کاسد خواستم تا بطریق کفاف یاران را مستخلص کنم آهنگ خدمتش کردم دربانم رها نکرد و جفا کرد معذورش داشتم بحکم آنکه گفته اند

صلاح 2074. devotion, probity, virtue, integrity; peace, concord, tranquillity.

ظن 2075. opinion.

ادرار 2076. penſion, allowance, ſubſiſtence.

حرکت 2077. action, motion.

نامناسب 2078. improper, unbecoming.

فاسد 2079. cor rupted, perverſe, vicious.

کاسد 2080. deficient, in no eſteem. بازار کاسد a cold market, where nothing is bought or ſold.

مستخلص 2081. liberated, releaſed.

دربان 2082. a porter, door keeper.

جفا 2083. force, violence, injury, moleſtation.

بحکم آنکه 2084. according to, conformably to.

P. 58. l. 482.

قطعه

در میر و وزیر و سلطان را
بي وسیلت مگرد پیرامن
سگ و دربان چو یافتند غریب
این گریبانش گیرد آن داسن

میر 2085. an abbreviation of امیر a prince, lord, great man.

وسیله 2086. means, that which unites, connects, or effectuates any thing; affinity.

پیرامن 2087. environs, about, around, circuit, alſo the ſkirt of a garment.

غریب 2088. a ſtranger, foreigner, uncommon, wonderful, ſtrange.

گریبان 2089. a collar, the opening or breaſt of a garment.

P. 58. l. 485.

چندانکه مقربان حضرت آن بزرگ برحال من واقف شدند باکرام درآوردند وبرتر مقامي معین کردند امّا بتواضع فروتر نشستم وگفتم

اکرام 2090. reſpect, honor, veneration.

درآوردن 2091. to introduce, to ſend, to bring in.

مقام 2092. place, ſtation, dwelling, reſidence.

تواضع 2093. humility, submiſſion.

فروتر 2094. lower, inferior.

P. 58. l. 488.

بیت

بگذار که بنده کهیتم

تا در صف بندگان نشینم

کهیتم 2095 I am of mean condition.

صف 2096. rank, row, ſeries, order, file.

P. 58. l. 490.

گفت الله الله چه جاي این سخنست

بیت

گرهر سر و چشم من نشیني

نازت بکشم که نازنیني

نازنین 2097. amiable, beloved, delicate, نازنیني thou art amiable.

P. 58. l. 493.

في الجمله بنشستم و از هر دري سخن پیوستم تا حدیث ذلّت یاران در میان آمد گفتم

قطعه

چه جرم دید خداوند سابق الانعام

که بنده در نظر خویش خوار میدارد

خدایراست مسلم بزرگواري و لطف

که جرم بیند و نان برقرار میدارد

از هر دري 2098. of every kind.

ذلّت 2099. error, blunder.

سابق الانعام 2100. former bounties.

خوار داشتن 2101. to deſpiſe, hold in contempt.

مسلم 2102. ſubmitted, ſubdued, preſerved.

بزرگواري 2103. greatneſs, excellence, honor.

برقرار 2104. eſtabliſhed.

P. 59. l. 498.

حاکم را این پسند ید آمد و اسباب معاش یاران فرمود تا بر قاعده ماضي مهیّا دارند و مؤنت ایّام تعطیل وفا کنند شکر نعمت بگفتم و زمین خدمت ببوسیدم و عذر جسارت بخواستم و در حالت بیرون آمدن این سخن بگفتم

اسباب 2105. means, ways, cauſes. S. سبب

معاش 2106. proviſions, victuals, ſubſiſtence.

قاعده 2107. rule, cuſtom, manner, regulation.

مهیّا 2108. prepared, ready, diſpoſed in order.

مؤنت 2109. proviſions.

تعطیل 2110. delaying, rendering uſeleſs.

وفا کردن 2111. to fulfil.

شکر نعمت 2112. acknowledgment of favors, gratitude.

جسارت 2113. preſumption, boldneſs.

P. 59. l. 502.

قطعه

چو کعبه قبلهٔ حاجت شد از دیار بعید

روند خلق بدیدارش از بسي فرسنگ

ترا تحمل امثال ما بباید کرد

که هیچکس نزند بر درخت بی برسنگ

قبلة 2114. the quarter to which people direct their face in prayer; the Mahommedans towards the Caaba, or temple of Mecca; the Jews towards Jeruſalem; قبلهٔ حاجت the Kubleh of our petitions.

دیار 2115. a country.

بعید 2116 far, diſtant.

دیدار 2117. ſight, look, face, countenance.

فرسنگ 2118. furſung (vul. paraſang) a league, about 18000 feet in length.

اَمثال 2119. equals, reſemblances, fables.

هیچ 2120. nothing, never, on no account, no body.

P. 59. l. 507.

حکیت ۱۸ TALE XVIII.

ملک زادهٔ گنج فراوان از پدر میراث یافت مست کرم بر کشاد داد سخاوت بداد و نعمت بیقیاس بهرسپاه و رعیت بریخت

فراوان 2121. much, abundant, copious.

میراث 2122. heritage, ſucceſſion, patrimony.

سخاوت 2123. liberality, bounty.

بیقیاس 2124. beyond imagination.

P. 60. l. 510.

قطعه

نیاساید مشام از طبلهٔ عوه

برآتش نه که چون عنبر ببوید

بزرگی بایدت بخشندگی کن

که دانه تا نیفشانی نروید

مشام 2125. the ſmell.

طبله 2126. a large wooden diſh or tray.

عود 2127. lignum aloes, طبلهٔ عود a tray made of this wood.

عنبر 2128. ambergris.

بوییدن 2129. to ſcent, ſmell, to diffuſe perfume.

بخشندگی 2130. liberality, forgiveneſs.

دانه 2131. grain, ſeed, berry.

افشاندن 2132. to ſcatter, diſperſe, diffuſe, ſhed, ſprinkle.

P. 60. l. 513.

یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد که ملوک پیشین این نعمت را بسعی اندوخته اند و برای مصلحت نهاده دست از زین حرکت کوتاه کن که واقعها در پیشست و دشمنان در پس نباید که در وقت حاجت درمانی

جلسا 2133. companions. S. جلیس

بی تدبیر 2134. without reflection, raſh, inconſiderate.

اندوختن 2135. to acquire, collect, gain.

درماندن 2136. to be in want, unfortunate, impotent.

P. 60. l. 517.

قطعه

اگر گنجي کني برعاميان بخش
رسد هر کنخدائي را برنجي
چرا نستاني از هر يک جوي سيم
که گرد آيد ترا هر روز گنجي

بخش 2137. ſhare, part, portion.

کنخدا 2138. the maſter of a family, a landlord, houſe-holder, bridegroom.

برنج 2139. rice; alſo braſs; a grain of rice, uſed as a weight.

سيم 2140. ſilver.

P. 60. l. 522.

ملک زاده روي از ين سخن درهم کشيد که مواقف را يش نيامد و گفت خداي عز و جل مرا مالک اين مملکت گردانيده است تا بخورم و ببخشم نه اسبانم که نگهدارم

بيت

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت
نوشيروان نمرد که نام نکو گذاشت

مالک 2141. king, lord, maſter, proprietor, poſſeſſor.

قارون 2142. *Karoon*, Korah of Geneſis.

چهل 2143. forty.

P. 61. l. 528.

حکايت 19. TALE XIX.

آورده اند که نوشيروان عادل را در شکارگاهي صيدي کباب کردندي نمک نبود غلامي بروستا فرستادند تا نمک آورد نوشيروان گفت نمک بقيمت بستان تا رسمي نگردد و ده خراب نشود گفتش ازين قدر چه خلل زايد گفت بنياد ظلم در جهان اول اندک بوده است هرکه آمد بر و مزيد کرد تا بدين غايت رسيد

شکارگاه 2144. a hunting ſeat.

کباب کردن 2145. to roaſt.

روستا 2146. a village, town.

ده 2147. a village.

خراب 2148. deſtroyed, ruined, deſolated, depopulated.

گفتش 2149. he ſaid to him.

خلل 2150. injury, damage, prejudice, diſturbance, diſorder, confuſion.

زائيدن 2151. to bring forth, procreate, generate,

P. 61. l. 534.

قطعه

اگر زباغ رعيت ملک خورد سيبي
برآورند غلامان او درخت از بيخ
به پنج بيضه که سلطان ستم روا دارد
زنند لشکريانش هزار مرغ بسيخ

بیت

نماند ستمکار بد روزگار

بماند برو لعنت پایدار

سیب 2152. an apple.

بیضه 2153. an egg.

سیخ 2154. a ſpit.

ستمکار 2155. tyrant, oppreſſor.

لعنت 2156. curſe, imprecation.

P. 62. l. 539.

۲۰ حکایت TALE. XX.

عاملی را شنیدم که خانهٔ رعیت خراب کردی تا خزانهٔ سلطان آبادان کند بی خبر از قول حکما که گفته اند هرکه خدایتعالی را بیازارد تا دل خلقی بدست آرد خدای تعالی همان خلق را بروی گمارد تا دمار از روزگارش برآرد

عامل 2157. a collector of the revenue; performer, doer.

آبادان 2158. plenty, flouriſhing, full.

بیخبر 2159. thoughtleſs, uninformed.

گماشتن 2160. to conſign, aſſign, to truſt to another any buſineſs.

دمار 2161. ruin, deſtruction, perdition.

P. 62. l. 544.

بیت

آتش سوزان نکند با سپند

انچه کند دود دل مستمند

سپند 2162. wild rue.

دود 2163. ſmoke.

مستمند 2164. afflicted, wretched.

P. 62. l. 546.

لطیفه

گویند سرور در جمله حیوانات شیراست کهتربن جانوران خر و باتفاق خردمندان خر باربر به ازشیر مردم درّ

لطیفه 2165. pleaſantry, joke, raillery.

حیوان 2166. an animal, brute, P. حیوانات

کهتربن 2167. leaſt, moſt inferior.

باربر 2168. a bearer of burthens, a beaſt of burthen.

مردم‌درّ 2169. a devourer of mankind.

P. 62. l. 549.

مثنوی

مسکین خر اگر بی تمیز است

چون بار همیکشد عزیز است

گاوان و خران بار بردار

به از آدمیان مردم آزار

بي‌تميز 2170. ſtupid, without diſcrimination.

بار بردار 2701. a bearer of burthens.

P. 63 l. 552.

ملک را طرفي از ذمايم اخلاق او معلوم شد بشکنجه کشيدش و بانواع عقوبت بکُشت

قطعه

حاصل نشود رضاي سلطان
تا خاطر بندگان نجوئي
خواهي که خداي بر تو بخشد
با خلق خداي کُن تکوئي

پکي از ستم ديدگان ايرو هنگذشت وگفت

قطعه

نه هر که قوّت بازو و منصبي دارد
بسلطنت بخورد مال مردمان بگزاف
توان بحلق فروبردن استخوان درشت
ولي شکم بدرد چون بگيرد اندر ناف

طرفي 2172. a ſide, ſomewhat, a part.

ذمايم 2173. enormities, crimes. S. ذم

شکنجه 2174. the rack, torture.

حاصل 2175. gain, acquiſition, produce, profit, ſum, end, concluſion.

جُستن 2176. to inquire, ſearch; ſeek.

ستديده 2177. oppreſſed. P. ستديدگان

منصب 2178. rank, dignity, office.

گزاف 2179. vain, raſh.

حلق 2180. the throat.

درشت 2181. hard, rough, thick, firm, ſtern, rigid.

شکم 2182. the belly.

ناف 2183. the navel.

P. 63 l. 563.

حکايت ٢١ TALE. XXI.

مردم آزاري را حکايت کنند که سنگي برسر صالحي زد درويش را مجال انتقام نبود سنگ را باخرد نگاه ميداشت تا وقتيکه ملک بران لشکري خشم گرفت و درچاهش کرد درويش درآمد و آن سنگ را برسرش کوفت گفت توکيستي و اين سنگ برسر من چرا زدي گفت من فلانم و اين سنگ همان سنگست که درفلان تاريخ برسرمن زدي گفت چندين مدت کجا بودي گفت از جاهت انديشه ميکردم اکنون که درچاهت ديدم فرصت غنيمت شمردم

انتقام 2184. vengeance, revenge.

خشم 2185. anger, rage, fury.

چاه 2186. a well, pit.

کيستي 2187. who art thou?

جاهت 2188. thy rank.

چاهت 2189. thou *in* the well.

موجه نبود طایفه حکهای یونان متفق شدند که مرین درد را دوایی نیست مگر زهره آدمی که بچندین صفت موصوف بود ملک بفرمود طلب کردند دهقان پسری یافتند بدان صفت که حکما گفته اند ملک پدر و مادرش بخواند و بنعمت بیکران خشنود گردانید و قاضی فتوی داد که خون یکی از رعیت ریختن برای سلامتی نفس پادشاه روا باشد جلاد قصد کشتنش کرد پسر روی بسوی آسمان کرد و بخندید ملک گفت که درین حالت چه جای خنده است پسر گفت ناز فرزندان بر پدر و مادر باشد و دعوی پیش قاضی برند و داد از پادشاهان خواهند اکنون پدر و مادر بعلت حطام دنیا مرا بخون درسپردند و قاضی بکشتنم فتوی داد وسلطان صحت خویش در هلاک من بیند بجز خدای تعالی پناهی ندارم

بیت

پیش که برآورم ز دستت فریاد
هم پیش تو از دست تو میخواهم داد

2199. مرض disease, distemper.

2200. هایل terrible, horrible, dreadful.

2201. اعاده reviſing, repeating, reviewing, saying or doing any thing over again.

2202. موجه agreeable, approved, acceptable.

2203. یونان Greece.

P. 64. l. 576.

مثنوی

ناسزائی را چو بینی بختیار
عاقلان تسلیم کردند اختیار
چون نداری ناخن درّنده تیز
با بدان آن به که کم گیری ستیز
هرکه با فولاد بازو پنجه کرد
ساعد سیمین خود را رنجه کرد
باش تا دستش ببندد روزگار
پس بکام دوستان مغزش برآر

2190. ناسزا unworthy, undeſerving.

2191. بختیار fortunate, powerful.

2192. تسلیم delivery, conſignment; health, ſafety, ſecurity, peace; acquieſcing in the judgment of another, ſubmitting.

2193. ناخن a nail.

2194. درّنده tearing, lacerating.

2195. فولاد ſteel.

2196. سیمین of ſilver.

2197. رنجه grief, ſorrow, affliction.

2198. مغز brain, marrow, pith, kernel.

P. 64. l. 576.

حکایت ۲۲ TALE XXII.

یکی را از ملوک مرضی هایل بود که اعاده ذکر آن

متفق 2204. conſenting, agreeing, concurring, united, uniform.

دَوا 2205. medicine, remedy.

زَهرہ 2206. the gall, bile; boldneſs, ſpirit, vigour.

چندین 2207. ſome, certain.

صفت 2208. quality, property, deſcription, attribute.

طلب کردن 2209. to inquire after, to aſk, demand, ſeek.

دهقان 2210. villager, ruſtic, peaſant.

بیکران 2211. immenſe, infinite.

خشنود 2212. content, ſatisfied.

قاضي 2213. a Cazy, judge.

فتوی 2214. a judicial decree.

جلّاد 2215. executioner.

آسمان 2216. heaven, the celeſtial orb.

خندہ 2217. laughter, laughing.

علت 2218. cauſe, pretence; diſeaſe, calamity.

حطام 2219. brittle.

صحت 2220. health, any thing found, complete, entire; rectitude, integrity, truth, perfection.

فریاد 2221. a cry for help, complaint, clamour, lamentation.

P. 65. l. 593.

سلطان را دل ازین سخن بهم برآمد و آب در دیده

بگردانید و گفت هلاک من اولیترست از خون بیگناهي ریختن سر و چشمش ببوسید و در کنار گرفت و نعمت بیکران بخشید و آزاد کرد گویند که ملک هم دران هفته شفا یافت

بیگناہ 2222. innocent.

آزاد کردن 2223. to liberate, releaſe.

شفا 2224. cure, recovery of health.

P. 66. l. 597.

قطعہ

همچنان در فکر آن بیتم که گفت

پیل بانی برلب دریای نیل

زیر پایت گربداني حال مور

همچو حال تست زیر پاي پیل

بیتم 2225. for بیت من my diſtich.

پیلبان 2226. an elephant driver.

نیل 2227. the river Nile.

P. 66. l. 600.

حکایت ۲۳ TALE. XXIII.

یکي از بندگان عمرو لیث گریخته بود کسان در عقبش رفتند و باز آوردند و زیررا باوي غرضي بود اشارت بکشتن او کرد تا دگر بندگان چنین حرکت نکنند بنده پیش عمرو سر برزمین نهاد و گفت

بيت

هرچه ريد برسرم چون تو پسندي رواست

بنده چه دعوي کند حکم خداوند راست

عمرولیث 2228. *Umroolais*, the ſecond Sultan of the Dynaſty of the Siffarides; who reigned in *Fars* &c. in A. H. 267.

کسان 2229. perſons, men.

باز آوردن 2230. to bring back, to reſtore.

سرم 2231. my head.

P. 66. l. 608.

امّا بموجب آنکه برورده نعمت اين خاندانم نخواهم که درقيامت بخون من گرفتار آئي اگر اين بنده بخواهي کُشت باري بتاويل شرعي بکُش تا در قيامت مواخذ نباشي ملک گفت تاويل چه گونه کنم گفت اجازت فرماي تا من وزيررا بکُشم انگه بقصاص اومرا بفرماي کُشتن تا بحق کُشته باشي ملک بخنديد و وزيررا گفت چه مصلحت مي بيني گفت اي خداوند بصدقه گور پدرت اين حرام زاده را آزاد کن تامرا هم در بلا نيفگند گناه از منست که قول حکيمرا معتبر نداشتم که گفته اند

شرع 2232. law, the faith, the divine law.

مواخذ 2233. reprehended, chaſtiſed.

گونه 2234. manner, mode, way.

اجازت 2235. permiſſion, leave.

قصاص 2236. retaliation.

صدقه 2237. alms.

حرام زاده 2238. a baſtard.

بلا 2239. misfortune, calamity.

معتبر 2240. reſpectable, revered, truſty, eſteemed.

P. 67. l. 616.

قطعه

چوکردي با کلوخ انداز پيکار

سر خودرا بنادانی شکستي

چوتيرانداختي در روي دشمن

حذر کي کاندرآماجش نشستي

کلوخ انداز 2241. a flinger.

پيکار 2242. war, ſtrife, conflict.

تير 2243. an arrow.

آماج 2244. a butt, mark.

P. 67. l. 618.

حکايت ۲۴ TALE. XXIV.

ملک زمان را خواجه بود کريم النفس و نيک محضر که هيکلان را در مواجه خدمت کردي و در غيبت نيکو گفتي اتفاق ازوي حرکتي در نظر ملک ناپسنديده آمد مصادره کرد وعقوبت فرمود سرهنگان ملک بسوابق نعمت معترف بودند و بشکر آن مرتهن پس درمدت توکيل او رفت

بیرون آمد و به بقیتی در زندان بماند یکی از
ملوک آن نواحی در خفیه پیغامش فرستاد که
ملوک آن طرف قدر چنان بزرگواری ندانستند
و بی عزتی کردند اگر خاطر عزیز فلان احسن الله
عواقبه بجانب ما التفات کند در رعایت
خاطرش هرچه تمامتر سعی کرده شود که اعیان
این مملکت بدیدار او مفتخر و جواب مکتوب را
منتظر خواجه بر بن وقوف یافت از
خطر اندیشید جواب مختصر چنانکه مصلحت
دید بر ظهر ورق نوشت و روان کرد یکی
از متعلقان ملک برین واقعه مطلع شد و
ملک را اعلام کرد و گفت فلان را که حبس
فرموده با ملوک نواحی مراسلت دارد ملک
بهم برآمد و کشف این خبر فرمود قاصد را
بگرفتند و رساله را بخواندند نوشته بود که
حسن ظن بزرگان بیش از فضیلت بنده است
و تشریف قبولی که فرموده اند بنده را امکان
اجابت آن نیست بحکم آنکه پرورده نعمت
این خاندانم و باندک مایه تغیر خاطر اولی
نعمت خود بیوفایی نتوان کرد که گفته اند

بیت

آنرا که بجای تست هردم کرمی
عذرش بنه ار کند بعمری ستمی

وملاطفت کردندی وزجر و معاتبت روا نداشتندی

زوزن 2245. *Susa* a city of *Khuziſtan*, in *Perſia*.

کریم النفس 2246. of benevolent diſpoſition.

مواجه 2247. preſence, meeting, face to face.

غیبت 2248. *ghaibut*, abſence: *gheebut*, ſlander, detraction, back-biting.

مصادره 2249. oppreſſion, concuſſion.

مُصادره کردن to inflict a fine, to mulct.

سوابق 2250. paſt events.

مرتهن 2251. pledged.

توکیل 2252. committing to cuſtody.

رفق 2253. benignity, courteſy, favour, aſſiſtance.

معاتبت 2254. reprehenſion, expoſtulation.

P. 68. l. 625.

قطعه

صاحب بادشاهی اگر خواهی هرگه که ترا
در قفا عیب کند در نظرش تحسین کن
سخن آخر بدهن میگذرد موذی را
سخنش تلخ نخواهی دهنش شیرین کن

دهن 2255. the mouth, orifice.

موذی 2256. noxious, pernicious, hurtful, vexatious.

P. 68. l. 630.

آنچه مضمون خطاب ملک بود از عهده بعضی

مضمون 2257. ſenſe, ſignification, ſubject, matter, contents (of a letter)

بعضي 2258. ſome, a part, certain (people.)

نواحي 2259. territories, S. ناحيه

پيغام 2260. a meſſage.

بيعزتي 2261. diſhonorable, diſgraceful, diſhonor, diſgrace.

احسن 2262. may it be good.

عواقبه 2263. his ends.

جانب 2264. ſide, part.

رعايت خاطر كردن 2265. to pay attention, to honor, revere.

تمامتر 2266. entirely.

مفتخر 2267. boaſting.

مكتوب 2268. a letter, epiſtle.

وقوف 2269. experience, knowledge, information.

خطر 2270. danger, riſk.

ظهر 2271. the back.

روان كردن 2272. to diſpatch, ſend away.

مطلع شدن 2273. to be informed of, to perceive.

اعلام 2274. information, announcing, advice.

حبس 2275. impriſonment, confinement, detention.

مراسلت 2276. epiſtolary correſpondence.

قاصد 2277. a courier.

رساله 2278. a letter, treatiſe, a little tract.

بيش 2279. beyond, greater, exceeding.

كشريف قبولي 2280. ſublime approbation.

مايه 2281. wealth, ſtock, money, quantity.

ولي نعمت 2282. benefactor, patron.

بيوفايي 2283. perfidy.

P. 69. l. 646.

ملك را حق شناسي او پسنده آمد نعمت وخلعت بخشيد وعذر خواست كه خطا كردم كه ترا بيگناه بيازردم گفت اي خداوند بنده در بين حالت شما را گناهي نمي بيند بلكه تقدير خداي تعالى چنين بود كه مرين بنده را مكروهي برسد پس بدست تو اوليتر كه سوابق نعمت برين بنده داري وايادي منت

حق شناسي 2284. gratitude.

تقدير 2285. fixed, fate, deſtiny, predeſtination, divine will, inevitable decree.

مكروه 2286. odious, hated, deteſtable, abominable.

ايادي 2287. benefits; alſo hands. S. يد

P. 70. l. 651.

مثنوي

گر گزندت رسد زخلق مرنج

خدمتگار 2295. ſervant, domeſtic.

لهو ولعب 2296. play, diverſion, ſport, gaming.

متهاون 2297. negligent, careleſs, ſlothful.

علوّ 2298. height, ſublimity, upper part.

مثال 2299. like, reſembling; fable, hiſtory, ſimilitude.

P. 71. l. 661.

نظم

دو بامداد گرآید کسي بخدمت شاه
سیوم هرآینه درویش کند بلطف نگاه
امید هست پرستندگان مخلص را
که ناامید نگردند ز آستان آله

مثنوي

مهتري در قبول فرمانست
ترک فرمان دلیل حرمانست
هرکه سیماي راستان دارد
سرخدمت برآستان دارد

پرستنده 2300. ſervant, worſhipper.

مهتري 2301. greatneſs, chiefſhip.

دلیل 2302. proof, argument, demonſtration.

حرمان 2303. repulſe, diſappointment, prohibiting, rejecting, depriving of hope.

سیما 2304. face, countenance, aſpect, reſemblance, ſimilitude.

که نه راحت رسد ز خلق نه رنج
از خدا دان خلاف دشمن و دوست
که دل هردو در تصرف اوست
گرچه تیر از کمان همي گذرد
از کمان دار بیند اهل خرد

راحت 2288. quiet, repoſe, tranquillity.

کمان 2289. a bow.

کماندار 2290. an archer, a bowman.

P. 70. l. 655.

حکایت ۲۵ TALE. XXV.

یکي از ملوک عرب متعلقان دیوان را فرموده که مرسوم فلان را چندانکه هست مضاعف کنند که ملازم درگاه است و مترصد فرمان و سایر خدمتگاران بلهو ولعب مشغولند و در ادایي خدمت متهاون صاحبدلي بشنید و گفت علوّ درجات بندگان بدرگاه حق جل و علا همي مثال دارد

مرسوم 2291. preſcribed, accuſtomed, ſigned, marked; a ſtipend.

مضاعف 2292. doubled, increaſed, multiplied.

ملازم 2293. aſſiduous, diligent; a ſervant, domeſtic.

مترصد 2294. contemplating, watching, expecting.

P. 71. l. 669.

حکایت ۲۶ TALE. XXVI.

ظالمي را حکایت کنند که هیزم درویشان خریدي بحیف و تونگران را دادي بطرح صاحبدلي برو بگذشت و گفت

هیزم 2305. firewood, fuel.

خریدن 2306. to buy.

P. 71. l. 672.

بیت

ماري توکه هرکرا به بیني بزني
یا بوم که هرکجا نشیني بکني

قطعه

زورت ار پیش میرود باما
با خداوند غیب دان نرود
زورمندي مکن بر اهل زمین
تا دعایي بر آسمان نرود

غیب دان 2307. the knower of ſecrets, (God.)

زورمندي 2308. violence, ſtrength, power.

P. 72. l. 677.

ظالم ازین سخن برنجید و روي ازو درهم کشید و برو التفاتي نکرد تا شبي که آتش از مطبخ درانبار هیزمش افتاد و سایر املاکش بسوخت و از بستر نرم برخاکسترگرمش نشاند

اتفاق هان صاحبدل برو بگذشت شنیدش
که بایاران همي گفت ندانم که این آتش از
کجا درسراي من افتاد گفت از دود دل درویشان

قطعه

حذرکن ز دود درونهاي ریش
که ریش درون عاقبت سرکند
بهم برمکن تا توانی دلي
که آهي جهاني بهم برکند

مطبخ 2309. a kitchen.

انبار 2310. repoſitory, ſtorehouſe, magazine, barn.

املاک 2311. goods, poſſeſſion, riches.

بستر 2312. a bed, bedding.

نرم 2313. ſoft, mild, gentle.

خاکستر 2314. aſhes.

سرکردن 2315. to break out.

P. 72. l. 685.

حکمت

برتاج شاه کیخسرو نوشته بود

قطعه

چه سالهاي فراوان و عمرهاي دراز
که خلق برسر ما برزمین بخواهد رفت
چنانکه دست بدست آمد دست ملک بها
بدستهاي دگرهمچنین بخواهد رفت

تاج 2316. a crown, a creſt.

کیخسرو 2317. *Kaikhuſroo*, king of *Perſia*.

دست بدست 2318. from hand to hand.

P. 73. l. 962.

حکایت ۲۷ TALE XXVII.

یکي در صنعت کُشتي بسر آمده بود سه صد وشصت بند فاخر درین علم دانستي وهر روز بنوعي کُشتي گرفتي مگر گوشه خاطرش باجمال یکي از شاگردان میلي داشت سه صد وپنجاه ونُه بندش درآموخت مگر یک بند که درتعلیم آن دفع انداختي پسر در صنعت وقوّت بسر آمد وکسي را با او امکان مقاومت نبودي تا بحدّي که پیش سلطان گفت استاد را فضیلتي که برمنست از روي بزرگي وحق تربیت است والا بقوّت ازو کمتر نیستم وبصنعت با او برابرم

صنعت 2319. art, trade, profeſſion; alſo myſtery, miracle.

کُشتي 2320. wreſtling.

بسر آمدن 2321. to excel, ſurpaſs.

سه صد 2322. three hundred.

شصت 2323. ſixty.

فاخر 2324. diſtinguiſhed, honorable, precious, valuable, rich.

شاگرد 2325. ſcholar, diſciple, pupil, apprentice, menial ſervant.

میل 2326. inclination, fondneſs, affection.

نُه 2327. nine.

تعلیم 2328. inſtruction, tuition

دفع انداختن 2329. to refuſe, to reſerve.

حدّ 2330. boundary, limit, power, degree, بحدّي to a degree.

والا 2331. but otherwiſe, unleſs.

کمتر 2332. fewer, leſs.

برابر 2333. equal, even, level.

P. 73. l. 700.

ملک را ایي ترک ادب ازوي پسندیده نیامد بفرمود تا مصارعت کنند مقامي متسع معیّن کردند ارکان دولت واعیان حضرت حاضر شدند پسر چون پیل مست درآمد بصدمتي که اگر کوه آهنین بودي ازجاي برکندي استاد دانست که چون ازو قوّت برتراست بدان بند غریب که ازوي نهان داشته بود با وي درآویخت جوان دفع آن ندانست استاد بدو دست از زمین برداشت وبر بالاي سر برد وبرزمین زد

ترک ادب 2334. rude, indecent, diſreſpectful.

مصارعت 2335. contention, a wreſtling match.

متسع 2336. large, extenſive, wide, open.

کس نیاموخت علم تیر از من
که مرا عاقبت نشانه نکرد

زمانه 2344. time, world.

نشانه 2345. mark, aim, butt,

P. 75. l. 719.

حکایت ۲۸ TALE XXVIII.

درویشي مجرد بکوشه صحرایي نشسته بود پاشاهي بر و بگذشت درویش ازانجاکه فراغ ملک قناعتست سر برنیاورد والتفات نکرد و پادشاه ازانجاکه سطوت سلطنت است بهم برآمد وگفت این طایفه خرقه پوشان برمثال حیوانند وزیر گفت پادشاه روي زمین برتو گذر کرد چرا خدمت نکردي وشرط ادب بجاي نیاوردي گفت بگو ملک را توقع خدمت ازکسي دارکه توقع نعمت از تو دارد و دیگر بدان که ملوک از بهر پاس رعایا اند نه رعایا از بهر طاعت ملوک

مجرد 2346 ſolitary, ſingle, unmarried, alone, unique, ſolely.

فراغ 2347. ceſſation from labour, reſt, retirement, repoſe, idleneſs.

سطوت 2348. dominion, majeſty, authority, uſefulneſs.

خرقه 2349. a religious habit خرقه پوش one wearing a religious habit.

صدمت 2337. percuſſion, colliſion, contact, blow.

نهان داشتي 2338. to conceal.

P. 74. l. 707.

غریو از خلق برخاست ملک فرمود تا استاد را خلعت و نعمت دادند و پسر را زجر و ملامت کردکه با بروزندهٔ خویش دعوي مقاومت کردي پسر نبردي گفت اي خداوند استاد بزور و قوّت برمن دست نیافت بلکه در علم کشتي دقیقه مانده بود که ازمن دریغ همیداشت امروز بدان دقیقه برمن دست یافت استاد گفت از بهر چنین روز نگه میداشتم که حکما گفته اند دوستر اچندان قوّت مده که اگر دشمني کند بتواند نشنیدهٔ که چه گفت آنکه از پروردهٔ خود جفا دید

غریو 2339 clamour, tumult, ſhout.

پروردهٔ 2340. a nouriſher, ſupporter.

دست یافتي 2341. to conquer, overcome, defeat.

دقیقه 2342. ſubtile, minute.

دریغ داشتي 2343. to deny, refuſe, reject.

P. 74. l. 716.

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم
یا مگر کس درین زمانه نکرد

رعايا 2350. ſubjects, peaſants, the poor or lower order of people of all kinds.

P. 75. l. 728.

قطعه

پادشاه پاسبان درويشست
گرچه نعمت بفرّ دولت اوست
گوسفند از براي چوپان نيست
بلكه چوپان براي خدمت اوست

فرّ 2351. ſplendor, magnificence, pomp.

گوسفند 2352. a ſheep, ram; a goat.

چوپان 2353. a ſhepherd.

P. 75. l. 731.

قطعه اخرى

يكي امروز كامران بيني
ديگريرا دل از مجاهده ريش
روزكه چند باش تا بخورد
خاك مغز سرخيال انديش
فرق شاهي و بندگي برخاست
چون قضاي نوشته آيد پيش
ازكسي خاك مُرده بازكند
نشناسد تونگر از درويش

كامران 2354. happy, enjoying, abſolute, deſpotic.

مجاهده 2355. fighting againſt infidels, exertion.

شاهي 2356. royalty, royal.

بندگي 2357. ſervitude.

قضا 2358. fate, deſtiny, predeſtination, death, the office or ſentence of a judge, ſentence, decree, mandate.

P. 76. l. 736.

ملك را گفتا درويش استوار آمد گفت از من چيزي بخواه گفت آن ميخواهم كه دگر زحمت من ندهي گفت مرا پندي بده گفت

بيت

دريابكنون كه نعمتت هست بدست
كين دولت وملك ميرود دست بدست

استوار 2359. ſtrong, fortified, firm, conſtant, ſolid, hardy, brave.

دريب 2360. know thou, knowing.

P. 76. l. 741.

حكايت ٢٩ TALE. XXIX.

يكي از وزرا پيش ذوالنون مصري رفت وهبت خواست كه روز وشب بخدمت سلطان مشغولم وبخيرش اميدوار وعقوبتش ترسان ذوالنون بگريست وگفت اگر من از خداي تعالى چنين ترسيدمي كه تو از سلطان از جمله صديقان بودمي

قطعه

گر نبودي اميد راحت و رنج
پاي درويش بر فلك بودي
ور وزير از خدا بترسيدي
همچنان کز ملک ملک بودي

2361. *Zoolnoon*, a holy man; died A. H 245. ذوالنون

2362. of Egypt, Egyptian. مصري

2363. juft, fincere. صدّيق

P. 77. l. 749.

حکايت ۳۰ TALE. XXX.

پادشاهي بکشتن بي گناهي فرمانداد گفت اي ملک موجب خشمي که ترا بر منست آزار خود مجوي گفت چگونه گفت اين عقوبت بيک نفس بر من بر آيد و بزه آن بر تو جاويد بماند

رباعي

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت
تلخي و خوشي و زشت و زيبا بگذشت
پنداشت ستمگر که ستم بر ما کرد
بر گردن او بماند و بر ما بگذشت

ملک را اين نصيحت او سودمند آمد و از سر خون او در گذشت و عذر خواست

2364. to order, command. فرماندادن

2365. sin, crime. بزه

2366. time, an age, period, revolution, cycle. دوران

2367. bitterneſs. تلخي

2368. beautiful, adorned. زيبا

P. 77. l. 758

حکايت ۳۱ TALE. XXXI.

وزير اي نوشيروان در مهمي از مصالح مملکت انديشه ميکردند و هريکي بر وفق دانش خود راي ميزد ملک نيز همچنين انديشه ميکرد پيرچهر را راي ملک اختيار افتاد وزيران در سر گفتندش راي ملک را چه مزيّت ديدي بر فکر چندين حکيم گفت بموجب آنکه انجام کار معلوم نيست و راي همگنان در مشيّت الله تعالى است که صواب آيد يا خطا پس موافقت راي ملک اولتر است تا اگر خلاف صواب آيد بعلت متابعت او از معاتبت او ايمن باشم

مثنوي

خلاف راي سلطان راي جستن
بخون خويش باشد دست شستن
اگر خود روز را گويد شبست اين
ببايد گفت اينک ماه و پروين

2369. affairs. S. مصالح

2370. conformity, agreement, ſufficiency. وفق

دانش 2371. knowledge, wiſdom.

راي زدن 2372. to give an opinion.

سرّ 2373. ſecret. P. اَسرار

مزيّت 2374. excellence.

انجام 2375. end, concluſion, event.

مشيّت 2376. will, pleaſure, ſtrength.

متابعت 2377. obedience.

اينک 2378. behold, now.

پروين 2379. the Pleiades.

P. 78. l. 769.

حکايت ۳۲ TALE. XXXII.

شيادي گيسوان برتافت که من علويم و با قافله حجاز بشهر درآمدم که از حج مي آيم و قصيده پيش ملک بُرد که من گفته ام يکي از ندماي ملک دران سال از سفر آمده بود گفت مي اورا در عيد اضحیٰ در بصره ديدم حاجي چگونه باشد و ديگر ميگفت پدرش نصراني بود در ملاطيه علوي چگونه باشد و شعرش در ديوان انوري يافتند ملک فرمود تا بزنند و برانند که چندين دروغ چرا گفتي گفت اي خداوند روي زمين سخني ديگر بگويم اگر راست نباشد بهر عقوبت که فرماني سزاوارم گفت آن چيست گفت

شياد 2380. an impoſtor.

گيسوان 2381. locks of hair, ringlets.

برتافتن 2382. to twiſt, turn.

علوي 2383. high, ſublime, above.

قافله 2384. a caravan, a body of travellers.

حج 2385. a pilgrimage to Mecca.

قصيده 2386. an elegy.

عيد اضحیٰ 2387. a ſolemn feſtival called alſo عيد قُربان or the ſacrifice celebrated on the 10th of Zulhyjeh.

بصره 2388. the city of Bufrah.

حاجي 2389. a pilgrim to Mecca.

نصراني 2390. a Chriſtian.

ملاطيه 2391. *Malatea*, a town on the *Euphrates*, and bordering on the province of *Aleppo*.

شعر 2392. verſe, poeſy, metre.

ديوان 2393. a compleat ſeries of odes, running through the whole alphabet, the firſt ode ending with ا the ſecond with ب &c.

انوري 2394. *Unvuree*, a celebrated Perſian poet, who died in A H. 585.

P. 79. l. 778.

قطعه

غريبي گرت ماست پيش آورد

دوپیمانه آبست ویک چمچه دوغ
گر از بنده لغوی شنیدی مرنج
جهاندیده بسیار گوید دروغ

غریبی 2395. a ſeller of milk curds.

ماست 2396. butter milk.

پیمانه 2397. a meaſure, either for dry or wet goods.

چمچه 2398. a ſpoon.

دوغ 2399. ſour curdled milk.

لغو 2400. an inconſiderate ſpeech.

جهاندیده 2401. experienced, one who has ſeen the world, a traveller.

P. 79. l. 781.

ملک بخندید وگفت ازین راستتر سخن در عمر خود نگفته بفرمود تا انچه مامول اوست مهیا دارند

مامول 2402. hoped, deſired, expected.

P. 79. l. 783.

حکایت ۳۳ TALE. XXXIII.

آورده اند که یکی از وزرا بر زیر دستان رحمت آوردی و صلاح همگنان جستی اتفاقا بخطاب ملک گرفتار آمد همگنان در موجب استخلاص او سعی کردند و موکلان بروی در معاقبتش ملاطفت کردندی و بزرگان دیگر در سیر فیک او بپادشاه گفتند تا ملک از سر خطای او درگذشت صاحبدلی برین حال اطلاع یافت وگفت

استخلاص 2403. ſetting at liberty, liberating, liberation.

موکل 2404. ſuperintendant, keeper. P. موکلان

معاقبت 2405. cuſtody, alſo puniſhment.

P. 80. l. 790.

قطعه

تا دل دوستان بدست آری
بوستان پدر فروخته به
بختن دیگ نیکخواهان را
هرچه رختِ سرا ست سوخته به
با بداندیش هم نکوئی کن
دهن سگ بلقمه دوخته به

دیگ 2406. a kettle, pot.

نیکخواه 2407. benevolent, friendly, well-wiſher.

رخت 2408. furniture, harneſs, houſings.

بداندیش 2409. malignant, malicious.

دوختن 2410. to ſew, to ſtitch.

مثنوي

يكي را زشت خوئي داد دشنام
تحمل كرد و گفت اي نيك فرجام
بتر زانم كه خواهي گفتن آني
كه دانم عيب من چون من ندانني

2415. دمان powerful, ſtrong, terrible; alſo ſwift, making haſte.

2416. تحقيق certainty.

2417. نيك فرجام happy end.

2418. آني *ſuch* art thou.

P. 80. l. 794.

حكايت ٣٤ TALE. XXXIV.

يكي از پسران هارون الرشيد پيش پدر آمد خشمناك كه فلان سر هنك زاده مرا دشنام داد بهادر هارون اركان دولت را گفت جزاي اين چنين كس چه باشد يكي اشارت بكشتن كرد ودیگري بزبان بريدن و ديگري بصادره و نفي هارون گفت اي پسر كرم آنست كه عفو كني واگر نتواني تو نيز دشنام مادرش ده نه چندانكه انتقام از حد گذرد انگاه ظلم از طرف ما باشد

2411. هارون الرشيد the Khalif *Haroon ur Ruſheed.*

2412. خشمناك paſſionate, furious, raging.

2413. نفي expulſion, exile, negative, the negative imperative.

2414. عفو pardon, abſolution.

P. 80. l. 801.

قطعه

نه مردست آن بنزديك خردمند
كه با پيل دمان پيكار جويد
بلي مرد آنكس است از روي تحقيق
كه چون خشم آيدش باطل نگويد

P. 81. l. 809.

حكايت ٣٥ TALE. XXXV.

باطايفه بزرگان در كشتي بودم زورقي در پاي ما غرق شد ودو برادر بگرداب در افتادند يكي از بزرگان ملاح را گفت كه بگير آن هر دو برادر را تا ترا صد دينار بدهم ملاح آمد تا يكي را خلاص كرد وديگري هلاك شد گفتم بقيت عمرش نمانده بود ازان سبب در گرفتن او تاخير افتاد ملاح بخنديد وگفت انچه تو گفتي يقين ست و ديگر خاطر من بر ها نيدن اين بيشتر بود بسبب آنكه وقتي در بيابان مانده بودم اين مرا برداشتر نشاند واز دست آن ديگر تازيانه خورده بودم در طفلي

زورق 2419 ſhip, veſſel.

گرداب 2420. a whirlpool, an eddy.

ملاح 2421. a mariner, ſea man, ſailor.

تاخیر 2422. delay, impediment.

یقین 2423. certain, true.

بیابان 2424. a deſert.

اشتر 2425. a camel.

تازیانه 2426. a ſcourge, laſh, whip.

طفلی 2427. childhood.

P. 81. l. 817.

گفتم صدق الله العظیم من عمل صالحاً فلنفسه ومن اساء فعلیها

ARABICK.

صدق الله العظیم 2428. truely the great GOD is juſt.

من 2429. who.

عمل 2430. perfomed.

صالحاً 2431. a good action.

فلنفسه 2432. to himſelf, did to himſelf.

ومن 2433. and who.

اساء 2434. did evil.

فعلیها 2435. did to himſelf.

P. 82. l. 819.

قطعه

تا توانی درون کس مخراش
کاندرین راه خارها باشد
کار درویش مستمند برآر
که ترا نیز کارها باشد

خار 2436. a thorn.

P. 82. l. 822.

حکایت ۳۶ TALE. XXXVI.

دو برادر بودند یکی خدمت سلطان کردی و دیگر بسعی بازوان نان خوردی باری این تواند رویش را گفت چرا خدمت سلطان نمیکنی تا از مشقت کار کردن برهی گفت تو چرا کار نکنی تا از مذلت خدمت رهائی یابی گه حکما گفته اند نان خود خوردن و نشستن به که کمر زرّین بستن و بخدمت ایستادن

مذلت 2437. baſeneſs, contempt.

زرّین 2438. golden.

ایستادن 2439. to ſtand, to ſtop.

P. 82. l. 828.

بیت

بدست آهگ تفته کردن خمیر
به از دست بر سینه پیش امیر

قطعه

عمر گرانمایه درین صرف شد
تا چه خورم صیف و چه پوشم شتا
ای شکم خیره بتانی بسان
تا نکنی پشت بخدمت دوتا

آهک تفته 2440. quick lime.

خمیر 2441. dough, leaven, mortar.

سینه 2442. breaſt, boſom.

امیر 2443. prince, lord, great man.

صرف 2444. expence, diſburſement.

صیف 2445. ſummer.

شتا 2446. winter.

خیره 2447. indolent, lazy.

P. 83. l. 833.

حکایت ۳۷ TALE. XXXVII.

کسی پیش نوشیروان عادل مژده آورد که خدای عز وجل فلان دشمنت برداشت گفت هیچ شنیدی که مرا فرق گذاشت

بیت

مرا بهر که عدو جای شادمانی نیست
که زندگانی ما نیز جاودانی نیست

عدو 2448. enemy.

جاودانی 2449. eternity, everlaſtingneſs, perpetuity.

P. 83. l. 838.

حکایت ۳۸ TALE. XXXVIII.

گروهی از حکما درباره کسری در مصلحتی سخن میگفتند بزرجمهر خاموش بود گفتند چرا درین بحث با ما سخن نگوئی گفت وزرا امثال پرمثال اطبا اند وطبیب دارو ندهد جز سقیم را پس چون بینم که رای شما برصوابست مرا دران سخن گفتن حکمت نباشد

کسری 2450. Kiſra. (Choſroes) the ſurname of ſeveral kings of Perſia, like Ptolemy among the Egyptians, and Cæſar with the Romans.

بحث 2451. controverſy, debate, argument, queſtion.

اطبا 2452. phyſicians.

طبیب 2453. a phyſician.

سقیم 2454. ſick, infirm.

P. 83. l. 844.

قطعه

چو کاری بی فضولی من بر آید
مرا در وی سخن گفتن نشاید
وگر بینم که نابینا و چاه است
اگر خاموش بنشینم گناه است

فضول 2455. redundant, exceſſive, ſuperfluous.

P. 84. l. 846.

حکایت ۳۹ TALE XXXIX.

هارون الرشید را چون ملک مصر مسلم شد
گفت بخلاف آن طاغي که بغرور ملک مصر
دعوي خدائي کرد نبخشم این مملکت را مگر
بکهترین بندگان سیاهي داشت کودن نام او
خصیب ملک مصررا بوي ارزاني داشت گویند
عقل وکفایت او بحدي بود که طایفه حراث مصر
شکایت آوردند که بنبه کاشته بودم بر
کنار نیل باران بي وقت آمد تلف شد گفت
پشم بایستي کاشتن صاحیدلي بشنید و گفت

مصر 2456. Egypt.

طاغي 2457. rebel, a refractory, disobedient, violent man.

غرور 2458. pride, haughtiness, presumption, vain-glory, vanity.

سیاهي 2459. a black, an Ethiopian, a negro.

کودن 2460. weak in mind, imbecile.

خصیب 2461. Khosaib, a proper name.

ارزاني داشتن 2462. to bestow, to give.

حراث 2463. farmers, husbandmen, S. حارث

کاشتن 2464. to sow, cultivate, plough.

پشم 2465. wool.

P. 84. l. 854.

مثنوي

اگرروزي بدانش بر قزودي
زنادان تنگ روزیتر نبودي
بنادان آن چنان روزي رسانده
که صد دانا دران حیران بمانده

مثنوي

بخت ودولت بکاردانی نیست
جز بتائید آسماني نیست
اوفتاداست در جهان بسیار
بي تمیز ارجمند وعاقل خوار
کیمیاگر بغصه مرده ورنج
ابله اندر خرابه یافته گنج

حیران 2466. confounded, disturbed.

بخت 2467. fortune, luck, prosperity, happiness.

کاردانی 2468. skilfulness, expertness, experience.

تائید 2469. assisting, assistance.

آسماني 2470. heavenly.

اوفتادن 2471. to fall, to happen.

ارجمند 2472. rare, excellent, precious, noble.

کیمیاگر 2473. a chymist, alchymist.

خرابه 2474. ruins, devastation.

P. 85. l. 861.

حکایت ۴۰ TALE XL.

یکي را از ملوک کنیزک چیني آورده بودند خواست که در حالت مستي باوي جمع آید دختر مُمانعت کرد ملک درخشم شد و مرا ورا از بندگان بسیاهي بخشید که لبِ زبرینش از پردهٔ بیني بر گذشته بود وزیرینش بگریبان فروهشته هیکلي بود که صخرهٔ جنّي از طلعتش برمیدي و عین القطر از بغلش بگندیدي

کنیزک 2475. a female ſlave.

جمع آمدن 2476. to join, unite, copulate.

دختر 2477. a virgin, girl, daughter.

مُمانعت 2478. reſiſtance, repulſion, refuſal, prohibition.

زبرین 2479. upper, ſuperior.

پردهٔ بیني 2480. noſtril.

زیرین 2481. lower, inferior.

فروهشتن 2482. to hang down.

هیکل 2483. figure, form, face.

صخرهٔ 2484. Sukhreh, name of an evil genius.

جن 2485. a gin, or genius.

طلعت 2486. aſpect, countenance, appearance.

رمیدن 2487. to be terrified, to fly in terror.

عین القطر 2488. a fountain of pitch.

بغل 2489. armpit.

گندیدن 2490. to ſtink.

P. 85. l. 868.

بیت

تو گوئي تا قیامت زشت روئي
برو خفته است و بر یوسف نکوئي

قطعه

شخصي نه چنان کریه منظر
کز زشتي او خبر توان داد
وانکز بغلش نعوذ بالله
مردار بآفتاب مرداد

ختم 2491. the ſeal, end, concluſion, perfection, completion.

یوسف 2492. Joſeph, the patriarch.

کریه 2493. deteſtable, abominable.

منظر 2494. face, countenance, aſpect.

وانکز 2495. for وانکه از and who from, out of.

نعوذ بالله 2496. God preſerve us.

مردار 2467. a corpſe.

مرداد 2498. Mordad, a Perſian month (Auguſt)

P. 84. l. 873.

سیاه را دران مدّت نفس طالب بوه و شهوت غالب مهرش بجنبید و مُهرش برداشت بامدادان ملک کنیزک را جُست و نیافت ماجرا گفتند

P. 86. l. 882.

قطعه

تشنه سوخته در چشمهٔ روشن چو رسد
تو مپندار که از بیل دمان اندیشد
ملحد گرسنه در خانهٔ خالي پرخوان
عقل باور نکند گر رمضان اندیشد

روشن 2512. light, bright, clear.

ملحد 2513. unbeliever, infidel, apoſtate.

باور کردن 2514. to believe, give credit.

رمضان 2515. Ramzan, an Arabian month.

P. 86. l. 887.

ملک را این لطیفه خوش آمد و گفت سیاه را
بتو بخشیدم کنیزک را چه کنم گفت کنیزک را بسیاه
بخش که نیم خورده او هم اورا شاید

قطعه

هر گز او را بدوستي مپسند
که رود جاي ناپسندیده
تشنه را دل نخواهد آب زلال
نیم خورده دهان گندیده

قطعه

دست سلطان دگر کجا بیند
چون پسرکین در اوفتاد ترنج
تشنه را دل کجا بخواهد آب
کوزه بگذشته بر دهان سکنج

خشم گرفت و بفرمود تا سیاه را با کنیزک دست
و پا استوار بربندند و از بام جوسق بخندق
درانداختند یکي از وزراي نیک محضر روي
شفاعت بر زمین نهاد و گفت سیاه را درین
خطائي نیست که سایر بندگان و خدمتگاران
ببخشش و انعام خداوندي معتادند گفت اگر
در مفارضه اوشي تاخیر کردي چه شدي گفت
اي خداوند نشنیده که گفته اند

نفس طالب 2499. concupiſcent, libidinous, lecherous.

شهوت 2500. luſt, ſenſuality, laſciviouſneſs, luxury.

مهر 2501. love.

جنبیدن 2502. to ſhake, agitate.

مهر 2503. a ſeal; virginity.

ماجرا 2504. event, accident, any thing paſt.

استقرار 2505. faſtening, confirmation, eſtabliſhment.

بندن 2506. to tie, faſten.

جوسق 2507. palace, a lofty building.

خندق 2508. ditch, moat.

بخشش 2509 gift, largeſs, preſent, donation.

معتاد 2510. accuſtomed, wonted.

مفارضه 2511. company, companionſhip, aſſociation.

نیم‌خورده 2516. half eaten, leavings.

آب زلال 2517. pure, limpid water.

سرگین 2518. dung, excrement.

ترنج 2519. a citron.

کوزه 2520. a flaggon.

سکنج 2521. an ulcer on the lip, a putrid ſmell from the mouth, fetid breath.

P. 87, l. 896.

حکایت ۴۱ TALE. XLI.

اسکندر رومی را گفتند که دیار مشرق و مغرب بچه گرفتی که ملوک پیشین را خزاین و مُلک و عمر و لشکر بیش ازین بود و چنین فتحی مُیسّر نشد گفت بعون خدایتعالی هر مُملکتی که گرفتم رعیّتش نیازردم و نام پادشاهان جز به نیکوئی نبردم

بیت

بزرگش نخوانند اهلِ خرد
که نامِ بزرگان بزشتی برد

اسکندر رومی 2522. *Iſkunder Roomee*, Alexander the great.

مشرق 2523. eaſt.

مغرب 2524. weſt.

خزاین 2525. treaſures, treaſuries, S خزینه

فتح 2526. victory, conqueſt.

میّسر شدن 2527. to be accompliſhed, obtained, procured, to be procurable.

عون 2528. aid, aſſiſtance, defence.

اهل خرد 2529. a wiſe-man.

P. 87. l. 903.

قطعه

این همه هیچست چومی بگذرد
بخت و تخت و امر و نهی و گیر و دار
نام نیک رفتگان ضایع مکن
تا بماند نام نیکت پایدار

نهی 2530. prohibition, an interdict.

گیر و دار 2531. take and give, tumult, the noiſes of combatants.

نیک رفتگان 2532. thoſe who have left a good name behind them.

باب دوم دراخلاق درویشان

حکایت ۱ TALE. I.

P. 88. l. 3.

ازبزرگان پارسائي را گفت که چه گوئي در حق فلان عابد که دیگران در حق او بطعنه سخنها گفته اند گفت در ظاهرش عیب نمي بینم ودرباطنش غیب نمي دانم

قطعه

هرکرا جامه پارسا بیني
پارسا دان ونیک مرد انگار
ورندائي که درنهادش چیست
محتسب را درون خانه چه کار

عابد 2533. an adorer or ſervant of God, a religious man, a devotee.

باطن 2534. internal, interior, the inward part.

انگاشتن and انگاریدن 2535. to think, eſtimate, compute, ſuppoſe.

حکایت ۲ TALE. II.

P. 88. l. 9.

درویشي را دیدم که سر برآستان کعبه نهاده مینالید ومیگفت یا غفور و یا رحیم تو دانی که ازظلوم وجهول چه آید که ترا شاید

قطعه

عذر تقصیر خدمت آوردم
که ندارم بطاعت استظهار
عاصیان از گناه توبه کنند
عارفان از عبادت استغفار

نالیدن 2536. to exclaim, lament, complain.

غفور 2537. clement, forgiving, pardoner.

ظلوم 2538. moſt cruel, tyrannical, unjuſt.

جهول 2539. extremely ignorant.

استظهار 2540. imploring aſſiſtance.

توبه 2541. repentance, converſion; vow to ſin no more.

عارف 2542 wiſe, ſkilful, knowing, perceiving.

استغفار 2543. repentance, deprecation, aſking forgiveneſs.

P. 89. l. 15.

عابد ان جزاي طاعت خواهندو بازرگانان بهاي بضاعت ومن بنده امید آورده ام نه طاعت و بدرویزه آمده ام نه بتجارت

بازرگان 2544. a merchant, trader.

بها 2545. price, value; alſo beauty, elegance.

درویزه 2546. begging, beggary, aſking as a beggar.

تجارت 2547. merchandiſe, traffic, trade.

عبد القادر گيلاني در حرم كعبه روي بر حصا نهاده
همي گفت اي خداوند ببخشاي و اگر مستوجب
عقوبتم در قيامت مرا نابينا برانگيز تا در روي
نيكان شرمسار نشوم

قطعه

روي بر خاك عجز ميگويم
هر سحرگه كه ياد مي آيد
اي كه هرگز فراموشت نكنم
هيچت از بنده ياد مي آيد

عبد القادر گيلاني 2558. *Abdulcadur* of *Gilan*, a man celebrated for piety.

حرم 2559. ſacred, interdicted from promiſcuous uſe, حرم كعبه the temple of Mecca.

حصا 2560. little ſtones, pebbles, gravel.

مستوجب 2561. meriting, proper, worthy of.

عجز 2562. infirmity, weakneſs, debility.

سحرگه 2563. the morning, dawn.

فراموشت 2564. (never will I) forget thee.

حكايت ۴ TALE IV.

P. 90. l. 31.

دزدي در خانه پارسائي در آمد چندانكه طلب كرد چيزي نيافت دلتنگ شد پارسا را خبر شد گليمي كه بران خفته بود در راه گذر دزد انداخت تا محروم نگردد

ARABICK.

P. 89. l. 16.

اصنع بي ما انت اهله

ولا تفعل بي ما انا اهله

اصنع 2548. do thou.

بي 2549. with me.

ما 2550. that.

انت 2551. which thou.

اهله 2552. worthy of.

ولا تفعل بي 2553. and do not with me.

ما انا 2554. that we.

اهله 2555. worthy of.

P. 89. l. 18.

بيت

گر كشي ور جرم بخشي روي و سر بر آستانم
بنده را فرمان نباشد هرچه فرمائي برانم

قطعه

بر در كعبه سائلي ديدم
كه همي گفت و ميگريستي خوش
من نگويم كه طاعتم به پذير
قلم عفو بر گناهم كش

سائل 2556. aſking, interrogating; a beggar.

خوش گريستم 2557. to weep abundantly.

حكايت ۳ TALE III.

P. 89. l. 24.

قطعه

شنیدم که مردان راه خدا
دل دشمنان را نکردند تنگ
تراکی میسّر شود این مقام
که با دوستانت خلافست وجنگ

دلتنگ 2565, disheartened, distressed.

رهگذر 2566. a passage, way, path.

میسّر 2567. facilitated, rendered easy; procured, found.

P. 90. l. 38.

مودّت اهل صفا چه در زی وچه در قفا که چنانکه از پست عیب گیرند وپیشت بپیرند

مودت 2568. friendship, love, benevolence.

اهل صفا 2589. a pious man.

P. 90. l. 40.

بیت

هر برایی چو گوسپند سلیم
در قفا همچو گرگ مردم خوار

بیت

هرکه عیب دگران پیش تو آرد و شمرد
بیگمان عیب تو پیش دگران خواهد برد

سلیم 2570. mild, pacific; free from flaw or blemish, spotless.

مردم خوار 2571. a devourer of mankind.

حکایت o TALE. V.

P. 91. l. 45.

تنی چند از روندگان متفق سیاحت بودند و شریک رنج و راحت خواستم که مرافقت کنم موافقت نکردند گفتم از کرم و اخلاق بزرگان بدیع است روی از مصاحبت مسکینان تافتن وفایدهٔ دریغ داشتن که می در نفس خویش اینقدر قوّت وقدرت میشناسم که در خدمت مردان یار شاطر باشم نه بار خاطر

روندهٔ 2572. a traveller, goer, passenger, P. روندگان

سیاحت 2573. journey, voyage, pilgrimage.

بدیع 2574. wonderful, strange, excellent, rare.

مصاحبت 2575. company, society; familiarity, conversation.

تافتن 2576. to turn away the face, to decline, also to shine.

بار خاطر 2577. distress of mind.

ARABICK.

P. 91. l. 51.

بیت

ان لم اکن راکب الهواشی
اسعی لکم حامل الغواشی

مثنوی

ظاهرِ حـــال عارفان دلقست
اینقدر بس که روي درخَلقست
در عمل کوش وهرچه خواهي پوش
تاج بر سرنه و عَلَم بر دوش
زاهدي در پلاس پوشي نیست
زاهدِ پاک باش واطلس پوش
ترک دنیا وشهوتست و هوس
پارسائي نه ترک جامه و بس
درکچ آکُند مرد باید بُود
بر مخنث سلاح جنگ چه سُود

دلق 2590. a durvaiſhe's dreſs.

عَلَم 2591. a flag, ſtandard, banner, ſign, mark; famous.

پلاس 2592. a coarſe cloth of hair, or wool; a kind of upper garment, worn by Durvaiſhes.

اطلس 2593. ſattin.

کچ آکُند 2594. war, battle: ſome copies have کزاغند.

مُخنّث 2595. an hermaphrodite.

سُود 2596. profit, advantage.

P. 92. l. 66.

في الجمله روزي تا بشب رفته بُوديم وشبانگه بپاي حصاري خُفته دزد بي توفيق ابريق رفيق برداشت که بطهارت میرفت او خود بغارت میرفت.

ان 2578. if.

لم 2579. not.

انا 2580. I am.

راکب 2581. a rider.

الهواشي 2582. of beaſts.

اسعی 2583. I endeavour.

لکم 2584. for you.

حامل 2585. a carrier.

الغواشي 2586. of burthens.

P. 91. l. 53.

یکي ازان میان گفت از این سخن که شنیدي دل تنگ مدار که درین روزها دُزدي بصورت درویشان درآمد وخودرا درسلکِ صحبت ما منتظم کرد

بیت

چه دانند مردم که در جامه کیست
نویسنده داند که در نامه چیست

منتظم 2587. arranged, joined together, threaded, (as pearls, &c.)

نویسنده 2588. a writer.

نامه 2589. letter, epiſtle, a writing, book, hiſtory.

P. 92. l. 51.

ازانجاکه سلامت حال درویشانست گُمان فضولش نُبردند وبیاري قبولش کردند

بیت

پارسا بیی که خرقه در برکرد

جامهٔ کعبه را جُل خر کرد

حصار 2597. a caſtle, fort, fortified town.

توفیق 2598. the guidance, grace, or favour of God.

ابریق 2599. an ewer.

طهارت 2600. purity, cleanlineſs, بطهارت رفتن to go to waſh after any impure action.

جُل 2601. a houſing.

P. 93. l. 71.

چندانکه از نظر درویشان غایب گشت ببُرجی برفت و دُرجی بدُزدید تا روز روشن شد آن تاریکه دل مبلغی راه رفته بود و رفیقان بی گناه خفته بامداد ان همه را بقلعه بُردند و بزندان کردند ازان تاریخ ترک صحبت گفتیم و طریق عزلت گرفتیم. کد السلامة فی الوحدة

غایب 2602. abſent, latent, concealed, inviſible, غایب گشتن to diſappear.

بُرج 2603. a baſtion, the walls or battlements of a caſtle.

دُرج 2604. a caſket.

مبلغ 2605. a ſum, ready money, مبلغی a great way or diſtance.

وحدت 2606. ſolitude, unity.

P. 93. l. 76.

قطعه

چو از قومی یکی بیدانشی کرد

نه که را منزلت ماند نه مه را

نهی بینی که گاوی در علف زار

بیالاید همه گاوان ده را

کِه 2607. low, mean, inferior.

مه 2608. great, high, ſuperior.

علف زار 2609. paſturage.

آلودن 2610. to pollute.

P. 93. l. 79.

گفتم منّت خدارا عزوجل که ازفواید درویشان محروم نماندم اگر چه در صحبت ایشان وحید شدم و بدین حکایت مستفید گشتم و امثال مرا در همه حرایی نصیحت بکار آید

مثنوی

پیل ناتراشیده در مجلسی

برنجید دلهوشمندان بسی

اگر برکه پُر گُنده از گُلاب

سگی در وی افتد کند منجلاب

وحید 2611. alone, ſingle, unique.

مستفید گشتن 2612. to benefit, to derive profit.

ناتراشیده 2613. rude, unformed, unpoliſhed.

هوشمند 2614. prudent, fagacious, intelligent.

برکه 2615. the bafon of a fountain, a ciftern, refervoir of water.

گُلاب 2616. Rofe water.

منجلاب 2617. polluted water, in which a dog or any carrion has been thrown.

حکایت ٦ TALE VI.

P. 94. l. 85.

زاهدي مهمان پادشاهي بود چون برسفره بنشستند
کمتر ازان خورد که عادت او بود چون بنهاز برخاستند
بیشتر ازان کرد که عادت او بود تا ظنّ صلاحیّت در
حق او زیادت کُنند

بیت

ترسم نرسي بکعبه اي اعرابي
کیں رہ که تو میروي بترکستانست

زاهد 2618. a hermit, recluſe, religious, abſtinent.

مهمان 2619. a gueſt.

صلاحیّت 2620. integrity, virtue, dévotion.

اعرابي 2621. an Arab, Arabian.

ترکستان 2622. Turkiſtan.

P. 94. l. 91.

چون بمقام خویش باز آمد سفره خواست تا تناول کند
پسري داشت صاحب فراست گفت اي پدر در دعوت
سلطان چیزي نخوردي گفت در نظر ایشان چیزي
نخوردم که بکار آید گفت نهاز را هم قضا کن
که چیزي نکردي که بکار آید

قطعه

اي هنرها نهاده برکف دست
عیبها را گرفته زیر بغل
تا چه خواهي خریدن اي مغرور
روز درماندگي بسیم دغل

تناول 2623. eating and drinking.

دعوت 2624. invitation, a convivial meeting, feaſt, entertainment.

قضا کردن 2625. to make up for any former omiſſion (as faſting afterwards, on account of non obſervance of Ramzan.)

مغرور 2626. haughty, preſumptuous.

دغل 2627. falſe, baſe; vice, depravity, corruption.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 95. l. 97.

یاد دارم که در عهد طفولیّت متعبد بودم وشبخیز
ومولع زهد وپرهیز شبي در خدمت پدر نشسته
بودم وهمه شب دیده بهم نبسته ومصحف
عزیز در کنار گرفته وطایفه گرد ما خفته پدر را
گفتم ازینان یکي سر بر نمیدارد که دوگانه
بگذارد چنان خفته اند که گوئي مُرده اند گفت
جان پدر تو نیز اگر بخفتي به ازانکه در پوستین
خلق اُفتي

قطعه

نه بيند مدعي جز خويشتن را
كه دارد پردهٔ پندار در پيش
گرش چشم خدا بيني به بخشد
نه بيند هيچكس عاجزتر از خويش

طفولیت 2628. childhood.

متعبد 2629. devout, religious.

شب خيز 2630. leading ſleepleſs nights, riſing in the night time.

مولع زهد 2631. dedicated, addicted, to devotion.

پرهيز 2632. abſtinent, continent.

مصحف 2633. the Koran; a book, page, leaf.

دوگانه 2634. double, twice, two (genuflexions.)

پوستين 2635. a garment of fur, a leathern garment; fault, blemiſh, در پوستين خلق افتادن to ſearch out the faults of mankind.

مدعي 2636. adverſary, complainant, proſecutor, claimant, plaintiff.

حكايت 8 TALE VIII.

P. 96. l. 106.

بزرگي را در محفلي هميستودند و در اوصاف
جميلش مبالغه هميفرمودند سر برآورد و گفت من
آنم كه من دانم

محفل 2637. aſſembly, ſociety.

ستودن 2638. to praiſe.

اوصاف 2639. qualities, endowments, S. وصف

مبالغه 2640. exaggeration, hyperbole, ſuperlative.

ARABICK.

P. 96. l. 109.

بيت

كَفَيْتَ اذا يامن تعد محاسني
علانيتي هذا ولم تدر باطني

كَفَيْتَ 2641. thou haſt done enough.

اذا 2642. when.

يامن 2643. O thou.

تعد 2644. thou reckoneſt, calculateſt.

محاسني 2645. my virtues.

علانيتي 2646. in appearance.

هذا 2647. it is that.

ولم تدر 2648. and knoweſt not.

باطني 2649. my interior.

P. 96. l. 111.

قطعه

شخصم بچشم عالميان خوب منظر است
وز خبث باطنم سر خجلت فتاده پيش
طاؤس را بنقش و نگاري كه هست خلق
تحسين كنند و او خجل از پاي زشت خويش

فرو برد وپس از تامّل بسیار سر برآورد وگفت نشنیده
که سیّد عالم محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم
گفت

2661. مشکل difficult.; a difficulty.

2662. دریای مغرب the ſea of Africa.

2663 تر wet, moiſt, freſh, green; alſo a particle which added to Perſian adjectives, forms the comparative degree.

2664. هلاکت perdition, ruin, death.

2665. تفکّر thinking, contemplation, reflection.

2666. سیّد عالَم the prince of the world, (Mahommed.)

ARABICK.

P. 97. l. 125.

لي مع الله وقت لا یسعني فیه ملک مقرب ولا نبي
مرسل

2667. لي for me.

2668. مع with.

2669 الله GOD.

2670. وقت time.

2671. لا یسعني becomes not equal to me.

2672. فیه in that (time.)

2673. ملک Angel.

2674. مقرب near (to GOD.)

2650. فتاده fallen.

2651. طاؤس a peacock.

2652. نقش ونگار paintings and ornaments.

2653. تحسین کردن to praiſe, commend.

حکایت 9 TALE IX.

P. 96. l. 116.

یکي از صُلحاي جبل لبنان که مقامات اودر دیار
عرب مذکور بود وکرامات اومشهور بجامع دمشق
درآمد وبرکنار برکه کلاسه طهارت میکرد پایش
بلغزید وبحوض درافتاد وبمشقّت بسیار ازانجا
خلاص یافت

2654. صُلحا men ofpiety, religious men. S. صالح

2655. لبنان mount Libanus.

2656. مقامات degrees, S. مقام

2657 مذکور famous, aforeſaid.

2658. کلاسه a well, where travellers drink.

2659. لغزیدن to ſlip.

2660. حوض a ciſtern, reſervoir of water, pond.

P. 97. l. 120.

چون ازنماز بپرداختند یکي از اصحاب گفت مرا
مشکلي هست شیخ گفت که آن چیست گفت یاد
دارم که برروي دریاي مغرب میرفتي وقدمت تر
نمیشد وامروز درین یک قامت آب از هلاکت چیزي
نمانده بود دریغ چه حکمتست سر بجیب تفکّر

ولانبي 2675. neither a prophet.

مرسل 2676. ſent, (by GOD.)

P. 97. l. 126

ونكفت على الدوام وقتي چنين كه فرمود بجبريل
وميكائيل نه پرداختي ودیگر وقت با حفصه وزينب
درساختي كه مشاهدة الابرار بين التجلي والاستتار
مي نمايد ومي رباید

P. 97. l. 130.

بيت

ديدار مي نمائي وبرهيز ميكني
بازارخويش وآتش ما تيز ميكني

على الدوام 2677. always.

جبريل 2678. Gabriel the angel.

ميكائيل 2679. Michael the angel.

حفصه 2680. Hufseh, one of Mahommed's wives

زينب 2681. Zenub, another of his wives.

مشاهدة 2682. viſion, contemplation, ſpeculation.

الابرار 2683. pious, juſt men.

بين 2684. between.

التجلي 2685. the light, revelation.

والاستتار 2686. and the darkneſs.

رباييد 2687. to be taken away.

ARABICK.

P. 98. l. 132.

قطعه

اشاهد من اهوى بغير وسيلة
فيلحقني شان اضل طريقا
يوجج نارا ثم يطفي برشه
لذلك تراني محرقا وغريقا

اشاهد 2688. I behold.

من 2689. whom.

اهوى 2690. I love.

بغير 2691. without.

وسيلة 2692. an intervention.

فيلحقني 2693. then attaches to me.

شان 2694. a ſtate.

اضل 2695. that I loſe.

طريقا 2696. the road.

يوجج 2697. it excites.

نارا 2698. fire.

ثم يطفي 2699. then it quenches.

برشه 2700. by ſprinkling.

لذلك 2701. on which account.

تراني 2702. you ſee me.

محرقا 2703. burnt.

وغريقا 2704. and drowned.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 98. l. 135.

منظومه

یکی پرسید ازان گم کرده فرزند
که ای روشن گهر پیر خردمند
ز مصرش بوی پیراهن شنیدی
چرا در چاه کنعانش ندیدی
بگفت احوال ما برق جهانست
دمی پیدا و دیگر دم نهانست
گهی بر طارم اعلا نشینم
گهی بر پشت پای خود نه بینم
اگر درویش بر حالی بماندی
سر دست از دو عالم برفشاندی

منظومه 2705. in verse, metrical; also joined, arranged.

گهر 2706. jewel, gem, pearl; also race, family.

احوال 2707. circumstances, conditions, state.

برق 2708. lightning.

جهاندن 2709. to leap, to dart.

گاهی 2710. sometimes.

طارم 2711. the fourth heaven, the firmament.

اعلی 2712. superior, higher or most high.

فشاندن 2713. to disperse, ventilate, scatter.

حکایت ۱۱ TALE XI.

P. 98. l. 141.

در جامع بعلبک کلمهٔ چند بر طریق وعظ میگفتم
با جماعتی افسرده دل مرده راه از عالم صورت بمعنی
نبرده دیدم که نفسم در نمیگیرد و آتش گرم من در هیزم
تر ایشان اثر نمیکند دریغ آمدم بتربیت ستوران
و آینه داری در محلهٔ کوران ولیکن در معنی باز
بود و سلسلهٔ سخن دراز در بیان این آیت که

بعلبک 2714. Bâlbuk in Syria.

جماعت 2715. meeting, society, assembly, congregation.

افسردن 2716. to wither, to flag, to grow faint; also to congeal.

عالم صورت 2717. the visible world.

عالم معنی 2718. the invisible world.

ستور 2719. an animal, quadruped, cattle, beast of burthen, brute.

آینه دار 2720. the mirror holder, an attendant on the great in the east: آینه داری his office.

سلسله 2721. Chain, connection, concatenation, series, succession, descents, genealogy.

ARABICK.

P. 99. l. 146.

ونحن اقرب الیه من حبل الورید سخن بجای
رسانیده بودم که گفتم

ونحن. 2722. and we.

اقرب 2723. nearer.

اليه 2724. unto him.

من 2725. than.

حبل الوريد 2726. the jugular veins.

P. 99. l. 148.

قطعه

دوست نزديكتر ازمن بمنست
وين عجبتر كه من ازوي دورم
چه كنم باكه توان گفت كه او
در كنار من ومن مهجورم

عجب 2727. a wonder, a marvellous thing; admiration.

باكه 2728. to whom, with whom.

مهجور 2729. ſeparated.

P. 99. l. 151.

من ازشراب اين سخن مست وفضلهٔ قدح در دست كه روندهٔ ازكنار مجلس گذركرد ودور آخردرواثركرد نعره چنان زدكه ديگران بهوافقت اودرخروش آمدند وخامان مجلس درجوش گفتم سبحان الله دوران باخبر در حضور ونزديكان بي بصر دور

قطعه

فهم سخن چون نكند مستمع
قوّت طبع از متكلّم مجوي
فسحت ميدان ارادت بيار
تابزند مرد سخن گوي گوي

شراب 2730. wine, alſo any beverage.

قدح 2731. a cup.

دور آخر 2732. the laſt ſpeech, the laſt time of the cup going round.

خروش 2733. a loud cry, ſhout, clamour; alſo fault.

خام 2734. raw, undreſſed, immature, inexperienced, P. خامان

جوش 2735. ebullition, agitation, جوشيدن to rage, to be agitated, alſo to effervesce, to boil.

سبحان الله 2736. O holy God!

بي بصر 2737. ſenſeleſs, without ſight.

متكلّم 2738. ſpeaker, the firſt perſon.

سخن گوي 2739. ſpeaker, orator.

گوي 2740. a ball; alſo a ſpeech, ſaying.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 100. l. 148.

شبي دربيابان مكّه ازغايت بيخوابي پاي رفتنم نماند سربنهادم وشتربان راگفتم دست ازمن بدار

قطعه

پاي مسكين پياده چند رود
كز تحمّل ستوه شد بختي
تا شود جسم فربهي لاغر
لاغر مُرده باشد از سختي

بيخوابي 2741. reſtleſsneſs, being unable to ſleep.

شتربان 2742. a camel driver.

دست برداشتن 2743. to leave, let alone.

ستوه 2744. tired, fatigued, afflicted; fear, dread

بُختي 2645. a camel with two humps, a dromedary.

P. 100 l. 164.

گفت اي برادر حرم در پيشست وحرامي درپس
اگر رفتي بُردي واگر خُفتي مُردي

بيت

خوشست زير مغيلان براه باديه خُفت
شب رحيل ولي ترك جان ببايد گفت

مغيلان 2746. Egyptian or Arabian thorn, different from Acacia.

باديه 2747. a deſert.

حكايت ١٣ TALE XIII.

P. 100. l. 169.

پارسائي را ديدم بركنار دريا كه زخم پلنگ
داشت و بهيچ دارو بِه نميشد ومدّتها دران
رنجور بود و دمبدم شُكر خدا يتعالى هميگفت
الحمد لله كه بمصيبتي گرفتارم نه بمعصيتي

زخم 2748. a wound, ſore.

دمبدم 2749. continually, inceſſantly, every inſtant.

الحمد لله 2750. praiſed be God.

معصيت 2751. ſin, defection, diſobedience, rebellion.

P. 101. l. 173.

قطعه

گرمرا زار بكُشتن دهد آن يار عزيز
تا نگوئي كه دراندم غم جانم باشد
گويم از بندهٔ مسكين چه گُنه صادر شد
كه دل آزرده شد از من غم آنم باشد

زار 2752. a particle; implying multitude.

كُشتن زار abounding with ſlaughter, the place of ſlaughter.

صادرشدن 2753. to iſſue, come forth.

آنم 2754. for آن مرا that to me.

حكايت ١٤ TALE XIV.

P. 101. l. 178.

درويشي را ضرورتي پيش آمد گليمي از
خانه ياري بُدزديد حاكم فرمود كه دشتش
بُبرند صاحب گليم شفاعت كرد كه من او را

بحل کردم حاکم گفت بشفاعت تو حدّ شرع فرو
نگذارم گفت راست فرمودي امّا هرکه از مال
وقف چیزي بدزدد قطعش لازم نیاید که

بحل کردن 2755. to abſolve, to pardon.

حدّشرع 2756. legal puniſhment.

فروگذاشتن 2757. to relinquiſh, to quit.

مال وقف 2758. dedicating to pious uſes: property appropriated to pious uſes.

لازم 2759. neceſſary, urgent, important, incumbent, proper.

ARABICK.

P. 101. l. 183.

الفقیر لایملک شیئاً ولایملک

الفقیر 2760. the beggar.

لایملک 2761. is not the proprietor.

شیئاً 2762. of any thing.

ولایملک 2763. neither is he the property of any one.

P. 101. l. 183.

هرچه درویشان راست وقف محتاجانست
حاکم دست ازو بداشت وگفت جهان پر تو تنگ
آمده بود که دزدي نکردي الّا ازخانه چنین
یاري گفت اي خداوند نشنیده که گفته اند
خانه دوستان بروب و در دشمنان مکوب

الّا 2764. but, expecting.

رُفتن 2765. to ſweep, imper. بروب

P. 102. l. 187.

بیت

چون فرماني بسختي تن بعجز اندر مده
دشمنان را پوست برکن دوستانرا پوستین

فرو ماندن 2766. to be helpleſs, fatigued, diſtreſſed.

پوست برکندن 2767. ſkin, hide, bark, پُوست to flea, pull off the ſkin.

حکایت 10 TALE XV.

P. 102. l. 190.

یکي از پادشاهان پارسایي را گفت هیچت ازما
یادمي آید گفت بلي هرگه که خداي را فراموش
میکنم

بیت

هر سُو دَوَد آن کش زدر خویش براند
وآن را که بخواند بدرِ کس ندواند

بلي 2768. yes.

دویدن 2769. to run.

دوانیدن 2770. to cauſe to run.

حکایت ۱۶ TALE XVI.

P. 102. l. 195.

یکي از صالحان پادشاهي را بخواب دید
در بهشت و پارسائي را در دوزخ پرسید که
موجب درجات آن چیست وسبب درکات
اپن چه که ما بخلاف این پنداشتیم گفتند
آن پادشاه بصحبت درویشان در بهشت است
و این پارسا بتقرّب پادشاهان در دوزخ

درجات 2771. aſcents, ſteps, degrees. S. درجه

درکات 2772. ſteps for deſcending, deſcents. S. درکت

تقرّب 2773. aſſociation, approximation, acceſs.

P. 103. l. 200.

قطعه

دلقت بچه کار آید و تسبیح ومرقّع
خود را ز عملهاي نکوهیده بري دار
حاجت بکُلاهي برّي داشتنت نیست
درویش صفت باش وکُلاه تتري دار

تسبیح 2774. a chaplet of beads, a roſary, تسبیح خواندن to praiſe God, to ſay prayers by the telling of beads.

مرقع 2775. a patched garment.

بري داشتن 2776. to be free, exempt.

تتري 2777. Tartarian کلاه تتري a Tartarian cap, worn by people of diſtinction.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 103. l. 203.

پیادهٔ سروپا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر
آمد وهمراه ما شد خرامان همي رفت ومیگفت

نظم

نه براشتري سوارم نه چو استر زیربارم
نه خداوند رعیّت نه غلام شهریارم
غم موجود وپریشاني معدوم ندارم
نفسي میزنم آسوده وعمري بسر آرم

کوفه 2778. Cufah, ſituated on the Euphrates.

خرامیدن 2779. to ſtrut, walk gracefully.

استر 2780. a mule.

زیربارشدن 2781. to be burthened; diſtreſſed.

شهریار 2782. a king.

P. 104. l. 211.

اشترسواري گفتش اي درویش کجا میروي باز گرد
که بسختي بمیري نشنید وقدم در بیابان نهاد
وبرفت چون بنخلهٔ محمود رسیدم توانگر را
اجل قرا رسید ومُرد درویش ببالینش بماند وگفت
ما بسختي نمردیم وتو بر بختي بمردي

بیت

شخصي همه شب برسر بیمار گریست
چون روز شد او بمُرد و بیمار بزیست

بازگردیدن 2783 to return, revert.

نخلهٔ محمود 2784. Nukhleh Mahmood, name of a place in Arabia.

بیمار 2785. ſick, infirm, afflicted.

P. 104. l. 217.

قطعه

ای بسا اسپ تیز رو که بماند
که خر لنگ جان بمنزل برد
بس که در خاک تندرستان را
دفن کردند و زخم خورده نمرد

بسا 2786. many, enough.

لنگ 2787. lame.

تندرست 2788. healthy.

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

P. 104. l. 220.

عابدی را پادشاهی طلب کرد عابد اندیشید که داروئی بخورم تا ضعیف شوم مگر اعتقاد در حق من زیاده کنند آورده اند که داروی قاتل بخورد و ببرد

دارو 2789. a medicine, remedy.

اعتقاد 2790. faith, confidence, belief.

قاتل 2791. deadly, mortal.

P. 105. l. 224.

قطعه

آنکه چون پسته دیدمش همه مغز
پوست بر پوست بود همچو پیاز

پارسایان روی در مخلوق
پشت بر قبله میکنند نماز

بیت

چون بندهٔ خدای خویش خواند
باید که بجز خدا نداند

پسته 2792. a piſtachio nut.

پوست بر پوست 2793. coat upon coat.

پیاز 2794. an onion.

مخلوق 2795. created, formed, creature.

حکایت ۱۹ TALE XIX.

P. 105. l. 230.

کاروانی را در زمین یونان بزدند و نعمت بی قیاس ببردند بازرگانان گریه و زاری کردند و خدا و رسول شفیع آوردند فایده نداد

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان
چه غم دارد از گریهٔ کاروان

رسول 2796. a Prophet, ambaſſador, meſſenger.

شفیع آوردن 2797. to intercede.

پیروز 2798. for فیروز victory, conqueſt.

تیره روان 2799. turbid, obſcure تیره dark minded.

حکایت ۲۰ TALE XX.

چندانکه مرا شیخ شمس الدین ابوالفرج بن جوزي بترک سماع فرمودي و بخلوت و عزلت اشارت کردي جوانی شبابم غالب آمدي و هوا و هوس طالب ناچار بخلاف راي مربّي برفتمي و از سماع و مخالطت حظّي برگرفتمي چون نصیحت شیخم یاد آمدي گفتمي

بیت

قاضي ار با ما نشیند برفشاند دست را
محتسب گر مي خورد معذور دارد مست را

2806. Sheikh شیخ شمس الدین ابوالفرج بن جوزي Shumſuddeen Abulfureh Ben Jowzee, Sady's tutor.

2807. ſinging, muſic, an entertainment of ſinging, hearing, liſtening, the hearing. سماع

2808. retirement, ſolitude. خلوت

2809. luxury, ſenſuality, ambition, vanity. هوا و هوس

2810. demanding, aſking, wanting. طالب

2811. without remedy, by force, againſt the inclination. ناچار

2812. converſation, commerce. مخالطت

2813. pleaſure, delight; ſhare, portion. حظ

2814. to rub the hands together for joy. دست برفشاندن

P. 105. l. 235.

لقمان حکیم دران میان بود یکي از کاروانیان گفت کاشکه چند از حکمت و موعظت با ینان بگوئي باشد که طرفي از مال ما دست بدارند که دریغ باشد که چندین نعمت ضایع گردد لقمان گفت دریغ باشد کلمهٔ حکمت با ایشان گفتن

2880. advice, admonition. موعظت

P. 106. l. 240.

قطعه

آهني را که موریانه بخورد
تتوان برد از و بصیقل زنگ
با سیه دل چه سود گفتن وعظ
نرود میخ آهني در سنگ

قطعه

بروز گار سلامت شکستگان دریاب
که خیر خاطر مسکین بلا بگرداند
چو سایل از تو بزاري طلب کند چیزي
بده وگرنه ستمگر بزور بستاند

2801. ruſt, eſpecially ſuch as cannot be poliſhed. موریانه

2802. poliſh, luſtre. صیقل

2803. ruſt. زنگ

2804. a nail, peg, pin. میخ

2805. an oppreſſor, tyrant. ستمگر

مي 2815. wine.

P. 107. l. 256.

تا شبي بهجمع قومي برسيدم و دران ميان مطربي
ديدم

بيت

كوئي رگ جان ميگسلد زخمه سازش
ناخوشتر از آواز مرگ پدر آوازش

مطرب 2816. a ſinger, muſician, minſtrel.

رگ 2817. a vein, رگ جان vital vein, an artery.

زخمه 2818. bow of a muſical inſtrument.

ساز 2819. any muſical inſtrument.

P. 107. l. 260.

گاهي انگشت حريفان از و در گوش وگاهي
برلب وگه خاموش

حريف 2820. a rival, adverſary, partner, aſſociate.

P. 107. l. 261.

يهاج الى صوت الاغاني بطيبه
وانت مغن ان سكت تطيب

ARABICK.

يهاج 2821. may be excited.

الى 2822. towards.

صوت 2823. ſound.

الاغاني 2824. the ſongs.

لطيبه 2825. on account of his ſweetneſs.

وانت 2826. and thou.

مغن 2827. ſinger.

ان 2828. if.

سكت 2829. thou wilt be ſilent.

تطيب 2830. thou wilt beſtow happineſs.

P. 107. l. 262.

بيت

نه بيند كسي در سماعت خوشي
مگر وقت رفتن كه دم در كشي

مثنوي

چون در آواز آمدان بربط سراي
كد خدا را گفتم از بهر خداي
زيبقم در گوش كي تا نشنوم
يادرم بگشاي تا بيرون روم

سماعت 2831. an entertainment of dancing and ſinging, the ſame as. سماع

دم در كشيدن 2832. to ceaſe to breathe, to be ſilent.

بربط 2838. a harp, lute.

سرائيدن 2834. to ſing, to play on a muſical inment.

زيبق 2835. quickſilver.

P. 108. l. 269.

في الجمله پاسخاطر یاران را موافقت کردم وشبي
بچندین مجاهده بروز آوردم

قطعه

مؤذن بانگ بي هنگام برداشت
نميداند که چند از شب گذشتست
درازي شب از مژگان من پرس
که يکدم خواب در چشمم نگشتست

مؤذن 2836. the public crier, who aſſembles the people to prayer by proclamation from a Minaret or tower of a moſque.

بانگ برداشتن 2837. to call to prayers, to call aloud, to proclaim.

درازي 2838. length.

مژگان 2839 the eyelaſhes.

P. 108. l. 272.

بامدادان بحکم تبرک دستار از سر و دينار از کمر
بکشادم و پيش مغني نهادم ودر کنارش گرفتم و بسي
شکر گفتم يارانرا ارادت من در حق او بر خلاف
عادت ديدند و بر خفت عقل من حمل کردند و نهفته
مي خنديدند يکي از ايشان زبان تعرض دراز کرد و
ملامت کردن آغاز که اين حرکت مناسب حال
خردمندان نکردي خرقهٔ مشايخ بچنين مطربي
دادي که در هيچ عمرش درمي در کف نبوده است
وقراضه در دف

تبرک 2840. felicitation, congratulation, benediction, abundance, plenty.

کمر 2841. girdle, waiſt, loins.

مغني 2842. a ſinger, muſician.

خفت 2843. levity of conduct.

مشايخ 2844. *Shaikhs*, doctors, S. شيخ

درم 2845. *derim*, a ſmall coin, a dram.

قراضه 2846. a fragment, (of gold,) whatever falls off in filings.

دف 2847. a drum.

P. 109. l. 279.

مثنوي

مطربي دور ازين خجسته سراي
کس دو بارش نديده در يک جاي
راست چون بانگش از دهي برخاست
خلق را موي بر بدن برخاست
مرغ ايوان ز هول او بپريد
مغز ما برد وخلق خود بدريد

خجسته 2848. happy, fortunate, auſpicious, bleſſed.

بدن 2849. the body.

مرغ ايوان 2850. the houſe bird; i. e. the ſparrow.

هول 2851. terror, dread, fright, terrifying, ſtriking with horror.

P. 109 l. 286.

گفتم مصلحت آنست که زبان تعرّض کوتاه کني که مرا کرامت او ظاهر شد گفت مرا برکیفیّت آن مطلع گردان تا هیکنان تقرّب نمائیم و برمطایبه که رفت استغفار کنیم گفتم بحکم آنکه مرا شیخ بارها بترک سماع فرموده بود و موعظهاي بليغ گفته و در سمع قبول من نیامد امشب مرا طالع میمون و بخت هما یون بدیں بقعه رهبري کرد تا بدست این مطرب توبه کردم که دگر بار گرد سماع و مخالطت نگردم

مطایبه 2852. joking together, mirthful, pleaſantry.

موعظها 2853. admonitions.

امشب 2854. this night, to night.

طالع 2855. fortune, fate, deſtiny; horoſcope, or predominant ſtar at a perſon's nativity.

میمون 2856. fortunate, happy, auſpicious.

رهبري 2857. guidance, eſcort.

P. 110. l 293.

قطعه

آواز خوش از کام و دهان و لب شیرین
گر نغمه کند و ر نکند دل بفریبد
و ز پردهٔ عشاق وصفاهان و حجاز است
از حنجرهٔ مطرب مکروه نزیبد

نغمه 2858. muſical ſound or tone, melody.

فریبیدن 2859. to deceive.

پردهٔ عشاق 2860. name of a muſical mode.

صفاهان 2861. for اصفهان Isfahan, the capital of the Perſian empire; alſo the name of a muſical mode.

حنجره 2862. the windpipe.

زیبیدن 2863. to adorn.

حکایت ۲۱ TALE XXI.

P. 110. l. 298.

لقمان را گفته اند ادب از که آموختي گفت از بي ادبان هرچه از ایشان در نظرم ناپسند آمد از فعل آن پرهیز کردم

قطعه

نگویند از سر بازیچه حرفي
کزان پندي نگیرد صاحب هوش
وگر صد باب حکمت پیش نادان
بخوانند آید ش بازیچه در گوش

فعل 2864. action, work, operation, a verb.

پرهیزکردن 2865. to abſtain.

بازیچه 2866. any trifling amuſement, children's play.

حرف 2867. a letter, word, ſyllable, particle.

هوش 2868. underſtanding, judgment, intellect, he mind, the ſoul.

حکایت ۲۲ TALE XXII.

P. 111. l. 304.

عابدي را حکایت کنند که شبي دَه من طعام خوردي وتاسحر ختمي درنماز کردي صاحبدلي بشنيد و گفت اگر نيمناني بخوردي و بخفتي بسيار فاضلتر ازان بودي

قطعه

اندرون از طعام خالي دار
تا درو نُور معرفت بيني
تهي از حکمتي بعلّت آن
که پُري از طعـام تا بيني

مَن 2869. a weight of about 2 lbs. the *mun* or *maund* of Hindoostan is 80 lbs. avoirdupois.

ختمي 2870. a complete reading of the Koran from beginning to end.

فاضلتر 2871. more excellent.

نُور 2872. light ; a flower (especially white)

حکایت ۲۳ TALE XXIII.

P. 111. l. 311.

بخشايش آلهي گُم شده را در مناهي چراغ توفيق فرا راه داشت تا بحلقهٔ اهل تحقيق درآمد و ببهي صحبت درويشان و صدق نفس ايشان ذمايم اخلاقش بحماید مبدّل گشت و دست را از هوا و هوس

گوتاه کرد و زبان طاعنان در حق او دراز که هيچنان چرقاعدهٔ اوّلست و زُهد و صلاحش نا معوّل

بيت

بعذر توبه توان رستن از عذاب خداي
وليک مي نتوان از زبان مردم رست

بخشايش 2873. grace, favor, mercy, pity, forgiveneſs. بخشايش آلهي the divine grace.

آلهي 2874. divine.

مناهي 2875. prohibitions, crimes, ſins. S. منهي

بُهي 2876. felicity, proſperity, happineſs.

حمايد 2877. laudable actions, glorious deeds. S. حميده

طاعنان 2878. a reviler. P. طاعن

زُهد 2879. continence, devotion.

معوّل 2880. overcome, exhauſted, ſubdued.

عذاب 2881. puniſhment, torment, torture.

P. 112. l. 323.

طاقت جور زبانها نياورد و شکايت پيش پير طريقت بُرد شيخ بگريست وگفت شکر اين نعمت چگونه گذاري که بهتر ازاني که پنداريدت

قطعه

چند گوئي که بد انديش وحسود
عيب جويان من مسکينند

گر بخون ریختنت بر خیزند
ور ببد خواستنت بنشینند
نیک باشي وبدت گوید خلق
به که بد باشي ونیکت بینند
ولیکن مرا بین که حسن ظن همکنان درحق من
بکمال است ومن درعین نقصان

بیت

گرانها که مي گفتي کرد مي
نکو سیرت وپارسا مردمي

پیرطریقت 2882. a spiritual guide.

عیب جو 2883. calumniator, slanderer; critic, caviller.

ARABICK.

P. 113. l. 331.

بیت

اني لمستتر من عین جیراني
والله یعلم اسراري واعلاني

اني 2884. of a truth, certainly.

لمستتر 2885. I am concealing.

عین 2886. the eye.

جیراني 2887. of my neighbour.

والله 2888. and God.

یعلم 2889. he knoweth.

اسراري 2890. my secrets.

واعلاني 2891. and my public deeds.

قطعه

دربسته بروي خود زمردم
تاعیب نگسترند مارا
دربسته چه سود عالم الغیب
داناي نهان وآشکارا

عالم الغیب 2892. the omniscient.

آشکارا 2893. manifest, public, clear, evident, the same as آشکار

حکایت۲۴ TALE XXIV.

P. 113. l. 336.

گله کردم پیش یکي از مشایخ که فلان درحق
من گواهي داده است بفساد گفت بصلاحش
خجل کن

نظم

تونیکو روش باش تا بدسگال
نقص تو گفتن نیابد مجال
چو آهنگ بربط بود مستقیم
کي از دست مطرب خورد گوشمال

گله 2894. complaint, lamentation.

گواهي 2895 testimony, evidence.

سگال 2896. thought, conjecture, suspicion.

نقص 2897. defect, deficiency, diminution, detriment, injury.

مُستقيم 2898. right, ſtraight, faithful.

گوشمال خوردن 2899. to ſuffer correction, to be tuned, (as a muſical inſtrument.)

حکایت ۲۵ TALE XXV.

P. 113. l. 342.

يكي را ازمشايخ شام پرسيدند كه حقيقت تصوّف چيست گفت بيش ازين طايفه بودند درجهان پراگنده بصورت و بمعني جمع و امروز قومي اند بظاهر جمع و بباطن پريشان

شام 2900. Syria and its capital Damascus.

تصوّف 2901. contemplation, the ſcience of myſtery, theology.

پراگنده 2902. ſcattered, diſtracted, diſperſed.

P. 114. l. 346.

قطعه

چو هرساعت از تو بجائي رود دل
بتنهائي اندر صفائي نه بيني
گرت مال و جاهست و زرع و تجارت
چو دل با خدايست خلوت نشيني

ساعت 2903. hour, moment, the time preſent, هرساعت every moment, continually.

تنهائي 2904. ſolitude, retirement.

صفائي 2905. relaxation of mind, pleaſure, recreation, comfort, ſatisfaction; purity, clearneſs, poliſh.

زرع 2906. a ſown field, ſowing, ſcattering ſeed.

خلوت نشين 2907. a recluſe.

حکایت ۲۶ TALE. XXVI.

P. 114. l. 349.

ياد دارم كه شبي درکارواني همه شب رفته بودم وسحر درکنار بيشه خفته شوريده كه دران سفر همراه ما بود نعره بزد و راه بيابان گرفت و يک نفس آرام نيافت چون روز شد گفتمش اين چه حالتست گفت بلبلان را ديدم كه بنالش درآمده بودند از درخت وکبکان از کوه وغوکان از آب و بهايم از بيشه انديشه کردم كه مروّت نباشد همه در تسبيح رفته ومن بغفلت خفته

شوريدن 2908. to be mixed, confounded, to be mad, play the fool, شوريده diſtracted, diſcompoſed.

گفتمش 2909. I ſaid to him.

نالش 2910. complaint, lamentation.

کبک 2911. a partridge.

غوک 2912. a frog.

بهايم 2913. beaſts, brutes, wild beaſts, S. بهيمه

P. 114. l. 356.

قطعه

دوش مرغي بصبح مي نالید
عقل وصبرم ببرد وطاقت وهوش
یکي از دوستان مخلص را
مگر آواز من رسید بگوش
گفت باور نداشتم که ترا
بانگ مرغي چنین کند مدهوش
گفتم این شرط آدمیّت نیست
مرغ تسبیح خوان ومن خاموش

دوش 2914. laſt night, the ſame as دیشب alſo the back, ſhoulders.

صبح 2915. morning, dawn.

مدهوش 2916. aſtoniſhed, confounded, ſenſeleſs.

تسبیح خوان 2917. praiſing God.

حکایت ۲۷. TALE XXVII.

P. 115. l. 361.

وقتي درسفر حجاز طایفهٔ جوانان صاحبدل هیدم من بودند وهیقدم وقتها زمزمه کردندي وبیتي مُحقّقانه بگفتندي وعابدي در سبیل مُنکر حال درویشان بود بیخبر از درد ایشان تابرسیدیم بنخیل بني هلال کودکي سیاه از حيّ عرب بدرآمد وآوازي برآورد که مُرغ از هوا درآوردي اشترعابد را دیدم که

رقص 2925. a dance, dancing.

P. 115. l. 369.

نظم

داني چه گفت مرا آن بُلبُل سحري
توخود چه آدمي کز عشق بیخبري
اشتربشعر عرب درحالتست وطرب
گرذوق نیست ترا کج طبع جانوري

بیت

شتررا چوشور وطرب درسرست
گر آدمي را نباشد خرست

رقص درآمد وعابد را بیندانخت وراه بیابان گرفت گفتم اي شیخ درحیواني اثرکرد وترا اثرنمیکند

هیدم 2918. breathing together, an intimate companion, friend or ſpouſe.

هیقدم 2919. an intimate companion, a fellow traveller.

زمزمه 2920. ſinging, ſoft, whiſpering, flattering, ſpeech.

مُحقّقانه 2921. verily, truly, ſpiritual.

نخیل بني هلال 2922. Nukheel Benee Hilal, name of a place in Arabia.

کودک 2923. a boy, youth, child.

حي 2924. a tribe.

سحر 2926. the morning, سحري of the morning.

طرب 2927. mirth, cheerfulneſs, rejoicing.

ذوق 2928. taſte, reliſh, delight, pleaſure, voluptuouſneſs.

کج 2929. crooked, کج طبع crooked diſpoſition.

ARABICK.

P. 116. l. 277.

بيت

وعند هبوب الناشرات علي الحمي

تميل غصون البان لا الحجر الصلد

مثنوي

بذکرش هرچه بيني درخروشست

دلي داند درينعني که گوشست

نه بلبل برشکلش تسبيح خوانيست

که هرخاري بتسبيحش زبانيست

وعند 2930. and at the time.

هبوب 2931. of blowing.

الناشرات 2932. the winds.

علي 2933. upon.

الحمي 2934. the paſturage.

تميل 2935. inclines, bends.

غصون 2936. the young branches.

البان 2937. of the Ban-tree.

لا الحجر الصلد 2938. not the hard ſtone.

حکايت ۲۸ TALE XXVIII.

P. 116. l. 385.

يکي را از ملوک مدت عمر سپري شد وقايم مقامي نداشت وصيّت کرد که بامداد ان نخستين کسيکه از دروشهر درآيد تاج پادشاهي برسري نهند و تفويض مملکت بدو کنند

سپري شدن 2939. to be completed, finiſhed.

وصيّت 2940. will, laſt teſtament; exhortation.

تفويض 2941. to commit, confide, reſign, to recommend.

P. 117. l. 388.

اتّفاقا اوّل کسيکه از دروشهر درآمد گدائي بود که درهيه هيئه لقبه اندوختي وخرقه برخرقه دوختي ارکان دولت واعيان حضرت وصيّت ملک را بجاي آوردند وملک وخزاين بدو ارزاني داشتند

ارکان دولت 2942. the miniſters of ſtate.

اعيان حضرت 2943. the nobles of the court.

P. 117. l. 392.

درويش مدّتي مملکت راند تابعضي از امراي دولت گردن از اطاعت او بپيچانيدند و ملوک ديار از هرطرف بمنازعت برخاستند وبمقاومت لشکر آراستند في الجمله سپاه و رعيّت بهم برآمدند و برخي از بلاد از قبضه تصرف او بدر رفت

پیچانیدن 2944. to cauſe diſobedience, to diſtort, to twiſt.

قبض 2945. a handle, hilt; power, poſſeſſion, قبضهٔ تصرف poſſeſſion, occupancy.

P. 117. l. 395.

درویش ازین واقعه خسته خاطر میبود تا یکی از دوستان قدیمش که در حالت درویشی قرین او بود از سفر باز آمد و او را در چنان مرتبه دید و گفت منّت خدایرا عزّوجلّ که بخت بلندت یاوری کرد و اقبال رهبری تا کلفت انزوا و خمارت افلاس بر آمد و بدین پایه رسیدی ان مع العسر یسرا

قرین 2946. connected, joined, next, contiguous; a friend, companion; coeval.

یاوری 2947. aſſiſtance, help, ſupport.

پایه 2948. rank, dignity, ſtep, promotion, office

ARABICK.

ان 2949. of a truth.

مع 2950. with.

العسر 2951. the difficulty.

یسرا 2252. is eaſy.

P. 118. l. 401.

بیت

شکوفه‌گاه شگفتست و گاه خوشیده
درخت وقت برهنست و گاه پوشیده

شگفتن 2953. to bloſſom, to blow, to expand.

خوشیدن 2954. to wither, to dry, to parch.

گفت ای برادر تعزیتم کن که جای تهنیت نیست انگه که تو دیدی غم نانی داشتم و امروز تشویش جانی

تعزیت 2955. condolence, conſolation.

تهنیت 2956. congratulation.

P. 118. l. 406.

مثنوی

اگر دنیا نیاشد دردمند هیچ
وگر باشد بهرش پای بندیم
بلای بیرزین جهان آشوبتر نیست
که رنج خاطرست ار هست و نیست

قطعه

مطلب گر تو انگری خواهی
جز قناعت که دولتیست غنی
گر غنی زر بدامن افشاند
تا نظر در ثواب او نکنی
گر بزرگان شنیده‌ام بسیار
سیر درویش به که بذل غنی

بیت

اگر بر یابان کند بهرام گور رحل
نه چون بای ملخ باشد زموری

هني 2957. agreeable, pleasant, easily obtained; easy of digestion; inestimable.

بهرام 2958. Buhram Gour, a King of Persia, of the Saffanian dynasty.

ملخ 2959. a locust.

حکایت ۲۹ TALE XXIX.

P. 118. l. 415.

يكي را دوستي بود كه عيال ديوان كردي مدتي اتفاق ديدنش نيفتاد كسي گفت كه فلانرا ديرشد كه نديدي گفت من او را نميخواهم كه بينم قضارا ازكسان او يكي حاضر بود گفت چه خطا كرده است كه از ديدن او ملولي گفت خطائي نيست ولي دوست ديواني را بوقتي توان ديدكه مجهول باشد

قطعه

در بزرگي وداروگير عيال
ز آشنايان فراغتي دارند
روز درماندگي ومعزولي
درد دل پيش دوستان آرند

قضارا 2960. by accident, through fate.

ملول 2961. afflicted, melancholy, fatigued, languid.

آشنا 2962. an acquaintance, companion, friend.

حکایت ۳۰ TALE XXX.

P. 119. l. 424.

ابوهريره هرروز بخدمت مصطفى صلى الله عليه وسلم آمدي گفت يا ابا هريره زرني غبا تزدد حبا يعني هرروز ميا تا محبت زياده گردد

ابوهريره 2963. Aboo Horaireh one of Mahommed's companions.

صلى الله عليه وسلم 2964. God bless him.

ARABICK.

يا اباهريره 2965. O Abâ Horaireh.

زرني 2966. visit me.

غبا 2967. every other day (or seldom.)

تزدد 2968. that may increase.

حبا 2969. affection.

ميا 2970. come not.

P. 119. l. 428.

لطيفه

صاحبدلي را گفتند بدين خوبي كه آفتابست نشنيده ايم كه كسي او را دوست گرفته باشد گفت ازبراي آنكه هرروزش ميتوان ديد مگر درزمستان كه محجوبست ومحبوب

قطعه

بديدار مردم شدن عيب نيست
وليكن نه چندانكه گويند بس
اگر خويشتن را ملامت كنى
ملامت نباشد شنيدن ترا

زمستان 2971. winter.

محجوب 2972. veiled, covered, retired; modeſt, baſhful.

حکایت ۳۱ TALE XXXI

P. 120. l. 435.

از صحبت یاران دمشقم ملالتي پدید آمده بود سر در بیابان قدس نهادم وباحیوانات انس گرفتم تاوقتي که اسیر قید فرنگ شدم درخندق طرابلس باجهودانم بکار کل بداشتند تایکي از روساء حلب که سابقه معرفتي میان ما بود گذرکرد ومرا بشناخت وگفت این چه حالنست وچه گونه گذاري گفتم

قطعه

همي گریختم از مردمان بکوه وبدشت
که از خداي نبودم بدیگري پرداخت
قیاس کن که چه حالم بود دریں ساعت
که در طویلهٔ نامردمم بباید ساخت

بیت

پاي در زنجیر پیش دوستان
به که با بیگانگان در بوستان

بیابان قدس 2973. the wilderneſs of Jeruſalem.

انس 2974. ſociety, familiarity; habit, cuſtom.

فرنگ 2975. a Frank, an European.

طرابلس 2976. Tripoly.

جهودان P. جهود 2977. a Jew.

رؤسا رئیس 2978. chiefs. S.

حلب 2979. Aleppo.

شناختن 2980. to know, to be acquainted with.

زنجیر 2981. a chain.

P. 121. l. 447.

برحالت من رحم آورد وبده دینار از قید فرنگم خلاص کرد وباخود بحلب برد دختري داشت در عقد نکاح من آورد بکابین صد دینار چون مدتي برآمد دختر بدخوي بود وستیزه روي ونافرمان زبان درازي کردن گرفت وعیش مرا منغص داشتن چنانکه گفته اند

مثنوي

زن بد در سراي مرد نکو
همه رین عالمست دوزخ او
زینها را زقرین بد زنها ر
وقنا ربنا عذاب النار

نکاح 2982. wedlock, marriage, عقد نکاح the marriage knot.

کابین 2983. a marriage ſettlement, which a huſband is obliged to pay to his wife, if he divorces her without a ſufficient cauſe.

نافرمان 2984. diſobedient, unmanageable, intractable.

زینهار 2985. take care.

ARABICK.

وقنا 2986. defend us.

ربّنا 2987. our Lord.

عذاب 2988. punishment.

النّار 2989. fiery, infernal.

P. 121. l. 456.

باري زبان تعنّت دراز کرده همي گفت تو آن نيستي که پدر من ترا از قيد فرنگ بده دينار بازخريد گفتم بلي بده دينار بازخريد و يصد دينار بدست تو گرفتار کرد

مثنوي

شنيدم گوسفندي را بزرگي
رهانيد از دهان و دست گرگي
شبانگه کارد برحلقش بماليد
روان گوسفند از وي بنالید
که از چنگال گرگم در ربودي
چو ديدم عاقبت گرگم تو بودي

تعنت 2990. reproach, contumely.

بازخريدن 2991. to redeem.

کارد 2992. a knife.

ماليدن 2993. to rub, polish, anoint

کارد برحلق ماليدن to move a knife backwards and forwards as in slaughtering.

روان 2994 life, soul, vital spirit.

دررّبودن 2995. to seize, rob, ravish.

حکايت ۳۲ TALE XXXII.

P. 122. l. 463.

يکي از پادشاهان عابدي را پرسيد که اوقات عزيزت چه گونه ميگذرد گفت همه شب در مناجات و سحر در دعا و حاجات و همه روز در بند اخراجات ملک فرمود تا وجه کفاف معيّن دارند تا بار عيال از دل او برخيزد

مناجات 2996. prayer, imploration, invocation of God.

حاجات 2997. wants, neceſſities. S. حاجت

اخراجات 2998. expences. S. خرج

P. 122. l. 468.

مثنوي

اي گرفتار پاي بند عيال
دگر آزادگي مبند خيال
غم فرزندان و جامه و قوت
بازت آرد ز سير در ملکوت
همه روز اتّفاق ميسازم
که بشب با خداي پردازم
شب چو عقد نماز مي بندم
چه خورد با مداد فرزندم

قُوت 2999. *Koot*, food, victuals, aliment, nourishment.

سیرملکوت 3000. the heavenly court, the hall of Angels, the invisible world.

حکایت ۳۳ TALE XXXIII.

P. 123. l. 474.

یکي از متعبّدان شام در بیشه سالها عبادت کردي وبرگ درختان خوردي پادشاه آن طرف بحکم زیارت بنزدیک او رفت وگفت اگر مصلحت بیني در شهر از براي تو مقامي سازم که فراغت عبادت ازین به میسّر شود و دیگران ببرکات انفاس شما مستفید شوند وبر اعمال صالح شما اقتدا کنند

برکات 3001. blessings, benedictions. S. برکت

انفاس 3002. spirits. S. نفس

مستفید 3003. profitable, advantageous.

اعمال 3004. works, actions. S. عمل

اقتدا کردن 3005. to imitate.

P. 123. l. 478.

زاهد این سخن قبول نکرد ارکان دولت گفتند پاس خاطر ملک را مصلحت آنست که چند ي بشهر در آئي وکیفیّت مقام معلوم کني پس اگر صفاي وقت عزیزان از صحبت اغیار کدورتي پذیرد اختیار با قیست

اغیار 3006. others (other men) strangers, rivals, foreigners. S. غیر

کدورت 3007. affliction, perturbation, oppression of spirits.

P. 123. l. 482.

آورده اند عابد بشهر در آمد بستان سراي خاص ملک را از براي او پرداختند مقامي دلکشاي و روان آساي

بستان 3008. garden, orchard, (contraction of بوستان)

دلکشا 3009. rejoicing the heart, exhilarating.

روان آسا 3010. refreshing the spirit or soul.

P. 123. l. 484.

مثنوي

گل سرخش چو عارض خوبان
سنبلش همچو زلف محبوبان
همچنان از نهیب برد عجوز
شیر ناخورده طفل دایه هنوز

زلف 3011. a ringlet.

نهیب 3012. terror, fear, anxiety, grief.

برد عجوز 3013. for برد عجوز five, or according to others, seven days of the winter solstice.

ARABICK.

P. 124. l. 487.

بیت

وافانین علیها جلنار
علقت بالشجر الاخضر نار

و 3014. and.

اغانيي 3015. the branches.

عليها 3016. upon them.

جلنار 3017. the pomegranate flowers.

علقت 3018. hung.

بالشجرالاخضر 3019. on the green trees.

نار 3020. (like) fire.

P. 124. l. 489.

ملک د رحال کنيزکي خوب روي پيشش فرستاد

نظم

ازين مَه پارهٔ عابد فريبي
ملايک صورتي طاؤس زيبي
که بعد ازديدنش صورت نه بندد
وجودِ پارسايان را شکيبي

مَه پاره 3021. a chip of the moon.

ملايک 3022. Angels. S. مَلَک

زيب 3023. an ornament, ornamenting; elegance, beauty.

صورت بستن 3024. to assume a form, to agree, depend upon, consist, to be practicable صورت نه بستن to be impossible, impracticable.

شکيبيدن 3025. to be patient.

P. 124. l. 493.

هيچنان د رعقبش غلامي بديع الجمال لطيف الاعتدال

قطعه

هلک الناس حوله عطشا
وهو ساقٍ يري ولا يسقي
ديده ازديدنش نگشتي سير
هيچنان کز فُرات مستسقي

اعتدال 3026. moderation, temperature, equality, equity, rectitude.

ARABICK.

هلک 3027. ruined.

الناس 3028. mankind.

حوله 3029. around him.

عطشا 3030. thirsting.

وهو 3031. and he.

ساق 3032. a cup bearer.

يري 3033. in appearance.

ولايسقي 3034. without bestowing drink.

فُرات 3035. the river Euphrates.

مستسقي 3036. a dropsical person.

P. 124. l. 497.

فايد لقبهٔ لذيذ خوردن گرفت وکسوت لطيف پوشيدن واز فواکه ومشموم حلاوت وتمتّع يافتن ودر جهال غلام و کنيزک نظر کردن و خرد مندان گفته اند زلف خوبان زنجير پاي عقلست ودام مُرغ زيرک

بیت

درسروکار توکردم دل ودین باهمه دانش
مرغ زیرک بحقیقت منم امروز تودامی

لذیذ 3037. delicious, sweet, full of juice.

کسوت 3038. robe, habit, mode of dressing; figure, form, manner.

فواکه 3039 fruits. S. فاکه

مشموم 3040. odoriferous, fragrant.

حلاوت 3041. sweetness.

دام 3042. a snare, net, toil.

زیرک 3043. intelligent, sagacious, penetrating.

سروکار 3044. service, discharge of duty.

P. 125. l. 504.

فی الجمله دولت وقت مجموعش بزوال آمد
چنانکه گفته اند

قطعه

هرکه هست از فقیه وپیر ومرید
روز زبان آوران پاک نفس
چون بدنیای دون فرود آمد
بعسل در بماند پای مگس

فقیه 3045. a Mahommedan lawyer, a theologian, jurisconsult, civilian.

مرید 3046. a disciple, scholar.

زبان آور 3047. an eloquent speaker, an orator, a rhetorician.

عسل 3048. honey.

مگس 3049. a fly.

P. 125. l. 508.

باری ملک بدیدن او رغبت کرد عابد را دید از هیبت نخستین بگردیده وسرخ وسفید گشته وفربه شده وبر بالش دیبا تکیه زده وغلام پری پیکر بامروحهٔ طاوسی بالای سرش ایستاده بر سلامت حالش شادمانی کرد واز هردری سخن گفتند تا ملک بانجام سخن گفت من این دوطایفه را درجهان دوست میدارم علما وزهاد را

بالش 3050. a pillow, cushion.

دیبا 3051. brocade, cloth of gold.

پری پیکر 3052. fairy-faced, fairy-forms

مروحه 3053. a fan, ventilator.

زهاد 3054. monks, religious, abstinent men. S. زاهد

P. 125. l. 513.

وزیر فیلسوف جواب داده حاضر بود گفت ای ملک شرط درستی آنست که باهردوطایفه نیکوئی کنی علما را زرابده تا دیگران بخوانند وزهاد را چیزی مده تا زاهد بمانند

بیت

نه زاهد را درم باید نه دینار
چوبستند زاهدی دیگر بدست آر

قطعه

آنرا که سیرت خوش و سرّیست با خدای
بی نان وقف و لقمهٔ درویزه زاهدست
انگشت خوبروی و بناگوش دلفریب
بی گوشوار و خاتم فیروزه شاهدست

فیلسوف 3055. a philosopher.

بناگوش 3056. the tip of the ear.

دلفریب 3057. heart-deceiving, fascinating.

گوشواره 3058. an ear-ring.

فیروزه 3059. a turkois.

P. 126. l. 524.

قطعه

درویش نیک سیرت فرخنده رای را
نان رباط و لقمهٔ درویزه گو مباش
خاتون خوبصورت پاکیزه روی را
نقش و نگار و خاتم فیروزه گو مباش

بیت

تا مرا هست و دیگرم باید
گر نخوانند زاهدم شاید

فرخنده 3060. happy, fortunate, prosperous.

رباط 3061. a caravansera, an inn.

نان رباط 3062. bread bestowed on travellers and mendicants.

خاتون 3063. a lady, matron.

حکایت ۳۴ TALE XXXIV.

P. 127. l. 531.

مطابق این سخن پادشاهی را مهمی پیش آمد گفت اگر انجام این حالت بر مراد من باشد چندین درم زاهدان را بدهم چون حاجتش بر آمد وفای نذرش بموجب شرط لازم آمد یکی را از بندگان خاص کیسه درم داد که بزاهدان تفرقه کند

مطابق 3064. conformably, agreeably to.

مهم 3065. a weighty business, an affair of moment.

نذر 3066. a vow, any thing offered or dedicated; a gift to a superior, an offering.

کیسه 3067. a purse, a money bag.

تفرقه کردن 3068. to distribute, to divide, to separate.

P. 127. l. 536

گویند غلام عاقل و هشیار بود همه روز بگردید و شبانگه باز آمد و درمها را بوسه داد و پیش ملک نهاد و گفت زاهدان را نیافتم گفت این چه حکایتست آنچه من دانم درین شهر چهارصد زاهدند گفت ای خداوند جهان آن که زاهدست نمیستاند و آن که میستاند زاهد نیست ملک بخندید و ندیمان را گفت چندانکه مرا در حق این طایفهٔ خداپرستان ارادتست و اقرار این شوخ دیده را عداوتست و انکار و حق بجانب او

درویشی بمقامی رسید که صاحب بقعه کریم النفس بود طایفه فضل و بلاغت در صحبت او هریکی بذله ولطیفه چنان که رسم ظریفان باشد همی گفتند درویش راه بیابان قطع کرده بود و مانده شده وچیزی نخورده یکی ازان میان بطریق انبساط گفت ترا هم چیزی بباید گفت درویش گفت که مرا چون دیگران فضل و بلاغت نیست وچیزی نخوانده ام بیک بیت از من قناعت کنید همگنان برغبت گفتند بگوی گفت

بیت

من گرسنه در برابرم سفره نان
همچون عزبم بر در حمام زنان

بذله 3077. a joke, pleasantry, jeſt.

ظریف 3078. ingenious, witty, acute; alſo beautiful, elegant.

ماندهشدن 3079. to remain or ſtand ſtill; to be fatigued, tired.

عزب 3080. a bachelor, an unmarried perſon.

P. 129. l. 562.

همه پسندیدند وسفره پیش آوردند صاحب دعوت گفت ای یار زمانی توقف کن که پرستارانم کوفته بریان می سازند درویش سر برآورد و گفت

بیت

کوفته در سفره من گو مباش
کوفته رانان تهی کوفته است

بیت

زاهد که درم گرفت و دینار
زاهد ترازو کسی بدست آر

هشیار 3069. prudent, wiſe, ſober.

خداپرست 3079. a worſhipper of God.

شوخدیده 3071. impudent, ſaucy fellow.

عداوت 3072. enmity, hatred, animoſity, rancour, hoſtility.

انکار 3073. denial, diſavowal, diſapprobation.

حکایت ۳۵ TALE XXXV.

P. 128. l. 546.

یکی از علمای راسخ را پرسیدند که چه گوئی در نان وقف گفت اگر از بهر جمعیت خاطر و فراغ عبادت می ستانند حلالست و اگر مجموع از بهر نان نشینند حرام

بیت

نان ازبرای کنج عبادت گرفته اند
صاحبدلان نه کنج عبادت برای نان

راسخ 3074. learned, well founded, alſo confirmed, ſolid.

نان وقف 3075. bread diſtributed in charity.

حلال 3076. lawful, legitimate, a lawful thing.

حکایت ۳۶ TALE XXXVI.

P. 128. l. 552.

توقف کردن 3081. to delay, hesitate.

پرستار 3082. a servant, male or female.

کوفته 3083. pounded, minced, bruised.

بریان ساختن 3084. to fry.

نان تنها 3085. bread without meat.

حکایت ۳۷ TALE XXXVII.

P. 130. l. 567.

مریدی گفت پیری را چه گنم که از خلایق بزحمت اندرم از بسیاری که بزیارتم همی آیند و اوقات عزیز مرا از تردد ایشان تشویش حاصل میشود گفت هرچه درویشانند ایشان را وامی بده و هرچه توانگرانند از ایشان چیزی بخواه که دیگر گرد تو نگردند

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود
کافر از بیم توقع برود تا در چین

خلایق 3086. people, creatures, S. خلق

اوقات 3087. times, seasons, S. وقت

تردد 3088. irresolution, hesitation, suspension of judgment.

وام 3089. debt, loan, وام دادن to lend.

پیشرو 3090. leader, chief.

کافر 3091. an infidel, pagan.

چین 3092. China.

حکایت ۳۸ TALE XXXVIII.

P. 130. l. 574.

حکیمی پدر را گفت هیچ از این سخنان دلاویز متکلمان در من اثر نمیکند بعلت آن که نمی بینم ایشان را کردار موافق گفتار

مثنوی

ترک دنیا بمردم آموزند
خویشتن سیم و غله اندوزند
عالمی را که گفته باشد و بس
چون بگوید نگیرد اندر کس
عالم آن کس بود که بد نکند
نه بگوید بخلق و خود بکند

بیت

عالم که کامرانی و تن پروری کند
او خویشتن گم است کرا رهبری کند

کردار 3093. action, act, deed.

غله 3094. grain, corn.

کامرانی 3095. enjoyment, gratification, government, sway.

تن پروری 3096. luxury, voluptuousness.

P. 131. l. 582.

پدر گفت ای پسر بیهوده این خیال باطل نشاید روی از تربیت ناصحان برتافتن و راه بطالت گرفتن

بشکست عهد صحبت اهل طریق را
گفتم میان عالم و عابد چه فرق بود
تا اختیار کردی ازان این فریق را
گفت آن کلیم خویش بدم میبرد زموج
و ین سعی میکند که بگیرد غریق را

مدرسه 3104. a college.

خانقاه 3105. a monaſtery, a religious ſtructure.

اهل طریق 3106. religious men, devotees.

فریق 3107. corps, troop, ſquadron, claſs.

غریق 3108. drowned, immerſed.

حکایت ۴۰ TALE XL.

P. 132. l. 601.

یکی بر سر راهی مست خفته بود و زمام اختیار
از دست رفته عابدی بر سر او گذر کرد و در
حالت مستقبح او نظر کرد جوان سر بر آورد
و گفت واذا مرّوا باللغو مرّوا کراما

زمام 3109. rein, bridle, halter, cable.

مستقبح 3110. hateful, deteſtable.

ARABICK.

واذا 3111. and when.

مروا 3112. thou paſſeſt.

باللغو 3113. by an inconſiderate perſon.

مروا 3114. paſs thou.

وعلما را بضلالتی منسوب کردن ودر طلب عالم
معصوم از فواید علم محروم ماندن هیچ آن
نا بینائی که شبی در وحل افتاد و گفت ای مسلمانان
چراغی فرا راه من دارید زنی فاجره بشنید و گفت
ترکه چراغ نه بینی بچراغ چه بینی هیچنین مجلس
وعظ کلبهٔ بزازانست انجا نقدی ندهی بضاعتی نستانی
و اینجا تا اراده تی نیاری سعادتی نبری

قطعه

گفت عالم بگوش جان بشنو
ور نداند بگفتنش کردار
باطلست آن که مدعی گوید
خفته را خفته کی کند بیدار
مرد باید که گیرد اندر گوش
ور نوشتست پند بر دیوار

بطالت 3097. vanity, falſehood, idleneſs.

ضلالت 3098. error, ruin.

معصوم 3099. innocent, an infant.

وحل 3100. mud, dirt,

مسلمان 3101. a moſlem, a true believer.

فاجره 3102. a lewd woman, a vulgar woman.

بزاز 3103. a linen draper.

حکایت ۳۹ TALE XXXIX.

P. 132. l. 594.

صاحبدلی ببدرسه آمد زخانقاه

کراما 3115. with kindneſs, benevolence.

P. 132. l. 605.

نظم

اذا رایت اثیما

کن ساترا وحلیما

یا من تقبح لغوي

لم لا تمرّ کریما

اذا 3116. when.

رایت 3117. thou ſeeſt.

اثیما 3118. a ſinner.

کن 3119. be thou.

ساترا 3120. covering, concealing.

وحلیما 3121. and compaſſionating.

یامن 3122. o thou who.

تقبح 3123. deteſteſt.

لغوي 3124. my inconſiderateneſs.

لم 3125. wherefore.

لاتمر 3126. doſt thou not paſs.

کریما 3127. kindly, with kindneſs.

P. 133. l. 608.

قطعه

متاب اي پارسا روي از گنه کار

ببخشایندگي دروي نظر کن

اگر من ناجوانمردم بکردار

تو بر من چون جوانمردان گذر کن

متاب 3128. turn not away.

جوانمرد 3129. generous, brave, humane, manly.

حکایت ۴۱ TALE XLI.

P. 133. l. 611.

طایفهٔ رندان بانکار درویشي بدر آمدند وسخنان ناسزا گفتند و برنجانیدند شکایت پیش پیر طریقت بُرد و گفت چنین حالتي رفت گفت اي فرزند خرقهٔ درویشان جامهٔ رضا است هرکه درین کسوت تحمل نامرادي نکند مدعیست وخرقه بروي حرام

بیت

دریاي فراوان نشود تیره بسنگ

عارف که برنجد تُنک آبست هنوز

قطعه

گر گزندت رسد تحمل کن

که بعفو از گناه پاک شوي

اي برادر چو عاقبت خاکست

خاک شو پیش ازانکه خاک شوي

رند 3130. a debauchee, a man of diſſolute manners, a wanderer.

نامرادي 3131. diſappointment.

تُنک 3132. ſhallow.

حکایت ۴۲ TALE XLII.

P. 134. l. 621.

این حکایت شنوکه در بغداد
رایت و پردهٔ را خلاف افتاد
رایت از گرد راه و رنج رکاب
گفت باپردهٔ از طریق عتاب
من و تو هردو خواجه تاشانیم
بندهٔ بارگاه سلطانیم
من زخدمت دمي نیاسودم
گاه و بیگاه در سفر بودم
تو نه رنج آزمودهٔ نه حصار
نه بیابان و بادگرد و غبار
قدمِ من بسعي پیشتر ست
پس چرا عزت تو بیشتر ست
تو بر بندگان مَه روئي
با کنیزان یاسمن بوئي
من فتاده بدست شاگردان
بسفر پاي بند و سرگردان
گفت من سر بر آستان دارم
نه چو تو سر بر آسمان دارم
هرکه بیهوده گرد ان افراز د
خویشتن را بگردن اندازد

رایت 3133. a flag, ſtandard.

گرد 3134. duſt.

رکاب 3135. a ſtirrup.

خواجه تاش 3136. a ſchool fellow, ſervants of the ſame maſter.

گاه و بیگاه 3137. timely and untimely, at all ſeaſons.

بادگرد 3138. a whirlwind.

غُبار 3139. duſt, vapour.

کنیز 3140. a female ſlave, a maid ſervant, hand-maid.

یاسمن 3141. Jaſmin.

سرگردان 3142. wandering, ſtraying, confounded, amazed, aſtoniſhed.

حکایت ۴۳ TALE XLIII.

P. 134. l. 632.

یکي از صاحبدلان زورآزمائي را دید که
بهم برآمده و درخشم شده و کف برده هان
آورده گفت این را چه حالتست کسي گفت فلان
دشنام داده است گفت این فرومایه هزار من
سنگ برمیدارد و طاقت سخني نمي آرد

زورآزما 3143. an athletic.

P. 135. l. 637.

قطعه

لاف سرپنجگي و دعوي مردي بگذار
عاجز نفس فرومایه چه مردي چه زني
گرت از دست برآید دهني شیرین کن
مردي آن نیست که مشتي بزني بر دهني

قطعه

اگر خود بردرد پیشانی پیل
نه مردست آن که دروی مردمی نیست
بنی آدم سرشت از خاک دارد
اگر خاکی نباشد آدمی نیست

سرپنجگی 3144. ſtrength, power.

مُشت 3145. the fiſt, a blow with the clenched fiſt; alſo a handful.

پیشانی 3146. forehead, front.

مردمی 3147. manlineſs, humanity, politeneſs.

سرشت 3148 nature, temperament, conſtitution, سرشتن to mix, form into ſhape, to knead leaven.

حکایت ۴۴ TALE XLIV.

P. 135. l. 647.

بزرگی را پرسیدند از سیرت اخوان صفا گفت کمینه آن که مراد خاطر یاران بر مصالح خود مقدم دارد وحکما گفته‌اند برادر که در بند خویشست نه برادر است ونه خویشست

بیت

همره اگر شتاب کند همرهِ تو نیست
دل در کسی مبند که دلبستهٔ تو نیست

بیت

چون نبود خویش را دیانت وتقوی
قطع رحم بهتر از مودّت قربی

کمینه 3149. inferior, low, mean, humble.

مقدم 3150. anterior, prior, preceding, antecedent.

شتاب 3151. haſte, ſpeed.

تقوی 3152. piety, the fear of God.

قطع رحم کردن 3153. to break off.

قربی 3154. affinity, relationſhip.

P. 136. l. 656.

یاد دارم که مدعی درین بیت بر قول اعتراض کرد وگفت حق جلّ وعلا در کتاب مجید از قطع رحم نهی کرده است وبمودّت ذوی القربی فرموده وانچه تو گفتی مناقض آنست گفتم غلط کردی موافق قرانست

اعتراض 3155. oppoſition, objection, obſtacle, reſiſtance.

کتاب مجید 3156. the glorious book. i: e. the Koran.

ذوی القربی 3157. relations.

مناقض 3158. contrary, contradictory, oppoſite, repugnant.

غلط 3169. error, blunder, ſoleciſm, barbariſm.

قران 3160. the Koran.

P. 136. l. 699.

قال الله تعالی وان جاهداک علی ان تشرک بی ما لیس لک به علم فلا تطعهما

قال الله تعالى 3161. the moſt high God ſaid.

ARABICK.

وان 3162. and if.

جاهداك 3163. they inſiſt, (your father and mother.)

على 3164. on.

ان 3165. this.

تشرك 3166. that thou join partners.

بي 3167. with me.

مالیس 3168. in the things which are not.

لك 3169. for you.

به 3170. with that thing.

علم 3171. knowledge.

فلا تطعهما 3172. then dont obey them.

P. 136. l. 661.

بيت

هزار خويش كه بيگانه از خدا باشد

فداي يك تن بيگانه كآشنا باشد

فدا 3173. ſacrifice, conſecration, devoting one for another.

حكايت ٤٥ TALE XLV.

P. 137. l. 664.

منظومه

پير مردي لطيف در بغداد

دخترش را بكفش دوزي داد

مردك سنگدل چنان بگزيد

كه دختر كه خون ازو بچكيد

جامخدادان پدر چنان ديدش

پيش داماد رفت وپرسيدش

گاي فرمايد اين چه دندانست

چند خائي لبش نه انبانست

بهزاحت نگفتم اين گفتار

هزل بگذار وجدا زد برداز

خوي بد در طبيعتي كه نشست

نرود جز بروز مرگ از دست

لطيف 3174. facetious, alſo elegant, graceful, ſubtile.

كفش دوز 3175. a ſhoemaker.

مردك 3176. a little fellow.

سنگدل 3177. ſtone-hearted.

چكيدن 3178. to drop, diſtil, trickle.

داماد 3179. a ſon in law.

خائيدن 3180. to gnaw, to chew.

انبان 3181. ſoft ſkins (of goats) of the fineſt kind.

مزاحت 3182. a jeſt بهزاحت in jeſt.

هزل 3183. a jeſt, joke, pleaſantry.

وجد 3184. extacy, rapture.

حکایت ۴۶ TALE XLVI.

P. 137. l. 671.

فقیهي دختري داشت بغایت زشت روي وبجاي زنان رسیده باوجود جهاز ونعمت کسي بنا کحت او رغبت نمي نمود

بیت

زشت باشد دیبق ودیبا
که بود بر عروس نازیبا

3185. باوجود at the same time, whilst that, notwithstanding.

3186. جهاز marriage portion, paraphernalia.

3187. مناکحت marriage, matrimony.

3188. دیبق brocade.

P. 137. l. 676.

في الجمله بحکم ضرورت باضریري عقد نکاحش بستند آورده اند که دران تاریخ حکیمي از سراندیپ برسید که دیدهٔ نابینایان روشن کردي فقیه را گفتند چرا دامادت را علاج نکني گفت ترسم که بینا شود ودخترم را طلاق دهد

مصراع

شوئي زن زشت روي نابینا به

3189. ضریر blind.

3190. سراندیپ The island of Ceylon.

3191. علاج remedy, medicine.

3192. بینا seeing, clear sighted.

3193. طلاق divorce.

3194. شوي for شوهر a husband.

حکایت ۴۷ TALE XLVII.

P. 138. l. 682.

بپادشاهي بچشم حقارت درطایفهٔ درویشان نظر کردي یکي ازایشان بفراست دریافت وگفت اي ملک مادرین دنیا بجیش از توکهتریم و بعیش از توخوشتر وبهرگ برابر وبقیامت بهتر

مثنوي

اگر کشور کشائي کامرانست
وگر درویش حاجتمند نانست
دران ساعت که خواهد این وآن مرد
نخواهد از جهان بیش از کفن برد
چو رخت از مملکت بربست خواهي
گدائي خوشتر است از پادشاهي

3195. جیش an agreeable life, recreation; also army, soldiery.

3196. کشورکشا a conqueror of kingdoms, or countries, a king.

3197. حاجتمند necessitous, indigent, wanting.

3198. کفن a winding sheet.

P. 139. l. 693.

ظاهر درویش جامهٔ زندهٔ است وموي سترده وحقیقت آن دل زندهٔ است ونفس مردهٔ

قطعه

نه آن که بر در دعوي نشيند از خلقي
وگر خلاف کنندش بجنگ برخيزه
اگر زکوه فرو غلطد آسيا سنگي
نه عارفست که از راه سنگ برخيزد

زنده 3199. a patched garment.

ستردن 3200. to ſhave موي سترده ſhaved hair.

غلطيدن 3201. to roll, tumble.

آسياسنگ 3202. a mill ſtone.

P. 139. l. 708.

طريق درويشان ذکراست وشکر و خدمت و طاعت و ايثار وقناعت وتوحيد وتوکل و تسليم و تحمل هرکه بدين صفتها موصوفست بحقيقت درويشست اگرچه درقباست امّا هرزه گوي بي‌نماز و هواپرست هوس باز که روز ها بشب آرد دربند شهوت وشيها بروز کند در خواب غفلت بخورد هرچه درميان آيد وبگويد هرچه بزبان آيد رندا ست اگرچه درعباست

قطعه

اي درونت برهنه از تقوي
وز برون جامهٔ ريا داري
پردهٔ هفت رنگ دربگذار
توکه در خانه بوريا داري

ايثار 3203. preſenting, offering.

توحيد 3204. unity.

توکل 3205. reſignation, confidence in God.

هرزه‌گو 3206. an idle talker.

هواپرست 3207. a ſenſualiſt.

هوس باز 3208. ſenſualiſt, luxurious.

عبا 3209. a black ſtriped cloak or habit made of hair, and worne by Durvaiſhes.

ريا 3210. hypocriſy, diſſimulation.

پردهٔ هفت رنگ 3211. a veil of ſeven colours, worldly vanities.

حکايت ۴۸ TALE XLVIII.

P. 140. l. 710.

ديدم گلِ تازه چند دسته
بر گنبدي از گياه بسته
گفتم چه بود گياه ناچيز
تا در صف گل نشيند او نيز
بگريست گياه گفت خاموش
صحبت نکند کرم فراموش
گر نيست جمال ورنگ وبويم
آخر نه گياه باغ اويم
من بندهٔ حضرت کريمم
پروردهٔ نعمت قديمم
گوبي هنرم وگر هنر مند
لطفست اميدم از خداوند

حکایت ۴۹ TALE XLIX.

P. 141. l. 723.

حکیمي را پرسیدند از شجاعت و سخاوت
کدام بهتر است گفت آنرا که سخاوت هست بشجاعت
حاجت نیست

بیت

نوشتست بر گور بهرام گور
که دست کرم به ز بازوي زور

قطعه

نماند حاتم طائي وليک تا بابد
بماند نام بلندش به نيکوئي مشهور
زکوة مال بده ور کن که فضله روزرا
چو باغبان ببرد بيشتر دهد انگور

شجاعت 3219. courage, valour.

بهرام گور 3220. Bahram Gour, King of Perfia.

حاتم طائي 3221. Hatim Tai, an Arabian chief, proverbial for his liberality. He lived a fhort time before Mahommed.

ابد 3222. eternity without end, (eternity without beginning, being expreffed by ازل)

زکوة 3223. alms; 2½ per cent out of an eftate.

رز 224. the vine grape.

باغبان 3225. a gardner.

انگور 3226. grapes.

باآن که بضاعتي ندارم
سرمايهٔ طاعتي ندارم
او چارهٔ کار بنده داند
چون هيچ وسيلتش نماند
رسميست که مالکان تحرير
آزاد کنند بندهٔ پير
اي بارخداي گيتي آراي
بر بندهٔ پير خود ببخشاي
سعدي ره کعبهٔ رضا گير
اي مرد خدا ره خدا گير
به بخت کسي که سر بتابد
زين در که در دگر نيابد

دسته 3212. a handful, a bundle, alfo a handle.

نيز 3213. alfo, likewife.

اويم 3214. for اوهستم I am of his.

سرمايه 3215. ftock in trade, capital.

تحرير 3216. manumiffion, alfo writing correctly

مالکان تحرير the perfon who buys a flave, and who poffeffes the deed of fale.

بارخدا 3217. great God.

گيتي آرا 3218. ornamenting the world, ornament of the world.

باب سیوم در فضیلت قناعت

P. 142. l. 1.

CHAPTER III.

حکایت ۱ TALE I.

خواهنده مغربي در صف بزازان حلب میگفت اي خداوندان نعمت اگر شما را انصاف بودي وما را قناعت رسم سوال از جهان برخاستي

قطعه

اي قناعت توانگرم گردان
که ورائي تو هیچ نعمت نیست
کنج صبر اختیار لقمانست
هرکرا صبر نیست حکمت نیست

خواهنده 3227. wishing, asking, one who asks; a mendicant.

مغربي 3228. western, African.

وراي 3229. besides, without; after, behind, beyond.

حکایت ۲ TALE II.

P. 142. l. 9.

دو امیر زاده در مصر بودند یکي علم آموخت ودیگري مال اندوخت آن علامه عصر شد و این عزیز مصر گشت پس این توانگر بچشم حقارت در فقیه نظر کردي و گفتي من بسلطنت رسیدم وتو همچنان در مسکنت بماندي گفت اي برادر شکر نعمت باریتعالی برمنست که میراث پیغمبران یافتم یعني علم و تو میراث فرعون و هامان یعني ملک مصر

قطعه

من آن مورم که در پایم بمالند
نه زنبورم که از نیشم بنالند
کجا خود شکر این نعمت گذارم
که زور مردم آزاري ندارم

علامه 2330. learned.

عصر 3231. age, time, علامه عصر the light of his age.

عزیز مصر 3232. Prince of Egypt.

مسکنت 3233. poverty.

باریتعالی 3234. the most high God.

فرعون 3235. Pharoah, King of Egypt.

هامان 3237. Haman, Pharoah's prime minister.

زنبور 3237. a wasp, hornet.

حکایت ۳ TALE III.

P. 143. l. 19.

درویشي را شنیدم که در آتش فاقه میسوخت وخرقه بر خرقه میدوخت وتسلي خاطر خود بدین بیت کرد

بیت

بنان خشک قناعت کنیم وجامه دلق
که بار محنت خود به که بار منت خلق

کسي گفتش چه نشيني که فلان در اين شهر طبع کريم دارد و کرم عميم ميان بخدمت آزادگان بسته و بر در دلها نشسته اگر بر صورت حال تو مطّلع گردد پاسخاطر عزيزان منت دارد گفت خاموش که در نيستي مُردن به که حاجت پيش کسي بُردن که گفته اند

قطعه

هم رقعه دوختن به والزام کنج صبر
کز بهر جامه رقعه برخواجگان نوشت
حقا که با عقوبت دوزخ برابر است
رفتن بپاي مردي همسايه در بهشت

تسلّي 3238. consolation, comfort.

خشک 3239. dry.

عميم 3240. universal, general.

الزام 3241. convincing, compelling, necessitating.

حقا 3242. by God, really, truly.

همسايه 3243. under the same shade, i. e. neighbouring, neighbour.

حکايت ۴ TALE IV.

P. 144. l. 33.

يکي از ملوک عجم طبيبي حاذق بخدمت مصطفي عليه السّلام فرستاد سالي چند در ديار عرب بود کسي بتجربتي پيش او نيامد و مُعالجتي ازوي در نخواست روزي پيش سيد الانبيا عليه السّلام آمد و گله کرد که مرا براي مُعالجت اصحاب فرستاده اند و در اين مدّت هيچکس بمن التفات نکرد تا خدمتي که بر اين بنده معيّن است بجاي آرم

حاذق 3244. acute, intelligent, ingenious, penetrating: the same as. حاذق

تجربت 3245. experience, experiment, proof, trial.

مُعالجه 3246. remedy.

سيد الانبيا 3247. the prince of prophets (Mahommed.).

P. 144. l. 39.

رسول عليه السّلام فرمود که اين طايفه را طريقست که تا اشتها غالب نشود چيزي نخورند و هنوز که اشتها باقي باشد دست از طعام باز دارند حکيم گفت اينست موجب تندرستي پس زمين خدمت ببوسيد و برفت

مثنوي

سخن انگه کند حکيم آغاز
يا سر انگشت سوي لقمه دراز
که زنا گفتنش خلل زايد
يا زنا خوردنش بجان آيد
لاجرم حکمتش بود گفتار
خوردنش تندرستي آرد بار

اشتها 3248. appetite, desire, hunger, thirsting after.

باقي 3249. remaining, left, remainder; alſo durable, eternal.

حكايت ٥ TALE V.

P. 145. l. 49.

يكي توبه بسيار كردي وباز بشكستي تا يكي از مشايخ بدو گفت چنين ميدانم كه بسيار خوردن عادت داري وقيد نفس از موي باريكتر است يعني توبه ونفس را چنين كه تو ميپروري زنجير بگسلانه وآيد روزي كه ترا ببرد

بيت

يكي بچهٔ گرگ مي پروريد
چو پرورده شد خواجه را بردريد

قيد 3250. reſtraint, reſtriction, confinement, rule, modification.

باريك 3251. ſlender, thin, fine, ſubtile, penetrating.

حكايت ٦ TALE VI.

P. 146. l. 54.

در سيرت اردشير بابكان آمده است كه حكيم عرب را پرسيد كه روزي چه مايه طعام بايد خورد گفت صد درم سنگ كفايت ميكند گفت اينقدر چه قوت دهد حكيم گفت

اردشير بابكان 3252. Ardſheer Babekan, king of Perſia.

درم 3253. derhem, a coin, a dram weight; money, ſpecie.

سنگ 3254. weight; a ſtone.

ARABICK.

P. 146. l. 57.

هذا المقدار يحملك وما زاد على ذلك فانت حامله

هذا 3255. this.

المقدار 3256. quantity.

يحملك 3257. will ſupport you.

وما 3258. and whatever is.

زاد 3259. increaſed.

علي ذلك 3260. on this quantity.

فانت 3261. then thou.

حامله 3262. art its carrier.

P. 146. l. 58.

يعني اينقدر ترا برپاي ميدارد وهرچه بر اين زيادت كني تو حمّال آني

بيت

خوردن براي زيستن وذكر كردنست
تو معتقد كه زيستن از بهر خوردنست

برپا داشتن 3263. to ſupport, ſuſtain, to eſtabliſh, to fix, to erect.

حمّال 3264. a carrier of burthens, a porter.

معتمد 3265. truſting, relying on: ſome copies have معتقد believing.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 146. l. 62.

خوار 3269. eater, eating, alſo contemptible, abject.

بیهنوا 3270. without ſuſtenance, unſupported, indigent.

فراخي 3271. abundance, plenty, amplitude.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 147. l. 75.

سیري 3272. ſatiety, repletion.

گرسنگي 3273. hunger.

اندازه 3274. quantity, dimenſion, meaſure, proportion, ſymmetry.

ARABICK.

P. 147. l. 79.

کلوا 3275. eat ye.

واشربوا 3276. and drink ye.

ولا تسرفوا 3277. but not to exceſs.

P. 147. l. 80.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 146. l. 62.

افطارکردن 3266. to break a faſt.

تهمت 3267. ſuſpicion, impeachment, falſe accuſation.

جاسوسي 3268. ſpying, جاسوس a ſpy.

P. 147. l. 69.

قطعه

با آنکه در وجود طعامست حظ نفس
رنج آورد طعام که بیش از قدر بوده
گر کلشکر خوری بتکلف زیان کند
ور نان خشک دیر خوری کلشکر بود

کلشکر 3278. conſerve of roſes.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 148. l. 87.

رنجوری را گفتند دلت چه میخواهد گفت انچه دلم هیچ نخواهد

بیت

معده چو پر گشت وشکم درد خاست
سود ندارد همه اسباب راست

معده 3279. the ſtomach.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 148. l. 92.

قصابی را در شهر واسط بر صوفیان درمی چند گرد آمده بود هر روز مطالبت کردی و سخنهای باخشونت گفتی اصحاب از تعنت او خسته خاطر بودند وجز از تحمل چاره نبود صاحبدلی ازان میان گفت نفس را وعده دادن بطعام آسانتر است که قصاب را بدرم

قصاب 3280. a butcher.

واسط 3281. the city of Waſit, ſituated on the river Tigris, between Cufah and Baſrah.

صوفی 3282. a Soofee, a religious man.

مطالبه کردن 3283. to demand.

خشونت 3284. aſperity, ſeverity; fierceneſs, indignation, diſdain.

وعده 3285. promiſe, vow, any determined, appointed, or certain time or term وعده دادن to promiſe.

آسان 3286. eaſy آسانتر eaſier.

P. 149. l. 97.

قطعه

ترک احسان خواجه اولتر
کاحتمال جفای بوّابان
بتمنای گوشت مردن به
که تقاضای زشت قصّابان

احسان 3287. benefit, favor, gift, courteſy, beneficence.

احتمال 3288. bearing patiently; patience, poſſibility, probability; danger, ſuſpicion.

بوّاب 3289. a door keeper, porter. P. بوابان

تمنّا 3290. wiſhing, praying, aſking; wiſh, deſire, petition.

گوشت 3291. meat, fleſh.

تقاضا 3292. forcing, compelling, urging, exacting; exigence, neceſſity, exaction.

حکایت ۱۱ TALE XI.

P. 149. l. 100.

جوانمردي را در جنگ تاتار جراحتي هولناک رسید کسي گفتش فلان بزرگان نوشدارو دارد اگر بخواهي شاید که قدري بدهد و گویند آن بزرگان به بخل معروف بود

بیت

گر بجاي نانش اندر سفره بودي آفتاب
تا قیامت روز روشن کس ندیدي در جهان

تاتار 3293. The Tartars; Tâtary.

جراحت 3294. a wound.

نوشدارو 3295. a medicine, an unguent.

قدري 3296. ſomewhat, a ſmall quantity, a little.

بخل 3297. parſimony, ſtinginess, avarice.

P. 149 l. 107.

جوانمرد گفت اگر نوشدارو خواهم دهد یا ندهد و اگر دهد منفعت کند یا نکند بهرحال ازو خواستن زهر قاتلست

بیت

هرچه از دونان بهنت خواستي
در تن افزودي و از جان کاستي

وحکیمان گفته اند اگر آبحیات في المثل باب روي فروشند دانا نخرد که مردن بعزت به ازین زندگاني بهذلت

منفعت 3298. advantage, benefit, profit, gain.

منفعت کردن to benefit.

زهر قاتل 3299. deadly poiſon.

دونان 3300. mean people.

کاستن 3301. to leſſen, to damage.

في المثل 3302. for example.

P. 150. l. 113.

بیت

اگر حنظل خوري از دست خوشخوي
به از شیریني از دست ترش روي

حنظل 3303. the wild gourd, the colocynth.

خوشخو 3304. benevolent.

ترشرو 3305. auſtere countenance.

حکایت ۱۲ TALE XII.

P. 150. l. 116.

یکي از علما خورنده بسیار داشت و کفاف اندک با یکي از بزرگان که حسن ظني بلیغ در حق او داشت بگفت روي از توقع وي درهم کشید و تعرض سوال از اهل ادب در نظرش ناپسند آمد

قطعه

ز بخت روي ترش کرده پيش يار عزيز
مرو که عيش برو نيز تلخ گردانيي
بحاجتي که روي تازه روي وخندان رو
فرو نه بنده کار کشاده پيشانيي

خورنده 3306. eater, eating.

کشاده پيشاني 3307. a joyful front, a cheerful countenance.

P. 151. l. 125.

آورده اند که انه کي در وظيفه او زيادت کرد و بسياري ارادت کم پس از چند روز چون محبّت معهود برقرار ندید گفت

معهود 3308. eſtabliſhed, fixed, agreed, accuſtomary.

ARABICK.

P. 151. l. 127.

بيت

يُبس الطعام حين الذّل تكسبها
القِدر منتصب و القَدر مخفوض

يُبس 3309. bad is.

الطعام 3310. the victuals.

حين 3311. in the time.

الذّل 3312. of diſtreſs.

تكسبها 3313. you may acquire.

القِدر 3314. the kettle.

منتصب 3315. is placed on (the ſtove.)

والقَدر 3316. and reputation.

مخفوض 3317. is leſſened.

P. 151. l. 129.

بيت

نانم افزوده و آبرويم كاست
بي نوائيي به از مذلّت خواست

بينوائي 3318. indigence.

TALE XIII. حكايت ۱۳

P. 151. l. 131.

درويشي را ضرورتي پيش آمد كسي گفتش فلان نعمت بي قياس دارد اگر بر حاجت تو واقف گردد همانا در قضاي آن توقف روا ندارد گفت من او را ندانم گفت منت رهبري كنم دستش بگرفت تا بپنزل آنكس درآورد درويش يكي را ديد لب فرو هشته وتُند نشسته سخن نگفت و باز گشت گفتش چه كردي گفت عطاي او بلقاي او بخشيدم

قطعه

مبر حاجت بنزديك ترش روي
كه از خوي بدش فرسوده گردي
اگر گوئي غم دل با كسي گوي
كه از رويش بنقد آسوده گردي

در وصف او ترک ادبست خاصه در حضرت بزرگان و بطریق اهمال از سر آن در گذشتن هم نشاید که طایفه بر عجز گویند حمل کنند پس بدین دو بیت اختصار کنیم که اندکی دلیل بسیاری بود و مشتی نمونه خرواری

قطعه

تتری گر کشد مختنث را
تتری را دگر نباید کشت
چند باشد چو جسر بغدادش
آب در زیر و آدمی بر پشت

خاصه 3329. especially.

اهمال 3330. delay, hesitation, negligence, carelessness.

گوینده 3331. speaker, orator, singer.

مشتی 3332. a handful, also a blow with the fist.

نمونه 3333. sample, pattern.

خروار 3334. load of an ass or camel.

تتری 3335. a Tartar.

جسر 3336. a bridge.

P. 153. l. 158.

چنین شخصی که طرفی از نعت او شنیدی دران سال نعمت بیکران داشت تنگدستان را سیم و زر دادی و مسافران را سفره نهادی گروهی درویشان از جور قافله بجان آمده بودند آهنگ دعوت او کردند و مشورت بهن آوردند سر از موافقت باز زدم و گفتم

هبانا 3319. immediately, like, resembling, in the same manner.

منت 3320. I to you.

تند 3321. austere, stern, also swift, rapid, active, violent, strong, sharp, furious.

عطا 3322. present, gift, donation, favor.

لقا 3323. meeting, encountering.

حکایت ۱۴ TALE XIV.

P. 152. l. 141.

خشک سالی در اسکندریه پدید آمد چنان که عنان طاقت خلق از دست رفته و درهای آسمان بر رویی بسته و فریاد اهل زمین بر آسمان پیوسته

قطعه

نماند جانور از وحش و طیر و ماهی و مور
که بر فلک نشد از بینوائی افغانش
عجب که دود دل خلق جمع می نشود
که ابر گردد و سیلاب دیده بارانش

اسکندریه 3324. Alexandria.

عنان 3325. reins, bridle.

وحش 3326. beasts, brute, a wild beast.

افغان 3327. lamentation, groaning, alas!

سیلاب 3328. an inundation.

P. 152. l. 150.

در چنین سالی مخنثی دوزانو دوستان که سخی

بودم و با امواى عرب بگوشه صحرا بيرون رفتم
خاركني را ديدم كه پشته خار فراهم آورده گفتم
مهماني حاتم چرا نروي كه خلقي بر سماط او گرد
آمده اند گفت

بيت

هركه نان از عمل خويش خورد
منت حاتم طائي نبرد

مي او را بهمت و جوانمردي برتر از خود ديدم

قربان 3346. sacrifice.

خاركن 3347. a gatherer of thiſtles or brambles.

پشته 3348. a bundle, load.

مهماني 3349. a feaſt, entertainment, hoſpitality.

سماط 3350. a table covered with victuals.

حكايت 16 TALE XVI.

P. 154. l. 177.

موسي پيغمبر عليه السلام درويشي را ديد كه از
برهنگي بريگ اندر نهان شده بود گفت يا موسى
دعائي بكن تا خداي تعالي مرا كفاف دهد كه از
بيطاقتي بجان آمده ام موسي عليه السلام دعا
كرد تا حق تعالي او را دستگاهي داد پس از چند
روز كه از مناجات باز آمد ديدش گرفتار و خلقي
انبوه بر او گرد آمده گفت اي را چه حالتست گفتند
خير خورده و عربده كرده ويكي را كشته اكنون
قصاص ميكنند

قطعه

نخورد شير نيم خورده سگ
ور بسختي بميرد اندر غار
تن به بيچارگي و گرسنگي
نه و دست پيش سفله مدار
گر فريدون شود بنعمت و مال
بي هنر را بهيچ كس مشمار
پرنيان و نسيج بر نااهل
لاجورد و طلاست بر ديوار

نعت 3337. deſcription, epithet, praiſe, eulogium, encomium.

مسافر 3338. a traveller.

سفره نهادن 3339. to ſpread a table.

بازدن 3340. to reſtrain, hinder, prevent, to reclaim.

بيچارگي 3341. hopeleſſneſs.

پرنيان 3342. a kind of fine painted China ſilk, alſo garments made of it.

نسيج 3343. fine linen.

لاجورد 3344. lapis lazuli.

طلا 3345. gold.

حكايت 15 TALE XV.

P. 154. l. 168.

حاتم طائي را گفتند از خود بزرگتر هيبت درجهان
ديده يا شنيده گفت روزي چهل شتر قربان كرده

موسي 3351. Moſes.

برهنگي 3352. nakedneſs.

ريگ 3353. ſand.

بيطاقتي 3354. weakneſs, want of ſtrength, inſupportableneſs.

دستگاه 3355. help, relief, aſſiſtance, ſupport.

انبوه 3356. a crowd, mob.

خمر 3357. wine.

عربده 3358. conflict, diſpute, quarrel.

P. 155. l. 185.

نظم

گربهٔ مسكين اگر بر داشتي

تخم گنجشك از جهان برداشتي

عاجز باشد كه دست قدرت يابد

بزخيزد و دست عاجزان بر تابد

پر 3359 feather, wing.

گنجشك 3360. a ſparrow.

P. 155. l. 188.

موسي عليه السّلام بحكمت جهان آفرين اقرار كرد

واز تجاسر خويش استغفار و آيت و لو بسط الله

الرّزق لعباده لبغوا في الارض بر خواند

تجاسر 3361. boldneſs, preſumption.

آيت 3362. a verſe of the Koran; a ſign, miracle.

ARABICK.

ولو 3363. and if.

بسط 3364. open.

الله 3365. God.

الرزق 3366. daily ſubſiſtence.

لعباده 3367. for his own ſervants.

لبغوا 3368. in truth, they will rebel.

في 3369. in.

الارض 3370. the earth.

P. 155. l. 191.

بيت

ماذا اخاضك يا مغرور في الخطر

حتي هلكت فليت النمل لم يطر

ماذا 3371. what is the thing.

اخاضك 3372. that has thrown you.

يامغرور 3373. O proud one.

في الخطر 3374. into diſtreſs, danger.

حتي 3375. until.

هلكت 3376. you ſuffer death.

فليت 3377. O that.

النمل 3378. the ant, The Lion ant is here meant.

لم يطر 3379. could not fly.

P. 156. l. 193.

نظم

سفله چوجاه آمد وسیم و زرش
سیلي خواهد بضرورت سرش

این مثل آخرنه حکیمي زدست
مور همان به که نباشد پرش

حکمت

پدر را عسل بسیار است ولیکن پسر گرمي دار است

بیت

آنکس که توانگرت نمیگرداند
او مصلحت تو از تو بهتر داند

سیلي 3380. a blow, box, cuff, flap.

گرمي دار 3381. feverish, hot.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 156, l. 200.

اعرابي را دیدم در خلقه جوهریان بصره حکایت همي کرد که وقتي در بیابان راه گم کرده بودم و از زاد راحله با من هیچ نمانده بود و دل بر هلاک نهاده بودم که ناگه کیسه یافتم پر از مروارید هرگز آن ذوق و شادي فراموش نکنم که پنداشتم که گندم بریانست و باز آن تلخي و نالمیدي که معلوم کردم که مروارید است

زاد راه 3382. provisions for a journey, travelling charges.

مروارید 3383. pearl.

گندم 3384. wheat.

P. 157. l. 207.

قطعه

در بیابان خشک وریگ روان
تشنه را دردهان چه دُر چه صدف
مرد بي توشه کاوفتاد از پاي
در کمربند او چه زر چه خزف

صدف 3385. a shell.

بي توشه 3386. without provisions, unprovided.

کمربند 3387. a girdle, belt.

خزف 3388. a fragment of any earthen vessel, a potsherd.

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

P. 157. l. 210.

ARABICK.

یکي از عرب از غایت تشنگي همي گفت

نظم

یا لیت قبل میتي
یوما افوز بهنیتي
نهر طلا تم رُکبتي
فاضل املا قربتي

يالیت 3389. I wiſh.

قبل 3390. before.

ميتي 3391. my death.

يوما 3392. a day.

افوز 3393. may happen to me.

بهنيتي 3394. according to my deſire.

نهرا 3395. a river.

تلاطم 3396. daſhing.

رُكبتي 3397. my knees.

فاظل 3398. then I may ſtrive.

املا 3399. to fill up.

قربتي 3400. my leather water bag.

P. 151. l. 215.

همچنين در قاع بسيط مسافري گم شده بود و قوت و قوتش نمانده و در مي چند هرميان داشت بسيار بگرديد را بجائي نبرد و بسختي هلاک شد طايفه برسيدند در مهاپيش رويش نهاده ديدند و بر خاک نبشته

قطعه

گرهمه زر جعفري دارد
مرد بي توشه برنگيرد گام
در بيابان حقير سوخته را
شلغم پخته به که نقره خام

قاع 3401. plain level ground قاع بسيط the vaſt deſert.

نبشتن 3402. to write, the ſame as نوشتن

زر جعفري 3403. the fineſt kind of gold; pure gold.

شلغم 3404. a turnip.

نقره خام 3405. uncoined ſilver, virgin ſilver.

حکايت 19 TALE XIX.

P. 158. l. 222.

هرگز از دور زمان ننالیده بودم و روي از گردش آسمان درهم نکشيده مگر وقتي که پايم برهنه بود و استطاعت پاي پوشي نداشتم بجامع کوفه در آمدم دلتنگ يکي را ديدم که پاي نداشت سپاس و شکر نعمت حق بجاي آوردم و بر بي کفشي صبر کردم

استطاعت 3406. power, capability, capacity.

پاي پوش 3407. a ſhoe, flipper, covering for the feet.

P. 158. l. 227.

قطعه

مرغ بريان بچشم مردم سير
کمتر از برگ ترة برخوانيست
وان که را دستگاه و قدرت نيست
شلغم پخته مرغ بريانست

مُرغِ بریان 3408. a broiled fowl.

تره 3409. greens, pot-herb.

حکایت ۲۰ TALE XX.

P. 158. l. 230.

یکي از ملوک با تني چند از خاصان در شکار گاهي بزمستان از عبارت دور افتاد شب در آمد خانه دهقاني دیدند ملک گفت شب آنجا رویم تا وحشت سرما نباشد یکي از وزرا گفت لایق قدر پادشاهان نباشد التجا بخانه دهقاني رکیک بُردن اینجا خیمه زنیم و آتش افروزیم دهقان را خبر شد ما حضري از طعام ترتیب کرد و پیش سُلطان بُرد و زمین خدمت ببوسید و گفت قدر بلند سلطان بدین قدر نازل نشدي ولیکن نخواستند که قدر دهقان بلند شود ملک را سخن گفتن او مطبوع آمد شبانگاه بمنزل او نقل کردند بامداد ان خلعت و نعمتش بخشید شنیدم که در رکاب ملک قدمي چند میرفت و میگفت

لایق 3410. worthy, suitable, fit for; able, qualified.

التجا بُردن 3411. to seek refuge.

رکیک 3412. thin, slender, vile, mean.

خیمه زدن 3413. to pitch a tent.

ما حضر 3414. whatever is ready at hand, or prepared in haste.

نازل شدن 3415. to descend, alight.

مطبوع 3416. impressed, struck, stamped; agreeable, acceptable.

نقل کردن 3417. to remove; to relate; to copy.

P. 159. l. 241.

قطعه

وقد روشوکت سلطان نگشت چیزي کم
ز التفات بمهمان سراي دهقاني
کُلاه گوشهٔ دهقان بآفتاب رسید
که سایه برسرش افگنده چون توسلطاني

شوکت 3418. splendor, pomp.

مهمان سراي 3419. inn, caravansera, any place where travellers are lodged and entertained.

حکایت ۲۱ TALE XXI.

P. 160. l. 246.

گداي هول را حکایت کنند که نعمت وافر داشت یکي از ملوک گفت مي نباید که مال بیکران داري و سارا مُهیّ هست اگر برخي ازان دستگیري کني بحکم عاریت چون ارتفاع ولایت رسد وفا کرده شود گفت لایق قدر بلند خداوند جهان نباشد دست همت بیال چون من گدائي آلودن که جو جو فراهم آورده ام گفت غم نیست که بتا تا رسیدهم که الخبیثات للخبیثین

وافر 3420. abundant, plenteous.

آوردن گرفت و شوخ چشمي کردن ملک فرمود تا مضمون خطاب ازو بزجر وتوبيخ مستخلص گردند

مثنوي

بلطافت چو برنيايد کار
سر به بي حرمتي کشد ناچار
هرکه بر خويشتن نه بخشايد
گر نه بخشد بروکسي شايد

حجّت 3435. argument, proof, reason, حجت آوردن to dispute, to argue.

شوخ چشمي 3436. imprudence, presumption.

توبيخ 3437. threatening, reproach, reprehension.

حرمت 3438. reputation, good name بيحرمتي disgrace.

حکايت ٢٢ TALE XXII.

P. 191. l. 264.

بازرگاني را ديدم که صد وپنجاه شتر بار داشت وچهل بنده وخدمتکار شبي در جزيرهٔ کيش مرا بصحبهٔ خويش برد وهمه شب نيارميد از سخنهاي پريشان گفتن که فلان انبازم بترکستانست وفلان بضاعت به هندوستان واين کاغذ قبالهٔ فلان زمين است وفلان چيز مرا فلان ضيعت گفتي که خاطر اسکندريه دارم که هواي خوشست وگاه گفتي نه که دريايي مغرب مشوش است سعديا سفري ديگر در پيش است اگر آن کرده شود بقيّت عمر خود بگوشه بنشينيم وترک تجارت کنم

شنيدم که سراز فرمان ملک باززد وحجّت

دستگيري 3421. help, assistance, support.

عاريت 3422. a loan.

ARABICK.

الخبيثات 3423. those who are filthy.

للخبيثين 3424. for the same.

P. 160. l. 254.

بيت

قالوا عجين الکلس ليس بطاهر
قلنا نسدّ به شقوق الجبرز

بيت

گر آب چاه نصراني نه پاکست
جهود مرده ميشريم چه پاکست

قالوا 3425. they said.

عجين 3426. plaster.

الکلس 3427. of dung.

ليس 3428. is not.

طاهر 3429. clean.

قلنا 3430. we say (or answer.)

نسدّ 3431. we shut.

به 3432. with it.

شقوق 3433. holes.

الجبرز 3434. of impurity.

P. 160. l. 258.

جزیره 3439. an island.

کیش 3440. Kish, a small island at the entrance of the Persian gulph.

انباز 3441. a partner in trade, an associate, accomplice.

هندوستان 3442. Hindoostan.

قباله 3443. any written contract, especially of bargain and sale.

ضمین 3444. surety, sponsor.

مشوش 3445. disturbed, confused, intricate; embroiled.

سعدیا 3446. O Sâdy.

P. 161. l. 272.

گفتم آن کدام سفر است گفت گوگرد پارسی بچین خواهم بردن شنیدم آنجا که عظیم قیمت دارد وازانجا کاسهٔ چینی بروم ودیبای رومی بهند وپولاد هندی بحلب وآبگینه حلبی به یمن و برد یمانی بپارس وازان پس ترک تجارت کنم و بدوکانی بنشینم چندین ازین مالیخولیا فروخواند که پیش طاقت گفتنش نماند گفت ای سعدی تو نیز سخنی بگوی ازانها که دیدهٔ و شنیدهٔ گفتم

گوگرد 3447. sulphur.

پارسی 3448. Persian.

کاسهٔ چینی 3449. Chinaware.

روم 3450. Room, Natolia.

آبگینه 3451. glass.

یمن 3452. Yemen, Arabia felix.

بردیمانی 3453. striped cloths of Yemen.

دکان 3454. a shop.

مالیخولیا 3455. melancholy, foolishness, madness.

P. 162. l. 280.

نظم

آن شنیدستی که در صحرای غور
بارسالاری بیفتاد از ستور
گفت چشم تنگ دنیادار را
یا قناعت پر کند یا خاک گور

شنیدستی 3456. did you hear.

غور 3457. Ghoar, a territory situated between Khorasan and Herat.

سالار 3458. a chief, leader, general.

تنگ چشم 3459. devouring all with the eyes, insatiable, covetous.

دنیادار 3460. a worldling.

حکایت ۲۳ TALE XXIII.

P. 162. l. 283.

مالداری را شنیدم که به بخل چنان مشهور بود که حاتم طائی بسخا ظاهر حالش بنعمت آراسته

شرطه هبه و قتي نبود لايق كشتي

دست دعا برآورد و فرياد بي فايده كردن گرفت

قال الله تعالى فاذا ركبوا في الفلك دعوا الله

قوله تعالى 3468. saying of God.

حتى 3469. until.

اذا 3470. when.

ادركه الغرق 3471. he was drowned, drowning overwhelmed him.

باد مخالف 3472. a contrary wind.

شرطه 3473. the north, or the north eaſt wind a favourable wind.

ARABICK.

قال الله تعالى 3474. the high God ſaid.

فاذا 3475. when.

ركبوا 3476. you embark.

في الفلك 3477. on ſhips.

دعوا 3478. pray ye.

الله 3479. God.

P. 164. l, 301.

بيت

دست تضرع چه سود بنده محتاج را

وقت دعا برخدا وقت كرم در بخل

قطعه

از زر و سيم راحتي برسان

خويشتن هم تپنچي برگير

وخست نفس جبلي در نهادش هيچنان متمكن

كه داني بجاني از دست نداديو گربه ابوهريره

را بلقمه نتواختي وسك اصحاب كهف را استخواني

نينداختي في الجمله خانه اورا كسي نديدي

در گشاده وسفره اورا سركشاده

بيت

درويش بجز بوي طعامش نشنيدي

مرغ از پس نان خوردن اوريزه نچيدي

مالدار 3461. a rich man.

سخا 3462. liberality, generoſity, munificence.

خست 3463. vileneſs, baſeneſs, depravity.

جبلي 3464. eſſential, original, natural, inherent, innate.

جاني 3465. *Jânai*, a ſingle ſoul.

شنيدن 3466. *Shuneedun*, to ſmell. *Shûneedun*. to hear.

ريزه 3467. crumb, fragment, particle.

P. 163. l. 293.

شنيدم كه در دريايي مغرب راه مصر بر گرفته

بود وخيالي فرعوني در سر قوله تعالى حتى اذا

ادركه الغرق ناگاه باد مخالف گرد كشتي

برآمد چنانكه گفته اند

بيت

باطبع ملولت چه كند دلكه نسازد

بیت

بخور ای نیک سیرت سرد مرد
کان نگون بخت گرد کرد نخورد

وه 3485. Ah! alas!

قبیله 3486. a tribe, family, race, ſtock, generation, progony.

پیوند 3487. kindred, relation, connection; conjunction, joint, tendon, ligament, chain.

رد 3488. reſtitution, reſiſtance, refutation.

خویشاوند 3489. a kinſman.

آستین 3490. a ſleeve.

سره 3491. current (as coin &c.) worthy man.

نگون بخت 3492. of reverſed fortune.

حکایت ۲۴ TALE XXIV.

P. 165. l. 317.

صیاد ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد طاقت ضبط آن نداشت ماهی بر و غالب آمد و دام از دستش در ربود و برفت

قطعه

شد غلامی که آب جوی آرد
آب جوی آمد و غلام ببرد
دام هر بار ماهی آوردی
ماهی این بار رفت و دام ببرد

دان که این خانه از تو خواهد ماند
خشتی از سیم و خشتی از زر کیمیا

خشت 3480. a brick خشت سیم an ingot of ſilver, خشت زر an ingot of gold.

P. 164. l. 307.

آورده اند که درمصر اقارب درویش داشت ببقیت مال او توانگر شدند و جامهای کهن بهرک او بدریدند و خزو دمیاطی ببریدند هم دران هفته یکی را دیدم از ایشان بر پای پای روان و غلامی پری پیکر ریای او دوان بساخود گفتم

اقارب 3481. the neareſt kindred, kinſman, relation.

خز 3482. ſilk.

دمیاطی 3483. a ſpecies of fine linen; dimity made at Damieta in Egypt.

بادپا 3484. a fleet horſe, ſwift, wind-footed.

P. 164. l. 319.

قطعه

وه که گر مرده باز گردیدی
بسا ن قبیله و پیوند
ره میراث سخت تر بودی
وارثان را ز مرگ خویشاوند
بسا بقه معرفتی که میان ما بود آستینش بکشیدم و گفتم

صیّاد 3493. a fiſherman, hunter, ſportſman.

ضبط 3494. government, management, poſſeſſion, diſcipline.

آبجو 3495. the flood tide.

P. 165. l. 823.

دیگر صیّادان ه ربغ خوردند وملامتش کردند که چنین صیدي در دامت افتاد و نتوانستي نگاه داشتن گفت اي برادران چه توان کرد که مارا روزي نبود و ماهي را هیچنان روزي مانده بود

حکمت

صیّاد بي روزي در دجله ماهي نگیرد وماهي بي اجل بر خشکي نه میرد

دجله 3496. the river Tigris.

خشکي 3497. dry land; alſo dryneſs, drought.

حکایت ۲۵ TALE XXV.

P. 166. l. 330.

دست وپا بریده هزارپائي را بکشت صاحبدلي برو بگذشت و گفت سبحان الله باهزار پاي که داشت چون اجلش فرارسید ازبي دست وپاي نتوانست گریخت

مثنوي

چو آید زپي دشمن جان ستان
به بندد اجل پاي مرد دوان

دراندم که دشمن بجایي رسید
کهان کیاني نشاید کشید

هزارپا 3498. a milleped, a centiped.

جانستان 3499. ſeizing the ſoul, mortal.

پیاپي 3500. ſtep by ſtep, progreſſively, alſo behind.

کهان کیاني 3501. The Kâianian or ſtrong bow. Archery was brought to the greateſt perfection during the reign of the Kaianian or firſt dynaſty of Kings of Perſia.

حکایت ۲۶ TALE XXVI.

P. 166. l. 337.

اپلهي رادیدم سمین و خلعتي دربرثمین و مرکب تازي درزیر و قصب مصري برسر کسي گفت اي سعدي چگونه مي بیني این دیباي معلم برایین حیوان لایعلم گفتم خطّي زشت است که بآب زر نوشتست

سمین 3502. fleek, plump, fat.

ثمین 3503. coſtly.

مرکب 3504. a horſe, any thing on which a perſon rides.

قصب مصري 3505. a fine linen made in Egypt.

معلم 3506. notable.

لایعلم 3507. ſtupid, ignorant, illiterate.

خط 3508. a line, ſtripe, character, letter, writing, the muſtaches, the beard; the boundary line of a building.

آب زر 3509. water gold.

ARABICK.

P. 166. l. 342.

بيت

قد شابه با اوری حمار
عجلا جسداً له خوار

قد شابه 3510. in truth it reſembles.

باوری 3511. in the creation.

حمار 3512. the aſs.

عجلا 3513. reſembling a calf.

جسداً 3514. his body.

له خوار 3515. with his own voice.

P. 167. l. 344.

قطعه

بآدمي نتوان گفت ما تداين حيوان
مگر دراعه و دستار و نقش بيرونش
بگرد در همه اسباب و ملك هستي او
كه هيچ چيز نيابي حلال جز خونش

قطعه

شريف اگر متضعف شود خيال مبر
كه پايگاه بلندش ضعيف خواهد شد
وز آستانهٔ سيمين بميخ زر بزند
گمان مبر كه يهودي شريف خواهد شد

دراعه 3516. an upper garment.

شريف 3517. noble, eminent, holy; a nobleman, a gentleman.

متضعف 3518. weak.

آستانه 3519. a threſhold

يهودي 3520. a Jew.

حكايت ٢٧ TALE XXVII.

P. 167. l. 354.

دزدي گدائي را گفت شرم نداري كه از براي
جوي سيم دست پيش هر لئيم دراز ميكني گفت

بيت

دست دراز از پي يك حبّه سيم
به كه ببرند بدانگي و نيم

لئيم 3521. mean, vile, ſordid.

حبّه 3522. a grain, ſeed, berry.

دانگ 3323. the fourth part of a Direm or Dram.

حكايت ٢٨ TALE XXVIII.

P. 168. l. 1.

مشت زني را حكايت كنند كه از دهر مخالف بجان
آمده بود و از حلق فراخ و دست تنگي بفغان
و شكايت پيش پدر برد و اجازت خواست كه عزم سفر
دارم تا مگر بقوّت بازو دامن كامي بكف آرم

بیت

فضل وهنر ضایعست تانشمایند
عود بر آتش نهند ومشک بسایند

مشت زن 3524. a boxer, wreſtler.

مخالف 3525. contrary, different.

فراغ 3526. large, broad, capacious, abundant, a voracious appetite.

سائیدن 3527. to grind, to rub, to wear, to ſmooth, to poliſh.

P. 168. l. 367.

پدر گفت اي پسر خيال محال از سر بدر کن وپاي قناعت در دامن سلامت کش که بزرگان گفته اند دولت نه بکوشيد نست چاره کم جوشيد نست

بیت

کس نتواند گرفت دامن دولت بزور
کوشش بي فايده است وسيه را بروي کور

بیت

اگر بهر سرمويت هنر دوصد باشد
هنر بکار نيايد چو بخت بد باشد

بیت

چه کند زورمند وازون بخت
بازوي بخت به نزد زوي سخت

جوشيدن 3528. to boil, to effervesce, to ſtrive, to contend.

کوشش 3529. endeavour, effort.

وسيه 3530. indigo leaves, or juice uſed in dying hairs black.

ابرو 3531. an eyebrow.

زورمند 3532. ſtrong, powerful.

وازگون 3533. for واژون inverted.

P. 169. l. 379.

چسر گفت اي پدر فوايد سفر بسيار است از نزهت خاطر وجذب فوايد وديدن عجايب وشنيدن غرايب وتفرج بلدان ومجاورت خلان وتحصيل جاه وادب ومزيد مال ومکسب ومعرفت ياران وتجربت روزگاران چنانکه سالکان طريقت گفته اند

قطعه

تا بدوکان وخانه درگروي
هرگزاي خام آدمي نشوي
برو اندر جهان تفرج کن
پيش ازان روز کز جهان بروي

عجايب 3534. wonders.

غرايب 3535. ſtrange things. S. غريب

مجاورت 3536. neighbourhood, keeping up a good correſpondence with neighbours.

خلان 3597. intimate friends.

تحصيل 3538. collection, gain, acquiſition.

مکسب 3539. gain, alſo art, a way of getting a livelihood.

سالکان 3540. travellers. S. سالک

گرويدن 3541. to follow, admire, adore, to believe, to place confidence in, to imitate.

دسترس 3550. means of subsistence, livelihood.

زادبوم 3551. native country.

P. 170. l. 397.

دوم عالمي که بمنطق شيريں وقوّت فصاحت ومايهٔ بلاغت هرجاکه رود بخه متش اقدام نمايند واکرام کنند

قطعه

وجود مردم دانا مثال زرطلااست
که هرکجاکه رود قدر وقيمتش دانند
بزرگ زادهٔ نادان بشهروا ماند
که در ديار غريبش بهيچ نستانند

منطق 3552. logic, reasoning, oration, elegance.

اقدام نمودن 3553. to approach.

شهروا 3554. leather money.

P. 171. l. 402.

سيوم خوبروي که درون صاحبدلان بخالطت او ميل کنند وصحبتش را غنيمت شناسند وخدمتش منّت دانند که گفته اند اندکي جمال به از بسياري مال روي زيبا مرهم دلهاي خسته است وکليد درهاي بسته

قطعه

شاهد آنجاکه رود عزّت وحرمت بيند
وربرانند بقهرش پدرومادرخويش
برطاؤس در اوراق مصاحف ديدم

P. 170. l. 387.

پدرگفت اي پسر منافع سفر برين نمط که گفتي بسيار است وليکن پنج طايفه را مسلّم است اوّل بازرگاني که باوجود نعمت ومکنت وغلامان وکنيزکان دلاويز وشاگردان چابک دارد هرروز بشهري وهرشب بمقامي وهردم تفرّج گاهي از نعيم دنيا متمتّع شود

قطعه

منعم بکوه ودشت وبيابان غريب نيست
هرجا که رفت خيمه زد وخوابگاه ساخت
وانرا که برمراد جهان نيست دسترس
درزادوبوم خويش غريبست وناشناخت

نمط 3542. mode, manner.

مکنت 3543. power, force, strength, virtue.

چابک 3544. active, expert, quick, alert.

تفرّج گاه 3545. a delightful spot, a place of recreation.

نعيم 3546. any thing good which we enjoy, affluence, benefit, blessing, favor.

متمتّع 3547. enjoying, possessed of, delighting in.

منعم 3548. rich, affluent.

خوابگاه 3549. a bed chamber, sleeping place, a place of rest.

گفتم این منزلت از قدر تومي بینم بیش
گفت خاموش که هرکس که جمالي دارد
هرکجا پاي نهد دست ندارندش پیش

نظم

چون در پسر موافقت ودلبري بود
اندیشه نیست گر پدر ازوي بري بود
او گوهرست گو صدفش درمیان مباش
در یتیم را همه کس مشتري بود

مرهم 3555. ointment, salve, plaster.

قهر 3556. anger, wrath.

دلبري 3557. captivation of the heart.

بري 3558. free, exempted, innocent, guiltless, blameless.

دریتیم 3559. an orphan pearl, i. e. an unique.

مشتري 3560. a purchaser, buyer,

P. 172. l. 418.

چهارم خوش آوازي که بحنجرهٔ داودي آب از جریان
ومرغ از طیران باز دارد پس بوسیلت این فضیلت
دل مردمان صید کند وارباب معني بهنادمت و
رغبت نمایند

جریان 3561. flowing, running.

طیران 3562 flying.

ارباب معني 3563. men of sense.

منادمت 3564. society, company, association.

ARABICK.

P. 172. l. 421.

بیت

سمعي الی حسن الاغاني
مني ذي الذي حسن الهثاني

سمعي 3565. my hearing.

الی 3566. towards.

حسن 3567. beautiful.

الاغاني 3568. singing.

مني 3569. who.

ذي الذي 3570. is he that.

حسن 3571. a handsome.

الهثاني 3572. form.

P. 172. l. 423.

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم وحزین
بگوش حریفان مست صبوح
به ازروي خوبست آواز خوش
که آن حظ نفسست واین قوت روح

حزین 3573. sad, afflicted, melancholy, pensive.

صبوح 3574. the dawn, aurora.

روح 3575. soul, spirit.

P. 172. l. 428.

پنجم پیشه وري که بسعي باز وکفاي حاصل کند تا
آبروي از بهر نان ریخته نشود چنانکه خردمندان
گفته اند

P. 173. l. 430.

قطعه

گر بغریبی رود از شهر خویش
سختی و محنت نبرد پنبه دوز
ور بخرابی فتد از مُهلکت
گرسنه خُسپد ملک نیم روز

چنین صفتها که بیان کردم در سفر موجب جمعیّت خاطر است و داعیه طیب عیش امّا آنکه ازین جمله بی بهره است بخیال باطل در جهان برود و دیگر کس نام و نشانش نشنود

قطعه

هرانکه گردش گیتی بکین او برخاست
بغیر مصلحتش رهبری کند ایّام
کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید
قضا همی برد ش تا بسوی دانه و دام

پیشهور 3576. an artifan, artificer, mechanic.

پنبه دوز 3577. a patcher of cloaths.

خرابی 3578. a ruin, defolated fpot.

ملک نیمروز 3579. the monarch of Neemroze, a territory, comprehending the provinces of Sejeftan or Seiftan, and Mahran; of which Sam Neriman, the father of Zal, and grandfather of Ruftam, was governor for Manucheher, king of Perfia, of the firft or Paifhdadiàn Dynafty. The king of Neemroze, or the meridian, means alfo the fun.

داعیه 3580. one who invites, or ftimulates others to any thing; author, cauſe.

طیب 3581. good, fweet, agreeable; alfo odour, perfume.

بی بهره 3582. unprofitable, vain, empty.

نام و نشان 3583. name and veftige.

گیتی 3584. the world.

کین 3585. and کینه hatred, rancour, enmity, revenge.

کبوتر 3586. a pigeon.

آشیان 3587. a neft.

P. 473. l. 441.

پسر گفت ای پدر قول حکما را چه گونه مخالفت کنم که گفته اند رزق اگرچه مقسومست باسباب حصول آن تعلق شرطست و بلا اگرچه مقدراست از ابواب دخول آن احتراز واجب

P. 174. l. 445.

قطعه

رزق هرچند بی گمان برسد
شرط عقلست جُستن از دَرها
گرچه کس بی اجل نخواهد مُرد
تو مَرو در دهان اژدرها

رزق 3588. riches, good fortune, penfion, ſtipend, ſubſiſtence, money.

مقسوم 3589. diſtributed, divided.

حصول 3590. acquiſition, اسباب حصول the means of acquiring.

تعلق 3591. attachment, dependence, alſo relationſhip, commerce.

مقدر 3592. decreed, predeſtinated.

دخول 3593. entrance, acceſs, arrival.

احتراز 3594. abſtaining from; diſpleaſure, diſguſt.

اژدرها 3595. a large ſnake; a dragon.

P. 174. l. 449.

دریں صورت کہ منم با پیل دمان بزنم و با شیر ژیان پنجہ درافگنم مصلحت آنست کہ سفر کنم کہ ازیں پیش طاقت بی نوائی ندارم

قطعہ

چون مرد در فتاد زجای ومقام خویش
دیگر چہ غم خورد ہمہ آفاق جای اوست
شب ہر توانگری بسرای ہمی برد
درویش ہر کجا کہ شب آمد سرای اوست

این بگفت وہمت خواست وپدر را وداع کرد وروان شد ودر ہنگام رفتن شنیدند ش کہ می گفت

P. 175. l. 460.

بیت

ہنرور کہ بختش نباشد بکام
بجائی رود کس ندانند نام

ژیان 3596. fierce.

ہمت خواستن 3597. to aſk a bleſſing.

روان شدن 3598. to go, ſet out, flow, paſs.

ہنرور 3599. ſkilful, virtuous.

P. 175. l. 461.

تا برسید بکنار آبی کہ سنگ از صلابت او برسنگ ہمی آمد و آوازش بفرسنگ ہمی رفت

بیت

سہمگین آب کہ مرغ آبی در وی نتپد
کہ ترین موج آسیا سنگ از کنارش در ربود

صلابت 3600. hardneſs, ſeverity, ſtrength, force; alſo majeſty, dignity, firmneſs.

سہمگین 3601. formidable, terrible.

مرغ آبی 3602. water-fowl.

P. 175. l. 466.

گروہی مردمان را دید کہ ہریک بقراضہ درمعبر نشستہ و رخت سفر بستہ جوان را دست عطا بستہ بود زبان ثنا برگشود چندان کہ زاری کرد یاری نکردند

بیت

بی زر نتوانی کہ کنی با کس زور
ور زر داری بزور محتاج نۀ

معبر 3603. a ferry, paſs, ford.

ثنا 3604. praiſe.

نۀ 3605. thou art not.

ملاح بی مروت از و بخندید برگردید و گفت

که سپلي به بندد درکارزار
لطافت کي آنجا که بيني ستيز
نبرّد قز نرم را تيغ تيز
بشيرين زباني و لطف وخوشي
توانې که پيلي بهوئي کشي

بيمحابا 3611. without reſpect.

فروکوفتن 3612. to knock down.

پُشتي 3613. aſſiſtance, help.

مصالحت 3614. peace, reconciliation.

اجرت 3615. hire, rent, wages.

مسامحت 3616. remiſſion, negligence;
مُسامحت نمودن to compromiſe.

پرخاش 3617. conflict, contention, war.

کارزار 3618. battle, ſtrife, quarrel.

قز 3619. raw-ſilk.

P. 177. l. 489.

بعذرماضي بقدمش افتادند وبوسه چند بنفاق
برسرورويش دادند وبکشتي درآوردند و
روان شدند تابرسيدند بستوني که از عمارت
يُونان درآب ايستاده بود ملّاح گفت کشتي
را خللي هست يکي از شما که دلاور تراست و
مردانه تر و زورمند تر بايد که برين ستون
برود وريسمان کشتي بگيرد تا عمارت کنيم
جوان بغرور دلاوري که درسر داشت از خصم
دل آزرده نيندیشيده وقول حکما را کار نفرمود

P. 176. l. 473.

بيت

زرنداري نتوان رفت بزور از دريا
زورده مرد چه باشد زر يکمرد بيار

برگرديدن 3606. to turn away from.

جوان را ازين طعنه دل بهم برآمد خواست که ازو
انتقام کشد کشتي رفته بود آواز داد که اگر بدين
جامه که من پوشيده ام قانع شوي دريغ نيست ملّاح
طمع کرده کشتي را بازگردانيد

بيت

بدوزد شره ديده هوشمند
درآرد طمع مرغ وماهي به بند

قانع 3607. contented, ſatisfied; ſatisfying.

طمع 3608. avarice, covetouſneſs, deſire, concupiſcence.

بازگردانيدن 3609. to cauſe to turn.

شره 3610. avidity, deſire, appetite.

P. 176. l. 481.

چندان که دست جوان بريش وگريبان ملّاح رسيد
اورا بخود درکشيد وبيمحابا فروکوفت يارش
ازکشتي بدرآمد که پُشتي کند همچنان درشتي
ديد پشت بگردانيد مصلحت آن ديدند که با او
مصالحت کنند وباُجرت کشتي مسامحت نمايند

مثنوي

چو پرخاش بيني تحمل بيار

دوبلا و محنت دید و سختي کشید سیوم روز خوابش گریبان گرفت و بآب انداخت بعد از شبانروزي بکنار افتاد از حیاتش رمقي مانده بود برگ درختان خوردن گرفت و بیخ گیاهان برآوردن تا اندکي قوّت یافت سر در بیابان نهاد و برفت تا تشنه و گرسنه و بي طاقت بر سر چاهي رسید قومي را دید برو گرد آمده بودند و شربتي آب بپشیزي مي آشامیدند جوان را پشیز نبود آب طلب کرد اباکردند دست تعدي دراز کرد میسّر نشد تني چند را فروکوفت مردان غلبه کردند و بي محابا بزدندش و مجروح کردند

P. 179. l. 517.

قطعه

پشه چو پُر شد بزند پیل را
باهمهٔ تُندي و صلابت که اوست
مورچگان را چو بود اتفاق
شیر ژیان را بدرانند پوست

مقود 3629. a rope, cable, halter, reins, bridle.

شبانروز 3630. a night and a day.

رمق 3631. the last breath, the departing spirit.

شربت 3632. a draught.

پشیز 3633. any small piece of money.

آشامیدن 3634. to drink, cause to drink, give to drink.

که گفته اند هر کرا رنجي بدل رسانیدي اگر در عقب آن صد راحت برساني از پاداش آن یک رنج ایمن مباش که پیکان از جراحت بدر آید و آزار در دل بماند.

نظم

چه خوش گفت بکتاش با خیلتاش
چو دشمن خراشیدي ایمن مباش
مشو ایمن که تنگ دل گردي
چون زدستت دلي بتنگ آید
سنگ بر پارهٔ حصار مزن
که بود کز حصار سنگ آید

نفاق 3620. hypocrisy.

ستون 3621. pillar, column.

مردانه 3622. manly, bravely.

ریسمان 3623. a rope.

رسانیدن 3624. to cause to arrive.

پاداش 3925. retribution.

پیکان 3626. an arrow, javelin, dart, the point of a spear.

بکتاش 3627. Buktash. } two famous
خیلتاش 3628. Khieltash. } athletics.

P. 178. l. 506.

چندان که مقود کشتي برساعد پیچید و بر بالاي ستون رفت ملّاح زمام از کفش در گسلانید و کشتي براند بیچاره در انجا حیران بماند روزي

تشویش لوریان در خانه تنها خوابش نبردي
یکي را از دوستان بنزد خود برد تا وحشت تنهايي
بدیدار او منصرف گرداند شبي چند در صحبت
او بود چندان که بره رمهاش وقوف یافت ببرد
و سفر کرد بامدادان عرب را دیدند عریان و
گریان گفتند حال چیست مگر آن درمهاي ترا
دزد برد گفت لاواللّٰه بدرقه برد

P. 180. l. 588.

قطعه

هرگز ایمن زمار نه نشستم
تا ندانستم انچه خصلت اوست
زخم دندان شهي بتر است
که نیاید بچشم مردم درست

پخته 3641. experienced, mature, ripe; alſo boiled, cooked, dreſſed.

بدرقه 3642, an eſcort, guard.

لوریان 3643. the people of Laur, a territory between Khuſiſtan and Kerman.

نزه 3644. near, towards.

وحشت 3645. fear, dread, terror.

منصرف کردن 3646. to depart, to convert, to recede.

عریان 3647. naked, robbed, deſpoiled.

گریان 3648. crying, weeping.

لاواللّٰه 3649. no by God.

اباکردن 3635. to refuſe, reject.

تعدي 3636. violence, force, oppreſſion, cruelty, tyranny.

مجروح 3637. wounded.

پشه 3638. a gnat.

مورچک 3639. a little ant.

P. 179. l 520.

بحکم ضرورت خسته ومجروح درپي کاروان
افتاد وبرفت شبانگاه برسیدند بمقامیکه از
دزدان در خطر بود کاروانیان را دید لرزه
براندام افتاده ودل برهلاک نهاده گفت
اندیشه مدارید که یکي منم درین میان که
پنجاه مرد را جواب دهم ودیگر جوانان هم
یاري دهند مردمان را بلان اودل قوي شد وبصحبت
او شادمان گشتند وبزاد وآبش دستگیري کردند
جوانرا آتش معده بالا گرفته بود لقمه چند از
سراشتها تناول کرد ودمي چند آب آشامید
تا دیو درونش بیارامید وخوابش دربود و
بخفت

دیو 3640. a demon, ſpirit.

پیر مردي پخته وجهان دیده درکاروان بود
گفت اي یاران من ازین بدرقه شما اندیشناکم
نه چنان که از دزدان چنان که حکایت کنند
که عربي را درمي چند گرد آمده بود شب از

خصلت 3650. quality, property, disposition.

بتر 3651. for ابتر worse.

P. 180. l. 543.

چه دانید ای یاران من که این جوان هم از جمله دزدان باشد وبعیاری درمیان ما تعبیه شده تا بوقت فرصت یاران را خبر کند پس مصلحت آن می بینم که مر او را خفته بگذاریم وبرانیم جوانانرا تدبیر پیر استوار آمد ومهابتی از مشت زن در دل گرفتند رخت برداشتند و جوان را خفته بگذاشتند انگاه خبر یافت که آفتاب بر کتفش تافت سر برآورد کاروانرا رفته دید بسی بگردید وراه بجایی نبرد تشنه و بی نوا روی برخاک ودل بر هلاک نهاده میگفت

عیاری 3652. *Iyâree*, artifice, cunning, deceit.

تعبیه 3653. preparing, arranging, exercising, inlaying, inserting, introducing.

ARABICK.

P. 181. l. 551.

بیت

من ذا یحدثنی وزم العیس

ما للغریب سوی الغریب انیس

بیت

درشتی کند با غریبان کسی

که نا بوده باشد بغربت بسی

من 3654. who is he.

ذا 3655. that.

یحدثنی 3656. was conversing with me.

وزم 3657. and whilst proceeded.

العیس 3658. the yellow camels.

ما للغریب 3659. there is not for the traveller.

سوی 3660. besides.

الغریب 3661. the traveller.

انیس 3662. any friend.

P. 181. l. 555.

و درین سخن بود که پادشاهزاده در پی صیدی از لشکریان دور افتاده بود وبالای سرش ایستاده این سخن شنید ودر هیأتش نظر کرد صورت ظاهرش پاکیزه دید وحالش پریشان پرسیدش که از کجائی وبدین جایگه چگونه افتادی برخی از انچه برسرش گذشته بود اعادت کرد ملکزاده را بر و رحم آمد خلعت ونعمت داد ومعتمدی همراه او کرد تا بشهر خویش باز آمد

پاکیزه 3663. pure, chaste.

کجائی 3664. whence are you.

جایگه 3665. a place.

اعادت 3666. repetition, revisal, review.

P. 182. l. 561.

پدرش بدیدن او شادمان شد و بر سلامت حالش شکر گفت شبانگه از انچه برسر او رفته بود از حالت کشتي و جور ملاح و روستایان و عذر کاروانیان با پدر میگفت پدر گفت اي پسر نگفتمت در وقت رفتن که تهي دستان را دست دلیري بسته است و پنجه شیري شکسته

بیت

چه خوش گفت آن تهیدست شلحشور
جوي زر بهتر از هفتاد من زور

نگفتمت 3667. did not I say to you.

شلحشور 3668. for سلاح شور one expert in the use of all kinds of weapons.

P. 182. l. 569.

پسر گفت اي پدر هر آینه تا رنج نبري گنج برنداري و تا جان در خطر ننهي بر دشمن ظفر نیابي و تا دانه پریشان نکني خرمن برنداري نه بیني که باندک مایه رنجي که بردم چه مایه گنج آوردم و نیش که خوردم چه مایه نوش حاصل کردم

P. 183. l. 573.

بیت

گرچه بیرون ز رزق نتوان خورد
در طلب کاهلي نشاید کرد

بیت

غواص گر اندیشه کند کام نهنگ
هرگز نکند در گرانمایه بچنگ

حکمت

آسیا سنگ زیرین متحرک نیست لاجرم تحمل بار گران میکند

قطعه

چه خورد شیر شرزه در بن غاز
باز افتاده را چه قوت بود
گر تو در خانه صید خواهي کرد
دست و پایت چو عنکبوت بود

نوش 3669. honey; a drink, draught, drinking.

کاهلي 3670. indolence, langour, carelessness.

غواص 3671. a diver.

نهنگ 3672. a crocodile, an alligator.

متحرک 3673. moveable, moved.

سرزه 3674. fierce, enraged, roaring.

عنکبوت 3675. a spider.

پدر گفت اي پسر درین نوبت فلک ترا یاوري کرد و اقبال رهبري تا گلت از خار و خارت از پاي بدر آمد و صاحبدولتي بتو رسید و بر تو بخشید و ترحم کرد و کسر حال ترا بتفقدي جبر کرد و چنین اتفاق نادر افتاد و بر نادر حکم نتوان کرد

قطعه

گه بود کز حکیم روشن رای
برنیاید درست تدبیری
گاه باشد که کودکی نادان
بغلط بر هدف زند تیری

3682. نگین a ring, especially the seal ring of a prince. The stone or bezel of a ring.

3683. انگشتری a ring for the finger.

3684. مصلای شیراز Molla, in the territory of Shiraz.

3685. گنبد عضد a famous dome.

3686. حلقه a ring, circle; a company, assembly.

3687. حکم انداز any one subject to order: here it means an archer.

3688. خطا کردن to miss, to err, to mistake.

3689. بام the terrace or flat roof of a house.

3690. رونق splendor, grace, elegance, beauty.

3691. اولین the first.

3692. هدف a mark for archers, a butt.

حکایت ۲۹ TALE XXIX.

P. 185. l. 601.

درویشی را دیدم در غاری نشسته و در بروی خود از جهان بسته و ملوک و اغنیا را در چشم همت او شوکت نمانده

P. 184. l. 586.

بیت

صیّاد نه هر بار شکاری ببرد
افتد که یکی روز پلنگش بدرد

3676. صاحبدولت a rich man, opulent, wealthy.

3677. ترحم pity, compassion.

3678. کسر affliction, anguish.

3679. تفقد searching, inquiring diligently.

3680. جبر restoring, consolidating, setting a bone.

3681. نادر rare, choice, wonderful, scarce.

چنانکه یکی از ملوک پارس نگین گرانمایه در انگشتری داشت باری بحکم تفرّج با تنی چند از خاصان بصلای شیراز بیرون رفت و فرمود تا انگشتری را بر گنبد عضد نصب کردند تا هر که تیر از حلقهٔ انگشتری بگذراند خاتم او را باشد اتفاقاً چهار صد حکم انداز که در خدمت او بودند بیندختند جمله خطا کردند مگر کودکی که بر بام رباط بیاز یچه از هر طرف تیر انداختی بادصبا تیر او را از حلقهٔ انگشتری بگذرانید انگشتری را بوی او زانی داشتند و نعمت بی قیاس دادندش پسر بعد از ین تیر و کمان را بسوخت گفتند چرا چنین کردی گفت تا رونق اولین بر جای بماند

قطعه

هرکه برخود در سوال کشود
تا بمیرد نیازمند بود
آز بگذار و پادشاهی کن
گردن بی طمع بلند بود

کشودن 3693. to open.

نیازمند 3694. indigent, supplicating, suppliant

آز 3695. avarice, covetousness.

یکی از ملوک آن طرف اشارت کرد که توقع بکرم و اخلاق عزیزان آنست که با نان و نمک با ما موافقت کنند شیخ رضا داد که اجابت دعوت سُنّتست دیگر روز ملک بعذر خدمتش رفت عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت و تلطّف کرد چون ملک غایب شد یکی از اصحاب شیخ را پرسید که چندین ملاطفت با پادشاه خلاف عادت بود درین چه حکمتست گفت نشنیده که گفته اند

P. 186. l. 614.

بیت

هرکرا بر سماط بنشستی
واجب آمد بخدمتش برخاست

سُنّت 3696. the law, and the traditions of Mahommed; also custom, rule.

مثنوی

گوش تواند که همه عمر وی
نشنود آواز دف و چنگ و نی
دیده شکیبد ز تماشای باغ
بی گل و نسرین بسر آرد دماغ
گر نبود بالش آگنده پر
خواب توان کرد حجر زیر سر
ور نبود دلبر همخوابه پیش
دست توان کرد در آغوش خویش
وین شکم بی هنر پیچ پیچ
صبر ندارد که بسازد بهیچ

تماشا 3697. a show, entertainment.

نسرین 3698. the wild rose.

آگندن 3699. to fill, stuff, cram.

همخوابه 3700. a bed fellow.

آغوش 3701. an embrace, the bosom.

پیچ 3702. curvature, twisting, a screw, a curl, ringlet, plait, fold, roll.

باب چهارم در فواید خاموشی

P. 187. l. 1.

CHAPTER IV.

حکایت ۱ TALE I.

یکی را از دوستان گفتم امتناع سخن گفتنم بعلت آن اختیار افتاده است که در غالب اوقات در سخن

بیت

نور گیتی فروز چشمهٔ هور
زشت باشد بچشم موشک کور

گیتی فروز 3713. illuminating the world.

چشمهٔ هور 3714. the fountain of light.

موشک کور 3715. the blind mouse, the mole.

حکایت ۲ TALE II.

P. 188. l. 14.

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد پسرش را گفت نباید که این سخن را با کسی در میان نهی گفت ای پدر فرمان تراست نگویم ولیکن مرا بر فایدهٔ این مطّلع گردان که مصلحت در نهان داشتن چیست گفت تا مصیبت دو نشود یکی نقصان مایه و دیگر شماتت همسایه

بیت

مگو اندوه خویش با دشمنان
که لاحول گویند شادی کنان

خسارت 3716. damage, injury, loss.

اندوه 3717. anxiety, grief, solicitude.

لاحول 3718. God avert (the evil.)

حکایت ۳ TALE III.

P. 188. l. 22.

جوانی خردمند که از فنون فضایل حظّی وافر داشت وطبعی نادر چندان که در محافل دانشمندان نیک و بد اتفاق می افتد و دیدهٔ دشمنان جز بر بدی نمی آید گفت ای برادر دشمن آن به که نیکی نه بیند

بیت

هنر بچشم عداوت بزرگتر عیبست
گلست سعدی و در چشم دشمنان خاراست

امتناع 3703. prohibition, refusal, امتناع سخن گفتن refraining from speech, taciturnity.

گفتنم 3704. for me to speak.

ARABICK.

بیت

واخو العداوت لا یمر بصالح
الا ویلمزه بکذّاب اشر

واخو 3705. and a brother.

العداوة 3706. of enmity.

لا یمر 3707. he passeth not; considereth not, observeth not.

بصالح 3708. as virtuous.

الا 3709. but.

ویلمزه 3710 at the same time accounts him.

بکذاب 3711. as a liar.

اشر 3712. the most wicked.

بابي دیني برنیامدي گفت علم من قرآنست وحدیث
گفتار مشایخ و او بدینها معتقد نیست ونهي شنود
و مرا شنیدن کفر او بچه کار آید

بیت

آنکس که بقرآن وخبر زو نرهی
آنست جوابش که جوابش ندهي

مناظره 3726. controverſy, diſputation; alſo contraſt.

ملاحده 3727. unbelievers. S. ملحد an atheiſt, free thinker.

سپر انداختن 3728. to throw down the ſhield, to give up the conteſt, to yield.

معتقد 3729. a believer.

کفر 3730. blaſphemy, impiety, incredulity.

حکایت ٥ TALE V.

P. 190. l. 42.

جالینوس ابلهي را دید که دست در گریبان دانشمندي
زده وبي حرمتي کرده گفت اگر این دانا بودي کار
او با نادان بدین جا نگه نرسیدي

مثنوي

دو عاقل را نباشد کین و پیکار
نه دانائي ستیزد با سبکسار
اگر نادان بوحشت سخت گوید
خردمندش بنرمي دل بجوید

نشستي هیچ سخن نگفتي باري پدرش گفت اي پسر
تو نیز از انچه داني چرا نگوئي گفت ترسم که پرسند م
از انچه ندانم وشرمساري برم

قطعه

آن شنیدي که صوفي میگوفت
زیر نعلین خویش میخي چند
آستینش گرفت سرهنگي
که بیا نعل هرستورم بند

بیت

نگفته ندارد کسي با توکار
ولیکن چو گفتي دلیلش بیار

فنون 3719. ſciences. S. فَن

فضایل 3720. virtues, excellencies. S. فضل

دانشمندان 3721. a wiſe man. P. دانشمند

پرسندم 3722. they might aſk me.

شرمساري 3723. ſhame, baſhfulneſs.

نعلین 3724. ſandals.

نعل 3725. a horſe-ſhoe.

حکایت ۴ TALE IV.

P. 189. l. 33.

یکي را از علماي معتبر مناظره افتاد با یکي از ملاحده
و با او بحجت برنیامد سپر بیندانخت و برگشت کسي
گفتش تو با چندین علم و ادب و فضل و حکمت

دوصاحبدل نگه دارند مويي

همیدون سرکشي وآرزم جويي

وگر از هر دوجانب جاهلانند

اگر زنجیر باشد بگسلانند

جالینوس 3731. Galen, the Phyſician.

ستیزیدن 3732. to contend, to go to law, to be obſtinate.

سبکسار 3733. light headed, of weak underſtanding.

همیدون 3734. In like manner, ſuch, always; alſo care, attention, aſſiſtance.

سرکش 3735. obſtinate, diſobedient.

آرزم جو 3736. litigious, quarrelſome.

جاهل 3737. an ignorant man, an idiot.

حکایت ٦ TALE VI.

P. 190. l. 53.

سحبان وایل را در فصاحت بي نظیر نهاده اند

سالي هر سر جمعي سخن گفتي ولفظي را مکرر نکردي

واگر همان معني اتفاقا افتادي بعبارت ديگر گفتي

واز جمله آداب ندماي ملوک يکي اينست

مثنوي

سخن گرچه دلبند وشیرین بود

سزاوار تصدیق وتحسین بود

چویکبار گفتي مگو باز پس

که حلوا چو یکبار خوردند بس

سحبان وایل 3738. Subhan Wayil, a famous Arabian poet.

بي نظیر 3739. incomparable, nonpareil.

لفظ 3740. a word.

مکرر 3741. repeated.

دلبند 3742. agreeable, attractive, lovely.

تصدیق 4743. verifying, atteſting, approving; atteſtation.

حلوا 3744. ſweetmeat, confectionary.

حکایت ٧ TALE VII.

P. 191. l. 61.

یکي را از حکما شنیدم که میگفت هرگز کسي

بجهل خود اقرار نکند مگر آن کس که چون

دیگري درسخن باشد هنوز تمام ناکرده او

سخن آغاز کند

مثنوي

سخن را سر است اي خردمند وبن

میان سخن درمیان سخن

خداوند فرهنگ وتدبیر وهوش

نگوید سخن تا نه بیند خموش

بن 3745. bottom, end, root, foundation.

فرهنگ 3746. virtue, generoſity, underſtanding, ſcience.

خموش 3747. ſilence, ſilent.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 192. l. 70.

تني چند از بندگان سلطان محمود حسن میمندیرا گفتند که سلطان امروز ترا چه گفت در فلان مصلحت گفت برشما هم پوشیده نماند گفتند تو دستور مهلکتي انچه با تو گوید یا مثال ما گفتن روا ندارد گفت باعتماد آنکه داند که بکس نگویم پس چرا مي پرسید

بیت

نه هر سخن که بداند بگوید اهل شناخت
بسّر شاه سر خویشتن نشاید باخت

3748. Hufn Meimundee, the Vizier of Sultan Mahmood. حسن میمندي

3749. prime minifter, Vizier; alfo cuftom, rule, manner, formula, law; permiffion. دستور

3750. an intelligent man, one who is in the fecret. اهل شناخت

3751. to play. باختن

حکایت ۹ TALE IX.

P. 192. l. 89.

در عقد بیع سراي متردد بودم جهودي گفت من از کدخدایان قدیم این محلّتم وصفت این خانه چنان که هست از من بپرس وبخر که هیچ عیب ندارد گفتم بجز آن که توهمسایه اویي

قطعه

خانه را که چون توهمسایش
ده درم سیم کم عیار ارزد
لیکن امیدوار باید بود
که پس از مرگ تو هزار ارزد

3752. buying, felling, commerce, a contract of fale. عقد بیع بیع

3753. hefitating, perplexed, irrefolute. متردد

3754. below the ftandard or touch. کم عیار

3755. to be worth. ارزیدن

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 193. l. 87.

یکي از شعرا پیش امیر دزدان رفت وثنا گفت فرمود تا جامه‌اش بستدند وازده بدر کردند سگان در قفاي او افتادند خواست تا سنگي بردارد زمین یخ بسته بود عاجز شد گفت این چه حرامزاده مردمانند که سگ را کشاده اند وسنگ را بسته امیر از غرفه بشنید و بخندید وگفت اي حکیم از من چیزي بخواه گفت جامه خود میخواهم اگر انعام فرمائي

بیت

امیدوار بود آدمي بخیر کسان
مرا ز خیر تو امید نیست شر مرسان

مصراع

زفينا مي نوالك بالرحيل

شاعر 3756. Poets, S. شُعرا

ستدن 3757. to ſeize, take, carry off.

بدركردن 3758. to expel, baniſh.

يخ 3759. Ice.

ARABICK.

رضينا 3760. we are ſatisfied.

من نوالك 3761. with your benevolence.

بالرحيل 3772. in ſuffering us to depart.

سالار دزدان را برو رحمت آمد جامه اش بغرموه و قباي پوستيني

قباي پوستيني 3763. a coat of fur.

حكايت 11 TALE XI.

P. 194. l. 101.

منجمي بخانهٔ خود در آمد مرد بيگانه را ديد بانن اوبهم نشسته دشنام داد وسقط گفت فتنه وآشوب برخاست صاحبدلي برين واقف شد وگفت

بيت

تو بر اوج فلك چه داني چيست

چون ندانيكه د وسراي توكيست

منجم 3764 an aſtrologer, aſtronomer.

حكايت 12 TALE XII

P. 194. l. 108.

خطيبي كريه الصوت خود را خوش آواز پنداشتي وفريادي فايده برداشتي گفتي نعيب غراب البين در پردهٔ الحان اوست يا آيت انّ انكر الاصوات لصوت الحمير در شان او

خطيب 3765. a preacher.

كريه الصوت 3766. a deteſtable voice.

نعيب 3767. croaking.

غراب البين 3768. the crow of the deſert; a crow with a black body, and red feet and beak.

پردهٔ الحان 3769. the muſical ſcale.

انّ انكر الاصوات 3770. of a truth, the moſt horrid of ſounds.

لصوت الحمير 3771. is the braying of an aſs.

شان 3772. nature, diſpoſition, ſtate, condition, pomp, ſplendor.

ARABICK.

P. 195. l. 112.

بيت

اذا نهق الخطيب ابو الفوارس

له صوت يهد اصطخر فارس

اذا 3773. when.

نهق 3774. brayeth.

الخطيب 3775. the preacher.

ابوالفوارس 3776. the aſs.

له صوت 3777. at his ſound, for him the ſound.

يهد 3778. trembleth.

اصطخر 3779. Iſtukhur, Perſepolis.

فارس 3780. Fâris, Perſia proper.

مردمان ده بعلّت جاهي كه داشت بليّتش ميكشيدند واذيّتش مصلحت نميديدند تايكي ازخطباي آن اقليم كه باوي عداوت نهاني داشت باري به پرسيدن او آمده بود گفت خوابي ديده ام خيرباد گفت چه ديده گفت چنان ديدم كه ترا آواز خوش بود ومردمان ازنفست درراحت بودند خطيب اندرين لختي بينديشيد وگفت چه مبارك خوابست كه ديدي كه مرا بر عيب خويش مطّلع گردانيدي معلوم شد آواز ناخوش دارم وخلق از نفسم دررنجند توبه كردم ازين پس كه نخوانم مگر بآهستگي

قطعه

از صحبت دوستان برنجم
كاخلاق بدم حسن نمايند
عيبم هنر وكمال بينند
خارم گل وياسمن نمايند
كو دشمن شوخ چشم چالاك
تا عيب مرا بمن نمايند

بليت 3781. misfortune, temptation.

خطبا 3782. preachers. S. خطيب

لخت 3783. ſomewhat, ſome, a little, piece, part, portion.

مبارك 3784. happy, fortunate, bleſſed, holy, ſacred.

آهستگي 3785. ſlowneſs, heſitation, delay; a low tone of voice.

حسن 3786. beautiful, excellent.

حكايت ١٣ TALE XIII.

P. 196. l. 128.

يكي درمسجد سنجاريه بتطوع بانگ نماز گفتي بآوازي كه مستمعان را ازو نفرت بودي وصاحب مسجد اميري بود عادل ونيكوسيرت نخواستش كه دل آزرده گردد گفت اي جوانمرد اين مسجد را موذنان قديمند كه هريكي را پنج دينار ادرارست وترا ده دينار ميدهم تا بجاي ديگر روي برين اتفاق افتاد وبرفت بعد ازمدتي پيش امير باز آمد وگفت اي خداوند برمن حيف كردي كه بده دينارم ازين بقعه روان كردي آنجا كه رفته ام بيست دينار ميدهند كه جاي ديگر روم قبول نمي كنم امير بخنديد وگفت زنهار نستاني كه به پنجاه دينار هم راضي شوند

بیت

به تیشه کس نتراشد زروی خارا گل

چنان که با تگ درشت تومیخراشد دل

مسجد 3787. a moſque.

سنجاریه 3788. Sunjariyeh, founded by Sultan Sunjar Suljookee.

تطوع 3789. doing a good action to which one not obliged; gratis.

بانگ نماز 3790. the proclamation for prayers.

نفرت 3791. abomination, hatred, diſguſt.

بست 3792. twenty.

تیشه 3793. an axe.

خارا 3794. a hard ſtone.

حکایت ۱۴ TALE XIV.

P. 197. l. 14.

ناخوش آوازی بیانگ بلند قران همی خواند صاحبدلی بروبگذشت وگفت ترا مشاهره چند است گفت هیچ گفت پس این زحمت بخود چرا میدهی گفت از بهر خدا میخوانم گفت از بهر خدا مخوان

بیت

گر تو قران بدین نمط خوانی

ببری رونق مسلمانی

ناخوش آواز 3795. a diſagreeable voice.

مشاهره 3796. monthly pay.

مسلمانی 3797. of Iſlamiſm.

باب پنجم در عشق وجوانی

P. 198. l. 1.

CHAPTER V.

حکایت ۱ TALE I.

حسن میمندی را گفتند سلطان محمود چندین بندهٔ صاحب جمال دارد که هریکی بدیع جهان ومیتاز زمانند چه گونه است که باهیچ یک ازایشان میلی ومحبتی ندارد چنان که با ایاز که او را زیاده حسنی نیست گفت هرچه در دل فرود آید در دیدهٔ نکو نیاید

مثنوی

هرکه سلطان مربهٔ او باشد

گرهه به کند نکو باشد

وان که را پادشه بیندازد

کسش از خیل خانه ننوازد

قطعه

کسی به دیدهٔ انکار اگر نگاه کند

نشان صورت یوسف دهد بناخوبی

وگر بچشم ارادت نگه کند در دیو

فرشته ایش نماید بچشم گروهی

میتاز 3798. choſen, ſelected, diſtinguiſhed, eminent, illuſtrious.

ایاز 3799. *Iyaz*, a proper name.

خیل 2800. a tribe خیل خانه servants of the family or houſehold.

فرشته 3801. an angel.

کروبی 3802. a cherub.

حکایت ۲ TALE II.

P. 199. l. 1.

گویند خواجه را بندهٔ نادر الحسن بود و با او بر سبیل مودت و دیانت نظری داشت با یکی از دوستان گفت دریغ اگر این بنده با چنین حسن و شمایلی که دارد زبان دراز و بی ادب نبودی گفت ای برادر چون اقرار دوستی کردی توقع خدمت مدار که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد مالکی و مملوکی برخاست

قطعه

خواجه با بندهٔ پری رخسار
چون در آید ببازی و خنده
چه عجب گر چو خواجه ناز کند
وین کشد بار ناز چون بنده

بیت

غلام آبکش باید و خشت زن
بود بندهٔ نازنین مشت زن

مملوک 3803. a purchaſed ſlave, or a captive; poſſeſſed, property.

آبکش 3804. a drawer of water.

خشت زن 3805. a brick-maker.

حکایت ۳ TALE III.

P. 200. l. 29.

پارسائی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و رازش از پرده برملا افتاده چندانکه ملامت دیدی و غرامت کشیدی ترک نصابی نکردی و گفتی

قطعه

کوته نکنم ز دامنت دست
گر خود بزنی به تیغ تیزم
بعد از تو ملاذ و ملجام نیست
هم از تو گریزم ار گریزم

باری ملامتش کردم و گفتم عقل نفیست را چه شد که نفس خسیس بر و غالب آمد زمانی بفکرت فرو رفت و گفت

قطعه

هر کجا سلطان عشق آمد نماند
قوت بازوی تقوی را محل
پاک دامن چون زید بیچارهٔ
اوفتاده تا گریبان در وحل

راز 3806. ſecret, myſtery; alſo a bricklayer, plaſterer.

ملا 3807. aſſembly, meeting, crowd of people; برملا افتادن to become public.

غرامت 3808. mulct, fine; ſorrow.

نصاب 3809. difficulty, love. It also signifies an estate for which a tax is paid (as 200 direms for 5 camels.)

نفیس 3810. precious, delicate, exquisite.

خسیس 3811. low, base, sordid.

فکرت 3812. any thing which is the subject of reflection, or worthy of consideration; thought.

حکایت ۴ TALE IV.

P. 201. l. 42.

یکی را دل از دست رفته بود و ترک جان گفته مطمح نظرش جای خطرناک و ورطهٔ هلاک نه لقمهٔ که متصور شدی که بکام آید و نه مرغی که بدام افتد

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت
زر و خاک یکسان نماید برت

یاران بنصیحتش گفتند که ازین خیال محال تجنب کن که خلقی هم بدین هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر بنالید و گفت

قطعه

دوستان کو نصیحتم مکنید
که مرا دیده بر ارادت اوست
جنگ جویان بزور پنجه و کتف
دشمنان را کشند خوبان دوست

مطمح 3813. a butt for archers; object of desire.

ورطه 3814. a labyrinth, a whirlpool; any danger in which one is embarrassed.

متصور 3815. imagined, considered.

یکسان 3816. the same, all one, equal; also plain, level; in the same series, or manner, equally.

برت 3817. for برتو to you, on you.

تجنب کردن 3818. to refrain, abstain, to desist.

شرط مودت نباشد باندیشه جان دل از مهر جانان برگرفتن

P. 202. l. 55.

مثنوی

تو که در بند خویشتن باشی
عشق بازی دروغ زن باشی
گر نشاید بدوست ره بردن
شرط یاریست در طلب مردن

رباعی

خیزم چو نماند بیش ازین تدبیرم
خصم ار همه شمشیر زند یا تیرم
گر دست رسد که آستینش گیرم
ورنه بروم بر آستانش میرم

برگرفتن 3819. to turn aside, to relinquish.

دروغ زن 3820. a liar.

که شوري در سر و سوزي در دل دارد که شیدا صفت مي‌نماید پس دانست که دل آویخته اوست و ایی گرد بلا انگیخته او مرکب بجانب او راند جوان چون دید که شاهزاده بنزیک او عزم آمدن دارد بگریست و گفت

بیت

آنکس که مرا بکشت و باز آمد پیش
مانا که دلش بسوخت بر کشته خویش

نکته 3827. a subtile or quaint conceit, a nice or metaphyfical fignification; a point.

سوزیدن 3828. to burn, to be burnt, to be inflamed.

شیدا 3829. diftracted, in love, infane.

مداومت نمودن 3830. to frequent.

مانا 3831. the fame as مانند alike, equal, refembling.

چندانکه ملاطفت کرد و پرسید که از کجائی و چه نام داري و چه صنعت داني جوان در قعر بحر مودت و عشق چنان غریق بود که مجال دم زدن اصلا نداشت

P. 204. l. 83.

شعر

اگر خود هفت سبق از بر بخواني
چو آشفتي الف با تا ندانی

رہ بردن 3821. to obtain, to gain the road, to get acceſs.

خیزیدن 3822. to riſe, get up, to leap, ſpring.

متعلقانش را که نظر در کار وي بودند و شفقت بر وزگار او بردند پندش دادند و بندش نهادند سودي نداشت

بیت

درد اکه طبیب صبر میغر ماید
وین نفس حریص را شکر مي باید

شعر

آن شنیدي که شاهدي بنهفت
باد را از دست رفته رامي گفت
تا ترا قدر خویشتن باشد
پیش چشمت چه قدر من باشد

شفقت 3823. compaſſion, pity, clemency, indulgence.

درد ا 3824. O torment; alas!

صبر 3825. aloes.

حریص 3826. covetous, gluttonous, greedy.

P. 203. l. 70.

پادشاه زاده را که مطمح او بود خبر کردند که جواني بر سر این میدان مداومت مي‌نماید خوش طبع و شیرین زبان سخنهاي لطیف و نکتهاي غریب از و مي شنوم چنین معلوم میشود

حکایت o TALE V.

P. 205. l. 96.

یکي از متعلّمان کمال بهجتي داشت و معلّم را از انجا که حسّ بشریتست با حسن بشره او میلي بود تا بهثابتي که غالب او قاتش درین سخن بودي

قطعه

نه آنچنان بتو مشغولم اي بهشتي روي
که یاد خویشتنم در ضمیر مي آید
ز دیدنت نتوانم که دیده بر بندم
وگر مقابله بینم که تیر مي آید

شاهزاده گفت چرا با من سخن نگویي که از حلقهٔ درویشانم بلکه حلقه بگوش ایشانم انگه بقوت استیناس محبوب از میان تلاطم امواج محبت سر بر آورد وگفت

بیت

عجبست با وجودت که وجود من بماند
تو بگفتن اندر آیي و مرا سخن بماند

این بگفت و نعره بزد و جان بحق تسلیم کرد

بیت

عجب از کشته نباشد بدر خیمهٔ دوست
عجب از زنده که چون جان بدر آورد سلیم

بهجت 3839. gladneſs, joy, cheerfulneſs.

حسّ 3840. feeling, ſenſation.

بشریت 3841. humanity, human nature.

بشره 3842. the ſkin, the cuticle or outward ſkin (the interior being called آدمه) the outſide, external part, ſurface; countenance.

مثابت 3843. degree بهثابتي to that degree.

بهشتي 3844. belonging to paradiſe, paradiſiacal.

ضمیر 3845. the mind, heart, thought, ſenſe, conſcience, conception, comprehenſion.

مقابله 3846. oppoſition, the oppoſite quarter, over againſt; contraſt, collation.

قعر 3832. abyſs, gulph, the bottom or depth of water.

اصلا 3833. not at all, by no means, never.

سبق 3834. lecture, leſſon, taſk, one day's reading, هفت سبق ſeven portions of the Koran.

آشفتن 3835. to diſturb, or to be diſturbed, to become fooliſh, weak, diſtracted, aſtoniſhed, miſerable.

الف با تا 3836. the alphabet.

استیناس 3837. familiarity, intimacy, ſympathy.

جان بحق تسلیم کردن 3838. to ſurrender the ſoul to GOD, to give up the ghoſt, to die.

بنشست وعتاب آغاز کرد که چرا در حال که
مراد یدي چراغ را بکُشتي گفتم گمان بردم که
آفتاب برآمد ونیز ظریفان گفته اند

قطعه

گرگراني به پیش شمع آید
خیزش اندر میان جمع بکش
ور شکرخنده ایست سیرین لب
آستینش بگیرو شمع بکش

سری 3850. came in the night.

طیف 3851. a form, imagination.

من یجلوا 3852. of that one who enlightens.

بطلعته الدجی 3853. with his brightneſs, the darkneſs of the night.

شگفت آمدن 3854. to be aſtoniſhed, to wonder.

گرانی 3855. a fooliſh perſon, ſilly fellow.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 207. l. 133.

یکي دوستي را مدتها ندیده بود گفت کجایي که
مشتاقیم گفت مشتاقي به که ملولي

بیت

دیرآمدي اي نگار سرمست
زودت ندهیم دامن از دست

باري پسر گفت آنچنان که در آداب ورسم
اجتهاد میکني در آداب نفسم هم نظري فرماي
که اگر در اخلاقم ناپسندي بیني که مرا آن
پسندیده نُماید برانم مطّلع گردان تا بتبدیل
آن مشغول شوم گفت اي پسر این از دیگري پُرس
که آن نظر که مرا باتست جز هنر نمي بینم

قطعه

چشم بداندیش که برکنده باد
عیب نماید هنرش در نظر
ور هنري داري و هفتاد عیب
دوست نه بیند بجز آن یک هنر

اجتهاد 3847. diligence, effort, endeavour, ſtudy, labour.

تبدیل 3848. change, alteration, ſubſtitution, tranſpoſition.

هفتاد 3849. ſeventy.

حکایت ۶ TALE VI.

P. 206. l. 115.

شبي یاد دارم که یار عزیزم از در درآمد
چنان بي اختیار از جاي برآمدم که چرا غم
بآستین کُشته شد

ARABICK.

بیت

سري طیف من یجلوا بطلعته الدجی
شگفت آمد از بختم که این دولت از کجا

شعر

معشوق که دیر دیر بیند
آخرکم ازانکه سیر بیند

حکمت

شاهد که با رفیقان آید بجفا کردن آمده است
بحکم آنکه از غیرت اغیار و مضادت خالی نباشد

مشتاق 3856. full of desire, wishing to see an absent friend.

ملولي 3857. loathing; sorrow, grief.

نگار 3858. effigy, idol, picture; a beautiful woman, mistress, a sweetheart.

سرمست 3859. very drunk, intoxicated to the greatest degree.

غیرت 3860. jealousy, envy, enmity, ambition, a nice sense of honor, generosity of mind, zeal.

مضادت 3861. opposition, contest.

بیت

اذا جئتني في رفقه لتزورني
وان جئت في صلح فانت محارب

قطعه

بیک نفس که برآمیخت یار با اغیار
بسي نمانده که غیرت وجود من بکشد
بخندید گفت که من شبح جمعم اي سعدي
مرا ازان چه که پروانه خویشتي بکشد

ARABICK.

اذا 3862. when.

جئتني 3863. thou comest to me.

في رفقه 3864. with companions.

لتزورني 3865. to visit me.

جئت 3866. although you come.

في صلح 3867. in peace.

فانت محارب 3868. yet you come with hostility.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 208. l. 144.

یاد دارم که درایام پیشین من و دوستي چون دو مغز بادام در پوستي صحبت داشتیم ناگاه اتفاق سفر افتاد پس ازمدتي که باز آمدم عتاب آغاز کرد که درین مدت قاصدي نفرستادي گفتم دریغ آمدم که دیدهٔ قاصد بجمال تو روشن گردد و من محروم باشم

قطعه

یار دیرینه مرا گو بزبان توبه مده
که مرا توبه بشمشیر نخواهد بودن
رشکم آید که کسي سیر نظر در تو کند
باز گویم که کسي سیر نخواهد دیدن

بادام 3869. an almond. دو مغز بادام a double almond.

نکند دوست زینهار از دوست

دل نهادم برانچه خاطر اوست

گر بلطفم بنزد خود خواند

ور بقهرم براند او داند

3871. آهو a deer, also a defect, fault.

3872. پالهنگ a noose, bridle, halter.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 210. l. 171.

در عنفوان جوانی چنانکه افتد دانی با خوش پسری

سری و سرّی داشتم بحکم آنکه خلقی داشت طیب

الاداء و خلقی کالبدر اذا بداء

بیت

آنکه نبات عارضش آب حیات میخورد

در شکرش نگه کند هر که نبات میخورد

اتفاقا بخلاف طبع از و حرکتی دیدم که نه

پسندیدم دامن از و درکشیدم و مهر مهرش

در چیدم و گفتم

P. 211. l. 180.

بیت

برو هرچه می بایدت پیش گیر

سر ما نداری سر خویش گیر

شنیدمش که میرفت و میگفت

بیت

شبی گر وصل آفتاب نخواهد

رونق بازار آفتاب نکاهد

3870. رشک emulation, zeal, ardor, jealousy, envy.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 209. l. 154.

دانشمندی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و

راضی از و بگفتار جور فراوان بردی و تحمل بیکران

کردی باری بطریق نصیحتش گفتم دانم که ترا

در محبت این منظور علتی نیست و بهنای مودت

برذلتی نه با وجود اینمعنی لایق قدر علیا نباشد

خود را متهم کردن و جور بی ادبان بردن گفت ای

یار دست عتاب از دامن روزگارم بدار که بارها

درین مصلحت که تو گوئی اندیشه کردم صبر بر

جفای او سهلتر نمایدکه صبر از و و حکیمان گفته اند

که دل برمجاهده نهادن آسانتر است که چشم از

مشاهده برگرفتن

مثنوی

هرکه دل پیش دلبری دارد

ریش در دست دیگری دارد

آنکه بی او بسر نشاید برد

گر جفای کند بباید برد

آهوی پالهنگ درگردن

نتواند بخویشتن رفتن

روزی از دوست گفتمش زنهار

چند ازان روزکردم استغفار

زنخدان 3883. the chin, or pit of the chin.

به 3884. a quince, written alſo بهي

P. 212. l. 195.

قطعه

آن روز كه خط شاهدت بود
صاحب نظر از نظر براندي
امروز بيامدي بصلحش
كش فتحه و ضمه برنشاندي

مثنوي

تازه بهارا ورقت زرد شده
ديگ منه كاتش ما سرد شده
چند خرامي و تكبر كني
دولت پارينه تصور كني
پيش كسي رو كه طلبكار تست
نازبران كن كه خريدار تست

قطعه

سبزه در باغ گفته اند خوشست
داند آنكس كه اين سخن گويد
يعني از روي دلبران خط سبز
دل عشاق بيشتر جويد

بيت

بوستان توگند نازاريست
بس كه برميكني ومي رويد

فتحه 3885. the Arabick vowel mark Futheh, meaning here the beard.

ايي بگفت و سغركرد و پريشاني او درمن اثركرد

طيب الادا 3873. a ſweet melodious voice.

كالبدر 3874. like the full moon.

اذابدء 3875. when it begins to ſhine.

مهره 3876. any piece in the game of cheſs.

كاهيدن 3877. to diminiſh, to waſte.

ARABICK.

بيت

فقدت زمان الوصل والمرء جاهل
بقدر لذيذ العيش قبل المصايب

بيت

بازآي ومرا بكش كه پيشت مردن
خوشتر كه پس از تو زندگاني بردن

فقدت 3878. is loſt.

زمان الوصل 3879. the time of viſiting.

والمرء جاهل 3880. and man is ignorant.

بقدر لذيذ العيش 3881. of the degree of ſweetneſs of pleaſure.

قبل المصايب 3882. before miſery.

اما بشكر و منت باري پس از مدتي بازآمد آن حلف داودي متغير شده و جمال يوسفي بزيان آمده و برسيب زنخدانش چوبه گردي نشسته و رونق بازار حسنش شكسته متوقع كه درگذارش گيرم گذاره رفتم وگفتم

ضمه 3886. the Arabick vowel mark zumm, meaning here the whiſkers.

تازه 3887. freſh, tender, young, green, new.

زرد 3888. yellow, pale, wan.

تکبر 3889. arrogance, pride, preſumption.

پارینه 3890. elapſed, paſt.

تصوّر کردن 3891. to contemplate, reflect, imagine, fancy, ſuppoſe.

طلبگار 3892. an inquirer; one who wants any thing.

خریدار 3893. purchaſer, buyer.

خطسبز 3894. the ſprouting beard.

عشاق 3895. lovers S. عاشق

گندنا 3896. aleek گندنا زار a bed of leeks.

برکندن 3897. to eradicate, to pluck up, dig up.

P. 213. l. 209.

قطعه

تو پار برفتهٔ چو آهو
امسال بیامدی چو یوزی
سعدی خطسبز دوست دارد
نه هر الف چوالدوزی

قطعه

گر صبر کنی ور نکنی موی بناگوش
این دولت ایّام نکوئی بسر آید
گر دست بجان داشتنی هیچ تو بر ریش
نگذاشتنی تا بقیامت که بر آید

قطعه

سوال کردم و گفتم جمال روی ترا
چه شد که مورچه بر گرد ماه جوشید است
بخنده گفت ندانم چه بود رویم را
مگر بماتم حسنم سیاه پوشید است

پار 3898. laſt (for پارسال laſt year.)

یوز 3899. a leopard.

چوالدوزی 3900. a packing needle, alſo packer's work چوال a ſack or bag.

مورچه 3901. a little ant; alſo ruſt.

ماتم 3902. mourning.

حکایت 11 TALE. XI.

P. 214. l. 222.

یکی را از مستعربان بغداد پرسید ندکه ما تقول فی المهد گفت لاخیر فیهم مادام احدهم لطیفا یتخاشی فاذا خشن یتلاطف یعنی تا خوب و لطیفند درشتی کنند و چون درشت شوند تلطف کنند و دوستی نمایند

نظم

امرد انگه که خوب روی بود
تلخ گفتار و تند خوی بود
چون بریش آمد و بلاغت شد
مردم آمیز و مهر جوی بود

مستعربان بغداد 3903. inhabitants of Arabian Bughdad.

ARABICK.

ماتقول 3904. what thou fayeſt.

في الهرد 3905. of a youth.

لاخير 3906. is no good.

فيهم 3907. amongſt them.

مادام 3908. until.

احدهم 3909. one of them.

لطيفا 3910. beautiful.

يتخاشن 3911. diſdaining.

فاذا 2912. and when.

خشن 3913. becomes rough.

يتلاطف 3914. ſhews benignity.

تلطف كردن 3915. to favor.

امرد 3916. beardleſs.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 214. l. 238.

يكيرا ازعلماي پرسيدند كه كسي باماه روي هير خلوت نشسته ودرها بسته ورقيبان خفته ونفس طالب وشهوت غالب چنان كه عرب كويد التمر بالغ والناظور غير مانع هيچ دانيكه بعلّت پرهيزكاري انرو بسلامت بماند كفت اكرازماه روي بماند ازيد كويان نماند

بيت

وان سلم الانسان من سوء نفسه

فمن سوء ظن الهد عي ليس يسلم

بيت

شايد پس كار خويشتن بنشستن

ليكن نتوان زبان مردم بستن

رقيب 3917. rival, competitor.

ARABICK.

التمر 3918. the date.

بالغ 3919. ripe.

والناظور 3920. and the watchman.

غير 3921. not.

مانع 3922. hindering.

وان 3923. and if.

سلم 3924. remains ſafe.

الانسان 3925. the man.

من 3926. from.

سوء 3927. the evil.

نفسه 3928. of his own affections.

فمن 3929. then from.

سوء 3930. the evil.

ظن 3931. thought.

الهد عي 3932. of the enemy.

لا يسلم 3933. he will not remain ſafe.

حکایت ۱۳ TALE. XIII.

P. 219. l. 240.

طوطي را با زاغي در قفص کردند طوطي از قبح مشاهده او مجاهده مي بُرد و ميگفت اين چه طلعت مکروهست وهيأت ممقوت ومنظر ملعون وشمايل ناموزون يا غراب البين ليت بيني وبينك بعد المشرقين

طوطي 3934. parrot.

قفس 3935. cage.

قبح 3936. deformity, uglinefs.

ممقوت 3937. hated.

ملعون 3938. accurfed, curfed, execrable.

ناموزون 3939. difcordant, diffonant, harfh.

ARABICK.

يا 3940. O!

غراب 3941. crow,

البين 3942. of the defert.

ليت 3943. would to God.

بيني 3944. between me.

وبينك 3945. and between thee.

بعد 3946. the diftance.

المشرقين 3947. of the eaft and weft.

قطعه

على الصباح بروي تو هرکه برخيزد
صباح روز سلامت برو مسا باشد
بداختري چو تو در صحبت تو بايستي
ولي چنانکه توئي در جهان کجا باشد

على الصباح 3948. in the morning.

مسا 3949. evening.

اختر 3950. a ftar بداختر an ill fated perfon; alfo an evil ftar.

P. 216. l. 250.

عجبتر آن که غراب از مجاورت طوطي بجان آمده بود ولاحول کُنان از گردش گيتي همي ناليد ودستهاي تغابُن بريکديگر همي ماليد و ميگفت اين چه بخت نگونست وطالع دُون وايّام بوقلمون لايق قدر من آنستي که با زاغي بر ديوار باغي خرامان همي رفتمي

بيت

پارسا را بس اينقدر زندان
که بود در طويلهٔ رندان

تا چه گناه کرده ام که روزگارم بعقوبت آن در سلک صحبت چنين ابلهي خود راي وناجنس خيره دراي بچنين بند وبلا مبتلا کرده است

قطعه

کس نيايد بپاي ديواري
که بران صورتت نگار کنند

گرترا در بهشت باشد جای
دیگران دوزخ اختیار کنند

تغابن 3951. defrauding one another.

نگون 3952. inverted, turned up side down.

خودرای 3953. self conceited, vain.

ناجنس 3954. ignoble, worthless.

مُبتلا 3955. afflicted, unfortunate, tried or inured to distress.

P. 216. l. 263.

این مثل بدان آوردم تا بدانی که چندانکه دانا را از نادان نفرتست صد چندان نادان را از دانا وحشت

قطعه

زاهدی در سماع رندان بود
زان میان گفت شاهد بلخی
گر ملولی ز ما ترش منشین
که تو هم در میان ما تلخی

رباعی

جمعی چو گل و لاله بهم پیوسته
تو هیزم خشک در میان شان رسته
چون باد مخالف و چو سرما ناخوش
چون برف نشسته و چون یخ بسته

بلخ 3956. Bulkh شاهد بلخی a beauty of the city of Bulkh.

درمیان ایشان for 3957. در میان شان amongst them.

حکایت 14 TALE XIV.

P. 217. l. 271.

رقیبی داشتم که سالها با هم سفر کرده بودیم و نان و نمک خورده و بیکران حقوق صحبت ثابت شده آخر بسبب نفعی اندک آزار خاطر من روا داشت و دوستی سپری شد و با این همه از هر دو طرف دلبستگی حاصل بود بحکم آنکه شنیدم که روزی دو بیت از سخنان من در مجمعی همیگفت

قطعه

نگار من چو در آید بخنده نمکین
نمک زیاده کند بر جراحت ریشان
چه بودی ار سر زلفش بدستم افتادی
چو آستین کریبان بدست درویشان

ثابت شدن 3958. to be confirmed, established, to be proved by witnesses.

نفع 3959. advantage, gain, profit.

نمکین 3960. salted, seasoned; smart, witty.

P. 218. l. 277.

طایفه دوستان نه بر لطف این سخن بل که بر حسن سیرت خویش گواهی دادند او هم در ان میان مبالغه کرده و بر فوت صحبت قدیم تاسف

صداق 3963. a marriage ſettlement, a portion which a huſband engages to pay his future wife.

دشوار 3964. difficult, troubleſome, arduous.

مثنوي

گل بتاراج رفت و خار بهانه
گنج برداشتند و مار بهانه
دیده بر تارک سنان دیدن
خوشتر از روي دشمنان دیدن
واجبست از هزار دوست بُرید
تا یکي دشمنت نباید دید

تاراج 3965. ſpoil, plunder, deſtruction; the ſacking of a city.

تارک 3966. the top, the crown of the head.

سنان 3967. a ſpear تارک سنان the point of a ſpear.

حکایت 14 TALE XVI.

P. 219. l. 301.

یاد دارم که در جواني گذر داشتم بکوئي ونظر داشتم بباغ روئي در ایّام تموزي که حرورش آب دهان را بخوشانیدي وسمومش مغز استخوان را بجوشانیدي از ضعف بشریت تاب آفتاب نیاوردم لاجرم التجا بسایه دیواري کردم مترقب که کسي رحمت حرتموز بمن ببرد وبآبي آتش من فرونشاند ناگاه از

خورده و بخطاي خویش اعتراف کرده معلوم کردم که از طرف اوهم رغبت هست این بیتها فرستادم وصُلح کردم

قطعه

تو ما را در میان عهد وفا بود
جفا کردي وبد مهري نمودي
بیکبار از جهان دل در تو بستم
ندانستم که بر گردي بزودي
هنوزت گرد سر صلحست بانگ آي
گران محبوبتر باشي که بودي

فوت 3961. death, paſſing away, elapſing; interruption, neglect فوت صُحبت loſt or interrupted ſociety.

حکایت 15 TALE XV.

P. 219. l. 291.

یکیرا زني صاحبجمال بود درگذشت ومادر زن پیر فرتوتي بعلّت صداق در خانه متمکن بماند مرد از مجاورت او بجان رنجیدي وبحکم صداق از مجاورت او چاره ندیدي یکي ازین طایفه گفت چگونه در فراق یار عزیز گفت نادیدن زن برمن چنان دشوار نمي آید که دیدن مادر زن

فرتوت 3962. a decrepid, old perſon, in a ſtate of dotage.

تاریکی دهلیز خانه روشنائی دیدم جمالی که زبان فصاحت از بیان صباحت او عاجز بماند چنانکه در شب تاریک صبح بر آید یا آب حیات از ظلمت بدر آید قدحی برف آب بر دست و شکر دران ریخته و بعرق بر آمیخته ندانم بگلابش مطیّب کرده یا قطرهٔ چند از گلرویش دران چکیده فالجمله شراب از دست نگارینش بر گرفتم و بخوردم و همه گذشته از سر گرفتم

gravy of meat; alſo ſweat.

مطیّب 3980. perfumed, ſcented.

قطرهٔ 3981. a drop.

نگارین 3982. elegant.

ARABICK.

P. 220. l. 313.

ظماء بقلبي لا یکاد یسیغه رشف الزلال ولو شربت بحورا

ظماء 3983. the thirſt.

بقلبي 3984. of my heart.

لا یکاد 3985. is not ſuch.

یسیغه 3986. to be quenched with.

رشف 3987. a drop.

الزلال 3988. of pure water.

ولو 3989. for even although.

شربت 3990. I ſhould drink.

بحورا 3991. rivers.

قطعه

خرّم آن فرخنده طالع را که چشم
بر چنین روي او فتد هر بامداد
مست مي بیدار گردد نیم شب
مست ساقي روز محشر بامداد

خرّم 3992. pleaſant, delightful, cheerful.

ساقي 3993. a cup bearer.

محشر 3994. a place of aſſembly. The laſt judgment.

کوي 3968. a ſtreet, lane.

حرور 3969. heat, warmth.

خوشانیدن 3970. to parch up, to dry.

سموم 3971. a ſultry wind, which deſtroys travellers.

تاب 3972. heat, warmth, power, ſtrength, brightneſs.

مترقب 3973. contemplating, obſerving, expecting, deſiring.

حرّ 3974. heat, warmth, favor, ardor.

دهلیز 3975. a portico, gallery, veſtibule.

صباحت 3976. beauty, elegance.

ظلمت 3977. darkneſs, obſcurity.

برف آب 3978. ſnow water.

عرق 3979. roſe water, the juice of any fruit,

مقدمه نحو زمخشري در دست وهي خواند ضرب زيد عمرًا وكان المتعدي عمرًا گفتم اي پسر خوارزم وخطاي صُلح كردند وزيد وعمرو را خصومت هرچنان باقيست بخنديد ومولدم پرسيد گفتم خاك شيراز گفت از سخنان سعدي چه داري گفتم

مقدمه نحو زمخشري 4002. Zumukſhery's introduction to grammar.

ضرب 4003. ſtruck.

زيد 4004. Zied, proper name.

عمرًا 4005. Omar, proper name.

كان 4006. and he became.

المتعدي 4007. the injurer of.

عمرًا 4008. Omar.

خصومت 4009. contention, ſtrife, litigation, law ſuit.

مولد 4010. native country, birth-place.

ARABICK.

P. 222. l. 331.

قطعه

بليت بنحوي يصول مغاضبا
على كزيد في مقابلة العمرو
على جرّ زيد ليس يرفع راسه
وهل يستقيم الرفع من عبد الجرّ

حكايت 17 TALE XVII.

P. 221. l. 317.

سالي سلطان محمود خوارزم شاه باخطاي براي مصلحتي صُلح اختيار كرده بود بجامع كاشغر در آمدم پسري ديدم درخوبي بغايت اعتدال و نهايت جمال چنانكه در امثال اوگفته اند

رباعي

معلّمت همه شوخي و دلبري آموخت
جفا و ناز و عتاب و ستمگري آموخت
من آدمي بچنين شكل وخوي وقد وروش
نديده ام مگر اين شيوه از پري آموخت

سلطان محمود خوارزم شاه 3995. Sultan Mahmood Khovarezm Shah.

خطاي 3996. Khutâi, a large country in Tartary, beyond mount Imaus.

كاشغر 3997. Kaſhghur.

معلم 3998. teacher, tutor, preceptor, ſchoolmaſter.

شكل 3999. figure, form, appearance.

روش 4000. motion, going, manner of proceeding; cuſtom, rule, law.

شيوه 4001. amorous looks, geſtures, blandiſhments, coquetry; habit, cuſtom, manner of living.

مثنوي

طبع ترا تا هوس نحوشد

صورت عقل از دلما محوشد

اي دل عشاق بدام توصيد

ما بتو مشغول وتو با عمر و زيد

تكلموا 4029. the ſpeech.

الناس 4030. of men.

على قدر 4031. is according to.

عقولهم 4032. their underſtanding.

محو شدن 4033. to be eraſed, cancelled, obliterated, annulled, defaced.

بامداداں كه عزم سفر مصمم شد مذكرسي از كاروانيان گفته بودش كه فلان سعد بست ديدم كه دوان آمد وتلطف كرد وبرو داع تا سف خورد كه چند بين روز چرا نگفتي كه منم تا شكر قدوم بزرگان را بخدمت ميان بستي گفتم

مصراع

با وجودت ز من آوا نيامد كه منم

مصمم 4034. fixed, concluded, determined.

بستي 4035. for مي بستم I had been ready.

P. 223. l. 345.

گفتا چه شود كه در بين بقعه چند روز بر آسايي تا از خدمت مستفيد شويم گفتم نتوانم بحكم اين حكايت كه ديدم

بليت 4011. I am captivated.

بنحوي 4012. with the reader of ſyntax.

يحول 4013. who attacks.

مغضبا 4014. furiouſly.

علي 4015. on me.

كزيد 4016. in the manner that Zied.

في مقابلة 4017. oppoſes.

العمر 4018. Omar.

وعلى 4019. and upon.

جر 4020. repeating, alſo the orthographical mark *Zair*.

زيد 4021. Zeid.

ليس يرفع 4022. lifts not up, alſo the orthographical point *Zum*.

راسه 4023. his head.

وهل 4024. but take care.

يستقيم 4025. it remains.

الرفع 4026. (Zummeh) and riſing up.

من عمل 4027. from the performance.

الجر 4028. (of Zair) and alſo repeating.

گفته غالب اشعار او ز زين زمين بزبان پارسيست اگر بگوئي بفهم نزديكتر باشد

ARABICK.

تكلموا الناس على قدر عقولهم

مثنوي

بزرگي ديدم اندر كوهساري
قناعت كرده از دنيا بغاري
چو گفتم بشهر اندر نيائي
كه بار بند از دل بركشائي
بگفت آنجا پريرويان نغزند
چو گل بسيار شد پيلان بلغزند

كوهسار 4036. mountains, hilly country.

غار 4037. a cave, den.

نغز 4038. beautiful, good, pure, excellent, clear.

پيلان 4039. elephants.

اين كلام گفتم و بوسه بر سر و روي همديگر داديم و وداع كرديم

مثنوي

بوسه دادن بروي دوست چه سود
هم دران لحظه كردنش پدرود
سيب گوئي وداع ياران كرد
روي زين سوي سرخ ازان سو زرد

لحظه 4040. moment, instant.

پدرود كردن 4041. to bid adieu, to say farewell.

ARABICK.

ان لم امت يوم الوداع تاسفا
لاتحسبوني في المودّت منصفا

ان لم 4042. If not,

امت 4043. I do die.

يوم 4044. in the day.

الوداع 4045. of bidding adieu.

تاسّفا 4046. of grief.

لاتحسبوني 4047. account me not.

في المودة 4048. in friendship.

منصفا 4049. equitable, just.

حكايت ١٨ TALE XVIII.

P. 224. l. 358.

خرقه پوشي در كاروان حجاز همراه ما بود يكي از امراء عرب مر او را صد دينار بخشيده بود تا نفقه عيال كند ناگاه دزد خفاچه بر كاروان زدند و پاك ببردند بازرگانان گريه و زاري كردن گرفتند و فرياد بي فايده خواندن

بيت

گر تضرّع كني وگر فرياد
دزد زر باز پس نخواهد داد

خفاچه 4050. a predatory attack.

پاك بردن 4051. to carry away any thing.

باز پس 4052. restitution.

مگر آن درويش خرقه پوش بر قرار خود مانده بود و تغيّر در و نيامده گفتم مگر آن معلوم ترا

زنخدان 3883. the chin, or pit of the chin.

به 3884. a quince, written alſo بهي

P. 212. l. 195.

قطعه

آن روز كه خط شاهدت بود
صاحب نظر از نظر براندي
امروز بيامدي بصلحش
كش فتحه و ضمه برنشاندي

مثنوي

تازه بهارا ورقت زرد شد
ديگ منه كاتش ما سرد شد
چند خرامي و تكبر كني
دولت پارينه تصور كني
پيش كسي رو كه طلبكارتست
نازبران كن كه خريدارتست

قطعه

سبزه در باغ گفته اند خوشست
دانند آنكس كه اين سخن گويد
يعني از روي دلبران خط سبز
دل عشاق بيشتر جويد

بيت

بوستان تو گفت نازاريست
بس كه برميكني ومي رويد

فتحه 3885. the Arabick vowel mark Futheh, meaning here the beard.

اين بگفت و سفر كرد و پريشاني او در من اثر كرد

طيب الادا 3873. a ſweet melodious voice.

كالبدر 3874. like the full moon.

اذا بدء 3875. when it begins to ſhine.

مهره 3876. any piece in the game of cheſs.

كاهيدن 3877. to diminiſh, to waſte.

ARABICK.

بيت

فقدت زمان الوصل والمرء جاهل
بقدر لذيذ العيش قبل المصايب

بيت

بازآي ومرا بكش كه پيشت مردن
خوشتر كه پس از تو زندگاني بردن

فقدت 3878. is loſt.

زمان الوصل 3879. the time of viſiting.

والمرء جاهل 3880. and man is ignorant.

بقدر لذيذ العيش 3881. of the degree of ſweetneſs of pleaſure.

قبل المصايب 3882. before miſery.

اما بشكر و منت باري پس از مدتي بازآمد آن
حلف داودي متغير شده و جمال يوسفي بزيان
آمده و برسيب زنخدانش چوبه گردي نشسته و
رونق بازار حسنش شكسته متوقع كه در كنارش گيرم
كناره رفتم و گفتم

ضمه 3886. the Arabick vowel mark zumm, meaning here the whiſkers.

تازه 3887. freſh, tender, young, green, new.

زرد 3888. yellow, pale, wan.

تکبر 3889. arrogance, pride, preſumption.

پارینه 3890. elapſed, paſt.

تصوّرکردن 3891. to contemplate, reflect, imagine, fancy, ſuppoſe.

طلبکار 3892. an inquirer; one who wants any thing.

خریدار 3893. purchaſer, buyer.

خطسبز 3894. the ſprouting beard.

عشاق 3895. lovers S. عاشق

گندنا 3896. a leek گندنازار a bed of leeks.

برکندن 3897. to eradicate, to pluck up, dig up.

P. 213. l. 209.

قطعه

تو بار برفتهٔ چوآهو
امسال بیامدی چو یوزی
سعدی خطسبزدوست دارد
نه هر الف چوالدوزی

قطعه

گرصبرکنی ورنکنی موی بناگوش
این دولت ایّام نکوئی بسرآید
گردست بجان داشتنی هیچ توبرریش
نگذاشتنی تابقیامت که برآید

قطعه

سوال کردم و گفتم جمال روی ترا
چه شد که مورچه برگرد ماه جوشید است
بخنده گفت ندانم چه بود رویم را
مگر بماتم حُسنم سیاه پوشید است

پار 3898. laſt (for پارسال laſt year.)

یوز 3899. a leopard.

چوالدوزی 3900. a packing needle, alſo packer's work چوال a ſack or bag.

مورچه 3901. a little ant; alſo ruſt.

ماتم 3902. mourning.

حکایت 11 TALE. XI.

P. 214. l. 222.

یکی را از مستعربان بغداد پرسید ندکه ما تقول فی الورد گفت لاخیر فیهم مادام احدهم لطیفا یتخاشی فاذا خشن یتلاطف یعنی تاخوب و لطیفند درشتی کنندوچون درشت شوند تلطف کنند و دوستی نمایند

نظم

امرد انگه که خوب روی بود
تلخ گفتار و تُند خوی بود
چون بریش آمد و بلاغت شد
مردم آمیز و مهر جوی بود

بيت

وان سلم الانسان من سوء نفسه

فمن سوء ظن الدهر يسلم

بيت

شايد پس كار خويشتن بنشستن

ليكن نتوان زبان مردم بستن

رقيب 3917. rival, competitor.

ARABICK.

التمر 3918. the date.

بالغ 3919. ripe.

والناظور 3920. and the watchman.

غير 3921. not.

مانع 3922. hindering.

وان 3923. and if.

سلم 3924. remains safe.

الانسان 3925. the man.

من 3926. from.

سوء 3927. the evil.

نفسه 3928. of his own affections.

فمن 3929. then from.

سوء 3930. the evil.

ظن 3931. thought.

الدهر 3932. of the enemy.

لا يسلم 3933. he will not remain safe.

مستعربان بغداد 3903. inhabitants of Arabian Bughdad.

ARABICK.

ما تقول 3904. what thou ſayeſt.

في الهرد 3905. of a youth.

لا خير 3906. is no good.

فيهم 3907. amongſt them.

مادام 3908. until.

احدهم 3909. one of them.

لطيفا 3910. beautiful.

يتخاشن 3911. diſdaining.

فاذا 2912. and when.

خشن 3913. becomes rough.

يتلاطف 3914. ſhews benignity.

تلطف كردن 3915. to favor.

امرد 3916. beardleſs.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 214. l. 238.

يكي را از علما پرسيدند كه كسي باماء روي هم خلوت نشسته ودرها بسته ورقيبان خفته ونفس طالب وشهوت غالب چنان كه عرب گويد التمر بالغ والناظور غير مانع هيچ داني كه بعفّت پرهيزگاري از و بسلامت بماند گفت اگر از ماء روي بماند از يد گويان نماند

حکایت ۱۳ TALE. XIII.

P. 219. l. 240.

طوطي را با زاغي در قفص کردند طوطي از قبح مشاهده او مجاهده مي بُرد و ميگفت اين چه طلعت مکروهست وهيأت ممقوت ومنظر ملعون وشمايل ناموزون يا غراب البين ليت بيني وبينك بعد المشرقين

طوطي 3934. parrot.

قفس 3935. cage.

قبح 3936. deformity, uglinefs.

ممقوت 3937. hated.

ملعون 3938. accurfed, curfed, execrable.

ناموزون 3939. difcordant, diffonant, harfh.

ARABICK.

يا 3940. O!

غراب 3941. crow,

البين 3942. of the defert.

ليت 3943. would to God.

بيني 3944. between me.

وبينك 3945. and between thee.

بعد 3946. the diftance.

المشرقين 3947. of the eaft and weft.

قطعه

على الصباح بروي تو هرکه برخيزد
صباح روز سلامت برو مسا باشد
بد اختري چو تو در صحبت تو بايستي
ولي چنانکه توئي در جهان کجا باشد

على الصباح 3948. in the morning.

مسا 3949. evening.

اختر 3950. a ftar بد اختر an ill fated perfon; alfo an evil ftar.

P. 216. l. 250.

عجبتر آن که غراب از مجاورت طوطي بجان آمده بود ولاحول کُنان از گردش گيتي همي ناليد ودستهاي تغابُن بريکديگر همي ماليد و ميگفت اين چه بخت نگونست وطالع دُون وايّام بوقلمون لايق قدر من آنستي که با زاغي بر ديوار باغي خرامان همي رفتمي

بيت

پارسا را بس اينقدر زندان
که بود در طويلهٔ رندان

تا چه گناه کرده ام که روزگارم بعقوبت آن در سلک صحبت چنين ابلهي خود راي وناجنس خيره دراي بچنين بند وبلا مبتلا کرده است

قطعه

کس نيايد بپاي ديواري
که بران صورتت نگار کنند

گرترا در بهشت باشد جاي

دیگران دوزخ اختیار کنند

تغابن 3951. defrauding one another.

نگون 3952. inverted, turned up side down.

خودراي 3953. self conceited, vain.

ناجنس 3954. ignoble, worthless.

مُبتلا 3955. afflicted, unfortunate, tried or inured to distress.

P. 216. l. 263.

این مثل بدان آوردم تا بداني که چندانکه دانا را از نادان نفرتست صد چندان نادان را از دانا وحشت

قطعه

زاهدي در سماع رندان بود
زان میان گفت شاهد بلخي
گر ملولي زما ترش منشین
که تو هم در میان ما تلخي

رباعي

جمعي چو گل و لاله بهم پیوسته
تو هیزم خشک در میان شان رسته
چون باد مخالف و چو سرما ناخوش
چون برف نشسته و چون یخ بسته

بلخ 3956. Bulkh شاهد بلخي a beauty of the city of Bulkh.

درمیان ایشان 3957. for درمیان شان amongst them.

حکایت ۱۴ TALE XIV.

P. 217. l. 271.

رفیقي داشتم که سالها باهم سفر کرده بودیم و نان و نمک خورده و بیکدیگر حقوق صحبت ثابت شده آخر بسبب نفعي اندک آزار خاطر من رواداشت و دوستي سپري شد و با این همه از هر دو طرف دلبستگي حاصل بود بحکم آنکه شنیدم که روزي دو بیت از سخنان من در مجمعي همیگفت

قطعه

نگار من چو در آید بخنده نمکین
نمک زیاده کند بر جراحت ریشان
چه بودي ار سر زلفش بدستم افتادي
چو آستین گریبان بدست درویشان

ثابت شدن 3958. to be confirmed, established, to be proved by witnesses.

نفع 3959. advantage, gain, profit.

نمکین 3960. salted, seasoned; smart, witty.

P. 218. l. 277.

طایفه دوستان نه برلطف این سخن بل که بر حسن سیرت خویش گواهي دادند اوهم دران میان مبالغه کرده و بر فوت صحبت قدیم تاسف

صداق 3963. a marriage ſettlement, a portion which a huſband engages to pay his future wife.

دشوار 3964. difficult, troubleſome, arduous.

مثنوي

گل بتاراج رفت و خار بهانه
گنج برداشتند و مار بهانه
دیده بر تارک سنان دیدن
خوشتر از روي دشمنان دیدن
واجبست از هزار دوست بُرید
تا یکي دشمنت نباید دید

تاراج 3965. ſpoil, plunder, deſtruction; the ſacking of a city.

تارک 3966. the top, the crown of the head.

سنان 3967. a ſpear تارک سنان the point of a ſpear.

حکایت ۱۴ TALE XVI.

P. 219. l. 301.

یاد دارم که در جواني گذر داشتم بکوئي و نظر داشتم بماه روئي در ایّام تموزي که حرورش آب دهان را بخوشانیدي و سمومش مغز استخوان را بجوشانیدي از ضعف بشریت تاب آفتاب نیاوردم لاجرم التجا بسایه دیواري کردم مترقب که کسي زحمت حر تموز بر من ببرد و بآبي آتش من فرونشاند ناگاه از

خورده و بخطاي خویش اعتراف کرده معلوم کردم که از طرف او هم رغبت هست این بیتها فرستادم و صُلح کردم

قطعه

ته ما را در میان عهد وفا بود
جفا کردي وبد مهري نمودي
بیکبار از جهان دل در تو بستم
ندانستم که برگردي بزودي
هنوزت گرد سر صلحست بر آي
کزان محبوبتر باشي که بودي

فوت 3961. death, paſſing away, elapſing; interruption, neglect فوت صحبت loſt or interrupted ſociety.

حکایت ۱۵ TALE XV.

P. 219. l. 291.

یکي را زني صاحب جمال بود درگذشت و مادر زن پیر فرتوتي بعلّت صداق در خانه متمکن بماند مرد از مجاورت او بجان رنجیدي و بحکم صداق از مجاورت او چاره ندیدي یکي ازین طایفه گفت چگونه در فراق یار عزیز گفت نادیدن زن برمن چنان دشوار نمي آید که دیدن مادر زن

فرتوت 3962. a decrepid, old perſon, in a ſtate of dotage.

شحنه 4140. superintendent of the police.

تنعم 4141. happiness, enjoyment.

ترنم 4142. singing, modulation.

غزل 4143. an ode; properly on the subjects of love and wine.

کنار و بوس 4144. hugging and kissing; embracing and saluting.

تابدار 4145. bright, shining.

چوگان 4146. the bat or mall in the game of Chowgong.

آبنوس 4147. ebony.

فسوس 4148. for افسوس ah! alas!

آدینه 4149. friday. مسجد آدینه the great mosque, the same as مسجد جامع

بانگ صبح 4150. the proclamation from the mosque for morning prayer.

P. 234. l. 502.

قاضي درين حالت بود يكي از متعلقان درآمد و گفت چه نشيني خيز و تا پاي داري گريز كه حسودان بر تو دقي گرفته اند بلكه حقي گفته اند تا مگر اين آتش فتنه كه هنوز اندك است بآب تدبيري فرونشانيم مبادا كه فردا چون بالا گيرد عالمي را فرا گيرد قاضي بتبسم فرو نگه كرد و گفت

P. 234. l. 507.

قطعه

پنجه در صيد كرده ضيغم را
چه تفاوت كند كه سگ آيد
روي در روي دوست كن بگداز
تا عدو پشت دست مي خايد

دق 4151. calumny, slander.

مبادا 4152. let it not be.

ضيغم 4153. a lion.

ملك را دران شب آگهي دادند كه در ملك تو چنين منكري حادث شده است چه فرمائي گفت من او را از جمله فضلاء عصر و يگانه دهر ميدانم باشد كه معاندان در حق او بغرض خوض كرده باشند اين سخن در سمع قبول من نيايد مگر آنگه كه معاينه گردد كه حكما گفته اند

P. 235. l. 515.

بيت

به تندي سبك دست بردن به تيغ
بدندان برد پشت دست دريغ

يگانه 4154. one, sole, singular, incomparable, a person unequalled in any thing.

معاندان 4155. opposers, conspirators.

خوض 4156. taking counsel together, confederating.

معاینه کردن 4157. to behold, to contemplate, to see face to face.

سُبک 4158. light, inconsiderate, also swift: سبک دست a rash inconsiderate person.

P. 235. l. 518.

شنیدم که سحرگاهی ملک باتنی چند از خاصان بر بالین قاضی رسید شمع را دید ایستاده و شاهد نشسته و می ریخته و قدح شکسته و قاضی در خواب مستی بیخبر از ملک هستی ملک بلطفش بیدار کرد و گفت برخیز که آفتاب برآمد قاضی دریافت و گفت از کدام جانب برآمد گفت از جانب مشرق گفت الحمد لله که در توبه باز است بحکم این حدیث که لا یغلق باب التوبة علی العباد حتی تطلع الشمس من مغربها و گفت استغفر الله و اتوب الیه

لا یغلق 4159. will not be shut.

باب التوبة 4160. the gate of repentance.

علی العباد 4161. against servants.

حتی 4162. until.

تطلع الشمس 4163. the rising of sun.

من مغربها 4164. from the west.

استغفر الله 4165. I ask pardon of God.

واتوب الیه 4166. and vow to him repentance.

قطعه

این دو چیزم بر گناه انگیختند
بخت نافرجام و عقل ناتمام
گر گرفتارم کنی مستوجبم
ور ببخشی عفو بهتر ز انتقام

ناتمام 4167. incomplete, imperfect.

ملک گفت توبه درین حالت که بر هلاک خود اطلاع یافتی سودی ندارد

P. 236. l. 581.

قطعه

چه سود از دزدی آنگه توبه کردن
که نتوانی کمند انداخت بر کاخ
بلند از میوه گو کوتاه کن دست
که کوته خود ندارد دست بر شاخ

کاخ 4168. an apartment at the top of the house; a palace, a villa, a summer house.

ترا باوجود چنان منکری که ظاهر شد سبیل خلاصی صورت نه بندد این بگفت و موکلان عقوبت بروی در آویخت گفت مرا در خدمت سلطان یک سخن باقیست ملک پرسید که آن چیست

قطعه

بآستین ملالی که بر من افشانی
طمع مدار که از دامنت بدارم دست
اگر خلاص محالست ازین گنه که مراست
بدان کرم که تو داری امیدواری هست

خلاصی 4169. liberation, enlargement.

چنین خواندم که در دریای اعظم
بگرداب اندر افتادند باهم
چو ملّاح آمدش تا دست گیرد
مبادا که اندران سختی بمیرد
همی گفت از میان موج تشویر
مرا بگذار و دست یار من گیر
درین گفتن جهان بروی درآشفت
شنیدندش که جان میداد و میگفت
حدیث عشق ازان بطّال منیوش
که در سختی کند یاری فراموش
چنین کردند یاران زندگانی
زکار افتاده بشنو تا بدانی
که سعدی راه و رسم عشق بازی
چنان داند که در بغداد تازی
دلارامی که داری دل دروبند
دگر چشم از همه عالم فروبند
اگر لیلی و مجنون زنده گشتی
حدیث عشق ازین دفتر نوشتی

P. 237. l. 545.

ملک گفت این لطیفه بدیع آوردی و این نکته غریب گفتی ولیکن مخالف عقلست و خلاف شرع که ترا فضل و بلاغت امروز از چنگ عقوبت من برهاند مصلحت آن می بینم که ترا از قلعه بر نشیب بیندازم تا دیگران عبرت گیرند گفت ای خداوند جهان پرورده نعمت این خاندانم و نه تنها من این گنه کرده ام دیگر یاران بیندازتا من عبرت گیرم ملک را ازین سخن خنده آمد و بعفو از سر خطای او درگذشت و متعنّت آن او را که اشارت بکشتن او کرده بودند گفت

بیت

همه حمّال عیب خویشتنید
طعنه بر عیب دیگران مزنید
هرکه او عیب خویشتن بیند
طعنه بر عیب دیگران نکند

نشیب 4170. descent, declivity.

عبرت گرفتن 4171. exemplary punishment عبرت to take warning.

متعنّدان 4172. enemies. S.

TALE XXI. حکایت منظومه ۲۱

P. 238. l. 556.

جوانی پاک بازو پاک رو بود
که با پاکیزه رویی درگرو بود

پاک باز 4173 sporting harmlessly; an honorable lover.

پاک رو 4174. of upright conduct.

پاکیزه رو 4175. a chaste countenance.

درگرو بودن 4176. to be pledged, betrothed.

باهم 4177. together, along with.

تشویر 4178. anguish, distress of mind.

بطّال 4179. idle, vain, faithless, false.

منیوش 4180. listen not, hearken not to.

نیوشیدن 4181. to give ear.

باب ششم در ضعف و پیری

P. 239. l. 1.

CHAPTER VI.

حکایت 1 TALE I.

با طایفهٔ دانشمندان در جامع دمشق بحثی همیکردم ناگاه جوانی از در در آمد و گفت باشما کسی هست که زبان فارسی داند اشارت بمن کردند گفتم خیر است گفت پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزعست و بزبان فارسی چیزی میگوید و مفهوم ما نمیگردد اگر بکرم قدم رنجه شوی مزد یابی باشد که وصیتی کند چون ببالینش فرا رسیدم این میگفت

قطعه

دمی چند گفتم بر آرم بکام
دریغا که بگرفت راه نفس
دریغا که بر خوان الوان عمر
دمی چند خوردیم گفتند بس

سالهٔ 4182. age, years, the age of animals when added to numerals as پیر صد و پنجاه سال an old man of 150 years.

نزع 4183. the agonies of death, the last breath.

مفهوم 4184. understood, perceived; intelligible; the contents, sense or tenor of a letter.

قدم رنجه شدن 4185. to be at the trouble, to step to.

مزد 4186. reward, recompense.

دریغا 4187. Ah! alas!

الوان 4188. various colours, various sorts. S. لون

معنای این سخن باشامیان بعربی گفتم تعجب کردند از عمر دراز و تاسّف خوردن او بر حیات دنیا گفتش چه گونه در این حالت گفت چه گویم

P. 240. l. 15.

قطعه

ندیدهٔ که چه سختی همی رسد بکسی
که از دهانش بدر میکنند دندانی
قیاس کن که چه حالش بود در آن ساعت
که از وجود عزیزش بدر رود جانی

معنای 4189. the meaning, signification.

شامیان 4190. the inhabitants of Sham or the territory of Damascus.

عربی 4191. the Arabick language, an Arabian.

گفتم تصور مرگ از خیال بدر کن و هم را بر طبیعت مستولی مگردان که فیلسوفان گفته اند مزاج اگرچه مستقیم بود اعتیاد بقا را نشاید و مرض

حکایت ۲ TALE II.

P. 241. l. 34.

پیري حکایت کرده بود که دختري خواسته بودم وحجره بکل آراسته وبخلوت با و نشسته ودیده ودل دروبسته شبهاي دراز نخفتمي وبذلها ولطیفها گفتمي تا باشد که وحشت نگیرد وموانست پذیرد ازان جمله شبي میگفتم که بخت بلندت یار بود وچشم دولت بیدار که بصحبت پیري افتادي پخته وجهاندیده وگرم وسرد روزگار چشیده ونیک وبد آزموده حق صحبت بداند وشرط مودت بجاي آرد ومشفق ومهربان خوش طبع وشیرین زبان

دختر خواستن 4200. to ſeek a virgin in marriage.

نخفتمي 4201. I was not ſleeping.

گفتمي 4202. I was ſpeaking.

موانست 4203. familiarity, intimacy.

P. 242. l. 43.

مثنوي

تا توانمي دلت بدست آرم
ور بیازارم نیازارم
ورچو طوطي شکر بود خورشت
جان شیرین فداي بورشت

خورشت 4204. thy food, thy fare.

اگرچه حایل بود دلالت کلي بر هلاک نکند اگر فرماني طبیبي را بخوانیم تا معالجه کند که بد شوي گفت هیهات

طبیعت 4192. temperament, conſtitution, nature, eſſence, quality.

مستولي 4193. overcoming, ſubduing, ſurmounting.

فیلسوفان 4194. philoſophers. S. فیلسوف

مزاج 4195. temperament, conſtitution, habit of body, diſpoſition of mind.

هیهات 4196. be gone, away, it is in vain.

مثنوي

خواجه در بند نقش ایوانست
خانه از پاي بست ویرانست
دست برهم زند طبیب ظریف
چون خرف بیند اوفتاده حریف
پیر مردي ز نزع مي نالید
پیرزن صندلش همي مالید
چون مخبط شد اعتداع مزاج
نه عزیمت اثر کند نه علاج

خرف 4197. a decrepid old man.

صندل 4198. ſandal wood.

مخبط 4199. inſane, delirious, from خبط madneſs.

سرد از دل پردرد برآورد وگفت چندین سخن
که گفتی در ترازوی عقل من وزن آن یک سخن
ندارد که از قابلهٔ خویش شنیده ام که زن
جوان را اگر تیری در پهلو نشیند به که پیری
فی الجمله امکان موافقت نبود و مفارقت
انجامید مدّت عدّت برآمد عقد نکاحش
با جوانی بستند تند ترش روی تهی دست بدخوی
جور وجفا میدید و رنج و عنا میکشید و شکر
نعمت حق همچنان میگفت که الحمد لله که ازان
عذاب الیم برهیدم و بدین نعمت مقیم برسیدم

وزن 4210. weight.

قابله 4211. a midwife, a nurse.

پهلو 4212. the side of the breast, the hypochondria, or back and ribs, under the short ribs; the hip.

مفارقت 4213. separation.

عدّت 4214. the state of a woman when it is unlawful to have intercourse with her, or when divorced, when mourning the death of her husband, or when menstruous.

عنا 4215. adversity, distress.

الیم 4216. painful, excruciating. عذاب الیم an infernal torment.

مقیم 4217. fixed, constant, persevering.

نه گرفتار آمدی بدست جوانی معجب وخیره
رای سرتیز وسبکپای که هردم هوائی پزد و
هرلحظه رائی زند و هرشب جائی خسپد وهر روز
یاری گیرد

قطعه

جوانان خورم اند وخوب رخسار
ولیکن در وفا باکس نیایند
وفاداری مدار از بلبلان چشم
که هردم بر گلی دیگر سرایند

معجب 4205. pleasing, admiring one's self; vain.

خیره رای 4206. mean understanding.

سرتیز 4207. headstrong.

سبکپا 4208. light footed, gadding abroad.

امّا طایفهٔ پیران بعقل وادب زندگانی کنند
نه بر مقتضای جهل جوانی

بیت

ز خود بهتری جوی و فرصت شمار
که با چون خودی کم کنی روزگار

مقتضی 4209. exigency, necessity, exacted, required.

P. 243. l. 57.

گفت چندان برین نمط بگفتم وگمان بردم که دلش
در قید من آمد و صید من شد ناگاه نفسی

قطعه

سالها بر تو بگذرد که گذر
نکنی سوی تربت پدرت
تو بجائی پدر چه کردی خیر
تا همان چشم داری از پسرت

دیاربکر 4219. Diarbekr, Mesopotamia.

وادی 4220. a valley, desert.

زیارتگاه 4221. a place of devotion or pilgrimage.

آهسته 4222. whispering in a low voice; slowly, by degrees.

حکایت ۴ TALE IV.

P. 245. l. 86.

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شبانگه بپای کوهی سست مانده پیرمردی ضعیف از پس کاروان همی آمد و گفت چه خسپی خیز نه جای خفتنست گفتم چون روم که نه پای رفتنست گفت نشنیده که گفته اند رفتن و نشستن به که دویدن و گسستن

قطعه

ای که مشتاق منزلی مشتاب
پند من کار بند و صبر آموز
اسب تازی دو تک رود بشتاب
اشتر آهسته میرود شب و روز

بیت

با این همه جور و تندخوئی
نازت بکشم که خوبروئی

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب
به که شدن بادگری در بهشت
بوی پیاز از دهن خوبروی
نغزتر آید که گل از دست زشت

نغزتر 4218. more excellent.

حکایت ۳ TALE. III.

P. 244. l. 72.

مهمان پیری بودم در دیاربکر مال فراوان و فرزند خوبروی داشت شبی حکایت کرد مرا در عمر خویش بجز این فرزند نبوداست درختی درین وادی زیارتگاهست که مردمان بحاجت خواستن آنجا روند شبها در پای آن درخت بحق نالیده ام تا مرا این فرزند بخشیده است شنیدم که پسر با رفیقان آهسته میگفت چه بودی که من آن درخت را بدانستمی که کجا است تا دعا کردمی که پدرم بمیرد

حکمت

خواجه شادی کنان که فرزند عاقلست و پسر طعنه زنان که پدرم فرتوت

گُسستن 4223. to break off.

تگ 4224. the quick pace of a horse, a gallop.

دوتگ two gallops, two stretches.

حکایت ٥ TALE V.

P. 245. l. 95.

جوانی چُست و لطیف وخندان وشیرین زبان
در حلقهٔ عشرت ما بود که در دلش از هیچ نوعی
غم نیامدی ولب از خنده فراهم نیاوردی
روزگاری برآمد که اتفاق ملاقات نیفتاد بعد
ازان دیدمش زن خواسته و فرزندان خاسته
وبیخ نشاط بریده وگل هوسش پژمُرده
پرسیدمش که این چه حالتست گفت تا کودکان
بیاوردم دگر کودکی نکردم

P. 246. l. 102.

بیت

چون پیر شدی زکودکی دست بدار
بازی وظرافت بجوانان بگذار

چُست 4225. quick, brisk, active, ingenious, skilful.

زن خوستن 4226. to take a wife, to marry.

خاستن 4227. to rise, to get up, فرزندان خاستن to rear children.

پژمُردن 4228. to wither, to fade.

پُرسیدمش 4229. I asked him.

مثنوی

طرب نوجوان زپیر مجوی
که دگر ناید آب رفته بجوی
زرع را چون رسید وقت درو
نخرامد چنانکه سبزهٔ نو

قطعه

روز جوانی بشد از دست من
آه دریغ آن زمن دلفروز
قوّت سرپنجهٔ شیری برفت
راضیم اکنون به پنیری چو یوز
پیرزنی موی سیه کرده بود
گفتمش ای مامک دیرینه روز
موی به تلبیس سیه کرده گیر
راست نخواهد شدن این پُشت کوز

نوجوان 4230. a young man.

درویدن 4231. to reap, to mow, to cut, وقت درو the time of harvest.

دلفروز 4232. for دلافروز inflaming or illuminating the heart.

پنیر 4233. cheese.

مامک 4234. a little mother.

تلبیس 4235. fraud, fallacy, deceit.

حکایت ۶ TALE VI.

P. 247. l. 114.

روزي بجهل جواني بانگ برمادر زدم دل آزرده بکنجي نشسته گريان همي گفت مگر خردي فراموش کردي که درشتي ميکني

قطعه

چه خوش گفت زالي بفرزند خويش
چو ديدش پلنگ افگن و پيل تن
گر از عهد خرديت ياد آمدي
که بيچاره بودي در آغوش من
نکردي درين روز بر من جفا
که تو شير مردي و من پيره زن

پلنگ افگن 4236. subduing the tiger.

پيلتن 4237. with the body of an elephant.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 247. l. 124.

توانگري بخيل را پسري رنجور بود نيک خواهانش گفتند مصلحت آنست که از بهر او ختم قرآن کني و يا بذل قربان باشد که خدايتعالى شفا دهد لختي باندیشه فرو رفت و گفت ختم مصحف بحضور او اوليتر که کله دور است صاحبدلي بشنيد و گفت ختمش بعلت آن اختيار افتاد که قران بر سر زبانست و زر در ميان جان

مثنوي

دريغا گردن طاعت نهادن
گرش همراه بودي دست دادن
بديناري چو خر در گل بماند
ور الحمدي بخواهي صد بخواند

بخيل 4238. avaricious, covetous, parsimonious, a miser.

بحضور 4239. as being present, at hand, ready.

کله 4240. a flock, nest, a rove.

الحمد 4241. praise, (to God.) The first chapter of the Koran.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 248. l. 134.

پير مردي را گفتند چرا زن نکني گفت با پير زنانم الفتي نباشد گفتند زن جوان بخواه چون مکنت داري گفت مرا که پيرم با پير زنانم الفتي نباشد او را که جوان باشد با من که پيرم چون دوستي صورت بندد

الفت 4242. attachment, friendship, familiarity, intimacy.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 249. l. 140.

منظومه

شنيده ام که درين روزها کهن پيري
خيال بست به پيرانه سر که گيرد جفت

بخواست دخترکي خوبروي گوهر نام
چو درج گوهر از چشم مردمان بنهفت
چنانکه رسم عروسي بود تماشا بود
ولي بحمله اول عصاي شيخ بخفت
کمان کشيد و نزد بر هدف که نتوان دوخت
مگر بسوزن فولاد جامه هنگفت

جفت 4243. pair, couple, fellow, brace

جفت گرفتن to marry, to take a partner.

دخترک 4244. a little girl, a young virgin.

سوزن 4245. a needle.

فولاد 4246. steel.

هنگفت 4247. sackcloth, canvas.

بدوستان گله آغاز کرد و حجت ساخت
که خانمان من اين شوخ ديده پاک برفت
ميان شوهر و زن جنگ و فتنه خاست چنان
که سر بشحنه و قاضي کشيد و سعدي گفت
پس از خلافت و شنعت گناه دختر نيست
ترا که دست بلرزد گهر چه داني سفت

خانمان 4248. house, family.

شوهر 4249. a husband.

خلافت 4250. discord, contrariety, contention.

شنعت 4251. baseness, a horrid crime.

P. 250. I. 1.

باب هفتم در تاثير تربيت

CHAPTER VII.

حکايت ۱ TALE I.

يکي از وزرا پسري کودن داشت پيش يکي از دانشمندان فرستاد که مر اين را تربيتي کن مگر عاقل شود مدتي تعليمش کرد موثر نبود پيش پدرش کسي فرستاد که اين عاقل نميشود و مرا ديوانه کرد

موثر 4252. penetrating, making an impression; impressive.

ديوانه 4253. foolish, insane, mad, furious.

قطعه

چون بود اصل جوهر قابل
تربيت را درو اثر باشد
هيچ صيقل نکو نداند کرد
آهني را که بد گهر باشد
سگ بدرياي هفتگانه مشو
که چو تر شد پليد تر باشد
خر عيسي گرش بمکه برند
چون بيايد هنوز خر باشد

اصل 4254. root, origin, original, principle; also lineage, race.

قابل 4255. capable, skilful, possible.

گهر 4256. nature بد گهر bad temper.

دریاي هفتگانه 4257. the seven seas.

پلید 4258. impure, defiled, polluted.

عیسی 4259 Jesus Christ.

حکایت ۲ TALE II.

P. 250. l. 13.

حکیمي پسران راپند همي داد که جانان پدر هنر آموزید که ملک ودولت دنیا اعتبار نشاید وجاه از دروازه بدر برود وسیم وزر در سفر محل خطر است یادزد بیکبار ببرد ویا خواجه بتغاریق بخورد اما هنر چشمه زاینده است ودولت پاینده واگر هنرمند از دولت بیفتد غم نباشد که هنر در نفس خود دولتست هنرمند هرجاکه رود قدر بیند ودر صدر نشیند وبي هنر هرجاکه رود لقمه چیند وسختي بیند

P. 251. l. 21.

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن
خوکرده بناز جور مردم بردن

جانان 4260. fouls, dears.

دروازه 4261. door, gate.

بیکبار 4262. all at once.

زاینده 4263. productive.

پاینده 4264. ſtable, permanent, durable, laſting.

هنرمند 4265. ſkilful, learned, an artiſt, artificer, workman, mechanic.

صدر 4266. the firſt ſeat of precedency.

تحکم 4267. commanding, ruling, تحکم بردن to obey, to ſuffer command.

خوکرده 4268. habituated.

قطعه

وقتي افتاده قتنه درشام
هرکس ازگوشه فرارفتند
روستازادگان دانشمند
بوزیري پادشاه رفتند
پسران وزیر ناقص عقل
بگدائي بروستا رفتند

بیت

میراث پدر خواهي علم پدر آموز
کین مال پدر خرج تواند کردن روز

زادگان 4269. ſons, children. S. زاده

ناقص عقل 4270. deficient in underſtanding, fooliſh.

گدائي 4271. beggary, poverty.

حکایت ۳ TALE III.

P. 252. l. 30.

یکي از فضلا تعلیم ملک زاده کردي وضرب بي محابا زدي وزجر بي قیاس کردي پسر از بیطاقتي شکایت پیش پدر برد وجامه از تني دردمند چرداشت پدر را دل بهم برآمد استاد را بخواند

وگفت بر پسران احاد رعیت چندین جفا و توبیخ روا نمی دارزی که پسر مرا سبب چیست گفت سخن باندیشه باید گفتن وحرکت پسندیده باید کردن همه خلق را خاصه پادشاهانرا که هرچه بردست وزبان ملوک رفته شود هرآینه با فواه گفته شود وقول وفعل عوام را چندان اعتبار نباشد

قطعه

اگر صد نا پسند آید زد رویش
رفیقانش یکی از صد ندانند
وگر یک ناپسند آید زسلطان
زاقلیمی باقلیمی رسانند

ضرب 4272. a blow, a ſtroke.

دردمند 4273. afflicted, miſerable.

احاد 4274. ones, S. احد

پس هر تهذیب اخلاق خداوند زادگان اجتهاد بیش ازان باید کرد که درحق عوام

P. 523. l. 45.

قطعه

هرکه درخوردیش ادب نکند
در بزرگی فلاح ازو برخاست
چوب تر زاچنان که خواهی پیچ
نشود خشک جز بآتش راست

تهذیب 4275. purifying, adjuſting, adorning.

فلاح 4276. victory, ſuperiority, proſperity, happineſs.

ARABICK.

بیت

ان الغصون اذا قومتها اعتدلت
ولیس ینفعک التقویم بالخشب

ان الغصون 4277. of a truth the young branches.

اذا قومتها 4278. when you correct them.

اعتدلت 4279. may be made ſtraight.

ولیس 4280. but not.

ینفعک 4281. will you ſucceed.

التقویم 4282. in correcting.

بالخشب 4283. dry wood.

ملک را حسن تدبیر ادیب وتقریر سخن او موافق رای آمد خلعت ونعمت بخشید و پایگاه از انچه بود برتر گردانید

حسن تدبیر 4284. wholeſome diſcipline.

حکایت ۴ TALE IV.

P. 253. l. 53.

معلم کتابی را دیدم در دیار مغرب ترش روی وتلخ گفتار وبدخوی ومردم آزار وگدا طبع وناپرهیزگار که عیش مسلمانان بدیدن او تبه گشتی وخواندن قرآنش دل مردم سیه کردی جمعی پسران پاکیزه ودختران دوشیزه بدست

ناکرده برسریکدیگرشکستند

بیت

اوستاد و معلم چو بود کم آزار

خرسنگ بازندکودکان در بازار

القصه 4294. in ſhort, ſummarily.

مکتب 4295. a ſchool.

مصلح 4296. a corrector, cenſor, rectifier.

حلیم 4297. mild, gentle, affable, humane.

دومین 4298. the ſecond.

ملکي 4299. angelic.

حلم 4300. mildneſs, clemency.

اغلب 4301. generally, for the moſt part; ſtronger, ſuperior, prevalent.

لوح 4302. tablet, a plank, uſed for writing, as we uſe a ſlate.

خرسنگ 4303. a boys game.

بعد از دو هفته بر در آن مسجد گذر کردم معلم اوّلین را دیدم که دل خوش کرده بودند و بمقام خویش باز آورده انصاف برنجیدم ولا حول گنان گفتم که ابلیس را دگر بار معلم ملایکه چرا کردند پیر مردي جهان دیده بشنید و گفت نشنیده که گفته اند

مثنوي

پادشاهي پسر بمکتب داد

جفاي او گرفتار نه زهره خنده و نه یاراي گفتار

که عارض سیمین یکي را طپانچه زدي و گاه ساق بلورین دیگري را شکنجه کردي

معلم کتابي 4285. ſchoolmaſter, pedagogue.

گداطبع 4286. a beggarly, mean diſpoſition.

تبه 4287. for تباه ruin, perdition, injury.

دوشیزه 4288. a virgin.

یاراي 4289. boldneſs, ſpirit, vigour, ſtrength.

عارض 4290. the ſide of the face, the cheek; accident, misfortune.

طپانچه 4291. a flap.

ساق 4292. the leg, alſo trunk of a tree, the ſtalk of a flower, or fruit.

بلور 4293. chryſtal.

P. 254. I. 60.

القصه شنیدم که طرقي از خیانت او معلوم کردند بزه ندش و براندند و مکتب او را بمصلحي دادند پارسائي سلیم نیک مردي حلیم که سخن جز بحکم ضرورت نگفتي و موجب آزار کس بزبانش نرفتي کودکانرا هیبت استاد نخستین از سر بدر رفت و معلم دومین را اخلاق ملکي دیدند دیو یکدیگر شدند و باعتماد حلم او ترک علم کردند و در اغلب اوقات ببازیچه فراهم نشستند و لوح درست

لوح سیمینش درکنار نهاد
بر سر لوح او نوشته بزر
جور اوستاد به که مهر پدر

ابلیس 4304. the devil, the deceiver.

حکایت ٥ TALE V.

P. 255. l. 78.

پارسا زاده را نعمت بی قیاس از ترکه عمّان بدست
اوفتاد فسق و فجور آغاز کرد و مبذّری پیشه گرفت
فی الجمله چیزی نماند از سایر معاصی و منکری
که نکرد و مسکری که نخورد: باری به نصیحتش
گفتم ای فرزند دخل آب روانست و عیش آسیای
گردان یعنی خرج فراوان مسلم کسی را باشد که
دخل معین دارد

P. 256. l. 85.

قطعه

چو دخلت نیست خرج آهسته تر کن
که میگویند ملاحان سرودی
اگر باران بکوهستان نبارد
بسالی دجله گردد خشک رودی

ترکه 4305. any thing left after death, bequest, inheritance, legacy.

عمان 4306. uncle by the fathers side.

فسق 4307. adultery, obscenity, iniquity, sin, villainy.

فجور 4308. wickedness, lust, debauchery, depravity.

مبذّری 4309. prodigality, extravagance, luxury.

معاصی 4310. sins, crimes. S. معصیت

مسکر 4311. inebriating, any intoxicating liquor or drug.

دخل 4312. income, receipt.

آسیا 4313. a mill.

گردان 4314. revolving.

ملاحان 4315. mariners, seamen. S. ملاح

سرود 4316. a song.

کوهستان 4317. mountainous, hilly country, the mountains.

رود 4318. a river.

عقل و ادب پیشگیر و لهو و لعب بگذار که چون نعمت
سپری شود سختی بری و پشیمان خوری پسر از
لذت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر
قول من اعتراض کرد و گفت راحت عاجل را
بتشویش محنت آجل منغص کردن خلاف رای
خردمندانست

مثنوی

خداوندان کام نیک بختی
چرا سختی برند از بیم سختی
برو شادی کن ای یار دل افروز

فتوت 4322. liberality.

مناصحت 4323. advice, admonition.

ARABICK.

بلغ 4324. give thou.

ما عليك 4325. of what thou hast.

فان 4326. and if.

لم يقبلوا 4327. they do not accept.

فما عليك 4328. then nothing is on you.

پس از مدتي آنچه انديشه كرده بودم از نكبت حالش بصورت بديدم كه پاره پاره برهم ميدوخت ولقمه لقمه همي اندوخت دلم از ضعف حالش بهم برآمد مروت نديدم در چنين حالت ريش درويش را بملامت خراشيدن و نمك پاشيدن با دل خود گفتم

P. 258. l. 118.

مثنوي

حريف سفله در پايان مستي
نينديشد از روز تنگدستي
درخت اندر بهاران بر فشاند
زمستان لاجرم بي برگ ماند

نكبت 4329. ignominy, contempt, adversity, misfortune.

پاشيدن 4330. to sprinkle, scatter.

بهاران 4331. the spring, the same as بهار

غم فردا نشايد خوردن امروز

پشيمان 4319. a penitent.

عاجل 4320. transitory, fragile, fleeting, hastening.

آجل 4321. futurity.

فكيف مرا كه در صدر مروت نشسته ام وعقد فتوت بسته وذكر انعام من در افواه عوام افتاده

P. 257. l. 99.

مثنوي

هركه علم شد بسخا وكرم
بند نشايد كه نهد بر درم
نام نكوئي چو برون شد بكوي
در نتواني كه به بندي بروي

ديدم كه نصيحت نمي پذيرد ودم گرم من در آهن سرد او اثر نميكند ترك مناصحت كردم و روي از مصاحبت او بگردانيدم ويكنج سلامت بنشستم وقول حكما را كار بستم كه گفته اند بلغ ما عليك فان لم يقبلوا فما عليك

قطعه

گرچه داني كه نشنوند بگو
هرچه ميداني از نصيحت وپند
زود باشد كه خيره سر بيني
بدو پاي اوفتاده اندر بند
دست بر دست ميزند كه دريغ
نشنيدم حديث دانشمند

حکایت ٦ TALE VI.

P. 258. l. 121.

پادشاهي پسري باديب داد وگفت اين فرزند تست تربيتش چنان کن که يکي از فرزندان خود سالي بر و سعي کرد و بجائي نرسيد و فرزندان ادیب در فضل و بلاغت منتهي شدند ملک دانشمند را مواخذه کرد وگفت وعده را خلاف کردي و شرط وفا بجاي نياوردي گفت اي ملک تربيت يکسانست وليکن استعداد مختلف

قطعه

گرچه سيم و زر زسنگ آيد همي
در همه سنگي نباشد زر و سيم
بر همه عالم همي تابد سهيل
جاي انبان ميکند جائي ادیم

منتهي 4332. finiſhed, terminated, ending.

مواخذه کردن 4333. to reprehend, blame; to reproach, to chaſtize.

استعداد 4334. capacity, genius, aptitude, ſkill, diſpoſition, merit.

مختلف 4335. different, various, contrary, diſcordant.

سهيل 4336. the ſtar Canopus.

ادیم 4337. goat's leather perfumed, which they bring from Arabia.

حکایت ٧ TALE VII.

P. 259. l. 131.

يکي را شنيدم از پيران مربّي که مريد را ميگفت چند انکه تعلق خاطر آدمي زاده بروزيست اگر بروزي ده بودي بهقام از ملايکه درگذشتي

قطعه

فراموشت نکرد ايزد دران حال
که بودي نطفهٔ مدفون و مدهوش
روانت داد و عقل و طبع و ادراک
جمال و نطق و راي و فکرت و هوش
دهٔ انگشت مرتب کرد بر دست
دو بازويت مرکب ساخت بر دوش
کنون پنداري اي ناچيز همت
که خواهد کرد نت روزي فراموش

مربّي 4338. a patron, teacher, tutor.

روزي ده 4339. providence.

مدفون 4340. buried, concealed, hidden.

ادراک 4341. intellect, comprehenſion, perception, underſtanding, capacity, genius.

مرتّب کردن 4342. to regulate, to put in order, to arrange, to diſpoſe.

مرکّب 4343. compounded, compoſed.

حکایت ٨ TALE VIII.

P. 260. l. 144.

معهود نیست چنانکه سایر حیوانات را بل که احشای مادر را بخورند وشکمش بدرند وراه صحرا گیرند وآن پوستها که در خانه کزدم بینند اثر آنست این نکته را پیش بزرگی همیگفتم گفت دلمن بصدق این حدیث گواهی میدهد وچنین نشاید بود که در حالت خردی با مادر وپدر چنین معامله کرده اند لاجرم در بزرگی چنین مقبول اند ومحبوب

P. 261. l. 159.

قطعه

پسری را پدر وصیّت کرد
کای جوانمرد یاد گیر این پند
هرکه با اهل خود وفا نکند
نشود دوست روی دولتمند

لطیفه

کزدم را گفتند چرا بزمستان بیرون نمی آئی گفت بتابستانم چه حرمتست که بزمستان نیز میایم

تصانیف 4355. literary compositions, works, books, S. تصنیف

ولادت 4356. nativity, birth; alſo procreation.

احشاء 4357. bowels, inteſtines, intrails.

تابستان 4358. the ſummer.

اعرابی را دیدم که پسر خود را میگفت یا بنّی انک مسئول یوم القیمة ماذا اکتسبت لایقال بمن انتسبت یعنی ترا خواهند پرسید که عملت چیست ونگویند که پدرت کیست

قطعه

جامهٔ کعبه را که میبوسند
او نه از کرم پیله نامی شد
باعزیزی نشست روزی چند
لاجرم هیچ او گرامی شد

یا بُنّی 4344. O my ſon.

انک 4345. certainly thou.

مسئول 4346. wilt be aſked.

یوم القیمة 4347. in the day of reſurrection.

ماذا اکتسبت 4348. what have you performed.

لایقال 4349. he will not be aſked.

بمن 4350. with whom.

انتسبت 4351. are you related.

کرم پیله 4352. the ſilk worm.

نامی 4353. famed, renowned.

گرامی شدن 4354. to be venerable, reſpectable.

حکایت 9 TALE IX.

P. 260. l. 151.

در تصانیف حکما آورده اند که کزدم را ولادت

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 261. l. 165.

فقیرهٔ درویشی حامله بود مدت حملش بسر آمد درویش را درهیچ عیر فرزند نیامده بود گفت اگر خدای عزوجل مرا پسری دهد جزایی خرقه که پوشیده ام هرچه ملک منست ایثار درویشان کنم اتفاقاً زنش پسری آورد شادمانی کرد و سفره یاران بموجب شرط بنهاد

فقیره 4359. a female mendicant.

حامله 4360. pregnant.

ملک 4361. property, eſtate, poſſeſſions.

پس از چند سال که از سفر شام باز آمدم بعلّه آن درویش برگذشتم و از کیفیّت حالتش پرسیدم گفتند بزندان شحنه در است گفتم سبب چیست گفتند پسرش خمر خورده است و عربده کرده و خون یکی ریخته و از شهر گریخته پدر را بعلّت آن سلسله در پای و بند گران بر پای نهاده اند گفتم این بلا بدعا از خدا خواسته است

P. 262. l. 176.

قطعه

زنان باردار ای مرد هشیار
اگر وقت ولادت ما نزایند
ازان بهتر بنزهٔ یک خردمند
که فرزندان ناهموار نزایند

نای 4362. neck, throat, windpipe.

زن باردار 4363. a pregnant woman.

هشیار 4364. for هوشیار prudent, ſafe, ſober.

ناهموار 4365. unſuitable, diſproportioned, indecent, abſurd, unworthy; alſo uneven, rough, not level.

حکایت ۱۱ TALE XI.

P. 262. l. 179.

طفل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ گفت در کتب مسطور است که سه نشان دارد یکی پانزده سالگی و دوم احتلام سیوم برآمدن موی زهار امّا در حقیقت یک نشان دارد آن که در بند رضای حق جل و علا بیش ازان باشد که در بند حظ نفس خویش هرکه در و این صفت موجود نیست محقّقان بالغ نشمارندش

بلوغ 4366. arriving at the age of puberty, puberty.

کتب 4367. books. See کتاب

مسطور 4368. written, deſcribed, ſpecified, expreſſed, aforeſaid.

سه 4369. three.

پانزده 4370. fifteen.

سالگی 4371. years of age.

احتلام 4372. pollutio nocturna.

زهار 4373. the pubes.

محققان 4374. aſſertors of truth, verifiers, inquirers. S. محقق

بالغ 4375. an adult.

P. 263. l. 184.

قطعه

بصورت آدمي شد قطرهٔ آب
که چل روزش قرار اندر رحم ماند
وگر چل ساله را عقل و ادب نیست
بتحقیقش نشاید آدمي خواند

قطره 4376. a drop. قطرهٔ آب a drop of water.

چل 4377. for چهل forty.

رحم 4378. the womb, matrix, uterus.

قطعه

جوانمردي و لطفست آدمیت
همین نقش هیولاني مپندار
هنر باید که صورت مي توان ساخت
بایوانها درز شنگرف و زنگار
چو انسان را نباشد فضل و احسان
چه فرق از آدمي با نقش دیوار
بدست آوردن دنیا هنر نیست
یکي را گر تواني دل بدست آر

آدمیث 4379. humanity.

هیولاني 4380. material, material form.

شنگرف 4381. vermillion, cinnabar.

زنگار 4382. verdigriſe.

حکایت ۱۲ TALE XII.

P. 264. l. 200.

سالي نزاع درمیان پیادگان حجاج افتاد و داعي هم دران سفر پیاده بود انصاف در سر و روي یکدیگر افتادیم و داد فسق و جدال بدادیم کجاوه نشیني را دیدم که با عدیل خود میگفت یا للعجب پیاده عاج چون عرصهٔ شطرنج بسرمي برد فرزین مي شود یعني به ازان مي شود که بود پیادگان حجاج بادیه را بسر بردند و بتر شدند

داعي 4383. orator, author, claimant, pretender.

جدال 4384. a warm altercation, conteſt, quarrel.

کجاوه نشین 4385. one ſeated on a camel litter.

عدیل 4386. a companion in a camel litter; of the ſame quantity or weight, alike, juſt.

یا للعجب 4387. O wonderful!

عرصه 4388. a chefs board, a field of battle, a court, ſquare, area.

عاج 4389. ivory. پیاده عاج an ivory pawn, or foot ſoldier.

شطرنج 4390. the game of chefs.

فرزین 4391. the vizier (or queen) in the game of chefs.

تا چند 4420. how far? to what length.

ارسلان 4421. Arſulan, a proper name.

آغوش 4422. Aghoaſh, a proper name.

فرمان ده 4423. iſſuing mandates, a king, reigning prince.

در خبر است از پیغمبر علیه السّلام که بزرگتر حسرتی در روز قیامت آن باشد که بندهٔ صالح را ببهشت برند و خداوند فاسق را بدوزخ

قطعه

بر غلامی که طوع خدمت تست
خشم بی حد مران و طیره مگیر
که فضیحت بود بروز شمار
بندهٔ آزاد و خواجه در زنجیر

حسرت 4424. grief, regret, alſo envy, jealouſy, ſtrong deſire, emulation, ambition.

طوع 4425. obedience, voluntary ſubmiſſion.

فضیحت 4426. ignominy, diſgrace.

روز شمار 4427. the day of account, the laſt judgment.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 268. l. 159.

سالی از بلخ باشامیانم سفر بود راه از حرامیان پرخطر جوانی بدرقه همراه ما شد سپر باز و چرخ انداز و سلحشور و بیش زور که ده مرد توانا کمان او را زه کردندی و زورآوران روی زمین پشت او را بر زمین نیاوردندی امّا متنعم بود و سایه پرورده نه جهان دیده و نه سفر کرده رعد کوس دلاوران بگوش او نرسیده و برق شمشیر سواران ندیده

بیت

نیفتاده در دست دشمن اسیر
بگردش نباریده باران تیر

سپر 4428. a ſhield سپرباز a player with the ſhield, a ſkilful ſwordſman.

چرخ انداز 4429. a ſtrong archer, a bowman.

زه 4430. a bow ſtring.

متنعم 4431. enjoying the comforts and delights of life.

سایه پرورده 4432. educated in the ſhade, tenderly brought up, uſed to indulgence.

رعد 4433. thunder.

اتفاقا من و این جوان در پی هم دوان هران دیوار قدیم که پیش آمدی بقوّت بازو بیفگندی و هر درخت عظیم که دیدی بزور سرپنجه برکندی و تفاخرکنان گفتی

P. 269. l. 172.

بیت

پیل کوتا کتف و بازوی گردان ببند
شیر کوتا کف و سرپنجهٔ مردان ببند

قطعه

بکارهاي گران مرد کار دیده فرست
که شیر شرزه درآرد بزیر خم کمند
جوان اگرچه قوي بال و پیلتن باشد
بجنگ ده شهش از هول بگسلد پیوند
نبرد پیش مصاف آزموده معلوم است
چنانکه مسئله شرع پیش دانشمند

4440. the eye or ring through which noose runs to draw it tight. خم کمند

4441. ſtrong arm; alſo ſtrong pinion. قوي بال

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

P. 270. l. 194.

توانگر زاده را دیدم بر سر گور پدرش نشسته و بادرویش بچه مناظره درپیوسته که صندوق تربت پدرم سنگین است وکتابه رنگین و فرش رخام انداخته وخشت پیروزه دروساخته بگور پدرت چه ماند خشتي دو فراهم آورده و مشتي خاک بران پاشیده درویش پسرا این بشنید و گفت خاموش که تا پدرت زیر این سنگ گران چیزي خود بچشیده باشد پدرم به بهشت رسیده باشد هر خیر است موت الفقراء راحة

P. 271. l. 202.

بیت

خرکه کمتر نهد بروي بار
بره آسوده تر کند رفتار

4434. تفاخر boaſting.

4435. for. کجاست او کو where is he.

مادرین حالت بودیم که دوهندو ازپس سنگ سر برآوردند وقصد قتل ماکردند در دست یکي چوبي ودر بغل دیگري کلوخ کوبي جوانرا گفتم چه پائي

بیت

بیارانچه داري زمردي و زور
که دشمن بپائي خود آمد بگور

4436. a mallet for breaking clods. کلوخ کوب

4437. why do you ſtand ſtill. چه پائي

تیروکمان را دیدم ازدست جوان افتاده ولرزه براستخوان

بیت

نه هرکه موي شکافد به تیرجوشن خاي
بروز حملهٔ جنگ آوران بدارد پاي

4438. to ſplit, break, tear, deſtroy, شکافتن ſplitting a hair. موشکاف

4439. armour جوشن خاي (an arrow) that will penetrate armour. جوشن

P. 270. l. 185.

چاره جز آن ندیدم که رخت وسلاح و جامه رها کردیم وجان بسلامت بدر بردیم

گردي در ديده او کشيد کوز شد خصومت پيش
داور بردند گفت بروهيچ تاوان نيست اگر اين
خر نبودي پيش بيطار نرفتي مقصود ازين سخن
آنست که هرکه ناآزموده را کار بزرگ فرمايد
با آنکه ندامت برد بنزديک خردمندان بخفت
راي منسوب گردد

مردکي 4398. a little man.

درد چشم خاستن 4399. to rise, to get up a pain got up; we should say, was struck with a pain in the eyes.

بيطار 4400. a horse doctor.

چارپايه 4401. a quadruped.

داور 4402. a judge, ruler, governor, chief, prince; also God.

تاوان 4403. a mulct, fine.

مقصود 4404. intention, design, purpose, desire, want, object.

ناآزموده 4405 inexperienced, unskilful.

ندامت 4406. repentance, contrition, penitence.

خفت راي 4407. weak understanding.

قطعه

نهد هوشمند روشن راي
بفرومايه کارهاي خطير
بوريابافت اگرچه بافنده ست
نبرندش بکارگاه حرير

قطعه

ازمن بگوي حاجي مردم گزاي را
کو پوستين خلق بآزار ميدرد
حاجي تونيستي شتراست از براي آنکه
بيچاره خار ميخورد و بار ميبرد

مردم گزا 4392. an injurer of mankind, literally a biter of mankind.

حکايت ۱۳ TALE XIII.

P. 264. l. 212.

هندوي نفط اندازي هي آموخت حکيمي گفتش
ترا که خانه نپنست بازي نه اينست

بيت

گاندداني که سخن عين صوابست مگوي
وانچه داني که نه نيکوش جوابست مگوي

هنود 4393. a Hindoo.

نفط اندازي 4394. fireworks.

نيي 4395. of reeds.

نه اين 4396. not this.

نه نيکوش 4397. it hath not or will not produce good.

حکايت 14 TALE XIV.

P. 265. l. 118.

مردکي را درد چشم خاست پيش بيطاري رفت که
مرا دواکن بيطار از انچه درچشم چارپايان

خطیر 4408. great, important, honorable, dignified.

بوریاباف 4409. a mat-maker.

باندست 4410. for باف است is a weaver.

کارگاه 4411. a workshop, manufactory.

حریر 4412. silk.

حکایت 80 TALE XV.

P. 266. l. 128.

یکی از بزرگان پسری شایسته داشت وفات یافت
پرسیدندش که برصندوق تربتش چه نویسم
گفت آیات کتاب مجید را عزت و شرف بیش
ازانست که برچنین جایها نویسند که بروزگار
سوده گردد وخلایق برو بگذرند وسگان برو
شاشند اگر بضرورت چیزی نویسید این دو بیت
کفایت میکند

قطعه

وه که هرگه که سبزه در بستان
بدمیدی چه خوش شدی دل من
بگذر ای دوست تا بوقت بهار
سبزه بینی دمیده از گل من

شایسته 4413. worthy, suitable, useful.

وفات یافتن 4414. to die, to find death.

صندوق 4415. a chest.

صندوق تربت 4416. a sepulchre, tomb.

آیات 4417. verses of the Koran, signs, marks S. آیت

سودن 4418. to wear, rub, deface, consume; also to anoint, bedawb, incrust.

شاشیدن 4419. to piss.

حکایت 81 TALE XVI.

P. 266. l. 139.

پارسائی بریکی ازخداوندان نعمت گذر کرد دید
که بنده را دست وپای استوار بسته عقوبت همی
کرد گفت ای پسر هیچ تو مخلوقی را خدای عزوجل
اسیر حکم تو گردانیده است وترا بروی فضیلت
نهاده شکر نعمت حق تعالی بجا آر و چندین جفا
بروی روا مدار نباید که فردا درقیامت این بنده
ازتو به باشد و شرمساری بری

P. 267. l. 146.

مثنوی

بر بنده مگیر خشم بسیار
جورش مکن ودلش میازار
اورا تو بدده درم خریدی
آخر نه بقدرت آفریدی
این حکم وغرور وخشم تا چند
هست از تو بزرگ تر خداوند
ای خواجه ارسلان و آغوش
قربان ده خود مکن فراموش

قطعه

مرا درویش که بارستم فاقه کشید
بدز مرگ هیانا که سبکبار آید
وانکه در نعمت ودر راحت وآسایش زیست
مردنش زین همه ننگ نیست که دشوار آید
بهر حال اسیری که زبندی برهد
بهترش دان زامیری که گرفتار آید

4442. در پیوستن to be engaged in, to join.

4443. سنگین of ſtone; alſo heavy.

4444. کتابه inſcription; the title page of a book, alſo the manumiſſion of a ſlave.

4445. رنگین coloured, painted, tinctured; alſo allegorical, figurative, elegant.

4446. رخام marble, hard ſtone.

4447. خشت فیروزه Turquoiſe coloured bricks.

ARABICK.

4448. موت death.

4449. الفقراء of the poor, or to the poor.

4450. راحة is reſt.

4451. سبکبار of a light weight, ready to riſe and travel, being without baggage.

4452. آسایش tranquillity, eaſe, reſt, repoſe.

TALE XIX. حکایت ۱۹

P. 271. l. 211.

ARABICK.

بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث که اعدی عدوک نفسک التی بین جنبیک

4453. اعدی the greateſt enemy.

4454. عدوّک of *all* your enemies.

4455. نفسک is your affection.

4456. التی is that one.

4457. بین within.

4458. جنبیک your two ſides.

گفت بحکم آنکه هران دشمن که باوی احسان کنی دوست گردد مگر نفس که چندان مُدارا پیش کنی مخالفت زیادت کند

P. 272. l. 216.

قطعه

فرشته خوی شود آدمی زکم خوردن
وگرخوری چوبهایم بیوفتی چوجهاد
مراد هرکه برآری مطیع امر تو شد
خلاف نفس که کردن کشد چو یافت مراد

4459. مُدارا civility, politeneſs, affability, alſo diſſimulation.

4460. مخالفت contradiction, oppoſition, repugnancy, diſagreement, enmity.

نظم

توانگران را و قفست و نذر و مهماني
زکوة و فطره و اعتاق و هدي و قرباني
تو کي بدولت ايشان رسي که نتزاني
جز اين دو رکعت و آن هم بصد پريشاني

4464. مقصد intention, design, drift, enterprize.

4465. زاير a pilgrim. P. زائران

4466. متحمل bearing (a burthen) suffering patiently, supporting.

4467. ارامل widows, indigent people.

4468. جيران neighbours.

4469. فطرة alms given at the festival of breaking the fast at the expiration of Ramzan; also nature, creation, form.

4470. اعتاق setting at liberty, manumitting, liberation.

4471. هدي an offering, oblation.

4472. قرباني a sacrifice, oblation, offering.

4473. رکعت a devout inclination of the body during prayer, also a genuflexion.

اگر قدرت جود است و اگر قوت سجود توانگران را بميسر ميشود که مال مزکي دارند و جامه پاک و عرض مصون و دل فارغ و قوت طاعت در لقمه نظيفست و صحت عبادت در کسوت نظيف پيداست

جهاد 4461. any thing not growing or increasing, as a stock, or a stone, inanimate fossil.

حکايت ٢٠ TALE XX.

P. 272, l. 221.

يکي در صورت درويشان نه بسيرت ايشان در مجلسي ديدم نشسته و شنعتي در پيوسته و در حکايت بازکرده و ذم توانگران آغاز سخن بدينجا رسانيده که درويشان را دست قدرت بسته است و توانگران را پاي ارادت شکسته

بيت

گريبان را بدست اندر درم نيست
درم داران عالم را کرم نيست

ذم 4462. detraction, reproach, accusation.

درم دار 4463. one who possesses wealth.

درمدار عالم the wealthy of this world.

P. 273. l. 229.

مرا که پرورده نعمت بزرگانم اين سخن ناپسند آمد گفتم اي يار توانگران دخل مسکينانند و ذخيره گوشه نشينان و مقصد زايران و کهف مسافران و متحمل بارگران از بهر راحت ديگران دست تناول بطعام انگه برند که متعلقان و زيردستان بخورند و فضله مکارم ايشان بارامل و يتيمان و اقارب و جيران رسيده

صورت نه بندد یکي تحریمه عشا بسته و دیگري منتظر عشا نشسته هرگز این بدان کي ماند

بیت

خداوند روزي بحق مشتغل
پراگنده روزي پراگنده دل

تحریمه 4483. rendering venerable, or sacred

تحریمه عشا بستن to stand up to night prayer.

عشا 4484 is from the time that the sun begins to go down till the morning twilight.

عشا 4485. supper.

مشتغل 4486. employed, occupied, busied.

پس عبادت اینان بهیچ قبول نزدیکتر است که جمعند وحاضر نه پریشان وپراگنده خاطر که اسباب معیشت ساخته وباوراد وعبادت پرداخته

جمعند 4487. for جمع اند are collected in mind.

معیشت 4488. maintenance, food, or any thing necessary to support life; subsistence.

اوراد 4489. continual praises or commemorations; also certain portions of the Koran recited at different times, especially at morning and evening service. S. ورد

ARABICK.

عرب گوید أعوذ بالله من الفقر الکب و مجاورت من لا احب و ذ خبر است الفقر سواد الوجه في الدارین لغت نشنیده که پیغمبر علیه السلام گفت الفقر فخري

که از معده خالي چه قوت آید واز دست خالي چه مروت واز پاي بسته چه سیر آید واز شکم گرسنه چه خیر

قطعه

شب پراگنده خسپد آن که بدید
نبود وجه بامدادانش
مورگرد آورد بتابستان
تا فراغت بود زمستانش

جود 4474. liberality, benevolence.

سجود 4475. adoration, prostration.

مزکی 4476. the money out of which is given in alms 2½ per cent yearly; clean, pure.

عرض 4477. *Irz*, reputation.

مصئون 4478. preserved; defended, kept, guarded.

فارغ 4479. free, ceasing from labour, at leisure, contented.

نظیف 4480. pure, clean, chaste.

سیر 4481. walking, amusing one's self, perusing (a book.)

فراغت 4482. Cessation from labour, rest, leisure, repose.

P. 274. l. 248.

فراغت با فاقه نه پیوندد و جمعیت در تنگدستي

اعوذ 4490. I take refuge.

بالله 4491. with GOD.

من 4492. from.

فقر 4493. poverty.

المكب 4494. that looketh upon the ground.

ومجاورة 4495. and the neighbourhood.

من 4496. of him, whom.

لا احب 4497. I do not love.

الفقر 4498. poverty.

سواد الوجه 4499. blackneſs of face, diſgrace.

في 4500. in.

الدارين 4501. both worlds.

الفقر 4502. poverty.

فخري 4503. is my glory.

P. 275. l. 257.

گفتم خاموش که اشارت خواجهٔ عالم بفقر طایفه
ایست که مردان میدان رضا اند و تسلیم تیر قضا
نه اینان که خرقه ابرار پوشند ولقمه ادرار فروشند

رباعي

اي طبل بلند بانگ در باطن هیچ
بي توشه چه تد بیرکني وقت پسیچ
روي طمع از خلق به پیچ ار مردي
تسبیح هزار دانه بر دست مپیچ

فقر 4504. poverty.

ابرار 4505. juſt men, the juſt.

طبل 4506. a drum.

توشه 4507. proviſions.

پسیچ 4508. preparation for battle, enterpriſe.

درویشي بي معرفت نیارامد تا فقرش بکفر انجامد
که کاد الفقر ان یکون کفرا نشاید جز بوجود
نعمت برهنه را پوشیدن یا در استخلاص گرفتاري
کوشیدن ابناي جنس ما را بمرتبه ایشان که رساند
ید علیا بید سفلي چه ماند نه بیني که حق جل وعلا
در محکم تنزیل از نعیم اهل بهشت خبر میدهد که

کاد الفقر ان یکون کفرا 4509. poverty is near to be turned into blaſphemy.

ید علیا 4510. the ſuperior hand, or the hand that beſtows.

ید سفلي 4511. the inferior hand, or the hand that receives.

محکم 4512. ſtrong, firm, confirmed, incontrovertible.

تنزیل 4513. revelations from heaven, the Koran.

ARABICK.

اولئک لهم رزق معلوم فواکه وهم مکرمون في جنات النعیم

اولئک 4514. thoſe (inhabitants of paradiſe.)

لهم 4515. for them.

رزق معلوم 4516. food is appointed.

فواكه 4517. fruits.

وهم مكرمون 4518. and they are honored.

في جنات 4519. in paradises.

النعيم 4520. of delights.

تا بداني مشغول كفاف از دولت عفاف محرومست

وملك فراغت زير نگين رزق معلوم

P. 276. l. 272.

بيت

تشنگان را نبايد اندر خواب

همه عالم بچشم چشمه آب

عفاف 4521. chastity, continence, abstinence, modesty.

هر كجا سخني كشيده و نكتي چشيده را بيني خود را بشره در كارهاي مخوف اندازد و از توابع آن نپرهيزد و از عقوبت آخرت نه هراسد و حلال از حرام نشناسد

قطعه

سگي را گر طمعي بر سر آيد

ز شادي بر جهد كين استخوانست

وگر نقشي دو نقش بر دوش گيرد

لئيم الطبع پندارد كه خوانست

مخرف 4522. dreadful, horrible, tremendous.

توابع 4523. followers, dependants S. تابع

هراسيدن 4524. to fear, dread.

نعش 4525. a bier, coffin with a dead body; a funeral.

لئيم الطبع 4526. one of a fordid disposition.

امّا صاحب دنيا بعين عنايت ملحوظست و بحلال از حرام محفوظ مي هيانا كه تقرير اين سخن نكردم و برهان بيان نياوردم انصاف از تو توقع دارم هرگز ديده اي كه دست دعائي برگتف بسته يا بي نوايي در زندان نشسته يا پرده معصومي دريده يا كفي از معصم بريده الّا بعلت درويشي شير مردان را بحكم ضرورت در نقبها گرفته اند وكعبها سفته و محتملست كه درويش را نفس امّاره مطالبت كند چون قوت احصانش نباشد بعصيان مبتلا گردد كه بطن و فرج توامانند يعني دو فرزند يك شكمند مادام كه اين برجاست آن برپاست شنيده ام كه درويشي را با حديث خيشي بگرفتند يا آن كه شرمساري بود بيم سنگساري بود گفت اي مسلمانان زر ندارم كه زن كنم و قوّت ندارم كه صبر كنم چه كنم لا رهبانية في الاسلام و از جمله مواجب سكون و جمعيت درون كه خداوندان نعمت راست يكي آنست كه هر شب صنمي دربر گيرند و هر روز جواني از سر كه صبح تا بانرا دست از صباحت او بر دلست و سر و خرامان را پاي خجالت در گل

P. 277. l. 295.

بيت

بخون عزيزان فرو برده چنگ
سرانگشتها كرده عناب رنگ

ملحوظ 4527. looking at kindly, obſerving with love, regard or reſpect.

محفوظ 4528. guarded, preſerved; alſo committed to memory.

برهان 4529. demonſtration, proof.

معصم 4530. the wriſt.

نقب 4531. digging through a wall; making a mine.

كعب 4532. the heel.

محتمل 4533. bearing (a burthen) ſuffering patiently, ſupporting.

نفس امّاره 4534. concupiſcence, deſire.

احصان 4535. circumſcribing, reſtraining.

عصيان 4536. rebellion, ſin.

بطن 4537. the belly, the paunch.

فرج 4538. the privy parts of a woman.

توام 4539. a twin.

مادام 4540. as long as, until, whilſt.

حدث 4541. a novelty, recent accident, event, contingency, emergency.

سنگساري 4542. ſtoning to death.

لا رهبانية في الاسلام 4543. there is no monaſtic diſcipline in Iſlamiſm:

سكون 4544. tranquillity, reſt, quiet.

صنم 4545. an image, idol; a miſtreſs, ſweetheart.

تابان 4546. bright, ſhining, light, brilliant, luminous.

سرانگشت 4547. the tip of the finger.

عنّاب 4548. the jujub tree and fruit.

محالست كه با وجود حسن طلعت او كره مناهي كردند و يا قصد تباهي كنند

بيت

داي كه حور بهشتي ربود و يغما كرد
كي التفات كند بر بتان يغمائي

يغما 4549. prey, plunder, ſpoil; alſo the name of a city in Turkiſtan, the inhabitants of which are proverbially called the beauties of Yughmâ.

بت 4550. an idol. بتان Idols.

ARABICK.

بيت

من كان بين يديه ما اشتهى رطب
يغنيه ذلك عن رجم العناقيد

من كان 4551. he who hath.

مستور 4561. covered, concealed, hidden, veiled, chaſte, modeſt.

فساد 4562. depravity, wickedneſs, violence.

افلاس 4563. penury, want, bankruptcy.

حالي كه مي اين سخن بگفتم عنان طاقت درويش از دست تحمل برفت و تيغ زبان برکشيد و اسپ فصاحت در ميدان وقاحت جهانيد و برمن دوانيد و گفت چندان مبالغه در وصف ايشان کردي و سخنهاي پريشان گفتي که وهم تصور کند که زهرفاقه را ترياقند و يا کليد خزينهٔ ارزاق مشتي اند متکبر و مغرور و معجب و نخور و مشتغل مال و نعمت مفتن جاه و ثروت سخن نگويند الا بسفاهت و نظر نکنند الا بکراهت علما را بگدائي منسوب کنند و فقرا را به بي سروپائي معيوب گردانند بغرور مالي که دارند و عزت جاهي که پندارند برتر از همه نشينند و خود را بهتر از همه بينند نه آن درسردارند که بکسي سر بره آرند بيخبر از قول حکما که گفته اند هرکه بطاعت از ديگران کمست و بنعمت بيش بصورت توانگراست و بمعني درويش

P. 279. l. 326.

بيت

گر بي هنر بمال کند کبر برحکيم
کون خرش شها را گرگاو عنبراست

يبن يديه 4552. in his hands.

ما اشتهى 4553. which he likes.

رطب 4554. a date.

يغنيه ذلك 4555. is contented therewith.

عن رجم 4556. from throwing ſtones.

العناقيد 4557. at cluſters of dates.

اغلب تهيدستان دامن عصمت بمعصيت آلايند وگرسنگان نان ربايند

P. 278. l. 307.

بيت

چون سگ درندهٔ گوشت يافت
نترسد کي شترصالحست يا خردجال

عصمت 4558. chaſtity, continence.

شترصالح 4559. the camel which the prophet Saleh brought out of a block of ſtone, as related in the Koran.

خردجال 4560. the aſs of Dujjal or Anti-Chriſt.

بسيار مستوران بعلت درويشي در عين فساد افتاده اند و عرض گرامي بباد زشت نامي داده اند

بيت

با گرسنگي قوت پرهيز نماند
افلاس عنان از کف تقوى بستاند

P. 280. l. 334.

بیت

برنج و سعي کسي نعمتي بچنگ آرد
دگرکس آید و بي رنج و سعي بردارد

مذمّت 4576. blame, ſcorn, contempt.

ابرآذر 4577. a cloud without rain.

منّ واذی 4578. obligation and trouble.

گفتم بر بخل خداوندان نعمت وقوف نیافتند الّا بعلّت گدائي وگرنه هرکه طبع یکسو نهد کریم و بخیلش یکسان نماید محک دانند که زرچیست وگدا داندکه مُسک کیست گفتا بتجربه آن میگویم که متعلقان بردر بردارند وغلیظان شداد را برگمارند تا بارعزیزان ندهند ودست برسینهٔ صاحب تمیزان نهند وگویند که کس درسراي نیست و بحقیقت راست گفته باشند

بیت

آنرا که عقل و همّت وتدبیر و راي نیست
خوش گفت پرده دار که کس درسراي نیست

یکسو 4569. one ſide, one way. یکسو نهادن to abſtain from any thing.

محک 4580. the touchſtone.

مُسک 4581. ſtingy, ſparing, parſimonious.

غلیظ 4582. groſs, rude, rough, ſordid, ruſtic, thick, tenacious.

شداد 4583. vehement, violent people.

ارزاق 4564. proviſions, riches. S. رزق

متکبر 4565. proud, arrogant.

نفور 4566. abhorring, hating, nauſeating, averſe.

مفتن 4567. ſeduced to evil, drawn into ſeditſon; mad, inſane.

ثروت 4568. opulence.

سفاهت 4569. ſtupidity, folly.

گدائي 4570. beggary, mendicity, poverty.

بي‌سروپا 4571. deſtitute, helpleſs: without head and feet.

معیوب 4572. ſtigmatized, diſhonored, opprobrious, vicious, defective.

کبر 4573. pride, haughtineſs; alſo nobility, eminence, pomp.

کون 4574. podex.

گاوعنبر 4575. the ambergris ox.

گفتم مذمّت ایشان روا مدار که خداوندان کرمند گفت خطا گفتي که بندهٔ درمند چه فایده که ابرآذرند وبرکسي نمي بارند وچشمهٔ آفتابند وبرکسي نمي‌تابند و برمرکب استطاعت سوارند و نمي رانند قدمي بهر خدا ندهند ودرمي بي‌منّ واذی ندهند ومالي بهشقت فراهم آورند وبخست نگه دارند وبحسرت بگذارند وحکما گفته اند سیم بخیل وقتي ازخاک برآید که وي بخاک درآید

دین وورزو معرفت که سخندان سجع گوی
بر در سلاح دارد وکس در حصار نیست

4589. a pawn at chefs, a foot foldier. پیدق

4590. a quiver. جعبه

4591. have a care! let it not be! هان

4592. borrowed. مستعار

4593. an eloquent fpeaker, an orator. سجع گوی

عاقبة الامر دلیلش نپاند دلیلش کردم دیت تعدی
دراز کرد و بیهوده گفتن آغاز وسنت جاهلانست که
چون بدلیل از خصم فرو مانند سلسلهٔ خصومت
بجنبانند چون آذر بت تراش که بحجت پاسخ
برنیامد بجنگ برخاست که قال الله تعالی ابی لم
تنته لارجمنک واشتمنی ملیا سنقطنی گفتم گریبانم
در ید در نخته تنش گرفتم

P. 282. l. 368.

قطعه

او در من و من در و فتاده
خلق از پی ما دوان و خندان
انگشت تعجب جهانی
از گفت و شنید ما بدندان

4594. عاقبة الامر at length.

4595. abject, mean, contemptible, vile, base. دنی

4596. آذر Azur, Abraham's father.

4584. to admit, to give audience. بار دادن

4585. judgment, difcernment, prudence, difcretion, difcrimination. تمیز

4586. پرده دار a chamberlain.

گفتم بعذر آن که از دست متوقعان بجان آمده
اند واز رقعه گدایان بفغان و محال عقلست که
اگر ریگ بیابان درشود چشم گدایان پرنشود

P. 281. l. 349.

بیت

دیدهٔ اهل طمع بنعمت دنیا
پرنشود همچنان که چاه بشبنم

4587. thofe expecting favor. S. متوقع متوقعان

4588. dew. شبنم

حاتم طائی که بیابان نشین بود اگر در شهر بودی
از جوش گدایان بیچاره گشتی وجامه برتن او
پاره گفتا که من بر حال ایشان رحمت میبرم گفتم نه که بر
مال ایشان حسرت میخوری مادرین گرفتار و هردو بهم
گرفتار بیدقی که براند پی بدفع آن بکوشید می و هر شاهی
که بخواند پی بفرزین بپوشید می تا نقد کیسه همه
همه درباخت و تیر جعبه حجت همه بینداخت

قطعه

هان تا سپر نیفکنی از حملهٔ فصیح
کورا جز آن مبالغهٔ مستعار نیست

بیت

اگر ژاله هر قطره دُر شدی
چو خرمهره بازار او پر شدی

4601. an action, a lawsuit. مرافعه

4602. the head-ach, or ficknefs after drinking. خُمار

4603. the place where treafure is buried; the head of the treafure. سرگنج

4604. royal دُرشهوار a royal pearl. شهوار

4605. ftate, flavour, reliſh, favour, pleafure, delight. لذّت

4606. ſtinging, biting, detractor, ſlanderer. لدغه

4607. *baid mooſhk*, an odoriferous plant. بید مشک

4608. wood, timber, ſtick, ſtaff. چوب

4609. thanking, praiſing, celebrating. شاکر

4610. an infidel, impious. کفور

4611. patient. صابر

4612. impatient. ضجور

4613. hail, hail ſtones. ژاله

4614. a ſmall ſhell, a cowree. خرمهره

مقرّبان حضرت حقّ جلّ وعلا توانگرانند درویش
سیرت و درویشانند توانگر هیبت مهین توانگران آنست
که غم درویشان بخورد و مهین درویشان آنکه کم
توانگران نگیرد قال الله تعالی ومن یتوکّل علی الله

4597. a maker of idols. بُت تراش

4598. not to happen, to fail, not to ſucceed, not to overcome. برنیامدن

4599. of a truth if you will not give up this point. لَمن لم تنته لار جهنک

4600. the ſame as افتادن to fall down &c.

القصه مرافعه این سخن پیش قاضی بُردیم و بحکومت
عدل راضی شدیم تا حاکم مسلمانان مصلحتی
بجوید و در میان توانگران و درویشان فرقی
بگوید قاضی چون حیات ما بدید و منطق ما بشنید
سر بجیب تفکر فرو برد و بعد از تامّل بسیار سر
برآورد و گفت ای آنکه توانگران را ثنا گفتی و بر
درویشان جفا روا داشتی بدان که هر جا که
گلست خار است و با خیر خبار است و بر سر گنج
مار و آنجا که دُرشهوار است نهنگ مردم خوار
است لذت عیش دنیا الدّغه اجل در پیست و نعیم
بهشت را دیو مکاره در پیش

P. 283. l. 380.

بیت

جوره شهن چه کند گر نکشد طالب دوست
گنج و مار و گل و خار و غم و شادی بهند
نظر نکنی در بستان که بید مشکست و چوب خشک
همچنان در زمرهٔ توانگران شاکرند و کفور و در حلقهٔ
درویشان صابرند و ضجور

ARABICK.

بيت

وراكبات نياقا في هوادجها
لم يلتفتن الى من غاص في الكثب

بيت

دونان چوكليم خويش بيرون برهند
گويند چه غم گر همه عالم مُردند

وراكبات 4624. and women mounted.

نياقا 4625. on camels.

في هوادجها 4626. in their litters.

لم يلتفتن 4627. have not compaſſion.

الى من 4628. towards him who.

غاص 4629. ſinked.

في الكثب 4630. into the ſand.

قومي بريين صفت كه بيان كردم وطايفهٔ ديگرخوان
نعم نهاده وصلاي كرم درداده وابرو بتواضع
كشاده طالب نامند ومغفرت وصاحب دنيا وآخرت
چون بندگان حضرت پادشاه عالم مؤيّد من
عند الله مظفر ومنصور على الاعداء مالك
ازمنة الانام حامي ثغور الاسلام وارث مُلك سليمان
اعدله ملوك الزمان مظفر الدين ابو بكر سعد
ابام الله ايّامه ونصرا علامه

فهوحسبه پس روي عتاب ازمن بدرويش كرد وگفت
اي كه گفتي توانگران مشتغل مناهي اند و مست
ملاهي نعم طايفه چنين كه گفتي هستند قاصر همت
وكافرنعمت ببرند و بنهند وبخورند و ندهند
اگر بهمّل باران نبارد ويا جهان طوفان برآرد باعتماد
مكنت خويش ازمحنت درويش نپرسند واز
خداي تعالى نترسند

P. 284 l. 397.

بيت

گر ازنيستي ديگري شد هلاك
مرا هست بظ را ز طوفان چه باك

مهين 4615. greateſt, nobleſt, alſo eldeſt.

بهين 4616. better, beſt.

ومن يتوكل على الله فهوحسبه 4617. and he that truſteth in God, he (God) is ſufficient for *him*.

مناهي 4618. all kinds of wanton paſtimes, prohibited by law. S. منهي

نعم 4619. yes.

قاصر 4620. defective, deficient.

كافرنعمت 4621. ungrateful, unthankful for benefits.

بهمّل 4622. for example.

بط 4623. a gooſe, duck.

قدم یکدگر نهادیم و بوسه بر سر و روی همدگر
دادیم و ختم سخن بدین دو بیت بود

قطعه

مکن زگردش گیتی شکایت ای درویش
که تیره بختی اگر هم بدین نسق مردی
توانگر اچو دل و دست کامرانت هست
بخور و بده بخش که دنیا و آخرت بردی

ماضی 4642. what is paſt.

ماجری 4643. what is executed.

تدارک 4644. precaution, preparation, proviſion, alſo reparation.

P. 286. l. 1.

باب هشتم در آداب صحبت

CHAPTER. VIII.

No. 1.

حکمت

مال از بهر آسایش عمر است نه عمر از بهر گرد
کردن مال عاقلی را پرسیدم که نیکبخت کیست
و بدبخت چیست گفت نیکبخت آنکه خورد و
گشت و بدبخت آنکه مرد و هشت

بیت

مکن نماز بران هیچکس که هیچ نکرد
که عمر در سر تحصیل مال کرد و نخورد

هشتن 4645. to leave, quit, abandon.

P. 285. l. 16.

قطعه

پدر بجای پسر هرگز این کرم نکند
که دست جود تو با خاندان آدم کرد
خدای خواست که بر عالم ببخشاید
ترا برحمت خود پادشاه عالم کرد

صلای کرم 4631. proclamation, publication. صلای reputation for generoſity.

مغفرت 4632. pardon, forgiveneſs, abſolution.

مویه 4633. aſſiſted, aided, confirmed.

من عند الله 4634. by God, through the grace of God.

مظفر و منصور 4635. aided (by God) victorious.

علی الاعداء 4636. on enemies.

مالک ازمنة الانام 4637. lord of nations.

حامی 4638. defender.

ثغور الاسلام 4639. the paſſes, ſtraits, or fortifications of Iſlamiſm.

ادام الله ایامه 4640. may God prolong his days.

ونصر اعلامه 4641. and aſſiſt his ſtandards.

قاضی چون سخن بدین پایه رسانید و از حدّ
قیاس ما اسپ مبالغه درگذرانید بمقتضای حکم
قضا رضا دادیم و از ما مضی درگذشتیم و بخذر
ماجری طریقه مدارا گرفتیم و سر بتدارک بر

قطعه

درخت کرم هرکجا بیخ کرد
گذشت از فلک شاخ وبالای او
گر امید داری که برخوری
بمنّت منه آره بر پای او

قطعه

شکرخدای کن که موفّق شدی بخیر
زانعام فضل او نه معطّل گذاشتست
منّت منه که خدمت سلطان همی کنی
منّت شناس ازو که بخدمت بداشتست

آره 4655. a saw.

موفّق 4656. assisted with divine grace.

معطّل 4657. neglected, deserted, abandoned, unemployed, vacant.

منت شناس 4658. grateful.

No. 3.

P. 287. l. 27.

حکمت ۳

هرکس رنج بیهوده بردند وسعی بی فایده کردند
یکی آنکه مال اندوخت ونخورد ودیگر آنکه
علم آموخت وعمل نکرد

مثنوی

علم چندانکه بیشتر خوانی
چون عمل در تو نیست نادانی

No. 2.

ARABICK.

حکمت ۲

حضرت موسی علیه السّلام قارون را نصیحت کرد
که احسن کما احسن الله الیک نشنید وعاقبتش
شنیدی

احسن 4646. do thou good.

کما 4647. as.

احسن الله 4648. God did good.

الیک 4649. towards you.

قطعه

آنکس که بدینار و درم خیر نیندوخت
سر عاقبت اندر سر دینار و درم کرد
خواهی متمتع شوی از نعمت دنیا
با خلق کرم کن چو خدا با تو کرم کرد

عرب گوید جد ولا تبخن فان الفایدة الیک عایدة
یعنی به بخش واعطاء ومنّت منه که فایدة آن
بتو باز گردد

جد 4650. bestow.

ولا تبخن 4651. and dont value it.

فان الفایدة 4652. then of a truth the advantage.

الیک 4653. towards you.

عایدة 4654. will return.

نه محقّق بود نه دانشمند
چارپائي بر و کتابي چند
آن تهي مغز را چه علم خبر
که بر و هيزمست يا دفتر

محقّق 4659. verifying, affirming, an afferter of truth.

No 4.

P. 288. l. 34.

حکيت ۴

علم از بهر دين بر و رد نست نه از بهر دنيا خوردن

بيت

هر که پرهيز و علم و زهد فروخت
خرمني گرد کرد و پاک بسوخت

پاک سوختن 4660. to burn entirely, to consume.

No. 5.

حکيت ۵

عالم نا پرهيزگار چراست مشعله دار يهدي ولا يهتدي

بيت

بي فايده هر که عمر در باخت
چيزي نخريد و زر بينداخت

مشعل 4661. a torch, link, flambeau.

مشعله دار 4662. torch bearer.

يهدي, لايهتدي 4663. he sheweth others but doth not guide himself.

No. 6.

حکيت ۶

مُلک از خردمندان بحمال گيرد و دين از پرهيزگاران کمال. بايد پادشاهان بنصيحت خردمندان محتاجتر بند که خردمندان بتقرّب پادشاهان

قطعه

پندم اگر بشنوي اي پادشاه
هرچه بدفتر ازين پند نسيت
جز بخردمند مفرما عمل
گرچه عمل کار خردمند نيست

مغرما 4664. command not, do not give orders.

No. 7.

P. 289. l. 49.

حکيت ۷

سه چيز بي سه چيز پايدار نماند مال بي تجارت و علم بي بحث و ملک بي سياست

سياست 4665. government, administration of justice, public punishment.

No. 8.

حکيت ۸

ستم آوردن بر دان ستست بر ينکان و عفو کردن از ظالمان جور است بر مظلومان

گردد رازي که خواهي نهان ماند با کسي
درميان منه اگرچه معتمد بود که هيچکس برسر
تو مشفقتر نباشد

قطعه

خاموش به که ضمير دل خويش
با کسي گفتن و گفتن که مگوي
اي سليم آب زسر چشمه ببند
که چو پُرشد نتوان بستن جوي
سخني در نهان نبايد گفت
که بهر انجمن نشايد گفت

مشفقتر 4672. compassionate, merciful more compassionate.

انجمن 4673. assembly, society.

No. 11.

P. 291. l. 78.

حکمت ۱۱

دشمني ضعيف که در طاعت آيد ودوستي نمايد
مقصود وي جز آن نيست که دشمني قوي گردد
وگفته اند بردوستي دوستان اعتماد نيست تا
بتملّق دشمنان چه رسد هرکه دشمن کوچک را
حقير شمارد بدان ماند که آتش اندک را مُهمل
گذارد

قطعه

امروز بکُش که ميتوان کُشت
کاتش چو بلند شد جهان سوخت

بيت

خبيث را چو تعهد کني وبنوازي
بدولت تو گنه ميکند بانبازي

مظلوم 4666. oppressed, injured.

خبيث 4667. impure, wicked, base, malignant.

تعهد 4668. agreement, promise, engagement.

انبازي 4669. participation, partnership, association.

No. 9.

P. 290. l. 58.

حکمت ۹

بردوستي پادشاهان اعتماد نتوان کرد وبرآواز
خوش کودکان غرّه نبايد بود که آن بخيالي
متبدّل شود واين بخوابي متغيّر گردد

بيت

معشوق هزار دوست را دل ندهي
ور ميدهي دل بجدائي بنهي

غرّه 4670. flattering with vain hopes.

متبدّل 4671. changed, altered.

No. 10.

حکمت ۱۰

هران سرّي که داري با دوست درميان منه چه
داني که وقتي دشمن گردد وهر بدي که تواني
کردن با دشمن مرسان باشد که روزي دوست

مگذار که زه کند کمان را
دشمن چو به تیر میتوان دوخت

تملق 4674. flattery, adulation, endearment, cajoling, blandiſhment.

کوچک 4675. ſmall, little, diminutive.

مهمل 4676. negligent, careleſs; alſo out of uſe, of no ſignification, obſolete.

No. 12.

P. 292. l. 86.

حکایت ۱۲

سخن درمیان دو دشمن چنان گوی که اگر دوست شوند شرم زده نباشی

مثنوی

میان دو کس جنگ چون آتشست
سخن چین بد بخت هیزم کشست
کند این و آن خوش دگر باره دل
وی اندر میان کور بخت و خجل
میان دو تن آتش افروختن
نه عقلست خود در میان سوختن

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش
تا ندارد دشمن خونخوار گوش
بشنود دیوار انچه گوئی هوشدار
تا نباشد در پس دیوار گوش

شرم زده 4677. put to the bluſh, abaſhed.

بار 4678. once, time, another time, once more; alſo leave, permiſſion; wall, fortification.

کوربخت 4679. of blind fortune.

خونخوار 4680. blood thirſty.

No. 13.

حکایت ۱۳

هرگه با دشمنان دوستان خود صلح کند سر آزار دوستان دارد

بیت

بشو ای خردمند ازان دوست دست
که با دشمنانت بود هم نشست

هم نشست 4681. intimacy.

No. 14.

P. 293. l. 74.

حکایت ۱۴

چون در امضای کاری متردد باشی آن طرف اختیار کن که بی آزار تر برآید

بیت

با مردم سهل گوی دشوار مگوی
با آنکه در صلح زند جنگ مجوی

امضای 4682. diſpatching, tranſmitting, executing, tranſacting.

سهل گوی 4683. eaſy ſpeaker.

No. 15.

حکیت ۱۵

تا کار بزرمي آید چنان در خطر افگندن نشاید

بیت

چو دست از هیچ حیلتي در گسست
حلالست بردن بشمشیر دست

حیلت 4684. machination, artifice.

No. 16.

P. 294. l. 84.

حکیت ۱۶

بر عجز دشمن رحمت مکن که اگر قادر شود بر تو نبخشاید و ترحم نکند

بیت

دشمن چو بیني ناتوان لطف از بروت خود مزن

مغراست در هر استخوان مردیست در هر بیرهن

هرکه بدي را بکشاد لطف را از بلاي او برهاند

و او را از عذاب خداي

قطعه

پسندیده است بخشایش ولیکن
مده بر ریش خلق از راه مرهم
ندانست آنکه رحمت کرد بر مار
که آن ظالمست بر فرزند آدم

قادر 4685. potent, powerful, capable, able.

بروت 4686. whiskers, muſtaches.

No. 17.

حکیت ۱۷

نصیحت از دشمن پذیرفتن خطاست ولیکن شنیدن رواست تا بخلاف آن کار کني که آن عین صوابست

مثنوي

حذر کن ز انچه دشمن گوید آن کن
که بر زانوزني دست تغابن
گرت راهي نماید راست چون تیر
ازو برگرد و راه دست چپ گیر

چپ 4687. the left ſide.

No. 18.

P. 294. l. 100.

حکیت ۱۸

خشم بیش از حد وحشت آرد ولطف بي وقت هیبت ببرد نه چندان درشتي کن که از توسیر گردند و نه چندان نرمي که برتو دلیر شوند

مثنوي

درشتي و نرمي بهم در بهست
چو رگ زن که جراح و مرهم نهست
درشتي نکیرد خردمند بیش
نه سستي که ناقص کند قدر خویش
نه مر خویشتن را فزوني نهد
نه یکبار تن در زبوني دهد

مثنوي

شباني باپدر گفت اي خردمند

مرا تعليم ده پيرانه يک پند

بگفتا نيک مرديي کن نه چندان

که گردم چيره گرگ تيزدندان

4688. softneſs, gentleneſs, mildneſs. نرمي

4689. together. بهم در

4690. a phlebotomiſt, ſurgeon, bleeder. رگ زن

Some copies have فصّاد a bleeder.

4691. a ſurgeon. جرّاح

4692. one who applies a plaſter. مرهم نه

4693. for افزوني increaſe, augmentation. فزوني

4694. badneſs, meanneſs, contemptible-neſs, vice, wickedneſs. زبوني

4695. a ſhepherd. شُبان

4696. like an old man. پيرانه

4697. bold, impudent, audacious. چيره

No. 19.

حکيت ۱۹

دوکس دشمن ملک ودينند پادشاه بي حلم وزاهد بي علم

بيت

بر سر ملک مباد آن ملک فرمان ده

که خدارا نبود بنده فرمان بردار

4698. a king, ruler, commander. فرمان ده

No. 20.

P. 296. l. 115.

حکيت ۲۰

پادشاه بايد که تا بحدّي برد شمنان خشم نراند که دوستان را اعتماد نماند که آتش خشم اوّل در خداوند خشم افتد انگه زبانه بخصم رسد يا نرسد

مثنوي

نشايد بني آدم خاک زاد

که در سر کند کبر و تندي و باد

ترا با چنين گرمي و سرکشي

نپندارم از خاک از آتشي

قطعه

در خاک بيلقان برسيدم بعابدي

گفتم مرا بتربيت از جهل پاک کن

گفتا برو چو خاک تحمل کن اي فقير

يا هرچه خواندهٔ همه در زير خاک کن

4699. flame, blaze. زبانه

4700. earth born, ſon of the earth. خاک زاد

4701. Bielkan, a city in Armenia major. بيلقان

No. 21.

حکيت ۲۱

بدخوي در دست دشمني گرفتار است که هرکجا که رود از چنگ عقوبت او خلاص نيابد

بیت

اگر زدست بلا برفلک رود بدخوي
زدست خوي بد خویش در بلا باشد

4702. captive, seized. گرفتار

No. 22.

P. 297. l. 133.

پند ۲۲

چو بیني که د رسپاه دشمن تفرقه افتاد توجمع باش واگر جمع شوند از پریشاني اندیشه کن

قطعه

برو بادوستان آسوده بنشین
چو بیني درمیان دشمنان جنگ
وگر بیني که باهم یک زبانند
گمان زانرا کن و برباد برسنگ

4703. division, separation, discord. تفرقه

No. 23.

تنبیه ۲۳

دشمن چو از هیبه حیلتي درماند سلسله دوستي بجنباند پس انگه بدوستي کار کند که دشمن نتواند کرد

4704. admonition, caution, warning; also punishment. تنبیه

No. 24.

پند ۲۴

سر ما بدست دشمن بگوب که ازاحد الحسنین خالي نباشد اگر این غالب آمد ما را کشتي واگر آن از دشمن رستي

بیت

برو زمعرکه ایمن مشو زخصم ضعیف
که مغز شیر برآرد چو دل زجان برداشت

4705. one of two advantages. احد الحسنین

4706. field of battle. معرکه

No. 25.

P. 298. l. 148.

پند ۲۵

خبري که دانی دلي بیازارد توخاموش باش تا دیگري بیارد

بیت

بلبلا مژده بهار بیار
خبر بد ببوم بازگذار

4707. O nightingale! بلبلا

No. 26.

تحذیر ۲۶

بادشاه را برخیانت کسي واقف مگردان مگر انگه که برقول کلي واثق باشي وگرنه در هلاک خود هم کوشي

بیت

پسندیچ سخن گفتن انکاه کن

که دانی که در کار گیرد سخن

تحذیر 4708. threatening, cautioning, putting in fear.

واثق 4709. confiding, aſſured, ſecure, depending upon.

No. 27.

مطایبه ۲۷

هرکه نصیحت خود رائی میکند او خود بنصیحت دگری محتاجست

خود رای 4710. ſelf conceited, vain.

No. 28.

P. 299. l. 160.

ملاطفه ۲۸

فریب دشمن مخور و غرور مدّاح مخر که آن دام زرق نهاده است و این کام طبع کشاده احمق راستایش خوش آید چون لاشه که در کعبش دمی فربه نماید

قطعه

الا تا نشنوی مدح سخن گوی

که اندک مایه نفعی از تو دارد

اگر روزی مرادش بر نیاری

دو صد چندان عیوبت برشمارد

ملاطفه 4711. civility, politeneſs, kindneſs, humanity.

مخور 4712. eat not.

مدّاح 4713. praiſer, commender.

مخر 4714. buy not.

زرق 4715. ſhining, clear, limpid, thin.

احمق 4716. ſtupid, fooliſh, blockhead.

دمی 4717. inflated.

الا 4718. the interjection, holla ho, take care!

عیوب 4719. defects.

No. 29.

تربیت ۲۹

متکلم را تا کسی عیب نگیرد سخنش صلاح نپذیرد

بیت

مشو غرّه بر پرسی گفتار خویش

به تحسین نادان و پندار خویش

پندار 4720. thought, opinion, conceit, vanity.

No. 30.

ملاطفه ۳۰

هیچ کس را عقل خود بکمال نماید و فرزند خویش بجمال

مثنوي

پدر چون دور عمرش منقضي گشت
مرا اين يک وصيّت کرد و بگذشت
که شهوت آتشست ازوي به پرهيز
بخود بر آتش دوزخ مکن تيز
دران آتش نداري طاقت سوز
بصبر آبي برين آتش زن امروز

قانع 4726. content, satisfied.

روده 4727. bowels, guts, entrails, inteſtines.

No. 32.

نصيحت ۳۲

هرکه در حال توانائي نيکوئي نکند در وقت ناتواني سختي بيند

بيت

بد اختر تر از مردم آزار نيست
که روز مصيبت کسش يار نيست

بد اختر 4728. ill-fated.

No. 33.

حکيت ۳۳

جان درحمايت يکدمست و دنيا وجودي ميان دوعدم دين بدنيا فروشان خرند يوسف بفروشند تا چه خرند الم اعهد اليکم يا بني آدم ان لا تعبدوا الشيطان

قطعه

يکي جهود و مسلمان نزاع ميکردند
چنانکه خنده گرفت از حديث ايشانم
بطيره گفت مسلمان گر اين قباله من
درست نيست خدايا جهود ميرانم
جهود گفت بتوريت ميخورم سوگند
اگر خلاف کنم هيچ تو مسلمانم
گران بسيط زمين عقل منعدم گردد
بخود گمان نبرد هيچ کس که نادانم

قباله 4721. any contract, eſpecially of bargain and ſale.

ميرانم 4722. cauſe me to die.

توريت 4723. the Pentateuch.

سوگند خوردن 4724. to ſwear, to take an oath.

منعدم 4725. defaced, annihilated, ruined, deſtroyed.

No. 31.

P. 300. l. 18.

مطايبه ۳۱

ده آدمي بر سفره بخورند و ده سگ بر جيفه بسر نبرند حريص باجهاني گرسنه است و قانع بنانيسي

بيت

روده تنگ بيک نان تهي پر گردد
نعمت روي زمين پر نکند ديده تنگ

قطعه

مُرغک از بیضه برون آید و روزي طلبد
وادمي بچه ندارد خبر از عقل و تمیز
آن که ناگاه کسي گشت بچیزي نرسد
واین بتمکین وفضیلت بگذشت از همه چیز
آبگینه همه جاهست ازان قدرش نیست
لعل دشوار بدست آید ازانست عزیز

4735. فرض a divine precept.

4736. قرض debt; alſo cutting.

4737. مُرغک a little bird.

4738. تمکین power, authority, majeſty, dignity.

4739. لعل a ruby.

No. 35.

P. 333. l. 223.

حکمت ۳۵

کارها بصبر برآید ومستعجل بسر درآید

مثنوي

بچشم خویش دیدم در بیابان
که مرد آهسته بگذشت از شتابان
سمند بادپا از تگ فرومانده
شتربان همچنان آهسته میرانده

4740. مستعجل haſtily, haſte.

4741. سمند a horſe of noble breed.

بیت

بقول دشمن پیمان دوست بشکستي
به بین که از که بُریدي و با که پیوستي

ARABICK.

4729. الم اعهد did not I bargain.

4730. الیکم with you.

4731. یابني آدم O ſons of Adam.

4732. الا تعبدوا that you ſhould not obey.

4733. الشیطان Satan.

4734. پیمان promiſe, agreement, treaty, compact.

No. 34.

تنبیه ۳۴

شیطان با مخلصان برنمي آید وسلطان با مُفلسان

مثنوي

وامش مده آنکه بي نیاز است
ورخود دهنش زفاقه باز است
کو قرض خدا نمي گذارد
از قرض تو نیز غم ندارد

قطعه

خاک مشرق شنیده ام که کنند
بچهل سال کاسهٔ چیني
صد بروزي کنند در بغداد
لاجرم قیمتش همي بیني

No. 36.

ملاطفه ۳۶

نادان را به ازخاموشي نيست واگراين مصلحت بدانستي نادان نبودي

قطعه

چون نداري کمال وفضل آن به
که زبان دردهان نگه داري
آدمي را زبان فضيحه کند
جوز بي مغزرا سبکساري

قطعه

خري را ابلهي تعليم ميداد
برو برصرف کرده عمر دايم
حکيمي گفتش اي نادان چه کوشي
درين سودا بترس از لوم لايم
نياموزد بهايم ازتو گفتار
تو خاموشي بياموز از بهايم

مثنوي

هرکه تامّل نکند در جواب
بيتشتر آيد سخنش ناصواب
ياسخن آراي چو مردم بهوش
يا بنشين همچو بهايم خموش

جوز 4742. a nut.

دايم 4743. always, continually.

سودا 4744. melancholy, infanity.

لوم 4745. blame, reproach, accuſation, fault, error.

لايم 4746. a ſlanderer, accuſer.

ناصواب 4747. vain, fooliſh, idle.

No. 37.

P. 304. l. 242.

مطايبه ۳۷

هرکه بادانا تراز خود بحث کند تا بدانند که داناست بدانند که نادانست

بيت

چون درآيد به از تويي بسخن
گرچه به داني اعتراض مکن

بحث کردن 4748. to argue, to diſpute.

No. 38.

لطيفه ۳۸

هرکه به بدان نشيند نيکي نه بيند

مثنوي

گر نشيند فرشته با ديو
وحشت آموزد وخيانت وريو
ز بدان نيکوئي نياموزي
نکند گرگ پوستين دوزي

ريو 4749. fraud, deceit, ſtratagem.

پوستين دوزي 4750. the buſineſs of one who makes garments, or other things of ſkins; alſo the tanner's art. پوستين دوز a farrier or tanner.

No. 39.

P. 305. l. 253.

لطيفه ۳۹

مرد مان را عيب نهاني آشكارا مكن كه مرايشان را رسوا كني و خود را بي اعتبار كني

رسوا 4751. difgrace, difhonor, ignominy.

بي اعتبار 4752. without eftimation, difregarded.

No. 40.

تشبيه ۴۰

هر كه علم خواند و عمل نكرد بدان ماند كه كاو راند و تخم نيفشاند

كاو راندن 4753. to plough.

No. 41.

عبرت ۴۱

از تن بيدل طاعت نيايد و پوست بي مغز بضاعت را نشايد

عبرت 4754. example, warning.

No. 42.

تشبيه ۴۲

نه هر كه در مجادله چست در معامله درست

بيت

بس قامت خوش كه زير چادر باشد

چون باز كني مسادر مادر باشد

تشبيه 4755. a fimile.

مجادله 4756. contention, difpute, litigation.

چادر 4757. a fheet, veil.

مادر مادر 4758. mother's mother, grandmother.

No. 43.

حكيت ۴۳

اگر شبها همه قدر بودي پس شب قدر بي قدر بودي

بيت

گر سنگ همه لعل بدخشان بودي

پس قيمت لعل و سنگ يكسان بودي

شب قدر 4759. the night of power, i. e. the 27th. of the month of Ramzan.

لعل بدخشان 4760. Budukhfhan. a ruby from that country.

No. 44.

P. 306. l. 270.

حكيت ۴۴

نه هر كه بصورت نيكو است سيرت زيبا دروا ست

كه كارا ندرون دارد نه پوست

قطعه

توان شناخت بيك روز در شمايل مرد

كه تا كجاش رسيدست پايگاه علوم

ولي ز باطنش اينهن مباش وغره مشو

كه خيث نفس نگردد بسالها معلوم

علوم 4761. fciences. S.

No. 45.

تحذیر ۴۵

هرکه با بزرگان ستیزد خون خود ریزد

قطعه

خویشتن را بزرگ می بیند
راست گفتند یک دو بیند لوج
زود بینی شکسته پیشانی
تو که بازی بسر کنی باغوج

لوج 4762. squint eyed.

غوج 4763. a ram.

No. 46.

P. 307. l. 283.

پند ۴۶

پنجه با شیر و مشت با شمشیر کار خردمندان نیست

بیت

جنگ و زورآوری مکن با مست
پیش سر پنجه در بغل نه دست

زورآوری 4764. strength.

No. 47.

تحذیر ۴۷

ضعیفی که با قوی دلاوری کند یار د شمنست در هلاک خویش

قطعه

سایه پرورده را چه طاقت آن
که رود با مبارزان بقتال
سست بازو بجهل می فگند
پنجه با مرد آهنی چنگال

مبارز 4765. a warrior, combatant, hero.

قتال 4766. slaughter, carnage, war, battle.

No. 48.

توبیخ ۴۸

هرکه نصیحت نشنود سر ملامت شنیدن دارد

بیت

چون نیاید نصیحتت در گوش
اگرت سرزنش کنم خاموش

سرزنش 4767. threat, reprehension.

No. 49.

P. 308. l. 296.

لطیفه ۴۹

بی هنران هنرمندان را نتوانند دیدن همچون سگان بازاری سگ شکاری را بینند و مشغله برآرند و پیش آمدن نیارند

سگ بازاری 4768. a dog of the market.

سگ شکاری 4769. a hunting dog.

مشغله 4770. a howling, a tumult, crowd, a place of business.

No. 50.

تحذیر ۵۰

سفله چون بهتر با کسی بر نیاید بخشش در پوستین افتد

O o o.

بیت

کند هر آینه غیبت حسود کوته دست

که در مقابله گنگش بود زبان مقال

گنگش بود زبان 4771. dumb the same as گنگ his tongue would be dumb.

No. 51.

شکایت ۵۱

اگر جور شکم نیستی هیچ مرغی در دام نیفتادی

بل که صیاد دام نه نهادی

بیت

شکم بند دست است و زنجیر پای

شکم بنده کمتر پرستد خدای

شکایت 4772. complaint.

No. 52.

P. 309. l. 311.

عبرت ۵۲

حکیمان دیر خورند و عابدان نیم سیر و زاهدان

تا سدّ رمق و جوانان تا طبق بر گیرند

و پیران تا عرق کنند امّا قلندران چندانکه

در معدهٔ جای نفس نماند و بر سفرهٔ روزی کس

بیت

اسیر بند شکم را دو شب نگیرد خواب

شبی ز معدهٔ سنگی شبی ز دل تنگی

سدّ 4773. an obstruction, impediment, hindrance; mound, bank, wall, fortification, rampart sufficient to preserve life.

قلندر 4774. a kalender, a kind of wandering Mahommedan monk.

سنگی 4775. heaviness معدهٔ سنگی loaded stomach, repletion, indigestion.

No. 53.

وعظ ۵۳

مشورت با زنان تباهست و سخاوت با مفسدان

گناهست

شعر

حبیبت را چو تعهد کنی و بنوازی

بدولت تو گنه میکند بانبازی

وعظ 4776. admonition.

تباهی 4777. ruin, perdition, corruption, putrefaction.

مفسد 4778. seditious, wicked.

No. 54.

حکمت ۵۴

هر کرا دشمن پیش است اگر نکشد دشمن خویش

است

بیت

سنگ در دست و مار سر بر سنگ

نکند مرد هوشیار درنگ

ترحم بر پلنگ تیز دندان

ستمکاری بود بر گوسفندان

بیت

چه عجب گر فرو رود نغسش
عندلیبي غراب هم قفسش

بیت

گر هنرمند زاو باش جفا مي بیند
تا دلخویش نیازارد و درهم نشود
سنگ بدگوهر اگر کاسهٔ زرّین شکند
قیمت سنگ نیفزاید و زر کم نشود

جهّال 4784. ignorant men; S. جاهل

زبان آوري 4785. eloquence, oratory.

عندلیب and عندلیب 4786. the nightingale.

No. 56.

P. 311. l. 342.

حکیت ٥٦

خردمندي را که در زمرهٔ اجلاف سخن صورت نه بندد شگفت مدار که آواز بربط از غلبه دهل برنیاید و بوي عنبر از بوي گندهٔ سیر فرو ماند

شعر

بلند آواز نادان گردن افراخت
که دانا را به بي شرمي ببند اخت
نمي داني که آهنگ حجازي
فرو ماند بزیانگ طبل غازي

وگروهي بخلاف این مصلحت دیده اند و گفته اند که در کشتن بندیان تامّل اولیتر است بحکم آنکه اختیار باقیست توان کشت و توان هشت و اگر بي تامّل کشته شود محتملست که مصلحتي فوت شود که تدارک آن ممتنع باشد

بیت

نیک سهلست زندهٔ بیجان کرد
کشته را باز زندهٔ نتوان کرد
شرط عقلست صبر تیر انداز
آنکه رفت از کمان نیاید باز

بندیان 4779. prisoners; S. بندي Gentius has بندگان servants.

هشتن 4780. to releafe توان هشت able to releafe Gentius has. توان کشت able to kill.

فوت شدن 4781. to be loft, alfo to die.

بیجان کردن 4782. to deprive of life:

تیرانداز 4783. an archer.

No. 55.

P. 310. l. 334.

حکیت ٥٥

حکیمي که باجهّال درافتد باید که توقع عزّت ندارد و اگر جاهل بزبان آوري برحکیمي غالب آید عجب نیست سنگیست که جوهر را شکند

جوهر اگر در خلاب افتد همچنان نفیس است
وغبار گر بفلک رسد همچنان خسیس استعداد
بي تربیت دریغست وتربیت نامستعد ضایع
خاکستر اگرچه نسبتي عالي دارد که آتش جوهر
علویست ولیکن چون بنفس خود هنري ندارد با
خاک برابر است وقیمت شکر نه از ني است بلکه
آن خود از خاصیّت ویست مُشک آنست که
خود ببوید نه آنست که عطّار بگوید دانا چون
طبله عطار است خاموش وهنرنماي ونادان چون
طبل غازي بلند آواز ومیان تهي ویافه دراي

نظم

عالِم اندرمیان بیخبران
مثلي گفته اند صدّیقان
شاهدي درمیان کورانست
مصحفي درسراي زندیقان
چو کنعان راطبیعت بي هنر بود
پیمبر زادگي قدرش نیفزود
هنربُنماي اگوداري توگوهر
گل ازخارست وابراهیم آزر

اجلاف 4787. more ignoble wretches, tyrants.

گنده 4788. fetid, stinking.

سیر 4789. garlic.

آهنگ حجازي 4790. a musical mode.

غازي 4791. a champion of the faith, hero, gallant soldier طبل غازي the warrior's drum.

خلاب 4792. clay, filth.

مُستعد 4793. able, capable, fit, proper, arranged, put in order, prepared, ready.

نسبت 4794. relation, reference.

خاصیّت 4795. property, innate quality, natural disposition.

عطار 4796. a druggist, perfumer.

یافه دراي 4797. idle prattler.

زندیق 4798. an infidel, a worshipper of fire. P. زندیقان

پیمبر 4799. messenger, prophet.

زادگي 4800. birth, parentage.

ابراهیم 4801. Abraham.

No. 57.

P. 312. l. 361.

حکمت ٥٧

دوستي راکه بعمري فراچنگ آرند نشاید که بیکدم بیازارند

بیت

سنگي بچند سال شود لعل پاره
زنهار تا بیک نفسش نشکني بسنگ

فراچنگ آوردن 4802. to get hold of, to acquire.

No. 58.

حکمت ٥٨

عقل در دست نفس چنان گرفتار است که مرد عاجز
در دست زن کُرپُز

بیت

ذرِ خرّمي برسرائي ببند
که بانگِ زن از وي برآید بلند

کُرپُز 4803. a deceiver, ſeducer.

No. 59.

P. 313. l. 370.

حکمت ٥٩

راي بي قوّت مکر و فسونست و قوّت بي راي جهل و جنون

بیت

تمیز باید و تدبیر و عقل وانگه ملک
که ملک و دولت نادان سلاح جنگ خود است

فسون 4804. for افسون incantation, faſcination, deceit, fraud.

جنون 4805. inſanity, fury, phrenzy.

تمیز 4806. judgment, diſcernment, prudence, diſcretion.

No. 60.

حکمت ٦٠

جوانمردي که بخورد و بدهد به از عابدي که روزه
دارد و بنهد هرکه ترک شهوت از بهر قبول خلق کرده
است از شهوت حلال در شهوت حرام افتاده است

بیت

عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند
بیچاره در آینهٔ تاریک چه بیند

بیت

اندک اندک بهم شود بسیار
دانه دانه است غلّه در انبار

اندک اندک خیلي شود و قطره قطره سیلي گردد

روزه 4807. faſting.

No. 61.

P. 314. l. 384.

حکمت ٦١

عالمي را نشاید که بسفاهت از عامي بحلم بگذرد
که هر دو طرف را زیاني دارد هیبت این کم شود
و جهل آن مستحکم

بیت

چو با سفله گوئي بلطف و خوشي
فزون گردد ش کبر و گردن کشي

سفاهت 4808. ſtupidity, folly, inſolence.

زیان 4809. damage, detriment, injury.

مُستحکم 4810. firm, ſtrong, eſtabliſhed.

گردن کشي 48011. obſtinacy, diſobedience.

No. 62.

حکمت ٦٢

معصیت از هرکه صادر شود ناپسندیده است و از

که خر خار کش مسکین در آب رکلست
آتش از خانهٔ همسایهٔ درویش مخواه
کانچه بر روزن او میگذرد دود دلست

زندگي 4813. life, life time, alſo livelyhood.

تازنده 4814. تازیدن to run ſwift.

هوشدار 4815. هشدار for reflect, conſider.

خارکش 4816. one who carries burdens of thorns.

No. 64.

P. 316. l. 412.

پند ۶۴

درویش ضعیف حال را در تنگي وخشکي سال مپرس
که چوني مگر بشرط آنکه مرهم بریش او بنهي
ومعلومي در پیش

قطعه

خري که بیني وباري بگل در افتاده
بدل بروشفقت کن ولي مرو بسرش
کنون چون رفتي وبرسیدیش که چون افتاد
میان به بند چو مردان بگیر ذنب خرش

ضعیف حال 4817. diſtreſſed condition.

ذنب 4818. a tail.

No. 65.

حکمت ۶۵

دو چیز محال عقلست خوردن پیش از رزق مقسوم
ومردن پیش از وقت معلوم
علما ناپسندیده ترکه علم سلاح جنگ شیطان است
وخداوند سلاح را چون باسیري برند شرمساري
او بیشتر خواهد بود

بیت

عامي نادان پریشان روزگار
به ز دانشمند ناپرهیزگار
کان بنابیناي ازراه اوفتاد
وین دوچشمش بود ودرچاه اوفتاد

اسیري 4812. captivity.

No. 63.

P. 315. l. 398.

حکمت ۶۳

هرکه در زندگي نانش نخورند چون بمیرد نامش
نبرند یوسف صدّیق علیه السّلام در خشک سال
مصر سیر نخوردي تا گرسنگان را فراموش نکند
لذّت انگور بیوه داند نه صاحب میوه

بیت

آنکه در راحت وتنعم زیست
او چه داند که حال گرسنه چیست
حال درماندگان کسي داند
که باحوال خویش در ماند

قطعه

اي که بر مرکب تازنده سواري هشدار

قطعه

قضا دگر نشود و رهزار ناله و آه
بشکر و یا بشکایت بر آید از دهني
فرشته که وکیل است بر خزاین باد
چه غم خورد که بمیرد چراغ بیوه زني

4819. whatever providence has allotted. مقسوم

No. 66.

P. 317. l. 427.

پند ٦٦

اي طالب روزي بنشین تا بخوري و اي مطلوب
اجل مرو که جان نبري

قطعه

چه رزق ورکني وگر نکني
برساند خداي عزّوجل
ور شوي در دهان شیر و پلنگ
نخورندت مگر بروز اجل

4820. demanded, exacted, required. مطلوب

No. 67.

حکمت ٦٧

بنانهاده دست نرسد و نهاده بهر جاکه هست برسد

بیت

شنیده ام که سکندر برفت تا ظلمات
بچند محنت و انگه نخورد آبحیات

4821. not allotted. نانهاده

No. 68.

حکمت ٦٨

صیادي بي روزی در دجله ماهي نگیرد و ماهي
بي اجل در خشکي نمیرد

بیت

مسکین حریص در همه عالم همي دود
او در قفاي رزق و اجل در قفاي او

4822. unassisted by destiny. بي روزي

4823. behind, at the heels. در قفا

No. 69.

P. 318. l. 446.

پند ٦٩

توانگر فاسق کلوخ زراندوده است و درویش
صالح شاهدي خاک آلوده این دلق موسي است
مرقع و آن ریش فرعون مرصّع شدّت نیکان
روي در فرح دارد و دولت بدان سر در نشیب

قطعه

هر کرا جاه و دولتست بدان
خاطر خسته در نخواهد یافت
خبرش ده که هیچ دولت و جاه
بسرائي دگر نخواهد رفت

4824. covered with jewels, set with jewels. مرصّع

4825. wicked men, S. بدان

سراي دگر 4826. the next manſion i. e. The next world.

N. 70.

حکمت ۷۰

حسود از نعمت حق بخیل است و مردم بي گناه را دشمن

قطعه

مردکي خشک مغز را دیدم
رفته در پوستین صاحب جاه
گفتم اي خواجه گر تو بد بختي
مردم نیک بخت را چه گناه
الا تا نخواهي بلا بر حسود
که آن بخت برگشته خود در بلا است
چه حاجت که پروي کني دشمني
که او را چنین دشمني در قفا است

خشک مغز 4827. dry brains, a ſimpleton.

برگشتن 4828. to recede, to retire, to return

بخت برگشته retrograde fortune.

No. 71.

P. 319. l. 464.

حکمت ۷۱

تلمیذ بي ارادت عاشق بي زراست و رونده بي معرفت مرغي بي پرو عالم بي عمل درخت بي بر و زاهد بي علم خانه بي در

تلمیذ 4829. a ſcholar, ſtudent.

No. 72.

پند ۷۲

مراد از نزول قران تحصیل سیرت خوبست نه ترتیل سورهٔ مکتوب عامي متعبد پیاده رفته است و عالم متهاون سوار خفته عاصي که دست بردارد به از عابدي که سر بردارد

بیت

سر هنگ لطیف خوي دلدار
بهتر ز فقیه مردم آزار

نزول 4830. alighting, deſcent.

ترتیل 4831. reciting with a clear voice.

سورهٔ 4832. a ſection or chapter of the Koran. There are 114 *Soorehs*. سورهٔ مکتوب the written law.

عامي 4833. untaught, unlettered, ignorant, blind.

No. 73.

P. 320. l. 474.

حکمت ۷۳

عالم بي عمل زنبوري بي عسل است

بیت

زنبور درشت بي مروت را گو
باري چو عسل نمي دهي نیش مزن

نیش زدن 4834. to ſting.

No, 74.

حکیت ۷۴

مرد بي مروّت زن است و عابد با طمع رهزن

بیت

اي بناموس کرده جامه سفید
بهر پندار خلق نامه سیاه
دست کوتاه باید از دنیا
آستین خواه دراز و خواه کوتاه

4835. رهزن an infeſter of the roads, an high-way robber, the ſame as راهزن

4836. خواه whether; alſo deſire, wiſh.

No. 75.

حکیت ۷۵

دوکس را حسرت از دل نرود و پاي تغابن از گل برنیاید تاجري کشتي شکسته و وارثي با قلندران نشسته چنانکه گفته اند خلعت سلطان اگرچه عزیزاست جامه خلقان خود بعزت تر وخوان بزرگان اگرچه لذیذاست خرده انبان خود بلذّت تر

بیت

سرکه از دست رنج خویش وتره
بهتر از نان دِهِ خُداے بره

4837. تاجر a merchant.

4838. خلقان tattered old garments, coarſe cloaths.

4839. خورده انبان crumbs or fragments from the table.

4840. سرکه vinegar.

4841. دِهِ خُدا the head man of a village.

4842. بره a lamb, fawn, kid.

No. 76.
P. 321. l. 491.

حکیت ۷۶

خلاف راي صوابست ونقض عهد اولوالالباب دارو

پنهان خوردن وراه نادیده بي کاروان رفتن

4843. نقض diſſolution, violation, rupture.

4844. نادیده unknown, unſeen.

No. 77.

حکیت ۷۷

ازامام مرشد محمّد بن محمّد غزالي رحمة الله علیه پرسیدند که بدین پایگاه چگونه رسیدي درعلوم گفت بدانکه هرچه ندانستم ازپرسیدن آن ننگ وعار نداشتم

قطعه

امید عافیت انکه بود موافق عقل
که نبض را بطبیعت شناس بنهائي
بپرس هرچه ندانی که ذلّ پرسیدن
دلیل راه تو باشد بعزّ دانائي

4845. امام *Imam*, a leader, chief, prelate, prieſt.

مرشد 4846. a ſpiritual guide.

محمّد بن محمد غزالي 4847. Mahommed ben Mahommed Ghuzâlee, famous for his piety and learning: died at Thous, A. H. 504.

بدانکه 4848. after that manner; alſo know thou that.

عار 4849. ſhame, baſhfulneſs; alſo reproach.

نبض 4850. the pulſe.

طبیعت شناس 4851. a phyſician.

ذلّ 4852. baſeneſs, meanneſs, diſgrace.

No. 78.

P. 322. l. 503.

پند ۷۸

هرچه داني که هر آینه معلوم توخواهد شدن بپرسیدن آن تعجیل مکن که هیبت و دهشت را زیان دارد

شعر

چولقمان دید کاندر دست داوٗد
همي آهن بمعجز موم گردد
نپرسیدش چه میسازي چو دانست
که بي پرسیدنش معلوم گردد

دهشت 4853. fear, awe.

معجز 4854. a miracle.

موم 4855. wax.

No. 79.

پند ۷۹

از لوازمه صحبت یکي آنست که یا خانه بپرداري
و یا باخانه خداي درسازي

قطعه

حکایت برمزاج مستمع گوي
اگر داني که دارد با تو میلي
همان عاقل که با مجنون نشیند
نگوید جز حدیث روي لیلي

لوازمه 4856. neceſſary things. S. لازمه

خانه پرداري 4877. houſehold economy, ornamenting the houſe.

No. 80.

P. 323. l. 517.

حکایت ۸۰

هرکه با بدان نشیند اگرچه طبیعت ایشان در و اثر نکند بطریقت ایشان متهم گردد چنانکه اگر شخصي بخرابات رود بنهاز کردن منسوب نشود الّا بخمرخوردن

مثنوي

رقم بر خود بنادانی کشیدي
که نادان را بصحبت برگزیدي
طلب کردم زداناٗي یکي پند
مرا گفتا که با نادان مپیوند
که گر صاحب تمیزي خربباشي
وگر نادانی ابلهتر بباشي

هرکه درپیش سخن دیگران افتاد تامایهٔ
فضلش بدانند بیشک پایهٔ جهلش معلوم کنند
وبزرگان گفته اند

قطعه

ندهد مرد هوشمند جواب
مگر انگه کزو سوال کنند
گرچه برحق بود مزاج سخن
حمل دعویش بر محال کنند

برحق 4864. true, juſt.

No. 83.

P. 325. l. 343.

حکمت ۸۳

ریشي درون جامه داشتم شیخ رحمة الله علیه
هرروز پرسیدي که چوني و نپرسیدي که جراحت
تو برکجا است احتراز از انکه ذکر هرعضوي روا
نباشد وخردمندان گفته اند هرکه سخن نسنجد
از جوابش برنجد

قطعه

تا نیک ندانی که سخن عین صوابست
باید که بگفتن دهن از هم نگشائی
گر راست سخن گوئي ودر بند بمانی
به زانکه دروغت دهد از بند رهائی

رحمة الله علیه 4865. the mercy of God be upon him.

خرابات 4858. a tavern.

رقم 4859. writing, deſcription, mark, character.

No. 81.

حکمت ۸۱

حلم شتر چنانکه معلومست که اگر طفلي مهارش
بگیرد وصد فرسنگ ببرد گردن از متابعت او
نه پیچاند امّا اگر راهي هولناکش پیش آید که
موجب هلاک باشد وطفل بنادانی آنجا خواهد
رفتن زمام از کفش درگسلاند ودیگر متابعت
نکند که هنگام درشتي ملاطفت مذمومست
وگفته اند که دشمن بملاطفت دوست نگردد بلکه
طمع زیادت کند

قطعه

کسي که لطف کند با تو خاکپایش باد
وگرخلاف کند درد وچشمش آگن خاک
سخن بلطف وکرم با درشت روي مگوي
که زنگ خورده نگردد بنرم سوهان پاک

مهار 4860. reins, bridle; a camel's bridle.

متابعت 4861. obedience.

مذموم 4862. blameable, reprehenſible.

سوهان 4863. a file.

No. 82.

P. 324. l. 537.

حکمت ۸۲

اجلّ کاینات از روي ظاهر آدميست واذلّ موجودات سگ وباتفاق خردمندان سگ حق شناس به از آدمي ناسپاس

قطعه

سگي را لقمه هرگز فراموش
نگردد گرزني صد نوبتش سنگ
وگرعمري نوازي سفله را
يکبترچيزي آيد باتو درجنگ

اجلّ 4874. moſt excellent, worthy, glorious.

اذلّ 4875. abject, vile, baſe.

حق شناس 4876. grateful.

ناسپاس 4877. ungrateful, unthankful.

No. 86.

لطيفه ۸۶

کز تفس پرور هنروري نيايد وبي هنرسروري را تشايد

مثنوي

مکن رحم برگاو بسيار خوار
که بسيار خسپست بسيار خوار
چو گاو رهي بايدت فربهي
چو خرتن بجور کسان درده

هنروري 4878. ſkill.

فربهي 4879. plumpneſs.

سنجيدن 4866. to weigh.

No. 84.

حکايت ۸۴

دروغ گفتن بضربت لازب ماند اگر نيز جراحت درست شود نشان بماند چون برادران يوسف عليه السلام بدروغ منسوب شدند برراست گفت ايشان اعتماد نماند قال الله تعالى بل سوّلت لکم انفسکم

قطعه

يکي راکه عادت بود راستي
خطائي کند درگذاري رواست
وگر نامور شد بقول دروغ
اگر راست گويد تو گوئي خطاست

ضربت 4867. a blow, a ſtroke.

لازب 4868. violent, hard, ſevere, firm, ſolid.

ARABICK.

قال الله تعالى 4869. the high God ſaid.

بل 4870. but.

سوّلت 4871. ſhall be aſked, required.

لکم 4872. of you.

انفسکم 4873. (concerning) your ſpirits.

No. 85.

P. 326. l. 560.

حکايت ۸۵

No. 87.

P. 327. l. 371.

تربیت ۸۷

در انجیل آمده است که ای فرزند آدم الم
تو انگری دهمت از من مشتغل شوی بمال و گرد رویش
کنمت تنگدل نشینی پس حلاوت ذکر من کجا
یابی و بعبادت من کی شتابی

قطعه

که اندر نعمتی مغرور غافل
که اندر تنگدستی خسته ویش
چو در سر او ضر احالت اینست
ندانم کی بحق پردازی از خویش

انجیل 4880. the Goſpel.

دهمت 4881. I ſhould beſtow on you.

کنمت 4882. I ſhould make you.

ARABICK.

سرا 4883. happineſs.

ضرا 4884. in miſery.

No. 88.

عبرت ۸۸

ارادت بیچون یکی را از تخت شاهی فرود
آرد و دیگری را در شکم ماهی نگه دارد

بیت

و قدست خوش آنرا که بود ذکر تو مونس
و رخود بود اندر شکم حوت چو یونس

بیچون 4885. incomparable, unparallelled, inſcrutable, inexplicable (GOD)

مونس 4886. a companion, an intimate friend.

حوت 4887. a fiſh.

No. 89.

P. 328. l. 584.

حکمت ۸۹

اگر تیغ قهر بر گشد نبی وولی سر در کشد واگر
غمزه لطف بیجتباند بدان را به نیکان در رساند

قطعه

گر بمحشر خطاب قهر کند
انبیا را چه جای معذرتست
پرده از روی لطف گو بردار
کاشقیا را امید مغفرتست

برکشیدن 4888. to extract, to draw.

ولی 4889. a holy man, ſaint; alſo a king, prince, governor.

غمزه 4890. an amorous glance.

انبیا 4891. prophets. S. نبی

معذرت 4892. excuſe, apology.

قطعه

فرود مرغ سوي دانه فراز
چون دگر مرغ پند اندر بند
پند گير از مصايب دگران
تا نگيرند ديگران بتو پند

4901. پيشينيان the ancients, thoſe of former times.

4902. پسينيان thoſe of latter times, the moderns.

4903. مثل زدن to give an example, to ſpeak a parable or proverb.

4904. P. of مصيبت misfortune, adverſity.

No. 91.

P. 329. l. 601.

حکيت ۹۱

آن راکه کوش ارادت گران آفريده اند چون کند که بشنود و آنراکه بکيند سعادت کشيده اند چون کند که نرود

قطعه

شب تاريک دوستان خداي
مي بتابد چو روز رخشنده
وين سعادت بزور بازو نيست
تا نبخشد خداي بخشنده

اشقيا 4893. criminals S. شقي

No. 90.

وعظ ۹۰

هرکه بتاديب دنيا راه صواب نگيرد بتعذيب عقبي گرفتار آيد قال الله تعالى ولنذيقنهم من العذاب الادني دون العذاب الاکبر

4894. تاديب erudition, inſtruction, correction, chaſtiſement.

4895. تعذيب puniſhment, torment.

4896. عقبى the end, accompliſhment; the life to come, the next world, futurity.

ARABICK.

4897. قال الله تعالى the high God ſaid.

4898. ولنذيقنهم and certainly I will cauſe you to taſte.

4899. من العذاب الادنى of lighter puniſhment.

4900. دون العذاب الاکبر not of the greateſt puniſhment.

بيت

پند است خطاب مهتران انگه بند
چون پند دهند ونشنوي بند نهند

نيکبختان بحکايات وامثال پيشينيان پند گيرند پيش از انکه پسينيان بواقعه ايشان مثل زنند

رباعي

از توبکه نالم که دگر داور نیست
وزدست تو هیچ دست بالاتر نیست
آن را که تو رهبري کني گم نشود
وآن را که تو گم کني کسش رهبر نیست

رخشیدن 4905. to shine, flash. روز رخشنده a bright day.

بخشنده 4906. munificent, giver, also pardoner.

رهبر 4907. a guide, contraction of راهبر

No. 92.

P. 330. l. 612.

عبرت ۹۲

گدا ي نیک انجام به از پادشاه بد فرجام

بیت

غمي کز پیش شادماني بري
به از شادي کز پیش غم خوري

بد فرجام 4908. bad end.

No. 93.

لطیفه ۹۳

زمین را از آسمان نثار است وآسمان را از زمین غبار کل اناء یترشح بما فیه

بیت

گرت خوئي من آمد ناسزاوار
تو خوئي نیک خویش از دست مگذار
حق تعالی مي بیند و مي پوشد رهسایه نهي بیند ومي خروشد

بیت

نعوذ بالله اگر خلق غیب دان بودي
کسي بحال خود از دست کس نیاسودي

نثار 4909. money, or any thing which is thrown amongst the populace on festive occasions.

کل 4910. every.

انا 4911. jar.

یترشح 4912. will exsude.

بما فیه 4913. of whatever thing is in it.

خروشیدن 4914. to make a loud noise, to attack, assault.

No. 94.

P. 331. l. 627.

مطایبه ۹۴

زر از معدن بکان کندن به رآید واز دست بخیل بجان کندن

قطعه

دونان نخورند وگوش دارند
گویند امید به که خورد
روزي بیني بکام دشمن
زر مانده وخاکسار مرد

معدن 4915. a mine.

کان 4916. a quarry.

بیت

هزار بار چراگاه خوشتر از میدان

ولیکن اسپ ندارد بدست خویش عنان

مقامر 4922. a dicer, gambler.

سه شش 4923. three ſixes.

سه یک 4924. three aces.

No. 98.

تضرّع ۹۸

درویشی در مناجات میگفت یا رب بر بدان رحمت

کن که بر نیکان خود رحمت کردهٔ که ایشان را نیک

آفریدهٔ

یا رب 4925. O God!

No. 99.

حکمت ۹۹

اوّل کسی که علم بر جامه وانگشتری در دست نهاد

جمشید بود گفتندش چرا همه زینت و آرایش بچپ

داری و فضیلت راست راست گفت راست را زینت

رستی تمامست

قطعه

فریدون گفت نقّاشان چین را

که پیرامون خرگاهش بدوزند

بدان را نیک دارای مرد هشیار

که نیکان خود بزرگ و نیک روزند

جمشید 4926. Jumſhaid, King of Perſia.

جان کندن 4917. to dig the ſoul, to expire.

خاکسار 4918. humble, mixed with duſt, earthy.

No 95.

ادب ۹۵

هرکه بزیردستان نبخشاید بجور زبردستان

گرفتار آید

مثنوی

نه هر بازو که در وی قوتی هست

بمردی عاجزان را بشکند دست

ضعیفان را مکن بر دل گزندی

که درمانی بجور زورمندی

ادب 4919. warning, caution.

No. 96.

حکمت ۹۶

عاقل چون خلاف درمیان بیند بجهد و چون

صلح بیند لنگر نهد که آنجا سلامت بر کرانست و

اینجا حلاوت درمیان

لنگر نهادن 4920. to caſt anchor.

کران 4921. a ſhore, coaſt, margin, bank, ſide, boundary.

No. 97.

P. 332. l. 643.

حکمت ۹۷

مقامر را سه شش باید ولیکن سه یک می آید

مثنوي

موحّد چه درپاي ريزي زرش
چه شمشير هندي نهي برسرش
اميد و هراسش نباشد زکسي
برينست بنياد توحيد وبس

موحّد 4934. profeſſing that there is only one God, unitarian.

هندي 4935. Hindy, Indian.

هراس 4936. fear, dread.

No. 102.

لطيفه ۱۰۲

بادشاه ازبهر دفع ستمکاراست و شحنه براي خونخواران وقاضي مصلحت جوي طرّاران هرکرا دوخصم بحق راضي پيش قاضي نروند

قطعه

چوحق معاينه داني که مي بايد داد
بلطف به که بجنگ آوري ودلتنگي
خراج اگر نگذارد کسي بطيبت نفس
بقهر ازو بستانند مرد سرهنگي

طرّار 4937. a cut purſe.

معاينه 4938. the ſight.

طيبت 4939. goodneſs, delicacy: alſo odour, perfume طيبت نفس good will, a willing mind.

گفتندش 4927. they ſaid to him.

آرايش 4928. decoration.

راست راست 4929. for راست راهست belongs to the right hand.

نقّاش 4930. embroiderer, painter, limner, ſculptor, gilder.

پيرامون 4931. environs, borders, adjacent parts, circuit; alſo ſkirt of a garment, lappet, flap.

خرگاه 4932. the royal tent, court, palace.

No. 100.

P. 333. l. 659.

حکايت ۱۰۰

بزرگي را گفتند با چندين فضيلت که دست راست دارد خاتم چرا در دست چپ ميکنند گفت ندانې که هميشه اهل فضل محروم باشد

بيت

آن که حظّ آفريد و روزي بخت
يا فضيلت هيدهد يا بخت

حظّ 4933. good fortune, happineſs, pleaſure, delight.

No. 101.

ملاطفه ۱۰۱

نصيحت پادشاهان مسلم کسي راست که بيم سي ندارد واميد زر

No. 103.

P. 334. l. 679.

مطايبه ۱۰۳

همه کس را دندان بترشي کُند گردد مگر قاضي را بشيريني

بيت

قاضي که برشوت بخورد پنج خيار
ثابت کند از بهر توده خربزه زار

کُند گردیدن 4940. to become blunt, alſo to be ſet on edge. (the teeth)

رشوت خوردن 4941. to take a bribe.

خيار 4942. a cucumber.

ثابت کردن 4943. to eſtabliſh, prove by witneſſes.

خربزه 4944. a melon, خربزه زار a bed or plantation of melons.

No. 104.

لطيفه ۱۰۴

قحبه پير از نا بکاري چه کند که توبه نکند و شحنه معزول از مردم آزاري

بيت

جوان گوشه نشين شير مرد راه خدا است
که پير خود نتواند ز گوشه برخاست

قحبه 4945. a whore, courteſan.

نابکاري 4946. uſeleſſneſs.

No. 105.

P. 335. l. 688.

حکيت ۱۰۵

حکيمي را پرسيدند که چند بن درخت نامور که خداي تعالی آفريده است بلند و برومند هيچ يکي را آزاد نخوانند مگر سرو را که ثمره ندارد درين چه حکمت است گفت هريکي را خلي معيّنست و وقتي معلوم که گاهي بوجود آن تازه است و گاهي بعدم آن پژمرده و سرو را هيچ ازين چيزي نيست و در همه وقت تازه است و اين صفت آزادگانست

قطعه

برانچه ميگذرد دل منه که دجله بسي
پس از خليفه بخواهد گذشت در بغداد
گرت ز دست برآيد چو نخل باش کريم
ورت ز دست نيايد چو سرو باش آزاد

برومند 4947. fruitful.

آزاد 4948. free درخت آزاد the free tree, i. e. The cypreſs.

سرو 4949. the cypreſs.

ثمره 4950. fruit.

پژمرده 4951. withered.

خليفه 4952. Khalif, the title given to the ſucceſſor of Mahommed: it was aſſumed by Abûbukr.

No. 106.

وعظ ۱۰۶

دو کس مُردند و حسرت بردند آن که داشت و نخورد و آن که دانست و نکرد

قطعه

کس نه بیند بخیل فاضل را
که نه در عیب گفتنش کوشد
ور کریمی دو صد گُنه دارد
کرمش عیبها فرو پوشد

فرو پوشیدن 4953. to cover, conceal: the particle فرو is redundant.

CONCLUSION OF THE BOOK.

خاتمة الکتاب

تمام شد کتاب گلستان و الله المستعان در بین جُمله چنان که رسم مولّفان از شعر متقدّمان بطریق استعارة تلفیقی نرفت

بیت

کُهن خرقهٔ خویش پیراستن
به از جامهٔ عاریت خواستن

غالب گفتار سعدی طرب انگیز است و طیبت آمیز و کوته نظران را بدین علّت زبان طعن دراز گردد که مغز دماغ بیهوده بُردن و دُود چراغ بی فایده خوردن کار خردمندان نیست و لیکن بر رای روشن صاحبدلان که روی سخن در ایشانست پوشیده نماند که در موعظهای شافی در سلک عبارت کشیده است و داروی تلخ نصیحت بشهد ظرافت بر آمیخته تا طبع مخاطب ملُول نشود و از دولت قبول محروم نماند

خاتمة الکتاب 4954. conclusion خاتمه conclusion of the book.

المستعان 4955. aided.

مولف 4956. compiler, editor, author.

متقدمان 4957. the ancients, former writers.

استعارة 4958. borrowing.

تلفیق 4959. collecting, inserting, sewing together.

پیراستن 4960. to ornament, bedeck.

طرب انگیز 4961. exciting cheerfulness, pleasant.

طیبت آمیز 4962. mixed with pleasantry.

کوته نظر 4963. short sighted.

طعن 4964. blame, disapprobation, reproach, chiding.

موعظهای 4965. advices, admonitions, S. موعظت

شافی 4966. healing, salutary.

مخاطب 4967. *Mokhatub*, one who listens to the discourse of another, a reader, *Mokhatib*, a speaker, speaking.

مثنوي

ما نصيحت بجاي خود كرديم
روزگاري درين بسر برديم
گر نيايد بگوش رغبت كس
بر رسولان بلاغ باشد وبس

رغبت 4968. ſtrong deſire, avidity, curioſity; alſo eſteem, favor.

رسولان 4969. meſſengers, ambaſſadors. S. رسول

پيام 4970. meſſage.

ARABICK.

قطعه

يا ناظرًا فيه سل بالله مرحمة
على المصنف واستغفر لكاتبه
واطلب لنفسك من خير تريد به
من بعد ذلك غفرانا لصاحبه
تم الكتاب بعون الملك الوهاب

يا ناظرا 4971. O inſpector.

فيه 4972. of this.

سل 4973. aſk thou.

بالله 4974. of GOD.

مرحمة 4975. his mercy.

على المصنف 4976. on the author.

واستغفر 4977. and aſk thou forgiveneſs.

لكاتبه 4978. for the writer thereof (copier.)

واطلب 4979. and aſk thou.

لنفسك 4980. for your ownſelf.

من خير 4981. ſuch good.

تريد به 4982. which you deſire.

ذلك 4983. after this.

غفرانا 4984. pardon.

لصاحبه 4985. for its poſſeſſor.

تم 4986. finiſhed.

الكتاب 4987. the book.

بعون 4988. with the aid.

الملك 4989. of the king.

الوهاب 4990. the beſtower of all good.

FINIS.

	No.		No.		No.		No.
آب	1494	ابوبکر	387	احتیال	3288	آداب	898
ابادان	2158	ابونصر	959	احد الحسنین	4705	ادام اللہ ایامہ	4640
اباکردن	3635	ابوهریره	2963	احدهم	3909	ادام	936
آبجو	3495	ابي بکر	957	احسان	3287	ادب	774
ابه	3222	اتابک	384	احسی	2262	ادرار	2076
آبدیده	586	آتش	1488	احسن	4646	ادراک	4341
ابر	118	اتفاق	823	احسن اللہ	4648	ادرکه الغرق	3471
ابرار	4505	اتفاقًا	1465	احشاء	4357	آدم	1535
ابرآزر	4577	آثار	415	احصان	4535	آدمیان	176
ابراهیم	4801	اثر	446	احمق	4716	آدمیت	4379
آبزر	3509	اثیها	3118	احوال	2707	آدمي	1085
آبرو	3531	اجابت	225	احیاي عرب	4078	آدمي زاده	521
ابریق	2599	اجازت	2235	اخاضک	3372	ادیب	1546
آبزلال	2517	اجتهاد	3847	اخالبلیة	2037	ادیم	4337
آبکش	3804	اجرت	3615	اختر	3950	ادینه	4149
آبگینه	3451	اجرهٔ	1003	اختصار	1155	اذا	891
ابله	1323	اجل	715	اختیار	1057	اذابدهٔ	3875
ابلیس	4304	آجل	4321	اخراجات	2998	اذاقومتها	4278
ابناي جنس	1244	اجلّ	4874	آخر	342	آذر	4596
آبنوس	4147	اجلاف	4787	اخگر	1490	اذن	4875
ابواء	1524	احاد	4274	اخلاق	1009	اذیت	1626
ابواب	1177	احتراز	3594	اخوان	1863	ار	1641
ابوالفوارس	3776	احتلام	4372	ادا	1014	آرام	1591

	No.
اسكندريه	3324
اسكندر رومي	2522
اسلام	850
آسمان	2216
آسماني	2470
آسودن	537
آسيا	4313
آسياستك	3202
آسيب	551
اسير	1212
اسپري	4812
اشارت	1213
آشاميدن	3634
اشاهد	2688
اشتر	2425
اشتها	3248
اشر	3712
اشعار	1158
آشفتن	3835
اشقيا	4893
آشكارا	2893
آشنا	2962
آشوب	544
آشيان	3587

	No.
اسب	1325
استاد	1545
آستان	561
آستانه	3519
استحييت	243
استخفاف	1300
استخلاص	2403
استخوان	1283
استر	2780
استطاعت	3406
استظهار	2540
استعارة	4958
استعداد	4334
استغفار	2543
استغفرالله	4265
استقصاء	2048
استقبال	2045
استقرار	2505
آستين	3490
استيناس	3837
استوار	2359
سراي	1850
اسراف	2875
اسعى	2583

	No.
آري	159
آز	3695
از	40
آزاد	4948
آزادشدن	1118
آزادكردن	2223
آزادگان	1839
ازانجا	1772
ازان	1730
آزار	1816
ازپاي درآمدن	1786
ازبهر	162
ازبهرخدا	1813
ازدحام	1851
ازدرها	3595
آزردن	748
ازكه	1124
آزمودن	1132
ازوي	792
ازهردري	2098
اسباء	2434
آسان	3286
آسايش	4452
اسباب	2105

	No.
آرام گرفتن	1692
ارادت	401
آراستن	946
ارامل	4467
آرايش	4928
ارباب معني	3563
ارباب هيت	1878
ارتفاع	1632
ارجمند	2472
ارد بهشت	809
اردشيربابكان	3252
ارزاق	4564
ارزاني داشتن	2462
آرزم جو	3736
ارزنك	950
آرزو	1617
ارزيدن	3755
ارسلان	4421
ارض	394
ارضه	393
اركان	1331
اركاندولت	2942
آرميدن	01
ارة	46538

	No.		No.		No.		No.
اصحاب	301	اعدایه	466	افتـان	1986	اقدام نمودن	3553
اصحاب کهف	1534	اعراض	235	افتخار	990	اقرب	2723
اصطخر	3779	اعراف	1712	افراختن	1115	اقل	1311
اصلا	3833	اعرابي	2621	افروختن	1940	اقليم	549
اصل	4254	اعضا	1799	آفرينش	1800	اکابر	1005
اصنع	2548	اعظم	385	آفرين	560	آگاهي	1384
اضل	2695	اعلى	2712	افزودن	904	اکرام	2090
اطال الله عمره	997	اعلام	2274	افسانه	4098	اگرچه	773
اطبا	2452	اعمال	304	افسردن	2716	اگر	1095
اطراف	1388	اعملوا	47	افشا	1150	آگندن	3699
اطفال	132	اعوذ	4490	افشاندن	2232	اگن	2580
اطلاع	1953	اعيان حضرت	2943	افضلتر	1824	اگنون	1422
اطلس	2593	اعيان	1089	افطار کردن	3266	ال	3
اطماع	1880	آغاز	1627	لفعي	1492	آل	48
اعادت	3666	اغلب	4301	افغان	3827	الا	1519
اعاده	2201	اغلبش	1579	افکا	4135	الاتقيا	989
اعتدال	326	آغوش	3701	افلاس	4563	الا تعبدو	4734
اعتدالت	4279	اغيار	306	افواه	355	الارض	491
اعتراض	3155	آفاق	1006	افون	3393	الاغاني	3588
اعتراف	1937	افرنين	3015	اقارب	3481	الامم	927
اعتاق	4470	آفت	1988	اقاليم	510	الا	2035
اعتقاد	2790	آفتاب	416	اقبال	1607	الابرار	2683
اعتماد	1145	افتادن	357	اقبالهم	938	الانسان	1221
اعدا	977	افتادکان	1785	اقتدا کردن	3005	البان	2937

	No.		No.		No.		No.
الباهرت	923	الرفع	4026	القاهرت	920	الهوجعي	4096
البذر	494	الزام	3241	القدر	3314	الهولى	481
البين	3942	الزلال	3988	القدر	3316	الهويد	916
التجابرون	3411	الشاة	1307	القصه	4294	الم يرها	4072
التجلي	2685	الشكور	55	الكتاب	4987	النار	2989
التفات	945	للشيطان	4733	الكريم	890	الناس	409
التقويم	4282	الطاف	2039	الكلس	3427	الناشرات	2932
التهر	3918	العجم	931	الكمي	1914	النصر	483
التوفيق	1167	العداوت	3706	الماس	585	النعيم	4520
التي	4456	العرب	930	المثاني	3572	النيل	3378
الحجر	4028	العسر	2951	الملك	4494	الوان	4188
الحبيب	4115	العلى	207	المهد	4729	الوداع	4045
الحمى	4085	العمر	4018	الميزر	3434	الولدن	2610
الحمد	4241	القناقيد	4557	المتعدي	4007	الولوج	1129
الحمد لله	2750	القيس	3658	المحسنين	1238	الوند	1111
الحمي	2934	الغربا	986	المدعي	3932	الوهاب	4990
الخبيثات	3423	الغريب	3661	المستعان	4955	الى	2822
الخروج	1127	الغواشي	2586	المسلمين	453	الى من	4628
الخطيب	3775	الغيظ	1232	المشرقين	3947	الله	2
الدارين	4501	الف باتا	3836	المطاعم	3310	الله تعالى	937
الدجى	210	الفت	4242	المقدار	3256	اللهم	452
الدولة	919	الفقرا	984	الملة	922	الهي	2874
الذل	3312	الفقر	4498	الملك	4989	اليك	4649
الرزق	3366	الفقير	2760	المواشي	2582	اليكم	4730

	No.		No.		No.		No.
انکاریدن	2535	انجام	2375	امیدوار	1507	الیم	4216
انکاء	297	انجامیدن	1188	امیر	958	الید	2724
انکاشتن	2535	انجمن	4673	امیرکبیر	975	اما	1144
انک	4345	انچه	1504	اِنّ	2949	آماج	2244
آنکس	602	انجیل	4880	آن	298	امام	4845
انگشت	2071	نداختن	1352	اَن	3165	امان	506
انگشتری	3683	اندازه	3274	اِن	2578	امت	196
انگور	3226	اندام	1689	آناء	4911	اَمت	4043
انگه	1081	اندر	687	انابت	223	امتناع	3703
انگیختن	1256	اندرون	1609	ان انکر الاصوات	3770	امثال	2119
اِن لم	4042	اندک	1362	آنانکه	1894	آمدن	328
آنم	2754	اندکی	651	آنان	1770	امرد	3916
انواع	2055	اندوختن	2135	ان الغضون	4277	امروز	558
انوری	2394	اندوه	3717	انبان	3181	آمیختن	1255
انیس	690	اندیشناک	1776	انبار	2310	امشب	2854
آنی	2418	اندیشه	1074	انباز	3442	امضای	4682
اِنی	2884	اندیشیدن	1080	انبازی	4669	امعان نظر	4175
اُو	263	آنرا	202	انبساط	303	امکان	707
آواز	290	انس	2974	انبوه	3356	املاء	3399
اوان	802	آنست	1061	انبیا	4891	املاک	2311
اوباش	1559	انصاف	167	انت	2551	آمی	471
اوج	2026	انفاس	3002	انتسبت	4351	آموختن	324
اودایه	462	انفسکم	4873	انتظار	4714	امور	1849
اوراد	4489	انکار	3073	انتقام	2184	امیه	224

	No.
آوردن	65
اوست	1010
اوصاف	2639
اوفتادن	2471
اوقات	3087
اول	346
اولتر	1030
اولی الالباب	757
اولین	3691
اولیک	4514
آویختن	889
ادیم	3214
آهسته	4222
آهستگی	2785
آهک تفته	2440
اهل	380
اهل خره	2579
اهل دل	1091
اهل شناخت	3750
اهل صفا	2568
اهل طریق	3106
اهل فضل	1054
اهله	2552
اهبال	3330

	No.
آهن	1566
آهنگ	1263
آهنگ حجازی	4790
آهو	3871
اهوی	2690
ای	93
آیات	4417
آیادی	2287
ایاز	3799
ایام	548
آیت	3362
ایثار	3203
ایجاز	1178
آیدت	880
آیدش	1891
ایزد	229
ایستادن	2439
ایشان	1027
ایکه	595
ایمان	381
ایمن	1655
اینان	2361
اینک	2378
این	329

	No.
ایوان	1259
آینه دار	2720
ب	18
با	105
با	966
باب	2185
باب التوبة	4160
باختن	3751
باد	110, 1608
باداش	3625
بادام	3869
بادپا	3484
پادشاهی	1210
پادشاه	349
پادشاهان	1191
بادگرد	3138
باد مخالف	3472
بادیه	2747
بار	608, 1297
بار	3898
باران	72
باربر	2168
باربردار	2171
بارخدا	3217

	No.
بارخاطر	2577
باردادن	4584
پارسا	1822
پارس	550
پارسی	3448
بارگاه	907
بارها	1952
باره	4678
باریتعالی	3234
باریدن	2495
باریک	3251
پارینه	3890
باز	233
بازار	656
بازآمدن	300
بازآوردن	2230
بازپس	4052
بازخریدن	2991
بازداشتن	612
بازرگان	2544
بازردن	3340
بازگردانیدن	3609
بازگردیدن	2783
بازکردن	1881

	No.		No.		No.		No.
بازکشیدن	1379	پاک رو	4174	بانگ	1291	بجان رنجیدن	1332
بازنیامده	333	پاک سوختن	4660	بانگ برداشتن	2837	بچاله	211
بازو	1750	پاکه	2728	بانگ صبح	2150	بچه	1493
بازوان	1779	پاکیزه	3663	بانگ نماز	3790	بحث	2451
بازیچه	2866	پاکیزه رو	4175	باوجود	3185	بحث کردن	2748
بازی	1348	بالا	1589	باور کردن	2514	بحر	201
پاس	1452	بالبنان	2029	باهم	4177	بحضور	4239
پاسبان	1975	بالخشب	4283	پایان	1829	بحکم آنکه	2084
پاسخاطر	566	بالرجل	3762	پایپوش	3407	بحل کردن	2755
پاسگ	151	بالش	3050	باید	664	بحورا	3991
پاش	670	بالشجرالاخضر	3019	پایدار	629	بخت	2467
پاشد	197	بالغ	3919, 4375	پایگاه	4124	بخت	623
پاشیدن	2069	باللغو	3113	پایمال	4127	بختن	1793
باطل	1794	بالملام	4132	پاینده	4264	بخته	3641
باطن	2534	بالوری	3511	پایه	2948	بختیار	2191
باطني	2649	بالویة	482	بباید مرد	637	بختي	2745
باغ	1472	بالله	1166	ببر	882	بخش	2137
باغبان	3225	بالهنگ	3872	بت	4550	بخشایش	2873
بافندست	4410	بالین	1758	بتر	3651	بخشش	2509
باقي	3249	بام	3689	بُت تراش	4597	بخشندگي	2130
پاک	497	بامداد	610	بجا آوردن	71	بخشنده	4906
پاک	199	بامدادان	1463	بجان	1912	بخشیدن	1478
پاکباز	4173	بامنش	1896	بجان آمدن	1669	بخل	3297
پاک بردن	4051	پانزده	4370	بجان پروردن	1652	بخیل	4238

	No.
برف آب	3978
برفت	319
برق	2708
برقرار	214
برگ	642
برکات	3001
برکت	1919
برگشتن	4828
برگردیدن	3606
برگرفتن	3819
برگماشتن	2434
برکندن	3897
برکه	2616
برکشیدن	4888
برما	568
برمي آید	29
برنج	2139
برند رم	743
برنگرفتم	703
برنیارم	741
برنیامدن	4598
برنیان	3342
برو	1164
بروا	2842

	No.
برحق	1509
برخاستن	932
برخاش	36
برخي	3359
بُرد	313
بَرد	2333
برداشتن	711
برداختن	1295
بردن	2014
بردهٔ	2902
بردهٔ دار	2005
بردهٔ بیني	1858
بردهٔ عشاق	252
بردهٔ هفت رنگ	43
بردهٔ الحان	868
بردیاني	3236
برستار	2833
برستندهٔ	3817
برسرش	2382
برسندم	334
برسیدمش	565
برسیدن	911
برشه	2603
برف	1847

	No.
برحق	1509
برخاستن	932
برخاش	36
برخي	3359
بُرد	313
بَرد	2333
برداشتن	711
برداختن	1295
بردن	2014
بردهٔ	2902
بردهٔ دار	2005
بردهٔ بیني	1858
بردهٔ عشاق	252
بردهٔ هفت رنگ	43
بردهٔ الحان	868
بردیاني	3236
برستار	2833
برستندهٔ	3817
برسرش	2382
برسندم	334
برسیدمش	565
برسیدن	911
برشه	2603
برف	1847

	No.
بذیرفتن	1911
بر	635
بر	4728
بَر	4825
بُر	4848
برابر	4409
برادر	4760
برادرانش	1459
برادرخوانده گي	1298
براکنده	46
برآمدن	1671
برانداختن	3642
برآوردن	3758
برآید	4041
برای	432
برپاداشتن	4908
بربط	2849
برت	433
برتافتن	1789
برتر	1809
برتست	2574
برتو	621
برج	1799
برحذر	3077

	No.
بخیلي	1911
بد	635
بداختر	4728
بدان	4825
بدانکه	4848
بداندیش	4409
بدخشان	4760
بدر	1459
بدر	1298
بدرآمدن	46
بدررفتن	1671
بدرقه	3642
بدرکردن	3758
بدرودکردن	4041
بدستم	432
بدفرجام	4908
بدن	2849
بدو	433
بدي	1789
بدیدآمدن	1809
بدیع	2574
بدین	621
بذل	1799
بذله	3077

	No.		No.		No.		No.
پرواري	1360	بزرجمهر	1064	بسم	1	بصالح	3708
پرونده	323	بزرگ	1558	پسندن	425	بصره	2388
پروت	4686	بزرگان	1026	پسنديدن	1252	بضاعت	1099
پرورده	1077	بزرگواري	2103	بسيار	1069	بط	4623
پروردن	125	بزرگي	1586	بسياري	253	بطاهر	3429
پروردگار	912	بژمردن	4228	پسيچ	4508	بطالت	3097
پرورنده	2340	بژمرده	4951	بسيط	360	بطال	4179
پرومند	4947	بزه	2365	بسيم	191	بطش	1939
پروين	515	بس	1082	پسينيان	4902	بطلعته الهجن	3853
پروين	2379	بس	32	بسي	594	بطن	4537
پره	4842	بسا	2786	بشارت	1737	بطول	454
پرهان	4529	بساط	698	پشت	965	بطي	1066
پرهيزدن	1378	بست	1112	پشت‌دادن	1891	بعد	671
پرهنگي	3352	بست	3792	پشته	3348	بعد	3946
پرهنه	1831	بستان	3008	پشتي	3613	بعضي	2258
پرهيز	2632	بستر	2312	پشتيبان	198	بعلبک	2714
پرهيزکردن	2865	بستري	4035	بشر	4055	بعون	4988
پري	3558	بستن	768	بشره	3842	بغيد	2116
پريان ساختن	3084	بسته	2792	بشريت	3841	بغداد	1808
پري پيکر	3052	پسر	1301	پشم	2465	بغل	2489
پري داشتن	2776	بسر آمدن	1321	پشه	3638	بغير	2691
پريدن	682	بسر بردن	627	پشيز	3633	بفي	1511
پريشان	221	بسر شدن	1744	پشيمان	4319	بقا	523
پزاز	3103	بسط	3364	پشيماني	2075	بقدر لذيذ العيش	3889

	No.		No.		No.		No.
بتير	4233	بنات	372	بلكه	1438	بقعه	
بو	315	بناگوش	1109	بلند	3984	بقلبي	
بواب	3289	بناء	1593	بلندي	905	بقيتي	
بودن	305	پنبه	538	پلنگان	728	بقيه	
بوريا	1500	پنبه دوز	4236	پلنگ افگن	902	بكارآمدن	
بوريابافـ	4409	پنج	541	پلنگي	3627	بكتاش	
پوست	2767	پنجاه	4293	بلور	3711	بكذاب	
بوستان	304	پنجم	4366	بلوغ	440	بگفتا	
پوست برپوست	2793	پنجه	400	بليغ	208	بكياله	
بوسه دادن	1470	پنحوي	2768	بلي	685	بكم	
پوستين	2635	پند	3781	بليت	710	بگو	
پوستين دوزي	4750	پند	4011	بليت	4870	بل	
بوسيدن	1353	پندار	4258	پليد	2239	بلا	
پوشيدن	1149	پنداشتن	468	بيا تلي	1389	بلاء	
بوقلمون	850	پندفرمودن	4913	بيافه	2592	بلاس	
پولاد	2195	پندكان	4622	بيئل	370	بلاغت	
پوم	1381	پندگي	4086	بيسمي	4707	بلبلا	
بوي	437	پندن	4350	بين	812	بلبل	
بويدن	2129	پنده	3394	بينيتي	3956	بلنج	
پويدن	4104	پندپان	389	بي	1405	بلدان	
به	59	پنهان شدن	3745	بن	472	بلده	
بِه	477	بني آدم	1253	بنا	206	بلغ	
		بنياد	1060	بناپر	4324	بلغ	

	No.		No.		No.		No.
بها	2545	بي انصافي	1765	بيد	1497	پيش گير	37
بهار	119	بي بصر	2737	پيدا	1588	پيشه ور	3576
بهاران	4331	بي بهره	3582	بيداري	1827	بيشه	1334
بهايم	2913	بيت	39	بيدق	4589	پيشين	1888
بهتر	1086	بيت الهلال	1859	بيدمشك	4607	پيشينيان	4901
بهجت	3839	بي تحاشي	4111	پير	1078	بيضه	2153
بهرام	2958	بي تدبير	2134	پيراستن	4960	بيطار	4400
بهرام گور	3220	بيتم	2225	پيرامن	2087	بيطاقتي	3354
بهشت	1183	بي تميز	2170	پيرانه	4696	بيع	3752
بهشتي	3844	بي توشه	3386	پيرامون	4931	بيعزتي	2261
پهلو	4212	بيتها	588	پيراهن	805	پيغام	2260
بهم	1340	پيچ	3702	پيرطريقت	2882	پيغمبر	1761
بهمدر	4689	بيچاره	1214	بي روزي	4822	بيقياس	2124
بهمن	4616	بيچارگي	3341	پيروز	2798	پيک	714
بي	74	بيچارگان	567	پيرون	797	پيکار	2242
بي	2549	بيچان كردن	4782	پيري	1200	پيکان	3626
پياپي	3500	پيچانيدن	2944	پيس	3309	پيکانه	1643
پياده	613	بيچالي	962	بي سروپا	4571	پيکبار	4262
پياز	2794	بيچون	4885	پيش	648	پيکران	2211
بياض	895	بيحاصل	4097	پيش	2279	پيکنه	2222
بيابان	2424	بيخ	1427	پيشاني	3146	پيل	1431
بيابان قدس	2973	بيخبر	2159	بيشتر	1541	پيلان	4039
بي اعتبار	4752	بيخبرانند	332	پيشتر	1290	پيلبان	2226
پيام	4970	بيخوابي	2741	پيشرو	3090	پيلتن	4237

	No.
تحسین کردن	2653
تحصیل	3538
تحفه	307
تحقیق	2416
تحکم	4267
تحمل	1850
تحیر	277
تخت	1264
تخلیص	1994
تخم	147
تدارک	4644
تدبیر	982
تدری	4094
تذهیب	1176
تر	2663
ترا	1656
ترازو	4139
ترانی	2702
تربت	1759
تربیت	149
ترتیب	1169
ترتیل	4831
ترحم	3677
تردد	3088

	No.
تاکی	1818
تالیف	575
تامل	579
تاران	4403
تاویل	1274
تاوی	1072
تائید	2469
تبار	1486
تباه	4777
تبدیل	3848
تبرک	2840
تبسم	1555
تبه	4287
تتری	2777
تتمه	177
تجارت	2547
تجاسر	3361
تجربت	3245
تجسس	1433
تجنب کردن	3818
تحذیر	4708
تحریر	3216
تحریمه	4483
تحسینی	399

	No.
تابان	4546
تابستان	4358
تابه ر	4145
تاتار	3293
تاثیر	1202
تاج	2316
تاجدار	1716
تاجر	4837
تاچند	4420
تاختن	1117
تاخیر	2422
تادیب	4894
تاراج	3965
تارک	3966
تارنج	1204
تاریکی	2034
تازه	3887
تازیانه	2426
تازیدن	4814
تازی	1316
تاسفاً	4046
تاسف	582
تافتن	1591, 2576
تاک	835

	No.
تابان	4701
تابستان	772
تابه ر	1723
تاتار	4734
تاثیر	2397
تاج	2785
تاجدار	4799
تاجر	3611
تاچند	3192
تاختن	258
تاخیر	2684, 4457
تادیب	3739
تاراج	3270
تارک	3318
تارنج	3944
تاریکی	1343
تازه	4552
تازیانه	1561
تازیدن	2283
تازی	3487
تاسفاً	1792
تاسف	
تافتن	113
تاک	3972

	No.
بیلقان	
بیلور	
بیم	
بیمان	
بیمانه	
بیمار	
بیمبر	
بیمحابا	
بینا	
بین	
بین	
بی نظیر	
بینوا	
بینوایی	
بینی	
بینی	
بین یدیه	
بیوستن	
بیوفایی	
بیوند	
بیهده	
تا	
تاب	

	No.		No.		No.		No.
ترسا	98	تشویر	4178	تعلق	3591	تقصیر	61
ترسیدن	1722	تشویش	545	تعلیم	2328	تقوی	3152
ترش	2041	تصانیف	4355	تعنت	2990	تقویت	1651
ترشرو	3305	تصدیق	3743	تعهد	4668	تک	4224
ترقي	2025	تصرف	1670	تغابن	3951	تکاسل	1017
ترک	517	تصنع	1032	تغیر	1902	تکبر	3889
ترک ادب	2334	تصنیف	873	تفاخر	4434	تکسبها	3313
ترکستان	2622	تصور کردن	3891	تفاریق	1872	تکلف	1034
ترک کردن	2002	تصوف	2901	تفتیش	1995	تکلهوا	4029
ترکه	4305	تضرع	236	تفحص	4138	تکیه	1262
ترنج	2519	تطاول	875	تفرج	795	تلاطم	2065
ترنم	4142	تطلع الشمس	4163	تفرجگاه	3545	تلبیس	4235
تریاق	1996	تطوع	3789	تفرقه	4703	تلخ	2042
تره	3409	تطیب	2830	تفرقه کردن	3068	تلخي	2367
تریدبه	4982	تعالی	230	تفقد	3679	تلطف کردن	2915
تزد	2968	تعبد	702	تفکر	2665	تلف	581
تسبیح	2774	تعبیه	3653	تفویض	2941	تلقیف	4959
تسبیح خوان	2917	تعد	2644	تقاضا	3292	تلمیذ	4829
تسلیم	2192	تعدي	3636	تقاعد	1058	تلون	1942
تسلي	3238	تعذیب	4895	تقبیح	3123	تم	4986
تشبیه	4755	تعرض	2017	تقدس	495	تماشا	3697
تشریف قبولي	2280	تعزیت	2955	تقدیر	2285	تمام	342
تشرک	3166	تعصب	1649	تقرب	2773	تمامتر	2206
تشنه	1882	تعطیل	2110	تقریر	1678	تمتع	1476

	No.
جان	327
جانان	4260
جانب	2264
جان بحق تسليم كردن	3838
جانستان	3499
جانكندن	4917
جانور	1929
جاني	3465
جاوداني	2449
جاويد	1048
چاه	2186
جاه	1620
جاهت	2188
چاهت	2189
جاهداك	3163
جاهل	3737
جائيكه	3665
چپ	4687
جبال	1312
جبر	3680
جبريل	2678
جبل	1443
جبلت	1554

	No.
تيره	4539
تيز	1780
تيشه	733
تيغ	1596
ثابت شدن	2541
ثابت كردن	3437
ثروت	3204
ثريا	1751
ثغور الاسلام	4723
ثم	4507
ثمره	2598
ثم يطفي	1477
ثمين	3081
ثنا	3205
ثواب	2252
جا	555
چابك	1016
چادر	4275
چارپايه	3267
چاره	2956
جاسوسي	1366
جالينوس	655
جامع	2243
جامه	4783

	No.
توام	4738
توانا	4674
توانستن	3290
توانگري	650
تويه	4806, 4585
توبيخ	2935
توحيد	1439
توديع	1961
توريت	2623
توشه	3069
توفيق	4704
توقع	3321
توقف كردن	2788
توكل	4513
توكيل	485
تونئي	4141
تهاون	1982
تهذيب	3132
تهمت	3459
تهنيت	546
تهور	2904
تهي	104
تير	4523
تيرانداز	2093

	No.
تهكين	
تهلك	
تهنا	
تهوز	
تهيز	
تهيل	
تي	
تن آساني	
تناول	
تن پروري	
تنبيه	
تند	
تندرست	
تنزيل	
تنشا	
تنعم	
تنك	
تُنك	
تنك چشم	
تنكي	
تنهائي	
تو	
توابع	
تواضع	

	No.		No.		No.		No.
جبلي	3464	چشمهٔ حیوان	2033	جمع آمدن	2476	چو	523
جد	4650	چشمه هور	3714	جمعند	4487	جو	1105
جدال	4384	چشیدن	1703	جمعیت	1920	جواب	700
جر	4020	جعبه	4590	جملگي	1739	چوالدوزي	3900
چرا	512	جعل	739	جمله	1269	جوانمرد	3129
جراح	4691	جفا	2089	جمیع	213	جوانمردي	1639
جراحت	3294	جفت	4243	جمیل	354	جواني	1197
چراغ	1107	جگرپند	1968	جن	2485	چوب	4608
چرغ انداز	4429	چگونه	1647	چنان	542	چوپان	2353
جرم	1151	چگیدن	3178	چنانکه	860	چوپاني	1660
جریان	3561	جلّ	11	جنبیدن	2502	جود	4474
جز	1065	جُل	2601	جنبیک	4458	جور	1625
جزا	570	چل	4377	چند	1154	جوریشه	1658
جزم	727	جلاد	2215	چندانکه	572	جوز	4748
جزیره	3439	جلال	267	چند روز	894	جوسق	2507
جسارت	2113	جلالي	811	چندین	2207	جوش	2735
چست	4225	جلسا	2133	جنگ	789	جوشن	4439
جَستن	1460	جلنار	3016	جنگ آورگن	790	جوشیدن	3528
جستن	2176	جلیس	692	جنگ آزموده	1441	چوگان	4146
جسدًا	4514	جهاد	4461	چنگال	1729	چون	28
جسر	3336	جهاعت	2715	چنگي	527	جوهر	769
جسیم	190	جهال	276	جنگي	535	جوهریان	1104
چشم	1271	چهچه	2398	جنون	4805	جویدن	4105
چشمخانه	1272	جهشید	4926	چنین	2043	جوبی	1708
چشمه	1421	جهع	2043				

	No.		No.		No.		No.
چه	193	چیست	764	حبه	3522	حرمان	2303
چهار	1973	جیش	3195	حتی	3375	حرمت	2438
چهارم	1194	جیغة	1310	حج	2385	حرور	3969
جهاز	3186	چین	3092	حجاج	2058	حریر	4412
جهال	4784	چیني	948	حجاج یوسف	1810	حریص	3826
جهان	374	حاجات	2997	حجاز	1883	حریف	2820
جهان آفرین	1045	حاجت	251	حجت	3435	حزین	3573
جهانداري	1819	حاجتهند	3197	حجرة	691	حس	3840
جهاندن	2709	حاتم طائي	3221	حد	2830	حساب	75
جهاندیدة	2401	حاجي	2389	حدت	1845	حسب	721
جهانیدن	1342	حادث	3244	حدث	4541	حسب واقعه	4106
چه پاي	4437	حاصل	2175	حدشرع	2756	حسد	1372
جهت	1965	حاضر	1464	حدیث	362, 1516	حسرت	4424
جهل	749	حاضران	872	حدیقه	1181	حسن	896
چهل	2143	حاکمان	500	حذر	1756	حسنت	212
جهود	2977	حال	590	حر	3974	حسن تدبیر	4284
جهول	2539	حالت	299	حراث	2463	حسن خطاب	1548
جیب	292	حالي	887	حراست	2001	حسن رای	1502
جُستنی	3863	حامل	2585	حرام	1852	حسن میبندي	3748
چیدن	665	حاملهٔ	3262	حرامزادة	2238	حسود	1605
جیران	4468	حامله	4360	حرامي	1974	حشم	1646
جیراني	2887	حامي	4638	حرف	2867	حصار	2597
جیرة	4657	حبا	2969	حرف گیر	1926	حصبا	2560
چیز	776	حبس	2275	حرکت	2077	حصول	3590
چیزی	1964	حبل الورید	2726	جرم	2559		

	No.		No.		No.		No.
حصه	1390	حلاوت	3041	حوض	2660	خاک زاد	4700
حضرت	1101	حلب	2979	حوله	3029	خاکسار	4918
حضور	1031	حلف	2180	حي	2924	خاکستر	2314
حطام	2219	حلقه	3686	حيات	27	خاکم	449
حظ	2813	حلقه بگوش	1640	حيران	2466	خالي	1335
حفصه	2680	حلم	4300	حيف	1657	خام	2734
حفظ	4128	حلو	3744	لحيلت	4684	خاموش	1695
حق	226	حليم	4297	حين	3311	خاموشي	731
حقا	3242	حليه	275	حيوان	2166	خانه	1543
حق شناس	4876	حمار	3512	حيواته	455	خانه پردازي	4857
حق شناسي	2284	حمال	3264	خاتمه	4954	خاندان	1530
حق معرفتك	280	حمام	429	خاتون	3063	خانقاه	3105
حق ناشناس	1901	حمايت	1936	خار	2436	خانمان	4248
حقوق	1904	حماید	2877	خارا	3794	خاوي البطن	1916
حقير	1294	حمل	371	خاربنان	4060	خايدن	3180
حقيقت	906	حمله	1368	خارکش	4816	خبث	1254
حکايت	1157	حميت	1960	خارکن	3347	خبر	169
حکم	688	حنجره	2862	خاستن	4227	خبرت	1844
حکما	864	حنظل	3303	خاص	1046	خبيث	4667
حکم انداز	3687	حوت	4887	خاصه	3329	ختم	2491
حکمت	1043	حواشي	1011	خاصيت	4795	ختمي	2870
حکيم	1123	حوالت	1209	خاطر	309	خجالت	967
حلال	3076	حور	1710	خاک	448	خجسته	2848

	No.		No.		No.		No.
خصومت	4009	خزف	763	خرمند	601	خجل	
خصيب	2461	خزينه	830	خرده	557	خدا	
خط	3508	خس	1585	خردي	3070	خداپرست	
خطا	90	خسارت	4303	خرسنگ	4081	خدام	
خطاب	1021	خسپيدن	4197	خرف	373	خداوند	
خطاكردن	3688	خست	2349	خرقه	260	خداوندكار	
خطاي	3996	خسته	4932	خرشكاه	68	خداوندي	
خطبا	3782	خسيس	3992	خرم	1811	خدايا	
خطر	2170	خشت	148	خرما	1012	خدمت	
خطرناك	2064	خشت پيروزه	662	خرمن	2295	خدمتكار	
خط سبز	3894	خشت زن	4614	خرمهره	1329	خر	
خطه	496	خشك	1039	خرمي	4858	خرابات	
خطيب	3765	خشك مغز	3334	خروار	2474	خرابه	
خطير	4408	خشكي	1136	خروس	3578	خرابي	
خفاچه	4050	خشم	2733	خروش	2067	خراشيدن	
خفت	2843	خشمناك	4914	خروشيدن	2779	خراميدن	
خفت راي	4407	خشن	3893	خريدار	2148	خرابه	
خفتن	1337	خشنود	2306	خريدن	1966	خراج	
خفيه	2040	خشونت	878	خريف	1266	خراسان	
خلاب	4792	خصاله	3482	خز	4944	خربزه	
خلاص	2060	خصلت	874	خزان	1165	خرج	
خلاصي	4169	خصم	95	خزانه	1540	خرد	
خلاف	753	خصمي	3525	خزابين	4560	خردجاله	

	No.
خیلتاش	3628
خیمه زدن	3413
داد	1796
دادن	1385
دارو	2789
داشتن	108
داعیه	3580
داعي	4383
دام	478
دام	3042
داماد	3179
دام ملکه	1505
دامن	312
دامنم	318
دانا	1382
دانستن	509
دانش	2371
دانشمند	3721
دانک	3523
دانه	2137
داني	861
داود	49
داور	4402

	No.
خوشخو	3136
خوش گریستن	3269
خوشه	2101
خوشي	1618
خوشیدن	406
خوض	78
خوکرده	234
خون	4836
خونخوار	1375
خونخوارگي	3227
خوي	1296
خوید	419
خویشاوند	3953
خویش	161
خیار	99
خیال	4839
خیانت	424
خیر	154
خیره	827
خیره‌راي	3306
خیزان	826
خیزیدن	3970
خیل	428

	No.
خواجه تاش	4250
خوار	3537
خوار داشتن	3086
خواستن	351
خواص	127
خوان	1628
خواندن	4838
خواه	2150
خواهر	2808
خواهنده	2907
خوب	4952
خود	4602
خودراي	3357
خوردن	4440
خورداري	3747
خورده‌انبان	2441
خورشت	2508
خورشید	2217
خورم	1330
خورنده	638
خوش	597
خوشانیدن	3549
خوشبوي	652

	No.
خلافت	
خلان	
خلایق	
خلد	
خلعت	
خلق	
خلقان	
خلل	
خلوت	
خلوت نشین	
خلیفه	
خمار	
خمر	
خم کهند	
خموش	
خمیر	
خندق	
خنده	
خندیدن	
خنک	
خواب	
خوابگاه	
خواجه	

	No.
دریدن	87
دریں	1161
دریچه	1377
دزد	1401
دست	41
دستار	658
دست بدست	2318
دست برنشاندن	2814
دست برداشتن	2743
دست رس	3550
دستگاه	3355
دستگیري	3421
دستور	3749
دسته	3212
دست یافتن	2341
دشمن	106
دشنام	1614
دشوار	3964
دعا	254
دعاي خیر	1028
دعوا	3478
دعوت	259
دعوي	1114

	No.
دریدن	2194
دریں	1068
دریچه	514
دزد	4062
دست	4261
دستار	1250
دست بدست	3820
دست برنشاندن	528
دست برداشتن	231
دست رس	4231
دستگاه	2546
دستگیري	1025
دستور	1174
دسته	519
دست یافتن	1685
دشمن	2360
دشنام	600
دشوار	4257
دعا	2662
دعاي خیر	3559
دعوا	4187
دعوت	79
دعوي	2343

	No.
درنده	126
درنگ	310
درنگي	1804
درنوردن	3824
دروازه	4273
دروغ	422
دروغ زن	2009
درون	2995
درويي	716
درويدن	2181
درويزه	1356
درويشان	4827
درويش	2772
درهم	156
دریا	64
دریاب	1241
دریافتن	4176
دریاي هفتگانه	1745
دریاي مغرب	2845
دُریتیم	2136
دریغ	201
دریغ	4462
دریغ داشتن	3957

	No.
درختان	376
درخت	117
درد	4743
دردا	3496
دردمند	2477
دَرست	4200
درست	4241
دربودن	4312
دررسد	3593
درشت	33
درشتي	1624
درقفا	2838
درکات	3516
درکاراند	695
درگاه	209
درگذشتن	836
درگربودن	2008
دَرم	2082
دِرم	4442
درماندن	1162
درماندگي	2604
درم دار	2771
درمیان شان	461

	No.
دایره	
دایه	
دایم	
دجله	
دختر	
دخترخواستن	
دخترک	
دخل	
دخول	
در	
دراز	
درازي	
دراعه	
درآمدن	
درآوردن	
درآویختن	
درایت	
دربان	
درپیوستن	
درج	
دُرج	
درجات	
درجته	

	No.		No.		No.		No.
دغل	2627	دلکش	828	دوحة	841	دویدن	2769
دف	2847	دلکشا	3009	دوختن	2410	ده	2147
دفتر	678	دلیري	1097	دود	2163	دَه	1394
دفع	1415	دلیل	2302	دودمان	4057	دهان	762
دفع انداختن	2329	دم	592	دور	1035	دهخدا	4841
دفع کردن	1279	دمار	2161	دَور	178	دهر	552
دقب	4151	دماغ	1791	دورآخر	2732	دهشت	4853
دقیقه	2342	دمان	2415	دوران	2366	دهقان	2210
دکان	3454	دمبدم	2749	دوزخ	1711	دهلیز	3975
دکّر	622	دم درکشیدن	2832	دوست	630	دهیت	4881
دل	285	دمشق	1764	دوستان	100	دهن	2255
دلارام	1056	دمي	4717	دوستدار	1675	دیار	2115
دلاور	1457	دمیاطي	3483	دوستي	632	دیاربکر	4219
دلاویز	438	دمیدن	1469	دوش	2914	دیانت	1999
دلبري	3557	دنبال	1699	دوشیزه	4288	دیبا	3051
دلبستگي	867	دندان	1565	دوغ	2399	دیباجه	955
دلبند	3742	دنیا	729	دوکانه	2634	دیبق	3188
دلتنگ	2565	دنیادار	3460	دولت	803	دیدار	2117
دلتنگي	953	دو	34	دوم	1189	دیدمش	853
دلستان	4077	دوا	2205	دومین	4298	دیدن	518
دلفروز	4232	دواب	1087	دون	1898	دیده	963
دلفریب	3057	دوانیدن	2770	دونان	3300	دیر	865
دلق	2590	دوتا	1037	دون العذاب الاکبر	4900	دیرینه	2051

	No.		No.		No.		No.
ديك	2406	ذوالنون	2361	ربنا	2987	رستن	1615
ديگر	619	را	8	ربيع	136	رسم	693
دينار	1836	راحت	2288	رجلت	606	رسوا	4751
ديو	3640	راز	3806	رحم	1239	رسولان	4969
ديوار	195	راست	1038	رحم	4378	رسول	2796
ديوان	2393	راست راست	4929	رحمت	73	رسيدن	77
ديوانه	4253	راستي	1246	رحمة الله عليه	4865	رشد	3987
ذا	3655	راسخ	3074	رحمن	4	رشک	3870
ذات	31	راسه	423	رحيل	611	رشوت خوردن	4941
ذالذي	3570	راضي	4604	رحيم	5	رضا	564
ذخر	913	راعي	1732	رخام	4446	رضينا	3760
ذره	1171	راكب	2581	رخت	2408	رطب	4554
ذكر	353	راندن	1437	رخشيدن	4905	رعايا	2350
ذل	4852	راه	735	رد	3488	رعايت	1889
ذلت	2099	راي	756	ردجواب	1549	رعايت خاطر كردن	2265
ذلک	4983	راي بلند	1480	رز	3224	رعد	4433
ذليل	4595	راي زدن	2372	رزق	3588	رعنا	1180
ذم	4462	رايت	3117	رزق معلوم	4516	رعيت	1404
ذمايم	2173	رايت	3133	رزق مقسوم	4819	رغبت	4968
ذنب	4818	رب	247	رساله	2278	رفتن	2765
ذوق	2928	رباط	3061	رسانيدن	3624	رفتي	25
ذوالفقار	758	رباعي	411	رستم	1538	رفع	1981
ذوالقربي	3157	ربائيدن	2687	رستي	4061	رقص	2253

	No.		No.		No.		No.
رقیقه	1946	رنگین	4445	روش	4000	ریسمان	3623
رقاب	926	رواداشتن	1018	روشن	2512	ریش	2066
رقص	2925	روان	2994	روضه	837	ریعان	1475
رقعه	365	روان آسا	3010	روغن	1869	ریگ	3353
رقم	4859	روان شدن	3598	روم	3450	ریو	4749
رقیب	3917	روان کردن	2272	رونده	2572	ز	60
رک	2817	روباه	1984	رونق	3690	زاد	3259
رکاب	3135	روح	3575	روییدن	1570	زادبوم	3551
رکبتي	3397	رود	4318	روئین	1137	زادراه	3382
رکبوا	3476	رودبه	4727	روي	783	زادگان	4269
رگ زن	4690	روز	430	ره	668	زادگي	4800
رکعت	4473	روزداد	1797	رهاکردن	539	زادن	1041
رکیک	3412	روزشمار	4427	رهبر	4907	زاده	1577
رمضان	2515	روزگاري	513	رهبردن	3821	زار	2752
رمقه	3631	روزگار	222	رهبري	2857	زاري	237
رمیدن	2487	روزمیدان	1358	رهزن	3835	زاغ	1969
رنج	1610	روزن	1837	رهگذر	2566	زانکه	1681
رنجش	2006	روزه	4807	رهیدن	1611	زانگه	412
رنجور	1734	روزي	89	ریا	3210	زال	1537
رنجه	2197	روزي ده	4339	ریاست	2003	زاله	4630
رنجیدن	704	روسا	2978	ریحان	854	زان	1289
رنده	3130	روسپي	1978	ریختن	832	زانو	701
رنگارنگ	846	روستا	2146	ریزه	3467	زاهد	2618

	No.
زهر	1373
زهرقاتل	3299
زهره	2206
زيادت	1367
زيارت	1767
زيارتگاه	4121
زيان	4809
زيان	3596
زيب	3023
زيبا	2368
زيبق	2835
زيبيدن	2863
زيد	4004
زير	1278
زيرباشدن	2781
زيردست	1148
زيرک	3043
زيرين	2481
زيستن	1051
زيک	1801
زينب	2681
زينت	4082
زينهار	2985

	No.
زندگاني	1473
زندگي	4813
زنده	3190
زنده کردن	1053
زنديق	4798
زنگ	2803
زنگار	4382
زن کردن	1133
زنگي	390
زوال	1606
زود	1867
زور	1636
زورآور	1677
زورآوري	4764
زورآزما	3143
زورق	2419
زورمند	3532
زورمندي	2808
زون	2845
زه	4430
زهاد	3054
زهار	4373
زهد	2879

	No.
زرني	2966
زرين	2438
زشت	1709
زکوة	3823
زلف	3081
زما	1170
زمام	3109
زمان	179
زمان الوصل	3879
زمانه	2341
زمردين	115
زمره	968
زمزمه	2920
زمستان	2971
زمن	283
زمين	124
زن	1364
زن باردار	4363
زنبور	3237
زنجير	2981
زنخدان	3883
زن خواستن	4216
زندان	1666

	No.
زايد الوصف	1583
زاير	4465
زائيدن	2151
زائيده	4263
زبان	42
زبان آور	3047
زبان آوري	4785
زبانه	4699
زباني	1216
زبردست	1815
زبرين	2479
زبوني	4694
زبيب	4116
زجر	1876
زحمت	1778
زخم	2748
زخمه	2818
زدن	607
زر	1910
زرجغري	3403
زرد	3888
زرع	2906
زرق	4715

	No.		No.		No.		No
زیور	973	سپاه	1349	ستم	1674	سد	4773
سابق الانعام	2100	سیب	574	ستمدیده	2177	سر	139
سابقه	2019	سبحانه	238	ستمکار	2155	سر	2373
ساتر	3120	سبحان الله	2736	ستمگر	2805	سرا	4883
ساختن	604	سپر	4428	ستودن	1698	سری	3859
ساز	2819	سپرانداختن	3728	ستوم	2719	سراج	921
ساعت	2903	سپردن	1281	ستون	3621	سراچه	584
ساعد	1749	سپری شدن	2939	ستوه	2744	سراندیپ	3190
ساقی	4292	سبز	130	ستیز	791	سرانگشت	4647
ساقي	3032	سبزه	1468	ستیزیدن	3732	سرایدن	2834
سال	1168	سبق	3834	سجع	842	سرای	2578
سالار	3458	سبک	4158	سجع گوی	4593	سرای دگر	4826
سالکان	3540	سبکپا	4208	سجود	4475	سربنجگی	3144
سالگی	4371	سبکبار	4451	سحبان وایل	3738	سرتیز	4207
ساله	4182	سبکسار	3733	سحرگه	2563	سرخ	716
سالی	1757	سپند	2162	سحری	2926	سرخویش	734
سالیان	1905	سپیل	614	سخا	3462	سرد	1741
سایدن	3527	ست	16	سخاوت	2123	سردست	1781
سایه	556	ستاره	1592	سختی	1676	سرزنش	4767
سایه پرورده	4432	ستاندن	1812	سخره	1990	سرشت	3148
سایر	1273	ستایش	2054	سخن	359	سرکش	3735
سایل	2556	ستدن	3757	سخندان	1076	سرگشته	163
سپاس	1899	ستردن	3200	سخن گوی	2739	سرگردان	3142

	No.
سرکردن	2315
سرکنج	4603
سرکه	4840
سرکین	2518
سرم	2231
سرما	1832
سرمایه	3215
سرمست	3859
سرو	4949
سروه	4316
سروی	170
سروکاری	3044
سروی	1653
سره	3491
سرهنگ	1576
سریر	979
سزا	1247
سزاوار	67
سستی	1890
سطوت	2348
سعادت	2024
سعد	885
سعدالدنیا	476

	No.
سعده	479
سعدیا	3446
سعی	1600
سفاهت	4569
سفتن	587
سفر	1446
سفره	2010
سفره نهادن	3339
سفله	1900
سفید	1991
سقط	1218
سقیم	2454
سک	1533
سکال	2896
سکباری	4768
سکت	2829
سک شکاری	4769
سکنج	2521
سکون	4544
سل	497
سلاح	1448
سلام	184
سلامت	507

	No
سلحشور	3668
سلسال	840
سلسله	2721
سلطان	424
سلطان محمود خوارزم شاه	2995
سلطانی	1659
سلطنت	980
سلک	1506
سلم	3924
سلیم	2570
سلیمان	378
سیاحت	4118
سیاط	3350
سیاع	2807
سیاعت	2831
سیمی	3565
سپند	4741
سپوم	3971
سیر	3502
ستار	3967
ستبا	855
ستد	3690

	No.
سنجاب	3788
سنجیدن	4866
سنگ	583
سنگدل	3177
سنگساری	4542
سنگی	4775
سنگین	4443
سوء	3930
سوی	3660
سوابق	2250
سواد الوجه	4499
سوار	1365
سوال	1970
سوختن	326
سود	2596
سودا	4744
سودمند	2063
سودن	4418
سوراخ	2072
سورت	1846
سوره	4832
سوز	4099
سوزن	4245

	No.
سوزیدن	3828
سوگند خوردن	4724
سولت	4871
سوهان	4863
سوی	1698
سه	4369
سه شش	4923
سیصد	2322
سهل	752
سهل گوی	4673
سهگین	3601
سی	4108
سه یک	4924
سهیل	4336
سیاحت	2673
سیاست	4665
سیاوت	1096
سیاهی	1454
سیاهی	2459
سیاه گوش	1931
سیب	2152
سیخ	2154
سیدالانبیا	3247
سید عالم	2666
سیر	1159
سیر	4481
سیر	1707, 4789
سیرت	1190
سیری	3272
سیلاب	3328
سیلی	3380
سیم	2140
سیما	2304
سیمین	2196
سینه	2442
سیوم	1192
شاخ	133
شادمانی	2032
شاشیدن	4419
شاطر	1135
شافی	4966
شاکر	4609
شاگرد	2325
شام	2900
شامیان	4190
شان	3772
شان	2694
شاه	908
شاهد	821
شاهنامه	1644
شاهنشاه	382
شاهی	2356
شاید	1336
شایستن	1245
شایسته	4413
شب	578
شباب	1467
شبان	4695
شبانروز	3630
شبانگاه	1445
شبخیز	2630
شپره	1621
شبع	1913
شب قدر	4759
شبنم	4588
شبه	1103
شتا	2446
شتاب	3151
شتر	1542
شتربان	2742
شترصالح	4559
شجاعت	3219
شحنه	4140
شخص	1354
شداد	4583
شدن	146
شر	1935
شراب	2730
شربت	3632
شربت	3990
شرزه	3674
شرط	166
شرطه	3473
شرع	2232
شرف	1928
شرم	255
شرم زده	4677
شرمسار	264
شرمساری	3723
شره	3610
شریف	3517
شستی	680

	No.		No.		No		No.
شش	885	شگفت آمدن	3854	شوخ دیده	3071	شیرین	1886
ششم	1198	شکل	3999	شوخي	1098	شیوه	4001
شصت	2323	شکم	2182	شور	1571	صابر	4611
شطرنج	4390	شکنجه	2174	شوربخت	1616	صاحبجمالان	969
شعب	1442	شکوفه	138	شورش	4067	صاحبدلان	291
شعر	2392	شکیبیدن	3025	شوریدن	2908	صاحبدیوان	2018
شعرا	3756	شلغم	3404	شوکت	3418	صاحبدولت	3696
شفا	2224	شها	1755	شوهر	4249	صاحبهنر	767
شفاعت	1471	شهاتت	1955	شوي	3194	صاحت	4089
شفقت	3823	شهایل	1551	شهد	144	صادرشدن	2753
شفیع	185	شهردن	1288	شهر	859	صادق	402
شفیع آوردن	2797	شهشیر	1228	شهروا	3554	صالحا	2431
شقوق	3433	شهع	1865	شهریار	2782	صالح	1508
شکارگاه	2144	شهه	1552	شهوار	4604	صبا	111
شکافتن	4438	شناختن	2980	شهوت	2500	صباحت	3976
شکایت	4772	شنعت	4251	شیأ	2762	صبح	2915
شکراً	50	شنیدن	3466	شیاد	2380	صبر	1840
شکر	364	شنیهن	339	شیاطین	1864	صبر	3825
شکر	17	شنگرف	4381	شیخ شمس الدین ابوالفرح حوزي	2806	صبوح	3574
شکرنعمت	2112	شنیدستي	3456			صحبت	676
شکري	37	شنیع	4125	شیدا	3829	صحت	2220
شکستن	1784	شوخ	1856	شیر	1139	صحر	321
شگفتن	2953	شوخ چشمي	3436	شیراز	498	صحن	4079

	No.
صخرة	2484
صد	1206
صداقت	3963
صدر	4266
صدره	1001
صدقت	3385
صدق	1773
صدق الله العظيم	2428
صدقه	2237
صدمت	2337
صديق	2363
صرف	2444
صره	1835
صعبه	1338
صف	2096
صفاهان	2861
صفتي	2905
صفت	2208
صفوت	175
صلابت	3600
صلاح	2074
صلاحيت	2620
صلاي	4631
صلح	1278

	No.
صلحا	2654
صلوا	215
صلوٰة	183
صلى الله عليه وآله وسلم	2964
صُم	684
صميم	2049
صندل	4198
صندوق	4415
صندوق تربت	4416
صنع	2952
صنعت	2319
صنم	4545
صواب	754
صوت	2823
صورت	1595
صورت بستن	3024
صورت حال	2021
صوفي	3282
صولت	799
صياد	3493
صيت	358
صيد	1934
صيف	2445

	No.
صيقل	2802
ضايع	1574
ضبط	183
ضجور	4612
ضحاک	1645
ضد	1243
ضراً	4884
ضرب	4003, 4114
ضربت	4867
ضرورت	717
ضرير	3189
ضعف	1199
ضعيف	1327
ضعيف حال	4817
ضلالت	3098
ضيه	3886
ضهير	3845
ضهيران	856
ضهين	3444
ضيغم	4153
طارم	2711
طاعت	13
طاعن	2878
طاغي	2457

	No.
طاق	1258
طاقت	1950
طال	1222
طالب	2810
طالع	2855
طاؤس	2651
طايفه	1024
طبانچه	4291
طبع	1569
طبق	881
طبل	4506
طبله	2126
طبيب	2453
طبيعت	4192
طبيعت شناس	4851
طرابلس	2976
طرار	4937
طرب	2927
طرب انگيز	4961
طرح	1661
طرف	1116
طرفي	2172
طريق	302
طريقا	2696

	No.		No.		No.		No.
عبادت	268	عادل	501	طيبت آميز	4962	طعام	1374
عبادتگ	273	عار	4849	طير	843	طعم	4119
عبادي	54	عارض	4290	طيران	35f2	طعمه	1862
عبدالقادر گيلاني	2558	عارف	2542	طيره	777	طعن	4964
عبدناك	271	عاريت	3422	طيش	877	طعنه	1957
عبرت	4171	عاشق	287	طيف	3851	طفل	1510
عبير	436	عاصي	1564	ظالم	1825	طفلي	2427
عتاب	1023	عاقبت	1705	ظاهر	2046	طفوليت	2628
عجايب	2534	عاقبت	1556	ظرافت	1944	طلا	3345
عجب	2727	عاقبة الامر	4594	ظريف	378	طلاق	3193
عجز	2562	عاقل	1553	ظفر	1369	طلب	331
عجلا	3513	عاكفان	265	ظل	391	طلبكار	3892
عجلي	1683	عالم	976	ظلم	1629	طلب كردن	2209
عجوز	3013	عالم	2053	ظلمت	3977	طلعت	2486
عجين	3426	عالمان	503	ظلوم	2538	طمع	3608
عداوت	372	عالم الغيب	2892	ظهاء	3983	طور	1314
عدت	4214	عالم صورت	2717	ظن	2075	طوطي	3934
عدل	1654	عالم معني	2718	ظهر	2271	طوع	4425
عدم	1959	عالميان	174	ظهير	978	طوعاوكرها	1501
عدو	2448	عام	104, 504,	عابد	2533	طويله	1328
عدوگ	4454	عامل	2157	عاج	4389	طهارت	2600
عدول	4121 4137,	عامي	4833	عاجز	1275	طيب	3581
عديل	4386	عايدة	4654	عاجل	4320	طيب الادا	3873
عذاب	2881	عبا	3209	عادت	745	طيبت	4939

	No.		No.		No.		No.
عذار	820	عشا	4485	عقوبة	2056	علی ذلک	3268
عذر	63	عشا	4484	عقولهم	4032	علی فطرة الاسلام	1522
عذري	4076	عشاق	3895	عکس	755	علی الخصوص	954
عراق	1997	عشرت	1828	علا	227	علی العباد	4161
عربده	3358	عشق	322	علاج	3191	علیه	182
عربي	4191	عصاره	141	علامه	3230	علی	759
عرصه	4388	عصر	3231	علانیة	2646	علیّ	4015
عرض	4477	عصیت	4558	علت	2218	علی الصباح	3948
عرق	819	عصیان	4536	علف زار	2609	علی الاعداء	4636
عرق	3979	عضد	918	علقت	3018	عم	1667
عرقها	488	عضو	1803	علیا	1093	عمارت	616
عروس	960	عضوها	1805	علم	1962	عمان	4306
عریان	3647	عطا	3322	فلم	2591	عمده	995
عز	9	عطار	4796	علو	2298	عمر	343
عزب	3080	عطشا	3030	غلوم	4761	عمراً	4005
عزت	739	عظیم	740	علوي	2383	عمرلیث	2228
عزلت	675	عفاف	4521	علی	465	عمل	2430
عزم	725	عفو	2414	علی المصنف	4976	عمل	1578
عزنصره	1090	عقب	1052	علیها	3016	عمل فرمودن	1921
عزیز	1102	عقبی	4896	علیه السلام	1762	عمیم	3240
عزیزمصر	3232	عقد	833	علی قدر	4031	عن	1234
عزیمت	858	عقده	4113	علی دین ملوکهم	410	عنا	4215
عسل	348	عقل	778	علی الدوام	2677	عناب	4543

	No.		No.		No.		No.
عناه	1512	عيد	807	غربال	1841	غليظ	4582
عناب	3325	عيد اضحى	2387	غربت	511	غم	194
عنايت	398	عيسى	4259	غرض	1172	غماز	1977
عنبر	2128	عيش	643	غرفه	1376	غمزه	4890
عنده	1317	عين	397	غرق	1702	غنايم	1450
عندليب	4786	عين القط	2488	غرور	2458	غني	1769
عنده الاعيان	2031	عيوب	4719	غره	653	غنيمت	1287
عن رجم	4556	غار	4037	غريب	2088	غواص	3671
عنقوان	1466	غارت	1447	غريبي	2395	غوچ	4763
عنكبوت	3675	غازي	4791	غريق	3108	غور	3457
عنه	395	غاص	4629	غريو	2339	غوطه خوردند	1697
عوام	356	غافل	4110	غزل	4143	غوک	2912
عواقبه	2263	غالب	852	غصه	1967	غياث الاسلام	993
عوايب	1147	غايب	2602	غصون	2936	غيب	96
عوه	2127	غايت	1696	غضبان	822	غيب دان	2307
عون	2528	غبّا	2967	غفران	4984	غيبت	1029
عهد	543	غبار	3139	غفلت	160	غير	3921
عهده	45	غدار	634	غفور	2537	غيرت	2860
عياري	3652	غدر	1895	غلام	1682	غيري	248
عيال	1949	غراب	3941	غلبا	1182	فاجره	3102
عيبه	423	غراب البين	3768	غلط	3159	فاحش	89
عيب جو	2883	غرامت	3808	غلطيدن	3201	فاخر	2824
عيبها	420	غرايب	3535	غله	3094	فاذا	3475

	No.		No.		No		No
فارس	3780	فخري	4503	فردا	713	فروگذاشتن	2757
فارغ	4479	فدا	3173	فرزند	1040	فروکوفتن	3612
فاسد	2079	فرّ	2351	فرزين	4391	فروماندن	2766
فاسق	1976	فرا	677	فرستادن	645	فرومايه	1498
فاضلتر	2871	فرات	3035	فرسنگ	2118	فروهشتن	2482
فاظل	3398	فراچنگ آوردن	4802	فرش	114	فرياد	2221
فاقه	1951	فراخ	3526	فرشته	3801	فريادرسي	1637
فام	4080	فراخ روي	1980	فرصت	1435	فريبيدن	2859
فان	4326	فراخي	3271	فرض	4735	فريدون	1260
فانت	3261	فراز آمدن	1746	فرعون	3235	فريق	3107
فانت محارب	3868	فراست	1302	فرق	1713	فزوني	4693
فان الفايدة	4652	فراش	109	فرمان	164	فساد	4562
فايدة	1601	فراغ	2347	فرمان بردار	165	فسحت	871
فايق	145	فراغت	4482	فرماندادن	2364	فسق	4307
فتادن	4600	فرامشت	2564	فرمانده	4423	فسوس	4148
فتاده	2650	فراوان	2121	فرمودن	120	فسون	4804
فتح	2526	فراهم آوردن	857	فرنگ	2975	فشاندن	2713
فتحه	3885	فربه	1324	فرهنگ	3746	فصل	798
فتنه	571	فربهي	4879	فرو	24	فضايل	3720
فتوي	2214	فرتوت	3962	فروبردن	294	فضلا	988
فتوت	4322	فرج	4538	فروپوشيدن	4953	فضل	369
فتوضح	4074	فرخ	1284	فروتر	2094	فضول	2455
فجور	4308	فرخنده	3060	فروختن	771	فضله	1938
فخر	172	فروبستن	779	فروش	770	فضيحت	4425

	No.		No.		No.		No.
قبل	1128	قبل الهصايب	3882	قبل	2114	قبول	974
قبيله	3286	قتال	4766	قحبه	4945	قد	249
قدح	2731	قدر	1319, 1704	قدرت	143	قدره	999
قدري	3296	قدشابه	3510	قدم	742	قِدّم	1129
قدم رنجه شدن	4185	قدوم	134	قديم	694	قرار	1701
قراضه	2846	قران	3160	قربن	3541	قربان	346
قبر	2672	قبر في هوا دجها	4626	قبر	3907	قبول	4255
قبيله	4211	قتال	2791	قحبه	4683	قد	2142
قدح	2277	قدر	4620	قدرت	2213	قدره	3401
قدري	2107	قدشابه	2384	قدم	3161	قِدّم	3425
قدم رنجه شدن	1304	قدوم	3607	قديم	377	قرار	129
قراضه	4721	قران	3763	قربن	3936	قربان	2945
قبر	3039	قبر	4781	قبول	4246	قبيله	1581
قتال	1582	قحبه	392	قد	780	قدح	3374
قدر	469	قدرت	3477	قدره	4630	قدري	3302
قدشابه	3905	قدم	4048	قدم	4519	قِدّم	3864
قدوم	3059	قديم	3867	قرار	269	قراضه	3055
قران	4190	قربن	401	قربان	407	قبر	1063
قبر	3921	قبر	4246	قبيله	1581	قتال	1582
قدر	392	قدرت	780	قدره	3374	قدشابه	3477
قدم	469	قديم	4630	قرار	3302	قراضه	3905
قران	4048	قربن	4519	قربان	3864	قبر	3059
قبيله	3867	قتال	269	قدح	3055	قدري	4190
قدم	401	قدشابه	407	قدوم	1063	قبر	4469
قبر	1843	قبول	2864	قبيله	2435	قتال	3878
قدح	249	قدري	4493	قدشابه	4359	قدم	3045
قديم	961	قرار	3812	قراضه	1662	قران	1088
قربان	4276	قبر	3172	قبر	724	قبيله	155
قدح	2432	قدري	3377	قدشابه	4328	قدم	3929
قديم	3719	قرار	1195	قراضه	407	قبر	1843
قبول	2864	قبيله	2435	قتال	3878	قدح	249
قدشابه	4359	قدم	3045	قديم	961	قربان	4276
قبر	3172	قبر	724	قبيله	155	قدح	2432
قدري	3377	قراضه	4328	قبر	3929	قديم	3719
قبول	4469	قبر	1843	قدح	249	قربان	4276
قبيله	2435	قتال	3878	قديم	961	قدح	2432
قدشابه	4359	قدم	3045	قبيله	155	قدري	3377
قبر	3172	قبر	724	قبيله	155	قبول	4469
قدري	3377	قراضه	4328	قبر	3929	قبيله	2435
قبول	4469	قبر	1843	قدح	249	قدشابه	4359
قبيله	2435	قتال	3878	قديم	961	قبر	3172

	No.		No.		No.		No.
قربانو	4472	قعر	3832	کابین	2983	کافرنعمت	4621
قربت	15	قفا	1958	کاخ	4168	کافور	1866
قربتي	3400	قفس	3935	کادالفقیران یکون کفرا	4509	کافه	405
قرص خوشید	1453	قعله	1738			کافي	1927
قرض	4736	قلم	1925	کاذر	1983	کالبد ر	3874
قربی	2946	قلنا	3430	کار	603	کام	761
قر	3616	قلندر	4774	کاربستی	1728	کامران	2354
قسیم	189	قله	1410	کارد	2992	کامراني	3095
قصاب	3280	قلیل	52	کاردیده	1351	کان	4006
قصاص	2236	قناعت	1193	کاردانی	2468	کان	4916
قصب السکیب	361	قوّت	782	کارزار	3618	کان	325
قصب مصري	3505	قُوت	2999	کارکاه	4411	کانکه	1347
قصد	1715	قول	1727	کاروان	1403	کاو	1359
قصیده	2386	قوله تعالی	3468	کاستی	3301	کاوراندن	4753
قضا	2358	قوله للعاني	4092	کاسد	2080	کاوعنبر	4575
قضارا	2960	قوم	1436	کاسهٔ چیني	3449	کاه	1943
قضاکردن	2625	قوي	1777	کاش	4058	کاه وبیکاه	3137
قضبان	815	قوي بال	4441	کاشتن	2464	کاهلي	3670
قطب	375	قهر	3556	کاشغر	3997	کاهي	2710
قطره	3981	قیاس	336	کاغذ	1924	کاهیدن	3877
قطع رحم کردن	3153	قیامت	505	کاغذزر	367	کاینات	171
قطع کردن	1735	قید	3250	کاغذقباله	3443	کباب کردن	2145
قطعه	56	قیمت	1306	کافر	809	کبر	4573

	No.		No.		No.		No.
گبر	97	گذر کردن	1753	گردانیدن	785	کروبي	3802
کبک	2911	کذلک	484	گردست	262	گروه	1513
کبوتر	3586	گر	418	گردش	876	گرویدن	3541
کتاب	576	کرا	1993	گردکار	910	گریان	3648
کتاب مجید	3156	کراما	3115	گردکان	1483	گریبان	2089
کتابه	4444	کرامت	308	گردن	2113	گریختن	1227
کتب	4367	گرامي شدن	4854	گردن	232	گریز	791
کتخدا	2138	کران	720, 4921	گردنکشي	4811	گریزان	1985
کتف	1462	گران	2059	گردون	1426	گریبا	3127
کج	2929	گرانبایه	2163	گردیدن	972	کریم النفس	2246
کجا	101	گراني	3855	گرسنه	1954	کریم	188
کج آکنده	2594	کراهیت	1299	گرسنگي	3273	کریمي	94
کجاوه	689	گرانیدن	408	گرشه	943	گریه	1687
کجاوه نشین	4385	کربت	1630	گرفتار	4702	کریه	2493
کجائي	3664	گربز	4803	گرفتار آمدن	1706	کریه الصوت	3766
گدا	1855	گربه	1138	گرفتن	1140	کز	44
گدا طبع	4286	گرچه	1134	گرکان	54	گزدم	2073
کدام	1813	گرد	1539	گرگ زاده	1552	گزند	1724
گدائي	4271, 4570	گرد	3134	گرم	257, 493	گزو	1282
کدورت	3007	گرداب	2420	گرم	1817	گزید	4016
گذاشتن	1491	کردار	3093	گرم پیله	4352	گزیدن	732
گذاف	2179	گرد آمدن	1650	گرمیدار	3381	گزیدن	1998
گذشتي	580	گردان	4314	گرو	1909	گزیر	793

	No.		No.		No.		No.
کس	69	کشودن	3693	کفش دوز	3175	کم	1631
کسان	2229	کشور	536	کفن	3198	کم	1532
کسستن	4223	کشور کشا	3196	کفور	4610	کما	4647
کسش	1787	کشیدن	81	کفیت	2641	کماشتن	2160
کسر	3678	کعب	4532	کل	427	کمال	368
کسری	2450	کعبه	266	کل	311	کمان	2289
کستر انیدن	849	کف	158	کل	949	کمان	337
کستردن	116	کفارت	750	کلاب	2616	کماندار	2290
کسلیدن	1428	کفاف	1871	کلاسه	2658	کمان کیانی	3501
کسنور	1224	کفایت	2007	کلام	1834	کمتر	2334
کسوت	3938	کفتا	738	کلاه	137	کمترین	2167
کسی	281	کفتار	708	کلشکر	3278	کمر	2841
کش	1858	کفتش	2909	کله	1153	کمربند	8387
کشادن	1449	کفتی	4202	کلهٔ حق	2050	کم عیار	3754
کشاده پیشانی	3307	کفتن	112	کلوا	3275	کمند	4109
کشتکان	288	کفتندش	4927	کلوخ انداز	2241	کمین	1458
کشتن	1799	کفتنش	2149	کلوخ کوب	4436	کمینم	2095
کشتی	1211	کفتنم	3704	کلم	816	کمینه	3149
کشتن	152	کفته شود	744	کله	2894	کن	3119
کشتی	2320	کفتهای	679	کله	4240	کنار	1379
کشتی	1684	کفتی	819	کلی	1721	کنار و بوس	4144
کشتیبان	204	کفدست	1748	کلید	765	کنان	796
کشف	209	کفر	3730	کلیم	1395	کناه	85

	No.		No.		No.		No.
گنبد عضد	3685	کو	167	کوفته	308	گیتي فروز	3713
گنبد	1484	گواهي	2895	گوگرد	344	کیخسر	2317
گنج	766	کوتاه	1293	گون	4574	گیرم	1833
گنج	683	کوتهنظر	4963	گوناگون	848	گیرودار	2531
کنجشک	3360	کوچک	4675	گونه	2234	کیستي	2187
گنجیدن	1397	کودک	2923	کوه	1110	گیسوان	2381
کندر	1345	کومن	2460	گوهر	1802	کیسه	3067
کندگردیدن	4940	کور	1623	کوهسار	4036	کیش	3440
گندم	3384	گور	644	کوهستان	4317	کیمیاگر	2473
کندن	1663	کوربخت	4679	کوي	3968	گین	1612, 3585
گندنا	3896	کوزه	2520	گوي	639, 2740	لااحب	4497
گنده	4788	کوس	605	گویان	4107	لاالحجرالصلد	2938
گندیدن	2490	گوسفند	2352	گوید	239	لاتحزن	2036
گنعان	1121	گوش	667	گویند	813, 3331	لاتحسبوني	4047
گنگ	4771	گوشت	3291	گه	42	لاتیر	3126
گنیت	4882	کوشش	3529	که	2607	لاجرم	404
کنون	706	گوشبالخوردن	2899	کهتر	1152	لاحول	3718
گنه	261	گوشبالي	1386	گهر	2706, 4256	لاخیر	3906
گنهگار	220	گوشوار	3058	کهف	914	لارهبانیة في الاسلام	4543
کنه	102	گوشه	1700	کهن	1079	لازب	4868
کنیز	3140	کوشیدن	775	گیاست	1580	لازم	2759
کنیزک	2475	کوفه	2778	گیتي	3584	لاشه	1280
گو	4135	کوفتن	1733	گیتي آرا	3216	لاعظم	1316

	No.		No.		No.		No.
لاتمر	1321	لخت	3783	لغو	2400	لوح	4302
لاف	2012	لدغه	4606	لغوي	3124	لوريان	3643
لامني	4070	لذت	4605	لفظ	3740	لوط	1529
لاموالله	3649	لذلك	2701	لقا	3323	لوم	4745
لاله	845	لذيذ	3037	لقد	475	له	246
لآلي	818	لرزه	1688	لقمان	1122	لهخوار	3515
لايسغني	2671	لرزيدن	1972	لقيه	1860	لهصوت	3777
لايسلم	3933	لسانه	1223	لك	3169	لهم	4515
لايعلم	3507	لسمعت	4134	لكاتبه	4978	لهولعب	2296
لايغلق	4159	لشكر	1839	لكم	2584	لي	2667
لايق	3410	لشكري	533	للوحمين	2038	ليت	3943
لايقال	4349	لصاحبه	4985	للخميثين	3424	ليس	2428
لايكاد	3985	لصوت الحمير	3771	لم	2579	ليس يرفع	4022
لايم	4746	لطيبه	2825	لمَ	3125	ليك	1142
لايمر	3707	لطافت	1568	لمستتر	2885	ليكن	522
لايهلك	2761	لطف	259	لم يطر	3379	ليلا	4065
لب	1884	لطيف	3174	لم يقبلوا	4327	لئيم	3521
لباس	900	لطيفا	3910	لم يلتفتن	4627	لئيم الطبع	4526
لبغوا	3368	لطيفه	2165	لنفسك	4980	لينة	486
لبنات	2655	لعباده	3367	لنك	2787	لين لم تنته لنرجمنك	4599
لتزروني	3865	لعل	4739	لنكرنهادن	4920	ماء	838
لاجورد	3344	لعنت	2156	لوازمه	4856	ما 270,	2556
لحظه	4040	لغزيدن	2659	لوج	4762	ما	348

No.		No.		No.		No.	
2629	متعبد	2640	مبالغه	3659	مالغريب	4653	ما اشتهى
719	متعلق	3955	مبتلا	942	مآلها	2554	ما انا
4172	متعندان	879	مبدل	3455	ماليخوليا	4095	ما بقلب
4431	متنعم	1857	مبدء	2993	مالیدن	3904	ما تقول
2016	متغير	4309	مبدري	3168	ماليس	3902	ما تم
2204	متفق	2605	مبلغ	746	مالوف	2504	ماجرا
4957	متقدمان	824	مبيت	4083	مامرّ	4643	ماجرى
4565	متكبر	3218	متاب	4642	مامضى	3414	ماحضر
2738	متكلم	2377	متابعت	4234	مامك	3908	مادام
901	متكلمان	4103	متالف	563	مامن	1042	مادر
3517	متمتع	1094	متبحر	2402	مامول	4758	مادرمادر
1515	متمكن	4671	متبدل	3831	مانا	3371	ماذا
4587	متوقعان	970	متجلي	347	ماندن	4248	ماذا اكتسبت
1599	متهم	3673	متحرك	3079	ماندهشدن	1731	ماز
2297	متهاون	4466	متحمل	3922	مانع	306	مارا
3843	مثابت	3753	متردد	560	مانند	2392	ماست
2299	مثال	903	مترسلان	1412	ماوا	1160	ماضي
1930	مثل	2294	مترصد	810	ماه	279	ماعرفناك
4903	مثل زدن	3973	مترقب	1456	ماهي	4325	ماعليك
591	مثنوي	2336	متسع	2281	مايه	1597	مال
4756	مجادله	3815	متصور	4152	مبادا	3461	مالدار
1854	مجال	3518	متضعف	4765	مبارز	925	مالك
4063	مجالس	452	متع	3784	مبارك	4637	مالك از منتدة الانام

	No.
مجانبت	732
مجاورت	3536
مجاهده	2355
مجره	2346
مجروح	3637
مجري	1873
مجلس	340
مجلي	971
مجمع	1007
مجنون	4066
محاسبه	1963
محاسني	2645
محال	1380
محامد	348
محاورت	784
محب	788
محبت	407
محبوبه	431
محتاج	1771
محتسب	1979
محتمل	4533
محجوبه	2972
محرقا	2703

	No.
محروم	103
محشر	3994
محض	1044
محضر	532
محفل	2637
محفوظ	4528
محقق	4659
محققان	4374
محققانه	2921
محک	4580
محکم	4512
محل	1022
محله	1560
محمد	180
محمد بن	4847
محمد غزالي	
محمودسبکتگين	1267
محنت	1686
محوشدن	4033
مخاطب	4967
مخافت	1989
مخالطت	2812
مخالف	3525

	No.
مخالفت	4460
مخبط	4199
مختصر	1186
مختلف	4335
مخدوم	1903
مخر	4714
مخفوض	3317
مخلص	1938
مخلوق	2795
مخنث	2595
مخور	4712
مخوف	4522
مداح	4713
مدار	631
مدارا	4459
مداومت	1419
مداومت نمودن	3830
مدبر	1413
مدت	443
مدرسه	3104
مدعي	2636
مدعيان	330
مدفون	4340

	No.
مدهوش	2916
مذکور	2657
مذلت	2437
مذمت	4576
مذموم	4862
مر	1179
مرا	1249
مراد	1207
مراسلت	2276
مراغبت	699
مرافقت	1562
مرافعه	4601
مراقبه	293
مربي	987
مرتب کردن	4342
مرتبه	2022
مرتهن	2201
مرحبة	4975
مرد	667
مردانه	3622
مرداد	2498
مردار	2497
مردان	1350

	No.		No.		No.		No.
مردک	3176	مرغک	4737	مزید	20	مشیخ	1070
مردکی	4398	مرقع	2775	مسا	3949	مشیند	2164
مردم	529	مرگ	1614	مساعد	1948	مشوجب	2561
مردم آزار	1821	مرکب	3504	مسافر	3338	مشور	4561
مردم خوار	2571	مُرکب	4343	مساکین	1861	مشولی	4193
مردم در	2169	مرکز	1092	مسامحت	3616	مسجد	3787
مردم گزا	4392	مروّا	3114	مست	317	مسطور	4368
مردمی	3147	مروارید	3383	مستی	1830	مسکر	4311
مردن	1265	مروت	786	مستجاب الدعوات	1807	مسکنت	3233
مردنت	1820	مروحه	3053	مستحکم	4810	مسکین	414
مردی	1131	مرهم	3555	مستخلص	2081	مسلّم	2102
مرسل	2676	مرهمنه	4692	مستسقی	3036	مسلمان	3101
مرسوم	2291	مرید	3046	مستعار	4592	مسلمانان	1814
مرشد	4846	مزاج	4195	مستعربان بغداد	3903	مسلمانی	3797
مرصع	4824	مزاحت	3182	مستعجل	4740	مسند	4120
مرض	2199	مزجات	1100	مستعد	4793	مسئله	4129
مرضی	1391	مزد	4186	مستغرق	296	مسئول	4346
مرعوب	1407	مژده	1742	مستفید	3003	مشابهت	1992
مرغ	320	مزروع	659	مستفید گشتن	2612	مشارالیه	2028
مرغ آبی	3602	مزکی	4476	مستقبح	3110	مشاطه	1055
مرغ ایوان	2850	مزکان	2839	مستقیم	3898	مشام	2125
مرغ بریان	3408	مزیت	2374	مستم	439	مشاهده	2682

	No.		No.		No.		No.
مشاهره	3796	مشير	981	مطابق	3064	معالجه	3246
مشاينخ	2844	مصاحبت	2575	مطاع	186	معامله	1774
مشت	3145	مصادره	2249	مطالبه كردن	3283	معاندان	4155
مشتاق	3856	مصارعت	2335	مطالعه فرمودن	944	معاينه	4938
مشتري	0560	مصطفى	181	مطايبه	2852	معاينه كردن	4157
مشت زن	3524	مصاف	1143	مطبخ	2309	معبر	3603
مشتغل	4486	مصالحت	3614	مطبوع	3416	معتاد	2510
مشتي	3382	مصالح	2369	مطرب	2816	معتبر	2240
مشرق	2523	مصلاي شيراز	3684	مطلع شدن	2273	معترف	269
مشعل	4661	مصلح	4296	مطلع گردانيدن	723	معتقد	3723
مشعله دار	4662	مصلحت	673	مطيخ	3813	معتكف	730
مشتعله	4770	مصحف	2633	مطلوب	4820	معتمد	3265
مشغولي	1923	مصر	2456	مطيب	3980	معتمد عليه	2030
مشغف	4672	مصراع	1130	مطيع	1740	معجب	4205
مشقت	1213	مصري	2362	مظفر	386	معجز	4854
مشك	434	مصمم	4034	مظفر ومنصور	4635	معدن	4915
مشكل	2661	مصون	4478	مظلوم	4666	معدوم	1383
مشهار	2011	مصايب	4904	مع	2628	معده	3279
مشهوم	3040	مصيبت	1638	معاتبت	2254	معذرت	4892
مشورت	1417	مضادت	3861	معاش	2106	معذور	1997
مشوش	3445	مضرت	1416	معاشرت	897	معرض	1020
مشهور	417	مضاعف	2292	معاصي	4310	معرفت	2020
مشيت	2376	مضيون	2257	معاقبت	2405	معركه	4706

	No.		No.		No.		No.
معروف	747	مغاضبا	4014	مقامر	4921	مكّر	598
معزول	1918	مغرب	2524	مقاومت	1420	مكرر	3741
معزولي	1922	مغربي	3228	مقبل	1619	مكروه	2286
مغشوق	289	مغرور	2626	مقبول	1594	مكس	3049
معصم	4530	مغز	2198	مقتضى	4209	مكسب	3589
مغصوم	3099	مغفرت	4632	مقدر	3592	مكنت	3643
معصيت	2751	مغلوب	1262	مقدم	3150	مكه	2044
معضلات	1848	مغن	2827	مقدمه نحو زمخشري	4002	ملا	3807
معطل	4657	مغني	2842			ملاح	2421
معظم	383	مغيلان	2746	مقرب	2027	ملاحان	4315
معلّم	3998	مفارقت	4213	مقرر	1432	ملاحده	3727
معلم	3506	مفاوضه	2511	مقرون	1036	ملاذ	985
معلم كتابي	4285	مفتن	4567	مقسوم	3589	ملاذم	2293
معلوم	1718	مفتخر	2267	مقصد	4464	ملازمت	1932
معناي	4189	مفخر	924	مقصود	4404	ملاطفت	1690
معني	672	مفرح	30	مقود	3629	ملاطفه	4711
معول	2880	مفرما	4664	مقيم	4217	ملاطيه	2391
مغهود	3308	مفسد	4778	مكارم	1008	ملاعبت	697
معيي	4090	مفهوم	4184	مكاشفه	295	ملال	951
معيشت	4488	مقابله	3846	مكالمه	781	ملالت	1187
معين	1013	مقالت	2000	مكايد	1406	ملامت	1897
معيوب	4572	مقام	2092	مكتب	4295	ملايك	3022
مغاره	1563	مقامات	2656	مكتوب	2268	ملايكه	4054

	No.
ملايكتي	241
ملجا	1411
ملحد	2513
ملحوظ	4527
ملح	2959
ملعون	3938
مُلك	352
مَلك	4361
مَلَك	530
ملك	1229
ملك الخواص	992
ملك زاده	1292
ملك سليمان	935
ملك فيروز	3579
ملكوت	3000
ملكي	4299
ملوث	4126
ملوک	929
ملول	2961
ملولي	3857
ممالک	1414
ممانعت	2878
ميتار	3798
ميتنع	1421
ميد	26
ميدوح	1004
ميسک	4581
ميقوت	3937
ميلکت	983
ميلوک	3803
من 413, 2869,	3569
مِن	492
منابر	814
مناجات	2996
منادمت	3564
منارہ	1108
منازعت	1668
مناسب	589
مناصحت	4323
مناظرہ	3726
منافع	2004
مناقض	3158
مناکحت	3187
مناهي	2875
من السماء	917
من العذاب الادني	4899
من آياته	470
من بعد	681
منت	1355
مِنت	6
منت شناس	4658
منتصب	3315
منتظر	1071
منتظم	2587
منت نهادن	1479
منتهي	4332
منجلاب	2617
منجم	3764
من خير	4981
من ذكر	4084
منزل	618
منزلا	1320
منسوب	278
منش	720
منشات	366
منصب	2178
منصب قضا	4123
منصرف كردن	3646
منصفا	4049
منطق	3552
منظر	2494
منظومه	2705
منع	1877
من عبدي	244
منعدم	4725
منعم	3548
من عمل	4027
من عند الله	4634
منغص	1693
منفذ	1402
منفعت	3298
منقطع	1487
منكر	91
من كان	4551
منم	1344
من مغربها	4164
من مولود	1518
من نوالك	3761
من واذى	4578
من يجلوا	3852
منيوش	4180
منيع	1409

	No.		No.		No		No.
میراث	4860	مهار	3351	موسیٰ	2247	مواجه	
میرانم	3021	مَه پاره	135	موسم	4313	مواخذه کردن	
میرود	1305	مهتر	1141	موش	2233	مواخذ	
میسّر	230	مهتري	3715	موشک کور	1059	مواظبت	
میسّرشدن	2729	مهجور	1766	موصوف	787	مواقف	
میکائیل	123	مهد	825	موضع	4203	موانست	
مَیل	2503	مُهر	2800	موعظت	4448	موت	
مِیل	2501	مِهر	2853	موعظها	4252	موثر	
میمون	1602	مهربان	4965	موعظهاي	200	موج	
مینا	3876	مُهره	4656	موقف	14	موجب	
میوه	3065	مهم	2404	موکل	35	موجود	
ناآزموده	2619	مهمان	928	مولی	173	موجودات	
نااهل	3419	مهمان سراي	4010	مولد	2202	موجة	
نابکاري	3340	مهماني	2631	مولع زده	4934	موحة	
نابینا	4676	مهیل	4956	مولف	2569	مودت	
ناتراشیده	2108	مهیا	4855	موم	2836	موذن	
ناتمام	4615	مهین	2109	مُونث	2256	موذي	
ناتوان	2815	مي	4886	مونس	1887	مور	
ناچار	2970	میا	520	موي	3639	مورچه	
ناجنس	1346	میان	4633	موید	3901	مورچه	
ناچیز	3391	میتي	153	مَه	2801	موریانه	
ناخن	2804	میخ	2608	مه	2051	موروثه	
ناخوش آواز	1341	میدان	1719	مهابت	844	موزون	

	No.		No.		No.		No.
نادر	3681	نالیدن	2536	نبوت	1531	نسبت	4794
نادان	1303	نامت	1806	نبي	187	نسبت کردن	4100
نادانی	1754	نامرادي	3131	نتواستن	70	نسد	3431
نادیده	4844	نامه	2589	نثار	4909	نسرین	3698
ناز	3020	نامي	4353	نجم	2023	نسف	1418
نازا	2698	نامناسب	2078	نخستین	1451	نسل	1485
ناز	1544	نامور	1277	نخستین	4201	نسیج	3343
نازل شدن	3415	ناموزون	3939	نخل	150	نشاط	696
نازنین	2097	ناموس	83	نخلبند	1119	نشان	286
نازیدن	4064	نام ونشان	8583	نخلهٔ محمود	2784	نشاندادن	559
ناسپاس	4877	نان	157	نخیل بني هلال	2922	نشاندن	1489
ناسزا	2190	نان تهي	3805	ندامت	4406	نشانه	2345
ناصح	1664	نان رباط	3062	ندما	1536	نشاید	633
ناصر	37	نان وقند	3075	ندیم	1941	نشستن	444
ناصواب	4747	نانهاده	4821	نذر	3066	نشیب	4179
ناصیه	1587	ناهموار	4365	نرم	2313	نشیمن	674
ناظران	870	نای	142	نرمي	4688	نصاب	3809
ناف	2183	نای	4362	نزاع	3392	نصب کردن	1547
نافرمان	2984	نبات	122	نزد	3644	نصراني	2390
ناقص عقل	4270	نباشد	162	نزدیک	1033	نصیحت	1208
ناکاه	1736	نباید	860	نزع	4183	نطفه	4056
ناکس	1567	نبشتن	3402	نزول	4830	نطق	1084
نالش	2910	نبض	485	نزهت	869	نظر	407

	No.		No.		No.		No.
نظم	205	نفسه	3928	نکته	3827	نوبت	2062
نظیف	4480	نفطه اندازي	4394	نگرستن	1276	نوجوان	4230
نظیفة	1308	نفع	3959	نگفتمت	3667	نوح	203
نعت	3337	نفقه	1874	نکو	1050	نور	2872
نعره	1363	نفور	4566	نگون	3952	نوروز	1906
نعش	4525	نفي	2413	نگون بخت	3492	نوروزي	128
نعل	3725	نفیس	3810	نکوئي	1575	نوش	3669
نعلبند	4102	نقاش	4930	نگه	593	نوشتن	1261
نعلین	3724	نقب	453	نگه کرد	705	نوشداروی	3295
نعم	4619	نقد	1838	نگین	3682	نوشیروان	1285
نعمت	21	نقرهٔ خام	3405	نم	817	نوشین	609
نعوذ بالله	2496	نقش	949	نماز	1768	نومیدي	1215
نعیب	3767	نقش ونگار	2652	نمد زین	1908	نویسنده	2588
نعیم	3546	نقصان	1634	نمط	3542	نه	3605
نغز	4038	نقص	2897	نمک	2068	نه	863
نغزتر	4218	نقض	4843	نمکین	3960	نه و	2327
نغمه	2858	نقل کردن	3417	نمودن	403	نه این	4396
نفاق	3620	نکاح	2982	نمونه	3333	نهاد	1514
نفرت	3791	نکار	3858	ننگ	516	نهادن	140
نفس	23	نکارخانه	947	نو	617	نهانداشتن	2338
نفس امارة	4534	نکارین	3982	نواحي	2259	نهر	3395
نفس طالب	2499	نکاهداشتن	508	نواختن	1642	نهرها	839
نفسک	4455	نکبت	4329	نوادر	1156	نهفتن	1333

	No.
نهف	3774
نهنك	3672
نه نيگوش	4397
نهي	2530
نهيب	3012
ني	1499
نياره	646
نيا زمنه	3694
نياقا	4625
نيام	760
نيت	726
نيرو	1423
نيز	3213
نيست	653
نيش	2070
نيش زدن	4834
نيك	531
نيكبخت	808
نيكخواه	2407
نيك رفتكان	2532
نيك فرجام	2417
نيكو	640
نيل	2227

	No.
نيم	1398
نيم خورده	2516
نيم روز	1816
نيوشيدن	4181
نمين	4395
و	10
واتوب اليه	4166
واثق	4709
واجب	38
واجبي	1387
واجل	998
واحفظ	473
واخوا	3705
وادي	4220
واذا	3111
وارث	934
وارثان	1743
وارضه	396
وارفع	460
وازون	3533
واستغفر	4977
واسط	3281
واصفان	274

	No.
واطلب	4979
واعلاني	2891
وافر	3420
واقع	722
واقعه ديده	1440
والا	2331
والسلاطين	996
والعافين	1233
والكاظمين	1231
والمسلمين	994
والبحر	933
والفيل	1302
والله	1236
والاستتلم	2686
واشربوا	3276
والقدر	3316
والمرء جاهل	3880
والناظور	3920
وآله	217
وام	3089
وان	621
ولن	3163
وانه	1315

	No.
وانت	2826
وان جيت	3866
وانگر	2495
ايده	480
وبينك	3945
وجد	3184
وجود	1270
وجه	1870
وحدت	2606
وحيد	2611
وحسن	489
وحسناته	459
وحش	3326
وحشت	3645
وحل	3100
وحليها	3121
وداع	1747
ودمر	464
وراكبات	4624
وراي	3229
ورب	4068
ورد	804
ورزيدن	1971

	No.		No.		No.		No.
ونحن	4356	ولادت	88	وظيفه	1424	ورش	
ونصرا علامه	1633	ولايت	892	وعد	3814	ورطه	
وولاته	3034	ولا يسقي	3285	وعده	131	ورق	
وه	2763	ولا يهلك	4776	وعظ	883	ورقي	
وهل	2675	ولانبي	4019	وعلى	4088	ورق الحبي	
وهم	474	ولده	2930	وعند	66	ورنه	
وهم مكرمون	4182	ولع	2704	وغريقا	1679	وز	
وهو	2648	ولم تدر	862	وفا	1082	وزان	
وي	4898	ولنذيقنهم	1268	وفات	1230	وزر	
ويلهز	3989	ولو	4414	وفات يافتن	3657	وزم	
ذين	4130	ولوان	2111	وفاكردن	4210	وزن	
هارون الرشيد	4087	ولوسعت	2370	وفت	1242	وزير	
هاجان	1120	ولي	4117	وقاحت	1146	وسعت	
هان	4889	ولي	1945	وقار	3530	وسعه	
هابيل	245	وليس	661	وقت	2692	وسيلة	
هبوب	1871	ولي عهد	1520	وقد	2086	وسيله	
هجرت	442	ولينكن	2758	وقف	192	وسيم	
هدف	3282	ولي نعمت	2986	وقنا	467	وشناتته	
هديه	3258	وما	2269	وقوف	1000	وشرح	
هدي	4495	ومجاورة	447	وكرنه	4053	وصال	
هذا	2433	ومن	2558	ولا تفعل بي	282	وصف	
هز	4617	ومن يتوكل على الله فهو حسبه	4651	ولا تهنن	2940	وصيت	
هراس			3277	ولا تسرفوا	456	وضاعفه	

	No.		No.		No.		No.
هراسیدن	4524	هفتم	1201	هسر	1928	هتي	2957
هرانکه	1788	هفته	2057	هکتان	4112	هُو	487
هرآینه	1019	هلاک	1726	هکتدم	2919	هوابرست	3207
هردو	1657	هلاکت	2664	هکتان	1550	هوا و هوس	2809
هرزه‌گو	3206	هلک	3027	هنشست	4681	هوس	625
هرکجا	1885	هلکت	3376	هنشین	445	هوس باز	3208
هرگز	1496	هلي	1425	هه	76	هوش	2868
هرکه	218	هم	1584	هي	636	هوشمند	2614
هرمز	1715	هما	1382	هیدارم	256	هوشمندي	1598
هزار	1622	همان	58	هیدون	3734	هول	2852
هزارپا	3498	همانا	8319	هیشه	884	هیات	2047
هزیران	534	همایون	956	هین	886	هیبت	499
هزل	3183	همت	502	هند	1062	هیچ	2120
هست	709	همتخواستن	3597	هندوستان	3442	هیزم	2305
هستم	450	همچنان	845	هندي	4935	هیکل	2483
هستي	1173	همچنانکه	1648	هنر	426	هیولاني	4380
هشت	1174	همچنین	624	هنرمند	4265	هیهات	4196
هشدار	4815	همچو	363	هنرور	3099	یا	435
هشتم	1203	همخوابه	3700	هنروري	4878	یا	840
هشتن	4645	همدان	4101	هنگام	1853	یا اباهریره	2965
هشیار	3069	همدم	2918	هنگفت	4247	یابني	4344
هفتاد	3849	همراه	1775	هنود	4393	یابني آدم	4731
هفتگانه	4257	همسایه	3243	هنوز	654	یاراي	4289

	No.
يتصرانه	1926
ينفعك	4281
يوجج	2697
يوز	3899
يوسف	2492
يولد	1521
يوم	4044
يوماً	3392
يوم القيمة	4347
يونان	2203
يونس	1455
يهاج	2821
يهد	3778
يهدي ولا يهتدي	4663
يهودانه	1525
يهودي	3520
يهس	1220

	No.
يعني	4067
يغبا	4049
يغنيه ذلك	4555
يغتريه	4136
يقين	2423
يك	577
يكان يكان	1461
يكانه	4154
يكدكر	1952
يكسان	3816
يكسو	4579
يكي	219
يكيسانه	1527
يمن	2876
يمن	3462
يمين	751
يمين اليلك	991

	No.
يتلاطف	3914
يحب	1237
يحدثني	3656
يحيلك	3257
يحيى	1760
يخ	3759
يدسفلى	4511
يدعليا	4510
يرى	8033
يزول	4133
يستقيم	4025
يسرا	2952
يسيغه	3986
يصول	4013
يصول بطشا	1915
يصول على الكلب	1226
يعلم	2889

	No.
يارب	4925
يار	628
ياربي	2013
ياس	964
ياسيي	3141
يافتن	1049
يافدراي	4797
ياليت	3389
ياللعجب	4387
يامعشر الخلان	4091
يامغروم	3373
يامن	2643
يانا ظراً	4971
ياوري	2947
يبطش بالغرار	1917
يتخاشن	3911
يترشح	4912

FINIS.